

PARAVANLAR

Yeraltı Edebiyatı

JEAN GENET

Ayrıntı Yayınları

Asilerin,

kaybedenlerin,

hayalperestlerin,

küfürbazların,

günahkârların,

beyaz zencilerin,

aşağı tırmananların,

yola çıkmaktan çekinmeyenlerin,

uçurumdan atlayanların...

dili, sesi

Yeraltı Edebiyatı...

JEAN GENET: (D. 19 Aralık 1910–Ö. 15 Nisan 1986) Paris'te doğdu. Evlilik dışı bir çocuk olduğu için annesi tarafından terk edildi, on yaşına değin bir yetimhanede ve Morvan'da bir çiftçi ailesinin yanında kaldı. On yaşındayken girdiği ıslahevinden 1926'da kaçarak Fransız sömürge birliklerine katıldı. Kısa bir süre sonra oradan da kaçtı ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde hırsızlık, kaçakçılık olaylarına karışarak tam bir serseri gibi yaşadı. İşlediği suçlar yüzünden sık sık hapse girdi. 1948'de Fransa'da hırsızlık yüzünden onuncu kez yargılandı ve ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Bu arada, 1942'de hapiste yazmış olduğu *Notre-Dame des fleurs* (Çiçeklerin Meryem Anası) adlı ilk romanı André Gide, Jean Cocteau ve Jean-Paul Sartre gibi ünlü yazarların dikkatini çekti. Bu yazarların cumhurbaşkanına verdikleri bir dilekçe üzerine bağışlandı.

Romanlarında oldukça şiirsel bir dil kullanan Genet, kendi özyaşamından yola çıkarak, yakından tanıdığı yeraltı dünyasını korkusuzca betimler. Hırsızlar, katiller, kaçakçılar, fahişeler, eşcinsellerle dolu olan bu dünyanın pisliği ve şiddeti, Genet'nin güçlü anlatımıyla şaşırtıcı bir güzellik kazanır. Oyunlarında ise bu özyaşamsal yöntemi bir yana bıraktığı görülür. Oyun kahramanlarının da romanlardaki insanlar gibi toplum dışına itilmiş kimseler olmalarına karşın, onun bu oyunlarda yaşamla ilgili düşüncelerinin özünü dile getirmeye çalıştığı söylenebilir.

Genet bu yapıtlarında yaşamın bir tanımını vermeye çalışır. Ancak ona göre, yaşam yaşanarak kavransa bile, tam anlamıyla açıklanamayacağı için böyle bir tanım olanaksızdır. Her insanın bir kimliği vardır, ama insan kendi kimliğini algılayamaz; kendisinin düşsel bir yansısını başka bir insanın gözünde görebilir. Genet'ye göre, insan bu belirsizlikten ve boşluktan kurtulmak için rol yapmaya başlar. Her rol de belli bir işleve verilen bir addan başka bir şey değildir. Böylece eylemlerin yerini işlevler alır, dolayısıyla da gerçek davranışlar törensi davranışlara dönüşür.

Genet'nin, bütün yapıtlarında yerleşik ahlâk kurallarına aykırı bir ahlâk anlayışının sözcülüğünü yaptığı söylenebilir. Özellikle başkalarının insana zorla benimsetmeye kalktıkları yazgıya karşı çıkmakla insanın gerçek kimliğini bulabileceği düşüncesi, onda tutkuyla yinelenen bir inanca dönüşmüştür.

Gerçek bir asi ve anarşist olan Genet, toplumsal disiplin ve siyasi bağlantının her türlüsüne karşı çıktı. Yaşadığı şiddetli ve çoğunlukla da aşağılayıcı nitelikteki erotizm, onu mistik bir alçakgönüllülük kavramına götürdü. Jean-Paul Sartre, *Saint Genet-Comédien et Martyr* (1952; Aziz Genet-Oyuncu ve Kurban) adlı yapıtında Genet'nin kendini küçük düşürme ve aşağı görme çabalarını bir azizin çabalarıyla karşılaştırmıştır. Genet'nin yazar olarak adını duyurması bir bakıma, Sartre'ın bu uzun incelemesine dayanır. Sartre bu eleştirel incelemede Genet'yi varoluşçu açıdan ele alarak onun toplumun yerleşik değerlerine karşı çıkışını yalnız ahlâk çöküntüsünün değil, aynı zamanda insanlığın durumuyla ilgili öfkesinin bir yansıması olduğunu ileri sürdü.

BAŞLICA YAPITLARI: Roman: *Notre-Dame-des fleurs*, 1944 (Çiçeklerin Meryem Anası, çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 2000); *Miracle de la rose*, 1946 (Gülün Mucizesi, çev.: Hamdi Tuncer, Ayrıntı Yay., 1999); *Pompes funèbres*, 1947 (Cenaze Töreni); *Querelle de Brest*, 1947 (Denizci, çev.: Hamdi Tuncer, Ayrıntı Yay., 2004); *Journal du voleur*, 1948 (Hırsızın Günlüğü, çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yayınları, 1997). Oyun: *Haute surveillance*, 1988 (Gözetim Altında, çev.: Yıldırım Türker, Yazko Çeviri, 1981; Sıkıgözetim, Ayrıntı Yayınları, 2007); *Les bonnes*, 1947 (Hizmetçiler, çev.: Salâh Birsel, Nisan Yay., 1990); *Le balcon*, 1956 (Balkon, çev.: Başar Sabuncu, Ayrıntı Yay., 2006); *Les nègres*, 1958 (Zenciler, çev.: Nami Başer, Ayrıntı Yay., 2000); *Les paravents*, 1961 (Paravanlar, çev.: Sosi Dolanoğlu, Remzi Yay., 1990; Ayrıntı Yayınları, 2007); *L'Ennemi déclaré* başlıklı, düzyazılarının derlendiği kitaptan yapılmış bir seçki: Açık Düşman (çev.: Sosi Dolanoğlu, Metis Yay., 1994) ve ayrıca *L'Atelier d'Alberto Giacometti* (Giacometti'nin Atölyesi, çev.: Hür Yürner, Metis Yay., 1990).

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

Paravanlar

Jean Genet

Ayrıntı: 515
Yeraltı edebiyatı dizisi: 40

Paravanlar
Jean Genet

Fransızcadan çeviren
Sosi Dolanoğlu

Yayına hazırlayan
Alev Özgüner

Kitabın özgün adı
Les paravents, Éditions Gallimard, 1976

© Marc Barbezat L'Arbalète/1961, 1976
Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Asuman Ercan

Kapak düzeni
Deniz Çelikoğlu

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Remzi Yayınları'nda birinci basım 1990
Ayrıntı Yayınları'nda birinci basım 2007
Baskı adedi 2000

ISBN 978-975-539-519-7

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Paravanlar

Jean Genet

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

YERALTI EDEBİYATI DİZİSİ

DÖVÜŞ KULÜBÜ
Chuck Palahniuk

EŞİKTEKİLER
Philippe Djian

SON SÜRGÜN
Dragan Babic

YATAK ODASINDA FELSEFE
Marquis de Sade

ACEMİ PEZEVENK
Ola Bauer

TAVANDAKİ KUKLA
Ingvar Ambjörnsen

GÖNÜLLÜ SÜRGÜN
Suerte
Claude Lucas

EROJEN BÖLGE
Philippe Djian

KOZMİK HAYDUTLAR
A.C. Weisbecker

HAYRAN OLUNASI CASANOVA
Philippe Sollers

GÖSTERİ PEYGAMBERİ
Chuck Palahniuk

KUZEY GÖZCÜSÜ
Ola Bauer

İSİS
Tristian Hawkins

TIKANMA
Chuck Palahniuk

HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ
Jean Genet

DENİZCİ
Jean Genet

FLAMENKO'NUN İZİNDE
Duende
Jason Webster

ODA HİZMETÇİSİNİN GÜNLÜĞÜ
Octave Mirbeau

GÖRÜNMEZ CANAVARLAR
Chuck Palahniuk

ADSIZ DEVLER
Pascal Bruckner

ANNEM
Georges Bataille

ÇARPIŞMA
J.G. Ballard

MELEKLER
Denis Johnson

FAHİŞE
Nelly Arcan

KAÇAKLAR VE MÜLTECİLER
Chuck Palahniuk

CENNETTE BİR GÜN DAHA
Eddie Little

SEVDALI TUTSAK
Jean Genet

YALANIN ERDEMİ
Joachim Zelter

İSA'NIN OĞLU
Denis Johnson

UYKU
Annelies Verbeke

GÜNCE
Chuck Palahniuk

ARA BÖLGE
William S. Burroughs

BEYAZ ZENCİLER
Ingvar Ambjörnsen

BALKON
Jean Genet

AMERİKA MEKTUPLARI
Joachim Zelter

NİNNİ
Chuck Palahniuk

İŞKENCE BAHÇESİ
Octave Mirbeau

BETTY BLUE
Philippe Djian

SIKIGÖZETİM
Jean Genet

PARAVANLAR
Jean Genet

Genç bir ölünün anısına

BİRKAÇ SÖZ

Bu oyunun sahneye konulacağı yer: Bir açık hava tiyatrosu. Dört yanı çok yüksek bir tahta perdeyle çevrili, dikdörtgen biçiminde bir tür toprak seki. Seyircinin oturması için basamak basamak sıralar, herhangi bir malzemeden olabilir. Sahnenin dibi ve yanları, farklı boyutlarda, siyah yüksek kalaslardan oluşacak. Bu kalaslar, farklı yüksekliklerdeki platformların sağdan ve soldan çıkabileceği şekilde –bu tekste çizimler de eklenecek– yerleştirilmeli. Böylece sahneler, farklı yüzeylerde ve düzlemlerde, çok çeşitli şekilde oynanabilecek. Sağ ve soldaki kalasların arasında bırakılan boşluklardan paravanlar ve oyuncular görünecek ve çıkacak.

Her paravanın üzerine gözaldatım tekniğiyle çizilmiş nesnelere karşılık olarak, sahnede her zaman bir ya da birçok gerçek nesne bulunmalıdır. Nesneler şu şekilde getirilecek: Seyirci içeri girdiğinde, sahnede bir kilometre taşı ve bir çakıl taşı yığını zaten vardır. Seyirci oturduğunda, sağ kulisten bir paravan girer ve arkasına saklanmış birinin taşıdığı bu paravan kilometre taşıyla taş yığınının arkasında yerini alır.

DEKOR

Üzerlerine nesnelerin ya da manzaraların çizilmiş olduğu paravanlardan oluşacaktır. Her paravan yaklaşık üç metre yüksekliğinde olacaktır. Paravanların yerleri kesin bir sessizlik içinde değiştirilecektir. Demek ki paravanların, sahne döşemesi üzerinde kendiliğinden kayan küçücük ve lastikli tekerlekler üzerine monte edilmesi düşünülmelidir. Paravanın arkasında, onun yerini değiştirmekle görevli dekor işçisi bulunur.

Her tablo arasında, değişimi sağlamak için kısa bir süre sahne karartılacaktır.

Paravanın yanında, her zaman, en azından bir adet gerçek nesne –gerçekliğini, çizilmiş nesnelerle karşılaştırmak üzere– bulunmalıdır (el arabası, kova, bisiklet vs).

OYUN KİŞİLERİ

Mümkünse, yüzleri maskeli olacak. Değilse, çok makyajlı ve boyalı (askerler bile). Kostümlerin gerçekliğiyle çelişki oluşturan aşırı bir makyaj. En iyisi, çok çeşitli takma burunlar olması; kişilerle karşılaştıkça, birkaçının biçimini belirteceğim. Bazen takma çeneler de olacak. Bütün bunlar, kostümlerin renkleriyle ustaca bağdaştırılmalı. Hiçbir yüz, sinemada olduğu gibi tiyatroda da o pek önem verilen alışılmış güzel yüz hatlarını taşımamalıdır. Yönetmenlerin hayal gücü bir yana, günümüzde, oyuncuların elinde, yeni plastik

malzemeler sayesinde on binlerce imkân var...

Araplar, kıvır kıvır ve siyah üstüpüden takma saçlar takacaklar. Koyu esmer benizli olacaklar, yağız yani.

OYUN TARZI

Son derece belirgin olacak. Çok yoğun ve özlü. Gereksiz hiçbir hareket olmamalı. Her hareket görünür *olmalıdır.*

Oyun Kişileri

SAİD	BRANDINESCHI
ANNE	İDAM MAHKÛMUNUN SESİ
MUSTAFA	BAYAN BLANKENSEE
WARDA	KÖYÜN İLERİ GELENİ
İBRAHİM	BİR ARAP
MELİKE	REİS
HİZMETÇİ KIZ	AKADEMİSYEN
AHMED	BUGEAUD'NUN ASKERİ[1]
LEYLA	VAMP
SIR HAROLD	FOTO MUHABİRİ
HABİB	YARGIÇ
TALİB	BANKACI
ÇİGA	KUDAS AYİNİNE KATILAN KÜÇÜK KIZ
HATİCE	GENERAL (AUMALE DÜKÜ DÖNEMİNDEN)[2]
NECMA	PEK FRANSIZ ADAM
HABİBE	PEK FRANSIZ KADIN
ODACI	BAY BONNEUIL
KADIN	BAYAN BONNEUIL
KAVALCI	SIR HAROLD'UN OĞLU
İŞEMİŞ OLAN ADAM	ARAP
POLİS MEMURU	KADİR
KADI	MÜBAREK

1. Bugeaud: Fransız mareşali (1784-1849), Cezayir genel valisi. (ç.n.)
2. Aumale Dükü: Fransız generali (1822-1897), kral Louis-Philippe'in oğlu, Cezayir'in fethi sırasında ün kazandı. (ç.n.)

MADANİ-AĞIZ
HERNANDEZ
BAY BLANKENSEE
MALİK
ABDÜL
NASIR
GARDİYAN
TEĞMEN
PRESTON
ÇAVUŞ
WALTER
LALLA
JANDARMA
HELMUT
PIERRE
FELTON
MORALÈS
GENERAL
ASKER
SRİR
BEŞİR
SALİM
CEMİLE
Sİ SÜLEYMAN
NESTOR
ROGER
LAHUSİN

JANDARMA
MUHAMMED
LARBİ
HIDIR
AMİR
ATRAŞ
AZİZ
ABDESSELİM
LASEN
ÜMMÜ
JOJO
ROLAND
AYŞE
SRİRA
AZİZE
HÜSEYİN
BİR KADIN SESİ
İSMAİL
KOCA
ÇOCUK
BAKKAL
MİSYONER
BİRİNCİ MÜCAHİT
İKİNCİ MÜCAHİT
ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT

ARAPLAR, LEJYONERLER, ASKERLER...

Her oyuncu, kadın erkek, beş altı oyun kişisinin rolünü oynayacaktır.

Birinci tablo

Sağ kulisten gelen beş kanatlı paravan.

Paravanın önünde: Üstünde, Ayn-Sofar 4 km yazan bir kilometre taşı.

Çok çiğ mavi ışık.

Said'in giysileri: Yeşil pantolon, kırmızı ceket, sarı ayakkabılar, beyaz gömlek, mor kravat, pembe kasket.

Anne'nin giysileri: Eflatun renginin çeşitli tonlarıyla yamanmış, eflatun saten elbise, büyük sarı peçe.

Anne'nin ayakları çıplak ve her bir parmağı cart bir renkle –farklı renkler– boyalı olacak.

Said (yirmi yaşında), kravatı kötü bağlanmış. Ceketinin bütün düğmeleri ilikli. Sağdan girer. Seyircinin görüş alanına girer girmez, çok bitkinmiş gibi, durur. Kulise döner (geldiği kulise) ve bağırır.

SAİD: Pembe! *(Kısa bir süre.)* Size pembe diyorum! Gökyüzü pembeleşmiş bile. Yarım saate kadar güneş doğmuş olacak... *(Bekler, bir ayağı üzerinde dinlenir ve yüzündeki teri siler.)* Size yardım etmemi istemiyor musunuz? *(Sessizlik.)* Ama neden, bizi görecek kimse yok ki. *(Dantel mendiliyle pabuçlarını siler. Doğrulur.)* Dik-kat. *(Koşmaya davranır, ama hareketsizleşip dikkat kesilir.)* Yok, yok, bir karayılandı. *(Görünmeyen kişi yaklaştıkça, gitgide daha yavaşça konuşur. Sonunda ses tonu normale döner.)* Size pabuçlarınızı giymenizi söylemiştim.

Yüzü kırış kırış, yaşlı bir Arap kadını girer. Eflatun elbiseli, sarı peçeli. Ayakları çıplak. Başının üstünde kartondan bir valiz vardır.

ANNE: Oraya vardığımda temiz olsunlar istiyorum.

SAİD, *hırçın*: Ya onların temiz pabuçları mı olacak sanıyorsunuz? Hele yeni pabuçları? Hatta temiz ayakları?

ANNE, *Said'in hizasına doğru ilerleyerek:* Ne umuyorsun yani? Yeni ayakları olmasını mı?

SAİD: Dalga geçmeyin, bugün kederli durmak istiyorum. Kederli olmak için kendime mahsus acı vereceğim. Burada bir taş yığını var, biraz dinlenirsiniz.

Başının üstünden valizi alır ve yere koyar. Anne oturur.

ANNE, *gülümseyerek*: Otursana.

SAİD: Hayır. Taşlar kıçım için fazla yumuşak. Her şey canımı sıksın istiyorum.

ANNE, *hâlâ gülümseyerek:* Kederli mi durmak istiyorsun? Bence gülünç bir durumdasın. Sen, Said, benim tek oğlum, komşu köyün ve civardaki bütün köylerin en çirkin kadınıyla evleniyorsun, annen de düğününü kutlamak için yayan on kilometre yürümek zorunda... *(Valize bir tekme atar.)* gelin tarafına içi hediye dolu bir valiz taşımak zorunda...

Gülerek bir tekme daha atar ve valiz düşer.

SAİD, *kederli*: Böyle devam ederseniz, her şeyi kıracaksınız.

ANNE, *gülerek*: Onun burnunun dibinde, içi porselen, kristal, dantel parçacıkları, cam kırıkları, sucuk kırıntıları dolu bir valizi aç-

mak hoşuna gitmez mi... Belki öfke onu güzelleştirir.

SAİD: Kızgınlığı onu daha da çirkinleştirecektir.

ANNE, *hâlâ gülerek*: Sen gözlerinden yaş gelinceye kadar gülersen, gözyaşlarının arasından onu eli yüzü düzgün biri gibi görürsün. Fakat, asıl cesaret edemeyeceğin şey...

SAİD: Ne...

ANNE, *hâlâ gülerek:* Ona çirkin kadın muamelesi yapmak. Ona istemeye istemeye gidiyorsun: Kus üstüne.

SAİD, *ciddi:* Sahi kusmalı mıyım? Benimle evlenmek için ne yaptı ki?

ANNE: Senin yaptığını: O çirkin olduğu için alıcı bulamadı. Sen ise yoksul olduğun için. Ona bir koca gerek. Sana da bir karı. O ve sen, size ne kaldıysa onu, yani birbirinizi alıyorsunuz. (*Güler. Göğe bakar.)* Evet, beyefendi, hava sıcak olacak. Tanrı bize aydınlık bir gün bahşediyor.

SAİD, *bir suskunluk anından sonra:* Valizi taşımamı istemiyor musunuz? Kimse sizi görmez ki. Şehrin kapısında, geri veririm.

ANNE: Tanrı ve sen görürsünüz. Başının üstünde valiz olunca, erkekliğin azalır.

SAİD, *çok şaşırmış:* Başınızın üstünde valiz olunca, sizin kadınlığınız mı artıyor?

ANNE: Tanrı ve sen...

SAİD: Tanrı mı? Başının üstünde valizle mi? Elimde taşırım.

Anne susar.

SAİD, *bir suskunluk anından sonra, valizi göstererek:* Sarı kadife kumaş parçasına kaç para ödediniz?

ANNE: Ödemedim. Yahudi kadının çamaşırlarını yıkadım.

SAİD, *kafasında hesaplayarak:* Çamaşır ha. Bir yıkamaya kaç para veriyor?

ANNE: Genelde para vermez. Her cuma eşeğini ödünç verir bana. Ya sen, duvar saatini kaça aldın? Bozuk bir saat, evet, ama olsun, saat ya...

SAİD: Henüz parası ödenmedi. On sekiz metre daha duvar öreceğim. Celil'in tahıl ambarı için. Öbür gün yapacağım. Ya kahve değirmeni?

ANNE: Ya kolonya?

SAİD: Pahalı değil. Ama bulmak için ta Ayn Targ obasına gittim. Görüyorsunuz ya, on üç kilometre gidiş, on üç de dönüş.

ANNE, *gülümseyerek*: Kokuları sürünecek prensese de bak hele! *(Birden, dinler.)* Neydi bu?

SAİD, *uzağa, sola bakarak:* Bay Leroy ile karısı, anayoldalar.

ANNE: Keşke kavşakta dursaydık, belki bizi arabalarına alırlardı.

SAİD: Bizi mi?

ANNE: Başka zaman olsa almazlar, ama onlara düğünün olduğunu... gelini görmek için sabırsızlandığını söylerdin... oraya otomobille vardığımı görmek öyle hoşuma giderdi ki..

Sessizlik.

SAİD: Bir şeyler yemek ister misiniz? Valizin bir köşesinde kızarmış tavuk var.

ANNE, *ciddi:* Delirdin mi, düğün yemeği için o. Bir budu eksik olursa, topal tavuklar beslediğimi sanırlar. Evet yoksuluz, o da çirkin, ama tek butlu tavuklar hak edecek kadar değil.

Sessizlik.

SAİD: Pabuçlarınızı giymeyecek misiniz? Sizi hiç yüksek ökçeli pabuçla görmedim.

ANNE: Hayatım boyunca, sadece iki kere giydim. İlki, babanın toprağa verildiği gündü. Birden o kadar yükseğe çıktım ki, kendimi bir kulenin tepesinden yerde kalmış üzüntüme, babanı gömdükleri yere bakarken gördüm. Pabucun sol tekini bir çöplükte bulmuştum, ötekini de çamaşırhanenin oralarda. İkinci giyişim, kulübeyi haczetmeye gelen mübaşiri ağırlamak zorunda kaldığım zamandı. *(Güler.)* Kuru ama çürümüş, çürük ama çın çın öten tahtalardan yapılmıştı kulübe; tahtalar öyle ses çıkarırdı ki, aralarından gürültülerimizin geçtiğini görürdük, babanınkilerle benimkilerin, gürültülerimiz bayırda yanklanırdı, bu davul gibi güm güm öten şeyin içinde, gizlimiz saklımız olmadan yaşardık, uyurduk, seslerimizin, gürültülerimizin, sözlerimizin geçtiği çürük tahtaların arasından hayatımızın geçip gittiği bu acayip kulübede! Bam!.. Güm!.. Şırak!.. Şak!.. Bam, bam!.. Pat, küt!.. Garç... Gırç... Krak... Güm de güm!.. kulübenin tahtaları arasın-

dan! Mübaşir de kulübeyi haczetmek istiyordu, ama ben... ayak parmaklarımın ucunda ve ökçelerin de desteğiyle, kurum kurum kuruluyordum, hatta gurur doluydum. Başım dalgalı sacdan çatıya değiyordu. Parmağımı uzatıp ona, mübaşire kapıyı gösterdim.

SAİD: İyi yapmışsınız, Anne. Yüksek ökçeli pabuçlarınızı giyin.

ANNE, *"ama" sözcüğünü uzatır ve yavaşça telaffuz eder:* Ama, yavrum, daha üç kilometre yolum var. Ayaklarım ağrır, hem ökçeleri kırabilirim de

SAİD, *çok sert,* tak-kın *diye telaffuz eder:* Takın şu pabuçları ayağınıza.

Pabuçları ona uzatır, bir teki beyaz, ötekisi kırmızı. Anne, tek söz etmeden giyer.

SAİD, *annesi doğrulurken, ona bakar:* Bunların üstünde güzel görünüyorsunuz. Çıkarmayın. Dans edin! Dans edin! *(Anne, bir manken gibi iki üç adım atar ve gerçekten de çok zariftir.)* Dans edin, hanımefendi, daha, daha. Ve siz palmiyeler, saçlarınızı çekin gözünüzün önünden, başınızı eğin de –ya da alnınızı, öyle derler– bir bakın şu benim ihtiyara. Ve bir saniye için, zınk diye dursun rüzgâr, baksın, şenlik var burada! *(Anne'ye:)* Sağlam ayaklarınızın üstünde dans edin, ihtiyar! *(Eğilir ve çakıl taşlarıyla konuşur.)* Siz de çakıl taşları, üstünüzde neler olup bittiğine bir bakın. Yaşlı anam çiğnesin sizi, tıpkı bir devrimin, kralların kaldırım taşlarını çiğnediği gibi... Hurra!.. Bum! Bum! *(Top sesi çıkarır.)* Bum! Güm! Bum!

Kahkahalarla güler.

ANNE, onu *yankılayarak, bir yandan da dans ederek:* Bum!.. Bam!.. Şırak! Güm! Bum!.. Bum!.. kralların kaldırım taşlarında... *(Said'e:)* Haydi, şimşek sesi çıkar!

SAİD, *hâlâ gülerek*: Krii... Kraaa!.. Zızz!.. Bum! Şırak!

Hareket ve sesle şimşeği taklit eder.

ANNE, *hâlâ dans ederek:* Kraaa!.. Zızz!.. Şırak!.. Bum!..

SAİD: Bum!.. Bum! Annem dans ediyor, sizi çiğneyen Annem boncuk boncuk terliyor... *(Ona uzaktan bakar.)* Şakaklarınızdan yanaklarınıza süzülen ter damlaları, yanaklarınızdan memelerini-

ze, memelerinizden karnınıza damlıyor. Ve sen toz, Anama bak bir, terinin altında ve yüksek ökçelerinin üstünde nasıl da güzel ve gururlu!.. *(Anne hâlâ gülümser ve dans eder.)* Güzelsiniz, valizi ben taşıyacağım. Zızz!

Şimşeği taklit eder. Valize uzanır, fakat Anne ondan önce davranır. Kısa çekişme. Kahkahalarla gülerler, şimşeği ve gök gürültüsünü taklit ederler. Valiz yere düşüp açılır ve içinde ne var ne yok boşalır. İçi zaten boştur. Said'le Anne kahkahalarla gülerek yere otururlar.

ANNE, *gülerek ve görünmeyen damlaları tutmak için elini uzatarak:* Fırtına çıktı. Düğün sırılsıklam olacak.

Titreyerek, sol kulisten çıkarlar. Paravan, aynı harekete uyarak aynı yönü izler.

Birinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahne çok allegro oynanmalı, okuduklarıma bakılacak olursa, soytarı Arlecchino'nun başkişisi olduğu, kaba güldürüye dayalı İtalyan komedisi gibi biraz. Ancak, Said'le Annesinin yoksulluğunu belirten kostümler şatafatlı olacak.

Sağdan gelip sola doğru giden paravan çok hafif, çok kullanışlı olacak, öyle ki dekor işçisi onunla akordeon çalar gibi oynayabilsin: Yani, ister enlemesine, ister ani ve kısa aralıklarla, ister başka türlü gerip açarak, dekor işçisinin keyfine kalmış. Zaten bu kişi, dekoru hareketlendirmek istiyorsa, kendini hakiki bir oyuncu olarak görmelidir.

Söyleyiş biçimi: Pek bir güle oynaya. Teknik olarak, bu tabloda oyuncular, repliklerinin bazen üst üste binmesini sağlamalıdırlar, yani bir repliğin sonunu, karşıdaki oyuncunun repliğinin başı kısmen bastırmalı.

Paravanın dört kanadı açık mavi olacak, beyaz olup, en son açılacak olan beşinci kanadın üzerinde ise rengârenk bir palmiye ağa-

cının çizilmiş –ya da boyanmış– olduğu görülecek.

Anne'nin valizi kartondan olup, çiğ renklerle boyanmıştır.

Oyuncuların hareketleri: Ayakları yırtık pırtık elbisesinin altından görünmeyen Anne, küçük adımlarla yürür. Said'in adımları çok uzundur. Said elleri kalçasında, avuçları dışa dönük olarak içeri girer. Bu onun "esas" duruşu olacaktır.

Anne'nin makyajı: Yüzünde, bir örümcek ağını andıran çok sayıda uzun mor kırışıklar. Ya da incecik bir peçe.[1]

Said: Çukura kaçmış yanakları çok siyah, çevresinde de sarımsı –ya da yeşilimsi– sivilceler.

1. Evet, lime lime, neredeyse toz haline gelmiş incecik mor bir peçe takabilir.

İkinci tablo

Burası kerhanedir. Paravan beyazdır, yüzüstü uzanmış, gövdelerini Warda'ya doğru kaldıran üç müşteri. Solda, iki fahişe hareketsiz durmaktadırlar.

İki fahişenin giysileri:

Melike: Altın rengi kumaştan elbise, yüksek ökçeli siyah ayakkabılar, Doğu kiliselerinin patrik tacını andıran, yaldızlı metalden bir başlık, saçlar omuzlarda. Yirmi yaşında.

Warda: Altın rengi çok ağır kumaştan elbise, aynı ayakkabılar, ama kırmızı, saçları kocaman, kan kırmızısı bir topuz halinde toplanmış, yüzü çok solgun. Warda aşağı yukan kırk yaşında.

Kerhanede uzanıp yatmış olan adamlar, farklı gri renkli kumaşlardan biçilmiş, İtalyan kesimli (kısa ceketler, dar pantolonlar), kullanılmış kos-

tümler giymişlerdir. Her birinin üstünde cart renkli –kırmızı, yeşil, sarı, mavi– birer gömlek vardır.

Warda, ince ve çok uzun takma bir burun takmıştır.

Warda'nın ayaklarının dibinde bir hizmetçi kız diz çökmüştür. Warda'nın ayaklarına üstübeç sürer. Warda'nın üstünde, bir sepet eteklik gibi geniş, pembe bir iç eteklik vardır. Yanda, sepetçi söğüdünden yapılmış bir mankenin üstünde, altın rengi bir harmaniyle bir iç eteklik vardır.

MUSTAFA, *saptama yaparcasına:* En güzeli sensin.

WARDA, *Hizmetçi'ye, cansız ve tekdüze bir sesle:* Kalın... ayak bileklerimin üzerine beyazı daha kalın sür. *(Topuzu yaldızlı uzun bir şapka iğnesiyle dişlerini temizler.)* ... Deriyi geren bu beyaz şey işte... *(Dişlerinin arasındaki şeyi uzağa tükürür.)* Hepten çürük... Ağzımın içi berbat halde.

MUSTAFA, *İbrahim'e, çok canlı bir sesle:* Fahişenin işi bizimkinden daha zor.

Üç adam, ağızları bir karış açık, hazırlıkları seyrederler.

WARDA, *bileziklerini sayarak:* Bir tanesi eksik, sonra getirirsin. Ağır olmalıyım. *(Bir an susar, sonra kendi kendine konuşur gibi.)* Bir bilezik eksik! Sanki tabutmuşum da, tek bir çekiç vuruşu eksik kalmış gibi. *(Mustafa'ya:)* Gece giyinmeyle, boyanmayla başlar. Güneş battığında, süslerim olmadan hiçbir şey yapamam... işemek için bacaklarımı bile açamam, ama altın rengi iç etekliğimi giyince Sağanak Kraliçesi kesilirim.

Hizmetçi ayağa kalkar ve ona altın rengi iç etekliğini giydirir. Derken, kapatılan bir kapının çıngırağı duyulur. Paravanın arkasından, soldan bir lejyoner çıkar. Palaskasının tokasını takar ve sol kulisten çıkar. Sonra, Melike belirir. Warda kadar heybetli değildir, ama yine de kibirli, somurtkandır, solgun yüzü yeşile boyanmıştır.

MELİKE, *Warda'nın hizasında durur, ama kimseye bakmaz:* Bunca gurur onu zor duruma soktu.

İBRAHİM: Hepsi kasıntı bunların.

Warda, sinirli bir hareket yapar.

MELİKE: Ben, askerin üzerine attığı banknotların altında gururundan çatlayan yataktan söz ediyorum.

WARDA, *Hizmetçi'ye:* Şimdi sıra ellerde. Önce üstübeç. Beyazın üstüne de damarları çizersin. Maviyle. *(Küçük boya çömlekleriyle, Hizmetçi, Warda'nın ellerini boyamaya başlar. Melike'ye:)* Ne istedi?

MELİKE, *hareketsiz:* Danimarkalıysa bana ne. Ben restoranda çalışan garson kız değilim.

WARDA: Soyunmanı mı? *(Melike cevap vermez, ama Mustafa'yla İbrahim gülmekten katılırlar.)* Kabul etmemekle iyi ettin. Kemerini düzelt.

Melike, çözülmeye yüz tutmuş upuzun, altın rengi muslinden bir kemeri beline dolar. Uç kısmını dudaklarına götürüp öper. Warda omuz silker.

İBRAHİM, *ayağa kalkarak, çek net, çok anlaşılır bir sesle ve çok hızlı olarak:* Fransa'da, kerhaneye gidildiğinde, fahişe soyunur. Şık evlerden söz ediyorum tabii, tavanda avizeleri ve şapkalı mamaları olanlardan. Tüylü. Çiçekli ve tüylü şapkalı. Şapkanın kayışı da çenenin altından bağlı.

Bir tarak çıkartır ve aynaya bakarmış gibi, biraz eğilerek, Warda'nın karşısında taranır.

WARDA, *ciddi ve bitkin:* Eteğimin kenar işlemesinde ne var biliyor musun? *(Hizmetçi'ye:)* Bir gül koparırsın sonra.

HİZMETÇİ: Plastik mi?

İBRAHİM, *gülerek, Warda'ya:* Belli ki ağır bir şey.

WARDA, *Hizmetçi'ye:* Kırmızı kadifeden. *(İbrahim'e:)* Kurşun. Üç iç etekliğimin kenar işlemesinde kurşun var. *(İki adam kahkahayla gülerler. Melike, hâlâ gösterişli bir tavırla, iki üç adım atar.)* Onları tersyüz edebilmek için bir erkek eli gerek... bir erkek eli ya da benimki.

Adamlar güler. Warda saçlarından bir şapka iğnesi çıkarıp, dişlerini temizler.

MELİKE: Öyle olur olmaz biri bacaklarımıza yaklaşamaz. İçeri gir-

meden önce kapıya vurmak gerek.

WARDA, *mağrur, aynı cansız, tekdüze sesle, düş kırıklığına uğramış*: Yirmi dört yıl!.. Hemencecik fahişe olunmaz öyle, bu işte olgunlaşmak gerekir. Yirmi dört yılımı verdim. Ayrıca yetenekliyim! Erkek dediğin nedir ki? Erkek, erkek olarak kalır. Toul'lu ya da Nancy'li bir fahişe gibi o soyunur karşımızda. *(Hizmetçi'ye:)* Kırmızı kadife gül. Ama tozunu al.

Hizmetçi çıkar.

MUSTAFA, *o da kalkarak:* Fransızlar, fahişelerini düzüyoruz diye pek üzülmüşlerdi.

WARDA, *aşırı derecede küçümseyici:* Başka bir şey yapmanıza izin veriyorlar mıydı ki? Hayır. Öyleyse? Burada kimi düzüyorsunuz? Bizleri. Güneşin altında bağlarda ya da geceleyin maden ocaklarında çalışıp, bize gelebilmek için topladığınız üç kuruşla, iç etekliklerindeki kurşunla ağırlaşan biz güzelleri.

MUSTAFA, *İbrahim'e:* Cesaret edemeyiz sanıyor...

MELİKE, *sözünü keserek:* Sizin cesaretiniz ancak bisiklet üstünde. O da, hızla önünden geçerken posta memuresine pis pis laf atmak için sadece. Süleyman..., Si Süleyman.

İBRAHİM: *Melike'nin sözünü keserek:* Yine mi o!

WARDA: Ondan başkası yok da ondan. *(Kısa bir süre.)* Bedbahtlığımız için.

MELİKE, *hızlı hızlı*: Atının üstünde, aynı saatte on altı köyde birden, Saada'dan bir Kabiliyeli anlattı bunu bana, onun atının üstünde, aynı saatte on altı köyde birden göründüğünü, ama gerçekte, bir patikanın kenarında, gölgede dinleniyormuş...

İBRAHİM, *gülerek:* Patikanın kenarında, pembe bir dudağın mı, yoksa esmer iki dudağın mı? Bir de on altı atın üstünde ayakta mı?

MELİKE, *hızlı hızlı:* Bedbahtlığımız için. Tarudant'lı bir madenci, yaralandığı için öğleden sonra saat ikide işinden dönerken söyledi bunu bana...

WARDA, *sinirlenerek, daha canlı bir sesle:* Böyle şeyleri eğlence olsun diye, sohbet şenlensin diye söylüyor, çünkü biz, kazara, vatanın başına gelen felaketleri ciddiye alacak olursak, bizim

bedbahtlığımıza da elveda, sizin zevklerinize de elveda demek gerekir.

İBRAHİM, *Melike'ye. Onun kaldığı yerden hızla devam eder:* Madenci neyle yaralanmış?

MELİKE: ... yarası. O söyledi bunu bana. Müslüman mahallesinden bir kasap söyledi bana bunu; Sidi Hamid'in postacısı söyledi; ebe kadının kocası söyledi, kemerim çözülüyor.

WARDA, *çok sinirli, bununla birlikte hayranlıkla*: Yine mi! Ver.

İçeri girmiş olan Hizmetçi'nin kendisine uzattığı kırmızı kadifeden gülü alır, silkeler ve üfler.

MUSTAFA, *Melike'ye:* Sana da her şeyi söylüyorlar.

MELİKE: Bir erkek beni görmeye geliyor, kemerim çözülüyor. Burası kerhane, erkekler gelip boşalırlar, her şeyi anlatırlar bana.

İBRAHİM, *kahkahalarla gülerek:* Demek ki kemerin böyle çekip gittiğinde...

MELİKE, *ciddiyetle:* Yelken açtığında, adamın biri benim için yola çıkmış, bana sert bir şey getiriyor demektir. Elbiselerim, tokalarım, korse bağlarım, kopçalarım benden önce haber alır. Elbiselerim, dikilen kamışın kokusunu alır. Adamın biri ya da bir posta memuru, bir çocuk, bir jandarma ya da ihtiyarın biri beni düşünse, mahalleye yaklaşsa ya da sadece mahalleden tarafa dönse bile, kemerimle elbisem sıvışıverir. Onları iki elimle tutmayacak olsam...

Herkes kahkahalarla güler, Warda hariç.

WARDA, *Hizmetçi'ye. Baştaki tekdüze, cansız sesle:* Leğeni boşaltmayı unutma. *(Melike'ye:)* Benimse, bir erkeğin çıplak teni yardım istediğinde, elbiselerim, iç etekliklerim, gömleklerim yığın halinde omuzlarımla kalçalarımda toplanır. Beni zırh gibi sarmak için sandıklardan çıkar. *(Melike'ye:)* Kendini heba ediyorsun, Melike. Hakiki bir fahişe, oluşturduğu tarzla cezbedebilmelidir. Ben, bir şapka iğnesiyle dişlerimi temizlemek üzerinde yıllarca çalıştım. Benim tarzım! *(Ayakta duran iki adam küçük, küçücük adımlarla ona yaklaşır ve gözlerini hiç ayırmadan ona bakarlar.)* Sabit!

İğnesini onlara doğrultarak, onları belli bir mesafede tutar. Adamlar hareketsizleşir ve gözlerini hiç ayırmadan ona bakarlar.

MUSTAFA, *ciddi:* Giyinip kuşandıkça, yüzünü pudraladıkça, geri çekilen ve mıknatıs gibi bizi kendine çeken sen oluyorsun.

Sessizlik.

WARDA, *dişlerini temizledikten sonra, Hizmetçi'ye:* Saçlarıma biraz daha krem süreceksin. *(Sessizlik. Sonra, Mustafa'ya:)* Aynı anda on altı atın üstünde dörtnala giden umuda inanmamakta haklısın, ama...

MUSTAFA, *ciddi:* Seni görmek için ta fosfat madenlerinden geliyorum. Seni görüyorum, sana inanıyorum.

WARDA: Tuvaletlerim! Altlarında pek bir şey yok...

MUSTAFA, *bir adım yaklaşarak:* Ya ölüm olsaydı...

WARDA, *onu bir el hareketiyle durdurarak:* Orada zaten. Sessizce işini görüyor. Sana atlardan söz ediyordum...

AHMED, *bir sıçrayışta kalkarak:* Yabancılara duyulan nefret de orada mı?

MELİKE, *şaşırmış, ama gözlerini Ahmed'e dikerek:* Kemerimin altında mı? İçeri girdiğinizde sizi tutuşturan ateş, o nefretten kaynaklanıyor.

AHMED: Orada mı?

Çok hızlı söylenecek.

— İBRAHİM, *bir elini kalbinin üstüne koyup, ama Warda'dan gözlerini ayırmadan:* Ölümümden yüz yıl sonra bile, orada olacak.

AHMED: Orada mı?

MUSTAFA, *Warda'dan gözlerini ayırmadan:* Donumda mı? İbrahim'in kalbinde olduğundan daha sert çarpıyor. Melike'nin kemerinin altında olduğundan daha fazla tutuşuyor.

— AHMED: O...

WARDA, katı *bir tavırla, sesi birden çok kararlı:* Saçmalık. Duvarlar –evin etrafını saran gece koyuysa eğer– duvarlardaki toprak gözenekli olur. Karılarınız da, radyo dinler gibi kulak kabartırlar. Nefret!

Dişinden çıkardığı şeyi tükürür.

AHMED: Eğer nefret kemerlerin, pantolon düğmelerinin altındaysa, neden umut da oralardan koşarak geçmesin?

MELİKE: On altı atın üstünde, on altı patikada dörtnala gitmesin, gölgede dinlenmek için... *(Ahmed'e, tahrik edici:)* Benimle yukarı çıkarsan, canın isterse eğer, sana bedavaya veririm.

WARDA, *katı*: Saçmalık. *(Uzun, çok uzun, kulak delici bir kahkaha atar. Bir sessizlik. Birden öfkeye kapılır.)* Şimdi de gazete sayfalarından, ilanlardan yürütülmüş tuhaf sözlere geldi sıra. İşte kerhanede olup da, dört dörtlük, sapına kadar üzerinde çalışılmış bir fahişe olmak istememenin sonucu. *(Hizmetçi'ye:)* Harmanim.

Hizmetçi, sepetçi söğüdünden mankenin üzerindeki harmaniyi alıp getirirken, Warda yine aynı şekilde kahkaha atar.

AHMED, *hâlâ coşkulu:* Ya eğer...

Ama bir giriş kapısının çıngırağıyla, kapının açılıp kapatıldığı duyulur. Herkes susup bakar. Warda döner ve bir harekette bulunur, sonra, o ve Melike dışında herkes gülmemek için kendini tutar.

WARDA, *sahnenin, kimsenin olmadığı bölümüne doğru konuşarak ve yanına yaklaşan Mustafa'yı iterek:* Çöz düğmelerini Said, geliyorum. *(Hizmetçi'ye:)* Leğen?

HİZMETÇİ: Çalkalandı.

Warda, ihtişamla paravanın arkasına geçer. Oldukça uzun bir sessizlik.

MELİKE: Öncelik onda, ta düğününün arifesinde ayırttı onu. *(Hizmetçi, onun ayakları dibine diz çökmüştür ve tırnaklarına cila sürmeye başlar. Ahmed'e:)* Kurşunlu kenar işlemelerimi kaldırabilecek misin?

Oyun sahnelenirken bu iki replik çıkarılabilir.

AHMED, *saatine baktıktan sonra:* Evde, çorba ateşe konmuştur, elimizi çabuk tutmalıyız.

Bir sessizlik.

MELİKE: Vay canına, her akşam vur patlasın çal oynasın. Bizim için de öyle, sizin için de. *(Bir sessizlik daha.)* War-

da haklı. Hayatımızı, sanatımızda kaydettiğimiz ilerlemeleri kime sunmalı, Tanrıdan başka kim var ki? Polislerin yaptığı gibi, sonuçta. Tanrı için kendimizi mükemmelleştiriyoruz...

Adamlarla, hâlâ Melike'nin önünde çömelmiş duran Hizmetçi sağ kulise çekilirken, Melike, sağdan çıkmak üzere, dümdüz ilerler.

İkinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Warda, dişlerini temizledikten sonra tükürdüğünde, tükürüğünün paravanın kanatlarından birinin üstünde görülmesi gerekir. Bunun için de, sanırım oyuncunun ağzında yeşile boyanmış biraz un olmalı.

Bundan başka, Warda, iki üç basamaklı bir yükseltinin üstünde duracak ve altın rengi harmanisini sırtına aldığında, harmani yükseltiyi kaplayacaktır.

Warda'nın dişlerindeki pislikleri temizlediği şapka iğnesi açık seçik görülmeli, iğnenin başı da aşırı derecede süslü olmalıdır.

Lejyoner, palaskasının tokasını takarak, kerhaneyi temsil eden paravanın arkasından çıkar ve uyuşuk uyuşuk, sahnenin dibine yönelir. Lejyoner, tüm askerler ve tüm Avrupalılar gibi, çok uzun boylu olacak, ayakkabılarının tabanıyla ökçeleri yirmi otuz santim yüksekliğinde olacaktır. Çok geniş omuzlar. Üniforması üstüne iyice oturmuş ve çok özenli. Kepi gözünün üstüne indirilmiş. Yüzündeki makyaj: mavi, beyaz, kırmızı.

Arapların gülüşleri, ses açısından birbiriyle uyumlu olacaktır: Bu çok önemli.

Warda paravanın arkasına geçtiğinde, gerçekte, paravanın, o önlerine gelince açılan ve arkasından kapanan iki kanadı arasından geçer.

Üst üste binen repliklerin sonlarına ve başlarına gelince, bu konuda çok dikkatli olunmalı, oyuncuların söyledikleri seyirci tara-

fından anlaşılmalıdır. Demek ki seslerinin tınılarını ve diksiyonlarını birbiriyle uyumlu hale getirmeli ve heceleri yerlerine iyi oturtmalıdırlar.

Kerhanenin kulise çıkışı şöyle olmalıdır: Kerhaneyi temsil eden paravan, kulise girmek için sahnenin önünden geçer ve paravan bütünüyle gözden kaybolduğunda, seyirci, oyuncuların da gözden kaybolduğunu görür: Oyuncular, yürüyen paravanın arkasına gizlenerek kulise girmişlerdir.

Sepetçi söğüdünden yapıldığını söylediğim manken, Hizmetçi onun üzerindeki altın yaldızlı harmaniyi çıkardığında çok güzel görünecektir. Bu harmani biraz, kutsal şarapla ekmek ayininde ayini yöneten papazın giydiği cüppeyi andıracak ve Warda'nın ayaklarına kadar inecektir, daha doğrusu, Warda'nın üstünde durduğu yükseltiyi olduğu gibi kaplayacaktır. Ayrıca Warda, Said'le buluşmaya giderken, önünde iki yana açılan paravandan bu yükseltinin üstünde ve onunla birlikte geçecektir.

Üçüncü tablo

Sahnenin köşesini kesecek biçimde yerleştirilmiş dört kanatlı paravan, Said'in evinin içini temsil eder. Çok yoksul bir konut. Paravanın üzerine bir fırın, dört tencere, bir tava, bir masa çizilmiştir. Paravanın yanına bir kovayla, çok alçak bir tabure konulmuştur.

Leyla'nın yüzü, her zaman, bir tür siyah kukuletayla örtülü olacak, kukuletanın üstünde ağız, sağ ve sol göz için üç delik bulunacaktır.

Anne'nin üstünde eflatun saten elbisesi vardır. Sürekli bu elbiseyi giyecektir.

Işık yandığında, Leyla yalnızdır. Sahnenin sol yanında ayakta duran eski ve rengârenk parçalarla yamanmış bir pantolonun etrafında zıplayıp koşar.

LEYLA, *parmağıyla, pantolona yaklaşmasını işaret eder. Pantolon yerinden kıpırdamaz. Bunun üzerine o da, öne eğilerek, küçücük adımlarla ona doğru ilerler. Karşısında durur. Onunla konuşur:*

Eee, hayır mı, kımıldamıyor musun? Geceleyin karanlıklarımda dolaşır, rüzgârın paçalarını sıvamasına izin verir, ama benim karşımda ölü gibi durursun. Oysaki her şeye hazırsın: yürümeye, işemeye, tükürmeye, öksürmeye, sigara içmeye, bir adam gibi osurmaya ve ata biner gibi oturmaya, ben de ata biner gibi senin üzerine oturmaya... *(Kulisten, iki üç tavuk gıdaklaması, güvercin kuğurdamaları, bir horoz ötüşü, bir havlama duyulur. Bütün bu sesler çok net, yüksek ve hafifçe de parodik olacak.)* ... Besbelli, senin façan Said'inkinden daha düzgün. Bacakların onunkilerin biçimini taşıyorsa da, senin bacakların daha güzel. *(Pantolonun etrafında döner ve dikkatle ona bakar.)* Kalçaların daha yuvarlak. Onunkilerden. *(Kısa bir süre.)* Ama sen onun kadar uzağa işeyemiyorsun. Gel... üstüme atla... şuradan kapıya kadar üç metrecik gelebilsen keşke, sonrası kolay, senle ben kendimizi doğaya bırakırız... erik ağacının altında... duvarın arkasında... sonra başka bir duvarın arkasında... dağda, denizde... ve ben sağrının üzerinde, kalçalarının dolgun eyeri üstünde sana yapmadığımı bırakmazdım... *(Pantolonun karşısında, binici taklidi yapar.)* Haydi hop! Hop! Hop! Haydi hop! Hey hop! Hop, hop, hop, hop, haydi hop! Seni kırbaçlarım, seni çatlatırım, senin canını çıkarırım, duvarın dibine gelince de düğmelerini çözer, düğmelerini iliklerim, ellerim ceplerinde...

ANNE, *kulisten:* İçeri girmeyin. Bugünkü yeminizi verdik işte.

Kümesteki sesler yine duyulur: tavuklar, horozlar, köpek, domuz... Leyla pantolonu alır, yere oturur ve dikmeye başlar.

ANNE, *girer. Hayvan seslerini taklit eden odur. Bir süre daha devam eder, sonra:* Bir pantola! Yamalı bir pantola ilanı aşk. Seninle gezeceğini sanıyorsun üstelik! *(Omuz silker.)* En iyisi sana şimdiden açık açık söylemeli, çünkü Said buna cesaret edemeyecek. Hem o benim kadar iyi yürekli de değil: Sen çirkinsin.

LEYLA, *dikişine ara vermeden:* Ben güzelken...

ANNE: Çirkin. Salyalarını üstüne akıtma.

LEYLA: ... Güzel... Geceleyin...

ANNE: Senin üzerine kapak örtüyoruz, sinekler konmasın diye rokforun üzerine örttüğümüz gibi.

LEYLA: Geceleri, beş parası olmayan Said'le evlendiğimi mi sanıyorsunuz? Üstelik yakışıklı da olmayan ve hiçbir kadının dönüp bakmadığı Said'le? Bugüne kadar hangi kadın dönüp de bakmış Said'e?

Bir çığlık atar ve parmağını emer.

ANNE, *dönerek:* Yine mi parmağına battı?

LEYLA, *iğneden söz ederek:* Onu suçlamayın, oyun oynuyor.

ANNE: Çalı çırpıyı sen kırdığında, sabahları bir türlü yanmak bilmeyen ateş de oyun oynuyor değil mi? Bir kutu dolusu tuz tencereye devrilince, tuz da mı seninle oyun oynuyor? *(Pantolonun bir yerini gösterir.)* Ya şu ters dönmüş kumaş parçası ne oynuyor?

LEYLA, *aynı yere bakarak:* Sahi. Sahiden de ters durmuş. Said üzülecek!

ANNE: Umruydu sanki. Pantolonun ne işe yaradığını bilir o. Uzun bacaklarını, kıçını ve geri kalanını sokar içine. Rütbelerini... Geceleyin çıkarıp sandalyenin üzerine koyduğunda, pantolonu uyumadan bekler, seni kollar ve korkutur. Başında bekler, seni gözetler, Said uyuyabilir. O bir pantolonun yaşaması gerektiğini bilir, onu daha uyanık yapan şey de o yamalarıdır ve bunların en canlıları, en hareketlileri de ters konmuş yamalardır. Endişelenme. Said de benim gibi, her şeyin ters gitmesinden, hem de giderek daha ters gitmesinden hoşlanır, ta ki kim bilir hangi baht, ta ki bahtsızlık –beni dinliyor musun!– öyle büyük boyutlara ulaşacak ki kocan patlayacak. Gülmekten. Patlayacak. Gülmekten. Mademki çirkinsin, budala ol.

LEYLA: Sizce, giderek salaklaşmaya mı çalışmalıyım?

ANNE: Sen denemeye bak, ne sonuç vereceğini göreceğiz. Bir de çeneni tut!.. İyi yoldasın. Salyanı üstüne akıtma.

LEYLA: Daha fazla salya, daha da budalalaştığımı kanıtlar işte.

ANNE: Beynin çürürse, kokusundan anlarız. Bir süre etrafı pis pis kokutacaksın. Sonra sadece bir küf kokusu kalacak. Daha sonra... ama o zamana kadar...

Sahnenin gerisini oluşturan beyaz duvarın üzerinde dev bir gölge –Said'in gölgesi– belirir. Kıpırdamadan durur, iki kadın onu görmezler.

LEYLA, *hâlâ dikiş dikerek:* Peki Said'in, oğlunuzun ve kocamın bu işteki rolü ne?

ANNE: Gece olunca çamaşırhaneye gidersin. Çamaşırları ay ışığında yıkarsın. Parmaklarının derisi çatlasın biraz.

LEYLA: Ya tavuk sesleri, ne dersiniz...

ANNE: Çiftlik iyidir. Yanımızda yöremizde bir kümes olsun istiyorum, bu kümesi de biz peydahlayacağız. Horoz sesini becerebiliyor musun?

LEYLA, *özenerek:* Ku!.. Ku... Kukuriku!

ANNE, *öfkeli:* Bu horozda iş kalmamış. İstemem. Baştan başla.

LEYLA, *titrek bir sesle:* Kukurikuuu!

Birinin, sanki tükürecekmiş gibi boğazını temizlediği duyulur.

Said yaklaşmıştır. Artık görülmektedir. Omuzunda bir azık torbası vardır. Kimseye bakmadan durur ve torbasını yere atar, sonra tükürür.

SAİD: Reçele peynir bulaşmıştı. Ekmeğimi kuru kuru yedim. *(Ayağa kalkmaya davranan Leyla'ya:)* Kalkma. Dik.

ANNE: Gidip bir kova su çekeyim.

Kovayı alır ve soldan çıkar.

SAİD, *keyifsiz ve başı önde:* Her akşam olduğu gibi bu akşam da gözüm morardı.

LEYLA; Çorba yarım saate kadar hazır olur. *(Kısa bir süre.)* Çok tuzlu oldu.

Tüm sözler giderek daha hızlı söylenecektir, bir şeylerden kurtulmak istenircesine.

SAİD, *sert:* Bana neden dövüştüğümü sormuyorsun, çünkü biliyorsun. *(Kısa bir süre.)* Bir gün, biriktirdiğim bütün parayı topladım, hesapladım, oradan buradan kazandığım üç beş kuruşu da ekledim...

LEYLA, *birden çok ciddi:* Sus Said.

SAİD, *konuşmasını giderek daha haince ve hızlı sürdürerek:* ... sa-

atlerce, günlerce fazla mesai yaptım, sonra yine hesapladım: Çok bir şey etmiyordu. *(Leyla'yı çok şiddetli bir titreme almıştır.)* ... Sonra etrafıma bakındım, bütün kız babalarını bir bir dolaştım. *(Şarkı söylercesine.)* Bir sürü vardı, bir sürü! Onlarca, yüzlerce, binlerce...

LEYLA, *gittikçe daha fazla titreyerek ve diz üstü çökerek:* Yalvarırım, sus Said! Yalvarırım! Tanrım, yalvarırım size, kulaklarınızı tıkayın, dinlemeyin onu!

SAİD, *soluklanarak:* ... yüz binlerce, ama hepsi, hepsi, ellerinde kalan en çirkin kızı satmak için birkaç kuruş fazla istiyordu. O zaman, umutsuzluğa kapıldım. Senin babanı düşünmeye henüz cesaret edemiyordum...

LEYLA, *Said'in ayaklarına kapanıp ağlayarak:* Said, benim yakışıklı Said'im, sus! Tanrım, ulu Tanrım dinlemeyin onu artık, sizi incitir!

SAİD: ... sonunda onu düşünmeye cesaret edebildim ve boğazıma kadar iyiliğin içine battım. En çirkinini, ama en ucuzunu almak zorunda kaldım, bahtsızlığımın yanında bu hiç kalır, şimdi her akşam, benimle alay eden öteki tarım işçileriyle dövüşmek zorundayım. İşten eve dönünce de, beni teselli edecek yerde, ağlayarak kendini mahsus çirkinleştiriyorsun. *(Leyla çömelmiş halde yürüyerek, neredeyse sürünerek, sol kulisten çıkar.)* Nereye gidiyorsun?

LEYLA, *ayağa kalkmadan, arkasına dönmeden:* Bahçede sümkürmeye, sümüğümü ve gözyaşlarımı silip, ısırganların içinde teselli bulmaya.

Çıkar.

SAİD, *yalnız. Baldırındaki dolaklardan birini çözer ve bacağını kaşır:* Bu akşam, Celil'in ambarının duvarını örmem gerek yine. Babasına borcumu ödemek için! Her gün dövüşmem gerek. *(Güvercin kuğurdamaları duyulur.)* ... Bir de kerhane için para bulmak gerek, avuçla para!

Anne ağır ağır girer. Sağ tarafına eğilmiştir, zira elinde içi su dolu kova vardır. Said yardım etmek için ona yaklaşmak ister gibi göründüğünde, doğrulur.

ANNE: Kendimizi bir şeylerden mahrum edeceğiz. Sen gücünü sonuna dek zorla. O da zorlasın. Bakalım, göreceğiz.

Su kovasını yere koyar.

SAİD: Isırganların içinde ne yapıyor?

ANNE: Çiftlikle uğraşıyor.

Kuliste Leyla'nın taklit ettiği hayali kümes hayvanlarının sesleri duyulur. Anne gülmekten katılır ve kahkahası, horoz ve güvercin seslerine karışır. Ancak şimdiden, Said'in son repliğinden itibaren, soldan çıkmak üzere paravan ilerlemeye başlamıştır, aynı anda, dördüncü tablonun paravanı sağda belirmiştir.

Üçüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sefer, paravan soldan gelerek içeri ansızın girmiştir (sol –ya da sağ– dediğimde, sahnede değil, salonda olacağım).

Kümesten gelen sesler çok uyumlu olmalıdır. Hem sadece tavukların değil, civcivlerin, bir köpekle bir eşeğin de sesleri duyulur, dolayısıyla kuliste ya da paravanın arkasında duran birçok oyuncu bu sesleri taklit edecektir.

Hayvan sesleri iyi taklit edilecek, fakat onlar kadar önem taşıyan gülüşmelerle altları çizilecektir.

Gülüşmelerin amacı seslerle, Leyla'yla ve bu gösterinin gülünç sefaletiyle dalga geçmektir.

Omzunda azık torbasıyla Said göründüğünde, yüzünde Leyla'ya ve kümese yönelik bir tiksinti ifadesi belirecek, daha sonra üzüntüsünü bastıracak ve erkeklik taslayacaktır. Görünmeyen bir hasmın gözünü korkutmayı sürdüren muzaffer bir samuray tavırları takınacaktır: Şişkin boynunu, göğsünü, kıçını, baldırlarını gözler önüne serecektir.

Anne, çok hoş hareketlerle, hep çok çevik olacaktır.

Dördüncü tablo

Beş kanatlı paravan, bodur palmiye tarlasını temsil eder. Masmavi bir göğe çizilmiş yuvarlak bir güneş. Paravanın önünde kırmızı bir el arabası.

Habib'in giysileri: Siyah pantolon, sarı gömlek. Beyaz espadriller.

Said: Her zamanki gibi.

Sir Harold: Kırk beş yaşında. Sömürgelilerin kullandığı ifadeye göre, çok erkeksi: çizmeler, ağaç mantarından başlık, eldivenler, ince ve esnek değnek, binici pantolonu. Sağ kuliste duran bir atın dizginlerini tutar. Ancak, onun da dış görünümü çok karikatürsü olmalıdır: kızıl sık saçlar, çok sert kalın bir bıyık, kırmızı çene, iri iri çiller vs. Onun da, ikinci tablodaki Lejyoner gibi, ayakkabılarının tabanları otuz santim yüksekliğindedir.

SIR HAROLD, *bir el arabasını iten Said'e:* Avuçlarına tükür, gayrete gelirsin. *(Said tınmaz.)* Tükürsene, Allahın belası! *(Allanbelası diye telaffuz eder.)*

SAİD: Tüküreyim. *(Kısa bir süre.)* İyi de, kimin suratına, Sir Harold?

SIR HAROLD: Ellerine, avuçlarına dedim ya.

HABİB, *iyilik taslayan bir Arap:* Ona kızmayın Sir Harold. Toydur. Henüz Fransa'da bulunmamış. Ne Eyfel Kulesi'ni bilir ne de Massy-Palaiseau'yu.

SAİD: Yakında giderim belki.

SIR HAROLD: Yurdunu bırakıp gitmeyi mi düşünüyorsun? Ya kaşık düşmanın, onu da yanına alacak mısın?

HABİB, *kahkahalarla gülerek ve iki bacağına birden vurarak:* Tamam işte Sir Harold, avuçlarına değil, onun suratına tükürmesini söylemeliydiniz.

SAİD: Siz onu dinlemeyin. Denizin öteki tarafına daha fazla para kazanmak için geçeceğim. Kuzenim bana orada iş olduğunu ve para biriktirebileceğimi söyledi.

SIR HAROLD, *kuliste olduğu varsayılan ata:* Rahat dur, Pırlanta! *(Said'e:)* Para biriktirmeye ihtiyacın mı var? Ne işine yarayacak ki? Geçinecek kadar kazanıyorsun işte.

HABİB, *doğrularak:* Nedenini ben size söyleyebilirim. *(Cebinden tütün paketini çıkarır.)* İzninizle bir sigara yakabilir miyim, Sir Harold? Çünkü, biliyor musunuz, ben sadece patron buradayken sigara içerim. İş iştir. Yapılması gerekir ve bana güvenebilirsiniz. *(Sigarasını sarar.)* Evet, nedenini söyleyebilir miyim?

SAİD, *kararlı:* İşlerim yalnız beni ilgilendirir.

HABİB: Öyleyse bundan söz etmeyelim. Sana bir şey sormadım ki.

SAİD: Sordun. Sürekli, kederli olduğumdan ve benim gibi kederli bir adamla çapa sallamanın hiç de iç açıcı olmadığından söz edip durdun.

HABİB: Ya iç çekmelerin? Onlara ne demeli? Esneye esneye, kırlangıçları yuttun, yaprak bitlerini yiyecek kırlangıç kalmadı. Onun iç çekmeleri yüzünden asmalar çok zarar gördü. Bağlar, sizin bağlarınız Sir Harold...

SAİD: Mevsim yaz, kırlangıçlar da Fransa'ya doğru yola çıktı! Onları yutan ben değilim, ama dünyadaki bütün kötülüklerden beni sorumlu tutacağını biliyorum. Suratımdaki ifadenin ne anlama geldiğini oturup çözecek kadar küstahsındır da sen. Onun için en iyisi her şeyi açık açık söylemek.

HABİB, *inatçı:* Suratından hiçbir şey okumadım ben. Sen konuştun. Hem iş bulmak için neden Creusot'ya gideceğini biliyorum şimdi. Hepimiz için utanç kaynağısın sen, Leyla benim kuzinim çünkü.

SAİD: Uzaktan... öyle uzaktan ki... otuz metre uzaktaki bir fasulye tanesi gibi gözüküyor.

HABİB: Onun soyuyla benimki arasında bir teneke dolusu fasulye kadar mesafe bile olsa, o benim kuzinim olarak kalacak, onun utancı da benim biraz –azıcık!– utanç duymama neden olacak.

SAİD: Daha güzelini satın almaya yetecek kadar parayla döneceğim oradan.

HABİB: Ya o gudubet ne olacak?

SIR HAROLD, *az önceki gibi:* Rahat dur, Pırlanta!

SAİD: Kuzinin mi?

HABİB: Aa, çok uzaktan! Her neyse, şöyle ki... ondan kurtulmak için babasına, boşanmanın verdiği utançtan ötürü, bir şeyler ödemen gerekecek. Creusot'da yaptığın paraları bir bir sökeleceksin. *(Güya kuliste olan atla konuşarak.)* Yavaş Pırlanta, yavaş güzelim!.. Tüy gibi gidiyordur dörtnala –her şeyin uykuya daldığı gece vakti tam bu hayvana göre–, öyle hafiftir ki, toynakları tek bir saman sapını bile incitmez. Bu kadar güzel bir malikâneye de böyle bir hayvan yakışır işte. Bilmem kaç hektar şurada, bilmem kaç hektar orada, hektar hektar göz alabildiğine uzanan bu malikâneye. *(Said'e:)* Creusot'dan mangırları getireyim demesi kolay, ama...

SIR HAROLD, *hukukçu tonuyla:* O anavatanda kaldığı sürece karı ona boynuz taktırmazsa tabii. O zaman bahanesi olur işte.

HABİB, *gülerek:* Boynuz! Ah, Sir Harold; onunla matrak mı geçiyorsunuz! Asıl Said'i becerirler, karısını değil.

SIR HAROLD, *Said'e:* Sahiden o kadar çirkin mi?

SAİD, *başı önde ve utangaç:* Oh yes, Sir Harold.

SIR HAROLD: Sen de daha güzelini almak için denizin öteki tarafına geçmek istiyorsun, öyle mi? İyi de, bir çift bacak bir çift bacaktır işte! *(Kahkahalarla güler ve değneğini bacaklarına vurur.)* Ha, ha! Aman şu Müslümanlar! Zavallı Said! Düğmelerini diksin diye karını kendine sakla, sonra kerhaneye gidip çözdürürsün! *(Aniden, sabırsızlanır. Arap'a:)* Gel de iki dakika Pırlanta'yı tut. *(Sigara içen Habib kulise yaklaşır ve dizginleri alır. Sir Harold Said'e yaklaşır. Avuçlarına tükürür ve el arabasını tutar.)* Allahın belası! Böyle, dedim sana. Böyle! Anan sana bir şey öğretmedi mi? *(Sinirli ve kızgın bir halde atına yaklaşır. Habib'e:)* Haydi, yallah, işbaşı.

At biner gibi çıkar.

HABİB: Hemen gidiyor musunuz, Sir Harold?

SIR HAROLD'UN SESİ, *kulisten:* Pek sayılmaz. Size eldivenim bekçilik edecek.

Yabandomuzu derisinden çok güzel bir eldiven atılır kulisten. Sahnenin ortasında, havada asılı gibi kalır.

SAİD, *başını eğmiştir:* Bütün bunları ona söylemek zorunda mıydın?

HABİB, *parmağını dudağına götürür, sonra eldiveni göstererek:* Şışşt!..

SAİD, *ürkmüş:* Tanrım! Ne var içinde? Yumruğu mu?

HABİB: Saman. Tıka basa doldurulmuş, yumruğu var sanalım diye... *(Kısa bir süre.)* Daha tehlikeli gözüksün diye... *(Kısa bir süre.)* Daha sahici olsun diye...

SAİD, *nesneye bakarak:* Bu daha güzel.

HABİB, *alaycı:* Öyle ya! *(Uzun sessizlik.)* Akşam oldu, eve dönmeli. *(Alçak sesle:)* Her bir parmağı, şemsiye kadar büyük bir kulakla bizi dinliyor... Aman dikkat ha!..

Gerçekten de, paravanın üstüne çizilmiş olan güneş silinmiştir.

SAİD, *diz çökerek:* Seni bilmem ama, benden kötü bir şey duymayacak. Evet, iç çekiyorum, ey domuz derisinden eldiven; ey kı-

zıl-kahve deri çizmeler, ey meşin pantolon, esniyor ve kırlangıç sürülerini yutuyorum, evet, ama niye benimle alay ediyorlar?

HABİB: Düşünme artık. *(Uzağa bakarak.)* Şu anda, vanaları açıp fazla su akıtmış olan Kasım'ı azarlıyor. Kısrağına binip, alacakaranlığa dalıyor. *(Önüne bakarak, atla konuşur gibi.)* Pırlanta! Pırlanta! Beyaz iç diz. Beyaz iç dizler. Alaycı bir göz. Gövdenin etrafındaki hava diriltici. Alay mı ediyorsun, Pırlanta? Bacaklarım senin güzel dolgun karnının iki yanında... Rahvan, Pırlanta... ay ışığında, rahvan, Pırlanta... *(Bir sessizlikten sonra.)* Bu gece, Boujad çiftliği tutuşacak. *(Sessizlik.)* Peki, deniz yolculuğu için gereken para?

SAİD, *endişeli:* Benden mi şüpheleniyorsun?

Tam bu anda, sahnenin gerisinde bir pratikabl kurulur.

Yavaş yavaş hava kararır.

HABİB, *alaycı*: Daha değil. Ama tuzlu denizi geçmek gibi büyük bir tasarısı olan biri... Ha? Yüzerek değil herhalde?

SAİD: Çalışacağım. *(Ürpererek.)* Rüzgâr çıktı.

İki adam, ağızlarıyla, rüzgâr sesini taklit eder ve titrerler.

HABİB: Güneş batınca, eline bir fener ya da çakmak alıp pancarları mı çapalayacaksın?

SAİD, *endişeli:* Demek ki benden şüpheleniyorsun?

Sahnenin gerisindeki pratikablın üstünde, beşinci tabloda hapishaneyi temsil edecek beyaz paravan belirir.

Hava tamamen kararmıştır.

HABİB, *çok net, çok belirgin bir sesle:* Sana daha önce söyledim: Avuçlarına tükürmeye alıştır kendini, bu adamı ağır işçi yapar. Bir şeyler oluyor. Ülkenin tüyleri diken diken. Yabandomuzu derisinden eldivenler yüzünden mi? Tüylerimiz diken diken oluyor, çünkü onlar artık tüylerimizi diken diken etmiyorlar. Avuçlarına tükür Said... Ne üzengi, ne dizgin, ne de eyer, onu sadece bacaklarım idare edecek. Gecenin içinden geçeceğiz.

SAİD: Rüzgâr çıktı!

Said'le Habib, sanki rüzgâr onları sürüklüyormuş gibi, fır fır dönerek sol kulisten çıkarlar. Paravan da onlarla birlikte aynı yönden çıkar. Talib, Anne ve Leyla sahneye girmişlerdir bile ve birbirlerine bağırıp çağırırlar.

Dördüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahnede en fazla üzerinde durulması gereken şey, Sir Harold'un simgesi olduğu Avrupalıların önemini hissettirmek olmalıdır, olacaktır.

Sir Harold çok uzun boylu olacak, onun yanında Araplar kambur duracaktır. Yalınayak yürüyeceklerdir.

Araplar çok ince, zaman zaman çatlayan, bazen de çok tiz bir sesle konuşacaklar. Sir Harold'un sesinin tınısı her yeri inletecektir.

Onlar repliklerini söylerken, güler yüzlü bir merak ifadesiyle onları inceleyecektir.

Yabandomuzu derisinden eldiven çok büyük olacak ve ansızın, Arapların üzerinde havada asılı duracaktır.

Beşinci tablo

Sahnenin sol köşesindeki paravan (dört kanatlı), hapishanenin cephesini temsil eder: Büyük giriş kapısı ve kapının her iki yanında, demir parmaklıklı birer alçak pencere.

Pencereye, uç uca eklenmiş parçalardan oluşan rengârenk bir battaniye asılmıştır.

Talib'in giysileri: Yeşil pantolon, doğrudan çıplak tenine giydiği kırmızı ceket, beyaz ayakkabılar.

Anne, Leyla, sonra da parası çalınmış olan Talib. Sol kulisten gelirler ve sahneye bu sırayla girerler. Seyirci sadece Anne'yi gördüğü sırada, Talib'in sesi duyulur.

TALİB: Artı su baskınının verdiği dokuz bin franklık zarar, kaybım toplam on yedi bin iki yüz üç frank ediyor. Su baskını kötü bir zamanda geldi... Adeta Said'in durumunu ağırlaştırmaya niyet etmiş gibi. Ürünün iyi olduğu dönemde ceketimi çalsaydı, iş değişirdi. *(Şiddetle.)* Talihsizlik, su baskını, talihsizlik işte, hırsızlık, talihsizlik, talihsizliğime bir de Said eklendi. Halbuki ben de araklamayı bilirim.

ANNE, *arkaya dönmeden:* Taş taş üstüne koyup, hapishaneleri ne diye dağların tepesine kondururlar sanki, kapıya varana kadar tırman babam tırman. Ah, bastonum!

Üçü birden, sahnenin gerisindeki pratikabla tırmanmaya başlar. Ter içindedirler. Ve birbirlerine bağırıp çağırmak için dururlar.

TALİB: Alelade bir hırsız denemez ona, bir bakıma; para biriktiriyordum, küçük motosikletimi almaya az kalmıştı; hem su baskını, hem Said.

ANNE, *soluk soluğa, bir bez parçasıyla yüzünün terini silip sonra da Leyla'ya atar:* Al, terini sil. Tencerelerin dibini siliyoruz bununla. *(Güler.)* İyice silin bakalım.

TALİB: Mahvoldum! Ben mahvoldum, çünkü Said...

ANNE, *onu bastonuyla tehdit ederek:* Siktir git!

Talib gitmeye davranır, ama Leyla onu ceketinden tutar.

LEYLA: On yedi bin değil, sekiz binini geri verdik ya. Said dürüst davrandı. Parayı kaybettiğini ya da senin gelip ondan geri aldığını söyleyebilirdi.

TALİB: Onu koruyana da bak! İncir ağacının altında duran kırmızı ceketimdeki papelleri, vapur biletini ödeyip, Fransa'ya giderek eşek gibi çalışmak –uğraşıp didinmek de istersen–, para biriktirip başka bir kadın satın almak için çaldı.

LEYLA: O da öyle diyor. Ama beni bırakıp gideceği yerde, kendisini yakalamalarına, pestilini çıkarmalarına ve şu tepemizdeki hapishaneye tıkmalarına göz yumdu.

ANNE, *omuz silkerek ve bastonunu yere vurarak:* Said istediğini yapar. Hapiste şimdi.

TALİB: Şikâyetimi geri aldım.

ANNE: Geri mi aldın? *(Tehditkâr.)* Şikâyet ettin bir kere, artık geri alamazsın.

TALİB: Bütün köye, iyi yapmış diye yaydım: Ceketim kırmızı olduğundan, alacakaranlıkta kendininkiyle karıştırmış olabilir pekâlâ.

ANNE: İnsanların gözünde o hep bir hırsız olarak kalacak. Ben de köy kadınlarıyla, o kaltaklarla dalaştığımda bana hakaret edip, Said'le benim hakkımda bin tane şey uyduracaklar.

LEYLA: Ya benim hakkımda?

ANNE, *omuz silkerek:* Senin için söylenecek bir şey yok. Budala.

TALİB: Ne gibi şeyler?

ANNE: Önce onun bir hırsız olduğunu söyleyecekler, yani; ayaklarının, dişlerinin ve ağzının koktuğunu, parmağını emdiğini, yalnız olduğunda yüksek sesle konuştuğunu... Benim içinse, bilinen şeyi söyleyecekler: Bir hırsız peydahladığımı.

TALİB: Onlara cevaben siz ne hakaretler bulursunuz.

ANNE: O kadar kolay değil. Cuk oturmuş bir hakaret insanın soluğunu kesebilir, dilini koparabilir, görüşünü bulandırabilir. Öyleyse ne yapmalı? *(Doğrulur. Gururla.)* Ah, ben Said olsaydım!.. O kadınlar dizlerime kapanırlardı. Dimdik durup, bacaklarımı iki yana açıp, pantolonumun düğmelerini çözerdim. Ama hakaret etmekten başka bir şey gelmez elimden. Bir sendelersem, öteki kadınlar koşup yeni hakaretler bulurlar.

TALİB: Hiddet sizi öyle bir koşturur ki, hepsini geçersiniz.

ANNE, *tehditkâr. Talib'i kovalar, o da kaçar:* Dalkavuklukla beni elde edeceğini mi sanıyorsun! Defol! Siktir git!

LEYLA, *Anne'ye*: Ben size yardım ederim. Yedekte, bir araba edepsiz sözüm var.

ANNE, *omuz silkerek:* Sen bu işe karışma, gelin.

LEYLA: Her gece yenilerini öğreniyorum, işe yarayabilir.

ANNE: Uyumuyorsun öyleyse?

LEYLA: Kendime göre.

TALİB, *uzaktan:* Bilirsiniz, incir ağacı felaket ağacıdır, şeytanın ağacıdır...

ANNE: Hastir. Al o boktan incirlerini de... Ceketini incir ağacının, felaket ağacının altına koymuşsan, Said'i suçlamaman gerekirdi.

TALİB: Önce Bin Amar'ın oğlunu suçladım.

ANNE, *öfkeden kudurarak:* Buyrun bakalım! Bin Amarlar ailece üstümüze çullanacak! Defol, yoksa bastonumu sırtında paralarım!

Talib bu sefer kesin olarak gider. Anne'yle Leyla hapishanenin kapısının yanına otururlar. Leyla'nın iç çekişleriyle bölünen uzun sessizlik.

ANNE, *gülerek:* Hâlâ tavuklara fazla yem veriyorsun. Sana söyledim, yarım tencere yeter.

LEYLA: Az olmaz mı?

ANNE, *daha yumuşak:* Gidip başka yerde uçsunlar.

LEYLA, *çok ciddi:* Düşünmedim değil, ama avlulardaki kafeslerin altından geçmek kolay mı sanıyorsunuz? Hem de bütün horozlar o taş gibi sert gagaları ve ellerinde sopa kuş uçurtmazken?

ANNE: Gitsinler. Onlara öğretirsin olur biter.

LEYLA, *çok sakin:* İçlerinden birini, kara tavuğu mimledim, o diğerlerinden daha kötü huylu. Keşke beyaz tavuklara esaslı bir ders verebilse!

ANNE: Sazları kesmeyi unutma. *(Uzun sessizlik, daha sonra iki kadın, ağızlarının içinden tekdüze bir ezgi mırıldanırlar. Sonunda Said belirir, omzunda bir çıkınla. Ne annesine, ne de karısına selam verir. İki kadın ayağa kalkar.)* O eski battaniyeyi yanına almayı akıl ettin mi?

Kısa bir süre.

SAİD, *battaniyeyi alıp Anne'ye fırlatır:* Evet. *(Yer değiştirmeden yürürler, bu arada paravan da sol kulise doğru geri geri gider. Sonunda dururlar.)* Yarın fosfat madenlerinde işe başlayacağım.

Kısa bir süre.

ANNE: Ya para?

Kısa bir süre.

SAİD: Havaleyle yollarım.

ANNE, *Said'i incelemek için durarak:* Sen sahiden değişmişsin.

SAİD: Havasızlıktan.

Sessizce yürümeye koyulurlar yeniden ve birden gece olur. Paravanın üzerinde, hapishane gardiyanının çizdiği bir hilal belirir.

SAİD, *Leyla'ya:* Leyla.

LEYLA, *durur:* Evet, Said.

SAİD: Peçeni kaldır da yüzünü göreyim.

LEYLA, *ona dönerek:* Değmez, Said. Hâlâ eskisi kadar gudubetim.

ANNE, *gülerek:* Sen hapisteyken bir şey mi oldu sanıyorsun? Meleğin biri onu ziyaret etti de, suratına tükürüp eskisini silerek yerine güzel bir kapak kızı suratı mı çizdi?

Anne yeniden yürümeye koyulur.

LEYLA, *usulca:* İstiyor musun? *(Sessizlik.)* Ay ışığının olduğu bir köşede beni görmek ister misin Said?..

SAİD, *katı:* Hayır.

Yola koyulurlar yeniden. Birkaç adım atarlar.

LEYLA, *onları oldukça geriden takip eder:* Yapayalnızım.

ANNE: Ne olmuş? Benim gibi yap: Geceleyin, yapraklardaki rüzgârın sesinden, ormandaki değişik ağaç türlerini tanımayı öğren, vakit geçer, hem de sana bir incelik katar... Görünüşüne değilse bile, kulağına şüphesiz... *(Kulisi göstererek:)* Şunlara bakın, bütün kadınlar cenaze töreni için hazır! Orada, keyifler yerinde herhalde!

Üçü birden, sağ kulisten çıkarlar.

Beşinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahne bir yılgınlık hissi vermelidir.

Talib, parası çalınmış olduğu için utanç içindedir.

Said battaniyeyi Anne'ye fırlattığında, battaniye çok güzel, rengârenk görünmelidir.

Bu sahnede, Anne'yle Leyla arasında bir suçortaklığının başladığı sezilmelidir.

Sahnenin sonunda ise, Said'le Leyla arasında bir çeşit şefkat başlangıcı.

Hapishane paravanını taşıyan pratikabl, o sırada hızla sol tarafta gözden kaybolur.

Altıncı tablo

Dipteki duvara açık olarak dayalı duran paravan –beş kanatlı– bir Arap köyünün meydanını temsil eder: bir palmiye resmi, bir Murabut mezarı. Paravanın önüne, açık ama devrilmiş bir şemsiye dayalı. Masmavi bir göğe çizilmiş parlak bir güneş.

Tüm kadınlar –Anne hariç, o eflatun giysilidir– siyah elbiseli olacaktır. Başlarında siyah peçeler vardır. Başlangıçta, sahnede üç kişidirler: Çiga, Hatice, Necma.

ÇİGA, *kırk yaşlarında. Sağdan gelerek, küçük adımlarla sol kulise doğru yürür. Bağırır:* Acele edin. Geç kalırsak, sinek minek kalmaz! *(Mırıldanarak.)* Sinekler! Sinekler! Sinekler!..

HATİCE, *altmış yaşlarında:* Kışın bile sineksiz bir ölü görülmüş şey mi? Sineksiz ceset, uğursuz cesettir. Sinekler yasın bir parçasıdır.

Düşen siyah çorabını jartiyerine tutturmak için eteğini kaldırır.

ÇİGA, *gülerek:* Öyleyse benim evim çoktan beri yasta. Gün boyunca gömüp duruyoruz demek ki: Evi sinekler ayakta tutuyor. Mahzenlerde sinek, tavanda sinek, üstüm de sinek pisliği içinde...

NECMA, *yirmi yaşında, belirgin bir tiksintiyle:* Hâlâ senin gibi kadınlar olduğu için, yabancılar bizi hor görüyor zaten. Pisliklerimizi temizlemek için çamaşır suyunu icat ettiler. Onların karıları...

ÇİGA: ... on saat sıcak sudan çıkmıyorlar. On saat benmari usulü pişiyorlar. Ben de hamama gidiyorum... sonra da iki beyaz ayacığımı tozun içinde gezdiriyorum...

NECMA, *güneşten korunmak için şemsiyeyi alarak:* Ben, ileride, İtalyan usulü yaşayacağım. Odamda ne sinek olacak, ne de karafatma...

ÇİGA, *gülerek:* Benim evimdeyse sinekler, hamamböcekleri ve örümcekler! Ama en çok sinek. Çocukların gözleriyle burunlarının kenarında, sineklerin tıkınabileceği bir şeyler her zaman bulunacak; çocukları bunun için yetiştiriyorum. Çocuklara arada bir, sabah ona doğru bir sille, akşam saat dörtte bir şamar tamam! Zırlarlar, burunlarını çekip dururlar, sineklerimiz de kendilerine ziyafet çeker.

Burnundan aktığını varsaydığı sümüğü, büyük bir zevkle yalar gibi yapar.

NECMA, *midesi bulanmış:* Ya kocan...

ÇİGA: Yok, onun dirsekleriyle parmaklarında pislik vardır. Benimse...

HATİCE: Sussanıza, geveze karılar. Sinekler geliyor, ta buradan işitiyorum. Güneş batıyor ama, o kara bayrak burada olacak yine de. *(Sağ kuliste olan biriyle konuşur.)* Hadisene, acele et. Gelen sinekleri düşün!

BİR SES, *sağ kulisten gelir, yakınlaşarak:* Her cenaze törenine gidişimde, sinekler yüzünden acele etmemi söylersiniz, cesedi mezara indirdikleri zaman hepsi çoktan gelmiş olur, saydım. *(Habibe gözükür, yirmi yaşındadır. Siyah bir şemsiyeyle güneşten korunmaktadır.)* Çukurun etrafında iki beygir Citroën gibi homurdanırlar, ya da benim herif beni mıncıklarken nasıl homurdanıyorsa öyle. Gidiyor muyuz?

ÇİGA: Bekleyin de gidip işeyeyim.

Koşar ve paravanın arkasında gözden kaybolur. Kısa bir süre.

HATİCE, *sağ kulise bakarak:* Kim geliyor, göremiyorum? *(Habibe'ye:)* Sen baksana...

HABİBE: Said'in annesi.

HATİCE, *sert ve otoriter:* Şu yüzsüz! O kadın ağlamamalı, anladınız mı? Gelmeyecek.

Kısa bir süre, sonra Anne girer.

HATİCE: Ölünün arkasından ağlamaya gelmiyorsun ya?

ANNE, *bir an apışıp kalır:* Ben ağlayıcı kadınım, ağlamaya geliyorum.

HATİCE: Bizimle değil.

ANNE: Ne yaptım ki?

HATİCE: Oğlunla gelinin hapisteler...

ANNE: Hayır. Kız bu sabah çıktı.

HATİCE: Ne olursa olsun, o bir hırsız. Hendeklerde ısırganlarla konuşuyor. Onları evcilleştirmeye çalışıyor. Isırganlar da cevap veriyor. Oğlun bir hırsız, sen de onun çaldığı tavuklardan, lahanalardan, incirlerden, kömürden, petrolden, margarinden yararlanıyorsun. Bizimle gelemezsin.

ANNE: Ailenizden bir adam ya da bir kadın döşeğinde ölmüş olsaydı, ona ağlamak için değil, ölümünü şarkılarla kutlamak için burada olurdum, hanımlar. Bugün gömeceğimiz ölü, öteki ölülerden farklı. İçinizden birinin oğlu falan da değil, işte bu yüzden sizi kışkırtmaya geldim. Cenaze törenlerini ben herkesten daha iyi bilirim. Kendimi oyalamak için küçük törenler uydururum. Sinekler beni, ben de onları tanırım, hem de tek tek isimleriyle.

(Kısa bir süre.) Isırganlara gelince, Leyla onlarla konuştuğunda, aslında ailemizle sohbet eder.

HATİCE: Orada kal.

ANNE: Geçmeme kim engel olacak?

HATİCE: Ceset.

Çiga girer.

ANNE: Cesetler beni etkilemez.

HATİCE: Kal orada!

ANNE: Ah, ben Said olsaydım, ağzını tıkamayı bilirdim, o delik deşik pis ağzını.

HATİCE, *alaycı:* Sen Said değilsin, değil mi? Öyleyse Said kim? Nerede şu Said?

ANNE: Mahkemeye gitti –zafer!– ve hapishaneye geri dönecek. Çıktığında sizlerden çalacaklarının bedelini ödeyecek kadar ve rahmimde oluşmakta olan köpek sürüsünü peşinize salmama yetecek kadar orada kalacak. Ölüye gelince, hevesim kalmadı artık...

HATİCE, *öteki üç kadına:* Ya siz, siz ne diyorsunuz? *(Üç kadın, kısa bir duraksamadan sonra, başlarıyla hayır derler.)* Görüyorsun ya, konuşan ben değilim kamuoyu.

ANNE, *tumturaklı:* Ya ölü? Ölü ne diyor?

HATİCE, *öteki iki kadına:* Siz, ölü ne diyor? Dinleyin! İyi dinleyin. Ne diyor? *(İki kadın kulak kabartır gibi yapar, sonra başları ve elleriyle hayır derler.)* Duydun mu? Ölünün sesi geçti...

ANNE: Size diyorum ki...

HATİCE, *sertçe sözünü keserek:* Ama köpekler, rahmindeki köpekler bile, beni duyuyor musun, bizi ısırmaya hazırlanan köpekleri sorguya çekecek olsam, onlar da hayır derdi. Köpekler, kısraklar, tavuklar, ördekler, süpürge, yün yumağı da hayır derdi!

ANNE: Siz köpekler gibi konuştuğunuz için, köpekler sizin gibi konuşuyor. *(Üç kadın onun üzerine yürümeye davranınca, geldiği kulise doğru geri geri gider.)* Peki, tamam, hanımlar. Sizler dürüstsünüz... Dürüstsünüz ve bu konuda söylenecek söz yok. Ölü belki sizin dediğiniz gibi cevap vermiştir, ama ben bundan emin olmak istiyorum, onun için de yarın öğleyin gidip ona soraca-

ğım. Bugün hava çok sıcak ve sizin pirüpak ağızlarınızdan bölük bölük çıkan sinekler sayesinde bugünkü sinek payımı aldım.

Çıkmaya davranır, ama o sırada ön sahnenin solunda bulunduğundan, Hatice'yle öteki üç kadın yolunu keserler. Geri geri giderek çıkan onlar olacaktır.

HATİCE: Kımıldama. *(Öteki kadınlara:)* Sizler, umarım doğru dürüst ağlar ve uzun uzun, yüksek sesle inlersiniz. Titrek, titrek, alışılmamış iniltiler. Nefes almadan. Bu ölü ötekilere benzemez.

HABİBE: Onun ne üstünlüğü var, mademki ölmüş?

Anne bir kahkaha patlatır.

HATİCE, *ciddi:* Herhangi bir ölüden çok farklı olan bir ölü için ağlama emri aldık. Ağlayacak ve inleyeceğiz.

Dört kadın, sahnenin gerisine doğru geri geri gidip, Anne'yi solda, arka sahnede yalnız bırakırlar.

ÇİGA: İyi bahane. Oğlum Abdullah bana açıklamada bulunmak istemeyince, o an çok üzülürüm, ama sonra sakinleşirim... *(Anne bir kahkaha daha atar.)* ve sonuçta, nedenini bilmeden ağlamak ya da neşelenmek için emir almak hoşuma gider. Benim herifler, kahkahalarım ve inlemelerim güzel olsun isterler. Neşem de, derdim de olmadığı için –derdi onlar çeker– kendimi rahat rahat işime verebilirim.

ANNE, *birden hırslanır ve seyirciye döner:* Rahatlıkmış! Defolup gidin! Rahatlığa mezarlığa kadar eşlik edin, ama ben sizinle konuşuyor ve diyorum ki, bu akşam, hava kararınca, meydana gelmezseniz, ben topal topal ve iki büklüm, ay ışığında her birinizin evine geleceğim. Eğer uykudaysanız, her gece rüyanızda et dilimleri ve tavuklar çalmaya zorlayacağım sizi. Yüz yirmi yedi defa yüz yirmi yedi tane küfür sayıp dökeceğim ve her küfür öyle güzel olacak ki, ruhunuz, kafanız aydınlanacak hanımlar...

Kadınlar gözden kaybolmuştur. Anne arkaya döner ve bunun farkına varır.

Bir an şaşırır, sahneyi çepeçevre dolaşır, içinde büyük bir gücü zapt eder gibidir, sonra, ani-

den, bacaklarını bükerek oturur, elleri bacaklarının üstünde, kadınların gözden kayboldukları sağ kulise doğru, bir köpek sürüsünün havlamalarını andıran sesler çıkarır, bu sırada Leyla da içeri girmiştir ve onunla birlikte havlar.

Birkaç saniye dururlar, kadınların çıktığı kulisten inek böğürtüleri duyulur. Anne'yle Leyla yeniden havlarlar, sonra yine dururlar. Uzaktan böğürmeler duyulur yine ve dörtnala koşan bir sürünün toprağı çiğnerken çıkardığı gürültüyü andıran bir ses. Anne'yle Leyla hâlâ kulise bakmaktadır, sonra bakışları yön değiştirir ve soffittoya yönelir. Sürünün ayak sesleri sürer. Giderek belli belirsiz duyulur. Ve yukarıda, sağda, kocaman bir ay belirir. Sessizlik. Anne döner ve Leyla'yı görünce, ona havlamaya başlar, iki kadın, aniden, birbirlerini paralayacak olan iki köpek kesilirler.

Ay yavaş yavaş yer değiştirir ve gözden kaybolur. Onun yerine, yeni bir paravan, kendisiyle aynı anda kulisten çıkan siyah bir yükseltinin üzerinde, usulca sahneye girer; az önceki paravandan daha yüksektir. Bu paravanın önünde geçecek olan sahne, döşemeden yaklaşık iki metre yüksekte oynanacaktır. Meydanı temsil eden aşağıdaki paravan kulise girer. İki kadın (Anne'yle Leyla) havlamayı sürdürür. Yukarıdaki paravan aydınlatılmıştır yalnız. Anne'yle Leyla yarı karanlıktadırlar.

Bu sahneye verilmek istenen dramatik yoğunluk ne olursa olsun, oyuncular bu sahneyi soytarıvari bir tarzda oynamalıdırlar; demek istiyorum ki, kadınlar ya da Anne tarafından dile getirilen hakaretlerin ciddiliğine rağmen, seyirci bunun bir çeşit oyun olduğunu anlamalıdır.

Öyle ki, her oyuncu sanki içinden koca bir kahkaha atarmış gibi söylemelidir repliklerini.

Trajedi tanımının şöyle yapılabileceği kanısındayım: İlk, her şeyin başlangıcında yer alan kahkahaya, yani ölüm düşüncesine atıfta bulunan ve bir hıçkırığın yarıda kestiği koca bir kahkaha.

Bu sahnede bütün kadınlar siyah, yıpranmış, yırtılmış, hatta kullanılmaktan canı çıkmış, örümcek ağına benzeyen bir şemsiye taşırlar.

Anne her zamanki gibi saldırgan ve eflatun paçavralarının içinde olacaktır.

Yedinci tablo

Paravan: dört kanatlı, kireç beyazı. Üstüne bir pencere oyulmuştur. Arkada, güneş.

Paravanın önünde, bir sehpanın üstünde çok büyük bir Kuran durur. Başlığı Latin harfleriyledir.

Kuran'ın üstünde, yanan bir lamba asılıdır.

Kadın'ın giysileri: Yeşil, ipek bir elbise.

Odacı: Beyaz cellaba. Batı tarzı siyah ceket. Yeşil sarık.

Kavalcı: Sarı bir pantolon. Ayakları ve göğsü çıplak. Mavi bir kasket.

İşemiş Olan Adam: Siyah pantolon, yeşil ayakkabılar, pembe ceket.

Polis Memuru: Beyaz üniforma.

Kadı: Açık mavi ipekten geleneksel Cezayir kıyafeti, uçuk pembe sarık.

İki Muhafız, ayakta. Oturanlar: İşemiş Olan Adam, Kavalcı, Kadın. Odacı girdiğinde hepsi ayağa kalkar.

ODACI, *seyirciye:* Oturun. Kadı Hazretleri hemen gelmeyecek.

Başından beri, ilk repliğini söyleyinceye kadar, Polis Memuru çok sabırsız gözükecek, bacağını titretecek ve parmaklarını çıtlatacaktır.

KADIN: Beklemek! Adaletin gelmesini bekleyip duruyoruz! Haklı olduğumu biliyorum, ayrıca gidip çocuğuma süt vermem gerek.

Birbirlerine havlayan ve gerçek dişi köpeklerin yürüyüşünü taklit ederek sol kulise yönelen iki kadın (Anne'yle Leyla) yüzünden sözleri yarıda kalır.

ODACI: Hâlâ meme mi emiyor? Ceza mahkemesine her çağırıldığında, memende yaygaracı bir çocuk oluyor hep.

KADIN, *kurnaz:* Adalete yardımcı olmak için bundan daha iyi sebep olur mu?

ODACI: Hep aynı numara, güçsüzlerin ezeli üçkâğıtçılığı, ama sabredin, Kadı Hazretleri adaleti yerine getirecek. Bekliyor.

KADIN: Kimi bekliyor?

ODACI, *tumturaklı:* İlhamı. Yargı bir şiirdir. Kadı Hazretleri bunu az önce söyledi bana, mahkemeye çıkmadan önce içtikleri yedi sigarayı kendileri için sardığım sırada. İnsanlara hakkını vermek asil bir görevdir. Alınan bir şeyi "geri vermek" söz konusudur. Bu, Tanrıdan başka kimden alınabilir? Onun için de ilhamın gelmesi gerekir.

KAVALCI: Gelmedi mi?

ODACI: On dakika önce daha gelmemişti, gidip bir bakayım. Sigaralar çok yardımcı oluyor ona. *(Kısa bir süre.)* Bir de ufak tefek kimi başka maddeler...

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Tanrının kendisinden mi ilham aldığını söylüyorsun yani? Tanrıdan ilham mı almak zorunda?

ODACI: Evet.

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Kazandım öyleyse.

ODACI: Belli olmaz. Ama beklerken rahat dur, yoksa sopayı yersin.

Sahne birkaç saniye kararır. Bir kaval sesi duyulur. Işık yandığında, Kadı oradadır. Kavalcı da onun karşısında, ayaktadır.

KAVALCI: ... Buna tam olarak dilenmek denemez. Ben sefalet çekmiyorum.

POLİS MEMURU, *neşeli, dilini şaklatıp, parmaklarını çıtlatarak:* Ah! *(Bu* ah' *ı, nihayet rahatlamış gibi, tumturaklı söyler.)* Emniyet Teşkilatı'nın her kararı, en basit evrak, en sıradan polis memuru, uzaklardan, denizlerle dağların ötesinden, her şey, herkes müdahale etmem için bana yetki veriyordu, çünkü herkes, her şey çileden çıkmıştı. *(Suçlayıcı.)* O, sokağın yüz karasıydı, Kadı Hazretleri. Bazen, her burun deliğine birer tane kaval koyduğu olurdu.

KAVALCI, *meydan okuyarak:* Keman nasıl ki iki telle çalınırsa ya da yazı makinesi iki elle kullanılırsa öyle. Bir polis memuru –mesleğine saygı duyuyorum ama– anlayamaz. Fakat siz, Kadı Hazretleri, içinizdeki Tanrı beni anlayacaktır. Burun deliklerimle iyi kaval çalabilmek için iki yılımı verdim ben. Eğer her dilenci bu kadarını yapabilirse, o zaman dilencilik suçundan mahkûm edin beni.

POLİS MEMURU: Yoldan geçenler için, burnunu delip geçen o sert tahtadan kavallarının sesini işitmek, bacaktan fırlamış çıplak bir kemik görmek kadar rahatsız edicidir. Para toplamak için bir rahatsızlığa yol açtığına göre, dileniyor demektir. *(Kararlı.)* Bizim görevimiz, kamuya açık yerlerde dilenciliği önlemektir...

KADI, *çok yumuşak, ama titrek sesle:* Peki çaldığı şey güzel miydi?

KAVALCI: Her şeyden önce çalması zor. Numaramı da yeni yeni yoluna koymuştum. Her gün boş arazide çalışıyorum...

KADI: Boş bir arazi mi var?

KAVALCI: Durum gereği.

KADI, *çok sabırlı, çok yumuşak ve hafif şaşkın:* Sana rahatsızlık vermeden, ağzına bir kaval koyabilir misin?

Polis Memuru'nun sabırsızlandığı her halinden belli olur.

KAVALCI: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI, *ilgilenmiş:* Onu titreştirmek için soluğun yeterince güçlü mü?

KAVALCI: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI, *hâlâ titrek sesle:* Yani hep zor olanı seçtin?

KAVALCI: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI: Buna karşın daha güzel bir şey yapmayı arzulamadın mı?

KAVALCI: Kirli bir burnun deliklerinden ilk defa çıkan soluk bir ilahi ya da bir... şarkı ya da bir... ezgi ya da olur a ağır bir valsin makamındadır, bir derenin ve yapraklardaki rüzgârın sesini taklit eder. Benim burnum, senin ağzın kadar asil, çalışmam sayesinde burnum bir harptan farksız, seninkiyse sadece...

Birden, aşağıdaki sağ kulisten, tek ayağı üstünde koşarak ve yaralı bir köpek gibi uluyarak Leyla çıkar, peşinde vahşice havlayan Anne vardır. Geride kalan Anne, cebinden bir taş çıkarır ve gözden kaybolan Leyla'ya fırlatır. Kulisten, kırılan bir camın sesi duyulur. Anne ihtiyatla çıkar.

KADI, *hayali bir pencereden bakarak:* Cam kırma! On gün hapis cezası. *(Kavalcı'ya:)* Git iki burun deliğinle kaval çal. Eğer yanılıyorsam, Tanrı kendini cezalandırsın. *(Yaklaşan Arap'a:)* Sıra sende.

Kavalcı çıkar. Bir Arap yaklaşır.

POLİS MEMURU, *aynı tumturaklılıkla:* Gururla, çünkü duruşunda gurur vardı, gururla futbol sahasının kenarındaki bir defne fidanına işedi. Ben bir duvara işerken nasılsam, öyle gururluydu...

KADI, *Polis Memuru'na:* Dilim tutuldu. (*Arap'a:*) Neden işedin, söyler misin?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Canım öyle istedi.

KADI: Ama niye o ağaççığa?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Oradaydı da ondan.

KADI, *ilgilenmiş:* Peki şu anda canın istemiyor mu?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Hayır, Kadı Hazretleri, şu anda istemiyor.

KADI, *önce rahatlamış gibi olur, sonra konuştukça sesi güven kazanır:* Allahtan canın işemek istemiyor, yoksa sidiğin bacağım-

dan aşağı akardı. Ama ben seni mahkeme önüne çıkarmadan cezalandırabilirdim. Cana can, kana kan. Eğer üzerime su dökseydin, ben de seni ıslatırdım, hem de senden daha hızlı fışkırtarak. Sıcak su fışkırtan hortumlarla dövüşürdük ve yenilen sen olurdun, çünkü Tanrının içime girip bana ilham vermesini beklerken, koca bir testi nane suyu içtim. Ama yakışıklı, yeniyetme bir defne ağacının o güzelim sağ bacağında ihtiyaç giderilir mi! Üç dört yaprağı sararmıştır belki! *(İkinci Polis Memuru'na:)* Onu dışarı çıkar, ayaklarına işeyeceksin.

Polis Memuru Arap'ı çıkartır, ama kendisi orada kalır. Kadın yaklaşır.

KADI, *biraz daha şiddetli:* Çabuk yaklaş ve Tanrı çekip gitmeden seni yargılamamı istiyorsan, çabuk ne yaptığını söyle bana.

KADIN: Bir şey yapmadım. Kadı Hazretleri.

POLİS MEMURU: Amma yalancı! Kadı Hazretleri, Bin Emrah'ın ambarının kapısına işaretler çizdi.

KADI: Ne gibi işaretler?

KADIN: Hayır, Kadı Hazretleri.

KADI: Ne gibi işaretler? İyi mi, kötü mü?

KADIN, *uzağı dinler gibi yaparak:* Dinle!.. Dinle... işitiyor musun? Çocuk evde yaygarayı basıyor...

KADI, *Kadın'a:* Tanrı çekip gidiyor. Onun tarafından, yani içimdeki son iyilik kırıntısıyla yargılanmak istiyorsan, bana yardımcı ol. Hangi kararı istiyorsun söyle bana, ama çabuk söyle.

KADIN, *çabucak:* On sopa. Kadı Hazretleri.

KADI, *Polis Memuru'na:* On beş sopa at.

Kadın çıkar. Said girer ve yaklaşır.

KADI, *elini alnına götürerek:* Tanrı kirişi kırdı, kaçtı, tüydü. Tanrı çekip gitti. *(Giderek sinirlenir.)* Geliyor, gidiyor, nereye acaba? Başka bir kafaya mı? Güneşin altında vızıldayan bir yabanarısına mı? Bir yolun kavisine mi? Yağ eklemek için bir tencerenin içine mi? Öyle ya da böyle, benim Kadı kafamdan defolup gitti, dilim çözüldü, sesim de titremiyor artık.

SAİD: Adım Said, Kadı Hazretleri.

KADI, *son derece keyifsiz:* Çek git. Yargılama bitti.

SAİD: Ben hırsızlık yaptım, Kadı Hazretleri. Beni mahkûm etmelisiniz.

KADI: Neyle? *(Başına vurur.)* İçi boş bunun.

SAİD: Size yalvarıyorum!

POLİS MEMURU, *sırıtarak:* Çalmış. Biliyor musunuz, onun uzmanlık alanı bir badem dalına asılmış ya da bir çalı öbeğinin üzerine bırakılmış işçi ceketleridir. Bu av hayvanı, Kadı Hazretleri, bu av hayvanı burnunu her yere sokar. Neresi olduğuna bakmaz, hiç vicdan azabı duymadan çalar. Üstelik, sanki zenginmiş gibi, tek çocuk. *(Said'e:)* Hangi ceketteydi?

SAİD: İkisinde de.

POLİS MEMURU: Biliyorum. Önemi yok. Asıl önemli olan çalmaktır. Seçim yapmadan. Bir demiryolu faciası kadar adaletsiz. Neyse ki her yerde gözümüz var. *(Gürleyen bir sesle.)* Yaprakların ya da yeşilliklerin arasında her zaman fal taşı gibi açık ve hiçbir şeyden etkilenmeyen bir göz!

SAİD: Cezamı çekmekten başka bir dileğim yok.

KADI, *bir şeyler söylemeye çalışan Polis Memuru'nu bir el hareketiyle durdurur:* Aklını kaçırıyor gibisin, her şeyin değişeceği anın geldiğini hissediyor gibisin... Si Süleyman'ın ölümü aklını mı kurcalıyor? İyi de seni yargılamam, ne işime yarayacak ki?

SAİD: Yaptığım kötülük ceza...

KADI: Senin işine yarayacak. Yargılanıp cezanı çektikten sonra değişeceksin –azıcık–, ama ben, ya senin yargılanmandan ve cezanı çekmenden sonra aynı kalırsam...

SAİD: Deneyin, görürsünüz...

POLİS MEMURU, *Kadı'ya:* Cezamı çekeyim dedi, cezamı çekeyim demesi kolay. İşin içinde iş var. *(Said'e:)* Bu sabah, saat sekizde, bu sabah tutuklu salıverildi. Karın bu sabah hapisten çıktı...

KADI, *Polis Memuru'na:* Git, defne ağacının bacağına işe.

POLİS MEMURU: Ama... Kadı Hazr...

KADI, *bıkmış*: Git işe. İster yeşilliklerin içine, ister dalların altına, ama git.

Polis Memuru çıkar. Kadı meraklı gözlerle Said'e bakar ve ona yaklaşır.

KADI, *tatlılıkla:* Bıktım, usandım. Bana getirdikleri meselelerin saçmalığını düşün bir. Her dakika korkunç suçlar işleniyor olması gereken bir köyün yargıcıyım –*(Endişeli.)* yoksa hiçbir şey suç değil mi?– gel gör ki insanlar Tanrıya bir iki sevimli sıkıntıyı havale ediyor sadece. Hayır. Usandım, kafamın içi boş olunca daha da ağırlaşıyor.

SAİD: Siz böyle devam edin. Ben bununla da yetinirim, benim gururum yoktur ve Tanrının bana bir hapishane kapısı açmak için rahatsız olmasını istemem. Bir kadı bunu yapabilir.

KADI, *ciddi*: İş, ağır bir kapıyı açıp sonra da kapamakla kalsaydı, evet. Ama benim bir nedene ihtiyacım var. Bunu bulabilmek için de bir yerlerde aramak gerek, bense yorgunum.

SAİD: Unuttuğunuz bir şey var: Hapishanenin kapısını açıp kapamak için para alıyorsunuz. *(Kısa bir süre.)* Ben kendi kendimi hapse tıkamam...

KADI, *ne yapacağını bilmez halde:* Hayır, elbette... halbuki o noktaya gelinmesi gerek...

SAİD: O zaman beni ciddiye almazlar artık.

KADI: Bundan korkulur işte. *(Kısa bir süre.)* Her yeni mahkûmiyet sana bir şeyler kazandırıyor ve ben senin bu sayede nereye gittiğini az çok görüyorum, ama ya ben, her yeni mahkûmiyet beni nereye götürüyor? Ben seni, nereye tıkılmak istersen oraya tıkan bir zımbırtıyım, ama sen, ama sen, sen benim ne işime yarıyorsun? Peki zavallı insanlarla kim uğraşıyor! Kim?

Aşağıda, Leyla, havlayarak ve topallayarak sahneden geçer.

Sekizinci tablo

Sahne tamamen boştur: Burası mezarlıktır. Sahnenin ortasına doğru, küçük bir bahçıvan kovası vardır.

Ağız'ın giysileri: Arap kılığını andıran beyaz kostüm.

ANNE, *sol kulise doğru konuşarak:* Olduğunuz yerde durun! Orada kalın... olduğunuz yerden işitebilirsiniz. *(Ortaya yaklaşır ve okur.)* Si Süleyman. Bu onun mezarı. *(Sol kulise dönerek.)* Yaklaş! Haydi, yaklaşsana! Yoksa sen sahiden işe yaramazın teki misin? Sağır mısın? Belki de çok yaşlısın?

Sahnenin gerisinde bekleyen yaşlı bir Arap erkeği, Madani yaklaşır.

MADANİ: Benden memnun değilsen, gidip başka bir Ağız seçebi-

lirsin. *(Kısa bir süre.)* Ama bana hakaret etme.

ANNE: Kızmanın sırası değil şimdi. En yaşlı ve en beceriksiz Ağız'ı istedim, çünkü ben dürüst biriyim. Yanımda körpe, pembe ve beyaz dişli bir Ağız'la gelseydim, ölüyü etkilemek istediğim sanılabilirdi. Şuraya geç. *(Madani mezarın soluna geçer.)* Seni, ölünün ağzı olasın diye seçtim. Onun ağzının toprakla, köklerle ve çakıllı kumla dolu olduğunu biliyorum, yine de sen ölünün sözlerini tane tane söylemeye çalış, seninkileri değil.

MADANİ: Bir ölü konuşmayı kabul etti mi, korkunç şeyler söyleyecek demektir. Şimdi o konuşacak.

ANNE: Vakit geldi mi?

MADANİ, *kol saatine bakarak:* Tam vakti.

ANNE. *kulise dönük:* Kocamış karılarla kız oğlan kızlar, siz de tepelerde, yabankekiği kokuları arasında, çenenizi tutun biraz. Uzun sürmez. Ölünün söyleyecek bir çift sözü var. *(Madani'ye:)* Termosta kahve getirdim. Sonra içmek için. Hazırlık yapacaksan, seni bir süre yalnız bırakabilirim.

MADANİ, *çok yavaşça çömelerek:* Beni rahatsız etmiyorsun. İşin en zor yanı, kendimden çıkıp gitmem. O gelip benim yerimi alacak.

ANNE, *biraz kaygılanmış:* Ya?.. Peki... kendinden çıkıp gittiğinde, nereye gidiyorsun?

MADANİ, *çömelmeye devam ederek:* Değişir... başlangıçta hızlı ya da çok yavaş hareket etmeme bağlı... vaktim olursa, zeytinliklerimi görmeye giderim, ya da Malul Asker Müzesi'ni... Artık benimle ilgilenme. *(Tamamen yere yatar ve bir süre sessiz kaldıktan sonra, usulca seslenir.)* Si Süleyman?.. Si Süleyman... Süleyman, orada mısın?.. *(Dinler.)* Orada mısın? Evet... Evet mi?.. Cevap veren kim? Sen misin Si Süleyman? Benim ben... Senin Ağzın... Senin toprakla, çakıllı kumla ve köklerle dolu ve cevap vermek zorunda olan zavallı, talihsiz Ağzın. Beni tanıdın mı?.. Nasıl hatırlamazsın? Sen hayattayken bütün cümleleri ben söylerdim... *(Bir sessizlik.)* Hangi cümleleri mi? Bütün hepsini... söylediğin her şeyi... yol bakım görevlisine bir gün ne demiştin... hatırlıyor musun?.. Ya, gördün mü... Ne demiştin?

Kısa bir süre.

ANNE: Seni tanımıyor mu?

MADANİ, *Anne'ye:* Bırak da işimi yapayım. Onu gaza getirmem gerek... *(Ölüyle konuşarak.)* Yol bekçisine ne demiştin... O gün yağmur yağıyordu. Ona şöyle dedin: "Islanmamak için garaja gidiyorum, planları mimara sonra götürürüm!.." *(Kısa bir süre.)* Hah! Bu sefer anladın! Güzel. O halde beni tanıyorsun. *(Kısa bir süre.)* Kokum mu?.. Al bakalım... *(Mezara üfler.)* Bu senin ağzının kokusu, değil mi? Evet! Oh iyi. Öyleyse, başlayalım bakalım. Said'in Annesi bir şeyler sorup öğrenmeye geldi. *(Ayağa kalkar ve Anne'nin karşısında durup kımıldamadan, buyurgan bir tonda konuşur.)* Konuş bakalım. Bana soru sor, ben Ağız'ım. Beni dinlemeye geldin, sen ne diyorsun? Fikrin ne?

Işık yalnızca, karşı karşıya duran Madani'yle Anne'nin üzerindedir; birbirlerini tepeden tırnağa süzerler.

Çok hızlı.

ANNE, *kuşkuyla:* Sen sahiden Si Süleyman'ın Ağzı mısın?

AĞIZ, *şiddetle:* Evet.

ANNE: Öyleyse nerede doğdun?

AĞIZ: Bu Taniz'de doğdum. Ayn Amar'da öldüm.

ANNE, *bir an şaşırır.* İyi. Peki... ya yaran, nerenden yaralandın?

AĞIZ: Göğsüme iki kurşun yedim. Biri içeride kaldı.

ANNE: İyi... Peki... tam olarak saat kaçta öldün?

AĞIZ, *buyurgan ve sabırsız:* Yeter. Sana yeterince şey söyledim. Öğrenmek istediğin nedir?

ANNE, *aynı tonda:* Nasıl istersen. Uysal biri olmadığını biliyorum, ama ben de değilim. Köyün kadınlarına, benim ağlamamı engellemelerini emretmişsin. Doğru mu?

AĞIZ: Doğru.

ANNE, *öfkeyle:* Benim ağlayıcı kadın olduğumu biliyordun halbuki. Hem de ağlayıcı kadınların en iyilerinden biri olduğumu?

AĞIZ: Seni cenazemde istemedim.

ANNE, *öfkeyle:* Said nereden çıktı peki, benim rahmimden mi yoksa seninkinden mi? Peki benim rahmim öteki kadınlarınkinden farklı mı? Ben öteki analardan farklı mıyım?

AĞIZ: Ölmüştüm ve henüz gömülmemiştim. Hâlâ köye aittim. Saçlarım, ayak tabanlarım, sırtım, köyün erkeklerinki ve kadınlarınki gibi kaşınıyordu hâlâ.

ANNE, *tasalı:* Ya şimdi... şimdi artık kaşınamadığına göre?

AĞIZ: Çok daha az. Üstümdeki toprağın ağırlığına rağmen, kendimi çok daha hafif hissediyorum. Buharlaşmak üzereyim –beklemeyip bu gece gelmekle iyi ettin–, bütün suyum salatalarla meşe mantarlarının damarlarına geçmek üzere. Memleketimin içine karışıp yok oluyorum, seni de herkesle karıştırıyorum...

ANNE, *büyük bir çığlık atar, bir an hareketsiz kalır:* Ha! Ha! Ha!

AĞIZ: ... ve ayak parmaklarının arasındaki kir, benim çürümemden kaynaklanıyor biraz da...

Çok hızlı.

ANNE, *zafer kazanmış gibi ve kulise dönerek:* Kaltaklar, kaltak sürüsü, duydunuz mu dediklerini, ölü nasıl da konuşuyor benimle? *(Ağız'a:)* Kuzeyde, doğuda, güneyde, Ayn-Zefra'ya doğru, Çin'e doğru ve denize doğru, her yerde, yanımızda yöremizde gece kabarıyor Süleyman, tepelerden yükseliyor ve bize bakan tepelerin yamaçlarında binlerce ve yüz binlerce dişi, senin topraktan çıkmanı, bana hakaret etmek için seni bir pancar gibi topraktan sökmeyi bekliyorlar. Ama sen... sen kabul ediyorsun... ağlamamı kabul ediyorsun... Kabul ediyorsun... Benim de diğerleri gibi bir kadın olduğumu kabul ediyorsun değil mi?..

AĞIZ, *kesin bir şekilde:* Hem evet hem hayır.

ANNE: Bu apaçık, ama ben onlar gibi bir kadın olduğumu söylemek istemedim... *(Kulisleri göstererek.)* oradakiler gibi. Benim de, toprağın altında çürüyenlerle beslendiğimi söylemek istemiştim...

AĞIZ: Sen üstünde çürüyorsun... öyle diyorlar...

ANNE, *gülerek:* Yani senle ben aynı bokun soyuyuz. Öyle mi?

AĞIZ: Öyle ya da böyle, benim için ağlamayı neden bu kadar istiyorsun, ben onu merak ediyorum.

ANNE: A! İçin rahat etsin! Ağlayıp inlemem, ölümüne üzüldüğümden değil. Bu hanımlar beni törenden kovdular. O hanımlar da, tören de umrumda değil, ama en güçlü olmaya yemin ettim. Kadınların gözü üzerimde. Utanacağım anı bekliyor oropsular! Yaşayanlar onu kapı dışarı edince, o da gidip ölülerin kapısına dayanacak, diyorlar birbirlerine.

Gittikçe daha hızlı.

AĞIZ: Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarar ki?

ANNE, *bir an apışıp kalır:* Ha, anladığım kadarıyla, birbirinizi tutuyorsunuz değil mi?.. Şimdi orada, çakıllı kumun altında yatarken, bir zamanlar hayatta olduğunu ve falanca ya da filanca kadınla ilişkin olduğunu unutma ama...

AĞIZ, *inatla:* Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarar ki?

ANNE: Cenaze töreninin de, öldürülmeden önce oynadığın iskambil oyunları gibi, yaşadığın hayatın bir parçası olduğunu unutma! Oyununa katılacak dördüncü kişinin, buna değecek biri olmasını istediğini de!

AĞIZ: Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarar ki?

ANNE: Eğer bana söyleyecek başka şeyin yoksa, iyi geceler...

Daha da hızlı, neredeyse anlaşılmaz.

AĞIZ, *öfkeli:* Gelip beni uyandırmakla, gece yarısı mezarımdan çıkarmakla terbiyesizlik eden sensin. Bense seni dinliyor, konuşmana izin veriyorum...

ANNE: Bir dost olarak gelmiştim.

AĞIZ, *sertçe:* Kendini beğenmişin teki olarak. Hem bir hırsızın anası, hem de çirkin, aptal ve hırsız bir gelinin anası olarak. Onların o sefil sefaletleri derine yapışmış senin. Yo, senin o zavallı kemiklerinin üzerine gerilmiş derinin ta kendisi olmuş. Köyün sokaklarında sürten şey, sağlam kemikler üzerine gerilmiş bir sefalet harmanisi, ama... *(Sırıtır.)* o kadar da sağlam değil kemiklerin. Köy halkı seni istemiyor artık, ya ölüler? Ah ölüler! seni onaylıyor da, o hanımları kınıyorlar öyle mi?

ANNE, *kuru bir sesle:* Öyle umuyordum.

AĞIZ, *sırıtarak:* Son çare ölüler, elbette. Yaşayanlar suratınıza tükürür, ama ölüler sizi o büyük siyah ya da beyaz kanatlarıyla sarıp sarmalarlar. Sen de kanatların himayesi altında, yayan gidenlere dilediğin gibi meydan okursun değil mi? Ama şimdi toprağın üstünde yürüyenler, çok geçmeden içine girecekler. Bunlar aynı...

ANNE, *sözünü keserek:* Neye dönüştüğünü bilmek istemiyorum. Benim derdim, canlı olanla temas kurmaktı. Eğer ağlamamı istemiyorsan, bir an önce söyle, çünkü üşümeye başladım, ben soğuğa hiç dayanamam.

AĞIZ: Beni yumuşatmaya çalışma. Gururun, yaşayanlarla bağlarını kesmene neden oluyorsa, seni ölülere sevdiremez. Biz, yaşayanların resmi teminatıyız. *(Kısa bir süre.)* Gece yarısı! Bu saatte beni rahatsız ettin! Bana yeniden yorucu bir hayat verdin! Git köyün kadınlarıyla erkeklerini bul. Kendi aranızda hesaplaşın.

ANNE: Direneceğim. *(Yumrukları kalçasında.)* Said'le Leyla'yı yüzüstü bırakmayı reddediyorum –bunu, gece yarısı mezarlıkta, bir tek sana söylüyorum, çünkü çoğu zaman, o ikisi, benim sinirlerimi bozuyor–, senin için ağlamaktan vazgeçmeyi reddediyorum.

AĞIZ, *öfkeyle:* Peki ya ben istemezsem?

ANNE, *aynı tonda:* Peki ya ben, o hanımlarla seni takmayıp, sana meydan okumak için oturup ağlarsam?

AĞIZ: Ya ben de gerçekten mezarımdan, çukurumdan çıkarsam...

ANNE, *korkmuş*: Buna cesaret eder misin?.. *(Sonra kendini toparlar.)* Sen bana böyle bir hakarette bulunmaya cesaret edebilir misin? Kulak kesilmiş o hanımların önünde? Seni kimin öldürdüğünü bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, ama yaşlı bir kadını tehdit etmeye cüret ettiğin için, bıçakla ya da süngüyle öldürülmeyi hak etmişsin. Öfke içinde buraya geldim, Si Süleyman. Beni kollarına alıp senin mezarına kadar öfke getirdi –hiddet de istersen, sadece ve sadece hiddet.

Çok çok ağır.

AĞIZ: Beni yoruyorsun. Senin öfken daha şiddetli...

ANNE: Senin ölümünden mi?

AĞIZ: Hayır. Ama git artık. Senin kadar... canlı bir canlıyla konuşmak çok güç. Ah... keşke sen...

ANNE: Bir ayağım çukurda mı olsaydı? Seninkinde evet, benimkinde değil.

AĞIZ, *birden yorgun:* Hayır hayır, o kadar değil. Ama... biraz... sadece birazcık hasta olsaydın. Oysa sen burada bağırıp çağırıyor, elini kolunu sallıyor... *(Omuz silkerek.)* sırf kendin için bir ölüyü diriltmeye kalkışıyorsun. *(Esneyerek.)* Önemli durumlarda bile bunu yapmakta güçlük çekiyoruz biz...

ANNE, *birden alçakgönüllü:* Senin için burada, ayın altında, gizlice ağlamamı istemez misin?

AĞIZ, *giderek daha fazla esneyerek:* Kulağımın dibinde bile olsa istemezdim. *(Kısa bir süre, bitkin bir sesle.)* Ölümün ne olduğu hakkında sana bir şeyler söylememi ister misin? Ölümde neler yaşandığı hakkında?..

ANNE: Beni ilgilendirmiyor.

AĞIZ, *daha da bitkin bir sesle:* Orada neler mırıldanıldığı...

ANNE: Bu gece olmaz. Bir gün, vaktim olursa, gelip daha yakından bakarım. Sen ölümünü yaşa, ben de hayatımı. Ağlamamı... sahiden istemiyor musun?

AĞIZ: Hayır. *(Kısa bir süre.)* Çok bitkinim.

Madani birden olduğu yere yığılır, uyumuştur.

ANNE, *bir çığlık atıp ellerini birleştirerek:* Si Süleyman! *(Yaklaşıp ona bakar, sonra tiksintiyle onu ayağıyla iter.)* Amma da horluyor! Ölüler arasına yeni karıştığın belli oluyor. Bir Ağız'ı üç dakikadan fazla konuşturmayı beceremedin. Ne buralı ne de oralı, ne bu taraftan ne de öteki taraftan olduğunu söyleyebildin ancak. *(Güler.)* Dün, bu kadar yeni, bu kadar güçsüz bir ölüye ağlamamakla iyi ettim. *(Bahçıvan kovasını alıp, tümsek olduğu varsayılan yeri sular biraz, sonra dans edip şarkı mırıldanarak, toprağın üzerine basıp düzleştirir. Omuz silkerek.)* Ee ihtiyar, Malul Asker Müzesi'ni mi geziyorsun? *(Arkasına döner ve kulise yönelmeye davranır, ama nefessiz kalmış gibi aniden durur.)*

Kancıklar! Orospular! Kaltaklar! Bütün tepeler yelkenleri fora edip çekip gitmiş ve onlarla birlikte, bizi gözetleyen dişiler de demir almışlar. Yaseminle yabankekiği kokuları arasında gitmişler! Nereye gitmişler! Esrar perdesini kalınlaştırmak için, sürü halinde surların arkasına mı? Gece de yamyassı duruyor orada. Göğün altında. Yassı. Yapayalnızım, gece de yamyassı... *(Birden tumturaklı.)* Yok hayır, gece kabarmış, dişi bir domuzun memeleri gibi şişmiş... Yüz binlerce tepeden... katiller iniyor... Gök, aptal değil, gök onları gizliyor...

MADANİ, *uyanarak:* Bana kahve verecek misin?

ANNE: Sahi... ben niye geldim ki? *(Madani'ye:)* Al bakalım kahveni ihtiyar!

Sekizinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Ağız rolünü oynayan oyuncu, başta soldan, salonun yakınından girip, sahne gerisine yürür ve orada kımıldamadan durur.

Bütün sahne çok canlı bir ritimle, hafif ve hızlı bir tarzda oynanmalıdır. Özellikle bu sahnede replikler üst üste binecektir.

Söylenen şeylerin, özellikle de iki ses birlikte konuştuklarında, iyi anlaşılması için, sesler (tınılar) bu durum dikkate alınarak seçilecektir tabii.

"Sen sahiden Si Süleyman'ın Ağzı mısın?" repliğinden "Eğer bana söyleyecek başka şeyin yoksa, iyi geceler..." repliğine kadar, Anne, hareketsiz, donup kalmış Si Süleyman'ın etrafında, bir o ayağı bir bu ayağı üzerinde dans ederek döner.

Bu sahnede tempoya çok dikkat edilmelidir. Çok hızlı, canlı bir hareketin ardından, sahne ağırlaştırılarak, tumturak ortaya çıkarılmalı. Aslında, seyircinin bunun (ölünün ruhunun çağırılması) bir oyun olduğunu bilmesini isterdim, ama bu Oyun'un seyirciyi, bu Oyun'un ardında gizlenen bir gerçeklik var mı acaba diye meraklandıracak kadar heyecanlandırmasını da isterdim. Başka bir deyişle, iki oyuncunun Ruh'la olan ilişkileri öyle bildik olmalı ki, seyir-

ci bu Ruh'un doğal bir şey –çorba hazırlamak ya da gizli bölmede oy vermek gibi– olduğu duygusuna kapılsın.

Ama bu notların okuru, bu oyunun oynandığı tiyatronun bir mezarlıkta kurulduğunu, o sırada gece olduğunu ve oralarda bir yerlerde belki de bir ölünün başka yere gömülmek üzere mezardan çıkarıldığını unutmamalı.

Dokuzuncu tablo

Soldan gelen dört kanatlı paravan bir kale duvarını temsil eder.

Leyla yalnızdır. Yanında, çinkodan büyük bir leğen vardır. Eteğinin altından bir yığın eşya çıkarıp masanın üzerine koyar ya da duvara asar. Eşyalarla konuşur. Jandarma iki uçlu, köşeli bir başlık giymiştir. Beyaz eldivenleri ve kalın, siyah bıyıkları vardır. Ve tüm Avrupalılar gibi, Araplardan daha uzun boyludur (yaklaşık iki metre boyunda).

LEYLA, *bir peynir rendesi çıkararak:* Selam!.. Ben kinci değilim. Karnımın derisini rendeledin, ama ben yine de sana selam veriyorum. Bak yeni bir gün. Burası Anne'nin evi. Ve de Said'in. Yapacak pek bir işin yok, eriştelerin içine peynir koymayız

hiç... Sana iş çıksın diye ayaklarımın altındaki nasırları kazıyacağım. *(Rendeyi duvara asar. Eteğinin altını karıştırır ve abajurlu bir lamba çıkartıp, masanın üzerine koyar.)* Surların dibinde, harabelerde elektrik olmadığına göre, lamba ne işime yarar ki?.. Pekâlâ sevgili lamba, bizim evde dinlen bakalım... Hep iş görmek... acı verir... *(Yine eteğinin altını karıştırır ve bir bardak çıkarır, bardak az kalsın elinden kayacaktır.)* Salaklaşma, yoksa kırarım seni!.. Kırarım, anladın mı... kırarım. *(Kısa bir süre.)* Ne olursun o zaman? Cam parçacıkları... hem de kırık cam parçacıkları... ya da cam kırıkları... cam parçaları... dökünüler... *(Tumturaklı.)* Yahut da, iyi tarafıma gelirse, kırıntılar... kopuntular!

Bir süre önce içeri girmiş olan Anne, onu seyredip dinler.

ANNE: İyi iş görüyorsun.

LEYLA: Kendi dalımda rakipsizimdir.

ANNE: Ya bu? Bu ne?

LEYLA, *gülerek:* Son gözağrım.

ANNE, *de gülerek:* Nereden buldun?

LEYLA: Sidi Bin Şeyh'in evinden. Pencereden girdim. *(Güleç.)* Evet, artık pencerelerden tırmanabiliyorum.

ANNE: Kimse seni görmedi ya? Öyleyse, oraya bırak. *(Paravanın üzerine gözaldatım tekniğiyle çizilmiş tabureyi gösterir. Leyla, cebinden çıkardığı bir karakalemle, masanın üzerine bir duvar saati çizer.)* Bu gidişle yine enseleneceksin. Hele şimdi hiçbir şeyi de saklayamıyoruz, çünkü senin yüzünden kulübesiz kaldık. Pislik yuvasına, umumi çöplüğe döndük, onun için de bizi suçlamaları kolay olur.

LEYLA, *laubali:* Öyleyse kodese gireriz. Said'le birlikte. Mademki şimdi köy köy dolaşmak zorunda kalacağız, hapishane hapishane dolaşırız daha iyi... Said'le birlikte.

ANNE: Kimle?.. Said'le ha:.. *(Tehditkâr.)* Said'in yanına gitmek için hırsızlık yapmayacaksın umarım?

LEYLA, *kukuletası olduğu halde göz kırptığı görülür:* Neden olmasın?

ANNE, *şiddetle:* Olamaz. Cesaret edemezsin. Hem o, zaten seni istemiyor.

LEYLA, *laubali:* Aman merak etmeyin, sizin kadın eli değmemiş oğlunuza âşık filan değilim! *(Kısa bir süre.)* Bana başka şey lazım.

ANNE. *ilgilenmiş:* Ya!.. Bir şeyin mi var? Çünkü ne de olsa biriyle olamazsın...

LEYLA, *gülerek:* Yok canım! Ne bir şey, ne biri, ne de Said. *(Tumturaklı.)* Büyük bir macerayla meşgul kafam.

ANNE: Daha fazla kokmak gibi mi mesela?

Leyla güler ve duvar saatinin çizimini tamamlar.

ANNE, *mumu resmin etrafında gezdirerek:* Çok güzel. Ne bu? Mermer mi, plastik mi?

LEYLA, *gururla:* Plastik.

O sırada Leyla, Anne'ye sırtını döner. Anne ise sırtını sol kulise döner.

Birden, sol kulisten bir jandarma belirir. Çok yavaşça, uzun, temkinli adımlarla ve şaşkınlık göstermeden etrafına bakına bakına yaklaşır.

LEYLA, *sağa doğru, yani Jandarma'nın aksi yönüne bakarak reverans yaparak:* Said'in karısı benim, içeri girsenize Sayın Jandarma.

Jandarma yine etrafına bakar. Paravanın üzerine çizilmiş duvar saatine diker gözlerini.

JANDARMA: Evet sizsiniz. Sizi Sidi Bin Şeyh'in evinden çıkarken gördük. Kapıdaki boncuklu perdeyi araladınız. Boncuklar şıngırdadı... Sizi aynadan gördük, kaçıyordunuz... Duvar saati yerinde değildi. *(Kısa bir süre.)* İşte bu!

ANNE: Bu duvar saati eskiden beri oradaydı; onu bana kocam Maubeuge'den getirmişti.

JANDARMA, *şüpheci:* Ne kadar oldu?

ANNE, *ayağa kalkarak:* Yıllar oldu. Duvar saati yıllardır orada duruyor. Düşünebiliyor musunuz, bir gün Said küçücükken onu baştan aşağı sökmüştü. Baştan aşağı. Parça parça, içinde ne ol-

duğunu görsün diye, bütün zemberekleri de bir tabağa koymuştu, daha küçücüktü, ben de tam o sırada eve girmiştim, çok uzun zaman önce, düşünsenize bir. Bakkaldan eve döndüğümde, bir de yerde ne göreyim... *(Taklit eder.)* Gerçekten de, kaçmaya uğraşan küçük bir böcek gibi bir şey: küçük çarklar, küçük yıldızlar, küçük vidalar, küçük solucanlar, küçük çiviler, bir yığın küçük zımbırtı, küçük yaylar, islenmiş ringalar, dişli anahtarlar, sigaralar, kaykaylar...

Anne açıklamalarda bulunurken, Leyla çıkışa doğru ustaca süzülmüştür, ama Jandarma arkasına döner ve onu yakalar.

JANDARMA, *pis pis:* Nereye?

LEYLA: Kaçmaya çalışıyordum.

JANDARMA: Kaçmaya ha!.. Toz olmaya!.. Pılını pırtını toplamaya!.. Paçayı kurtarmaya!.. Peki bana ne yaparlar, haberin var mı? Azil. İşten atılırım. Bunun için mi kirişi kırmak istiyorsun? Jandarma onbaşısı kıçımın dibinden ayrılmasın diye, değil mi? Seni aşağılık ufaklık seni. Bense salaklığımdan, nezaket icabı sana siz diye hitap ettim, emirlere uyup! Yukarıda, o yüksek mevkilerdekilerin keyifleri gıcır, siz aşağı siz yukarı! Biz kıytırıkların olduğu gibi, sizlerle sıkı fıkı olsunlar da göreyim bakayım.

ANNE: Kıytırık mı? Sizler bizim için kıytırık değilsiniz.

JANDARMA: İyi ki sizler varsınız, böylece bizden de kıytırığı oluyor, ama sizlere siz demeye bizi mecbur tutarlarsa, yakında sizden de kıytırık oluruz.

ANNE: Arada bir siz demeyi unutup, bize sen diyebilirsiniz.

JANDARMA: Bu daha çok hoşunuza gidiyor da ondan, değil mi? Sen siz'den daha sıcaktır ve sen siz'den daha iyi korur insanı. Sen her ne kadar insanı korusa da, arada bir siz demek iyi gelir, öyle tahmin ediyorum.

ANNE: Birazcık siz, dört günde bir, geri kalan zamanda da sen.

JANDARMA: Benim görüşüm bu. Temelde sen, damla damla da siz. Sizi alıştırmak için. Bundan kârlı çıkan bizle siz oluruz, ama birdenbire sizli bizli olununca, kime sen denilecek? Bizim ara-

mızda sen, ahbaplık belirtisidir, bizimle sizin aranızdaki bizim söylediğimiz sen ise daha yumuşak bir sen'dir.

ANNE: Doğru. Size göre siz, sizi bizden uzaklaştırıyor. Bizim sen hoşumuza gidiyor, lütfen bize göre değil.

LEYLA: Beni meni hiç değil... Seni sene hiç meğil... Sizi mizi hiç değil.

Güler. Anne de güler.

ANNE, *oyunu sürdürerek:* Deli size benzer... ben men daha fazla... olsa olsa...

Güler. Leyla da güler. Jandarma da güler.

JANDARMA: Benimki daha maha... benim kıçım daha... Derdim kıçla... *(Hepsi kahkahalarla güler, ama birden Jandarma bu gülüşmeye katıldığını fark eder. Öfkeyle patlar.)* Susun! Ne istiyorsunuz? Ne yapmaya çalışıyorsunuz? Gülüp eğlenip, matrak geçerek beni kandırmaya mı? Beni doğru yoldan saptırmaya mı? *(İki kadın da korkmuştur.)* Önemsiz biri olabilirim, evet, ama yine de gülemem, ayaktakımıyla birlikte gülmekten kırılamam ne de olsa... *(Soluk alır ve sesini yumuşatır.)* Kocalarınızla bayraklardan söz ederken, savaşlardan söz ederken, Argonne'la Chemin-des-Dames'dan[1] söz ederken ahbap oluyoruz zaten, hatırlıyor musun Marsık *(Rahmetli Mareşal Juin'in eski mücahitlere bir bildiri okuduğu sıradaki tavrıyla konuşur.)* sen makineli tüfeği taşıyordun, ben de yüzbaşının emir eriydim, hani o iki Alman domuzunu bulduğumuz gün, nişan al, pam! Fellah'ın biri mıhladı onları, ee n'apalım savaş bu, onu yine çağırıp birlikte bir kadeh içmekten de utanmıyorum. Kocalarınızla arada bir heyecanlanıp duygulanmaya varım, evet, hem de seve seve... *(Kısa bir süre, sonra ciddiyetle.)* Ama birlikte gülmek, hayır, o zaman durum çok vahim olur. Gülmekle ilgili bir çift söz edebilirim size. İnsanı altına işeten gülmeden tut da, insanı gevşetip elini kolunu bağlayan gülmeye varana kadar. Katıla katıla güldüğünde, her şey açılır: ağız, burun, gözler, kulaklar, kıç deliği. Aynı zamanda insanın içi de boşalır, yerine de kim bilir ne gelir. *(Ciddi.)* Anlaşıldı mı? Beni kahkahalarla kandırmaya ça-

1. I. Dünya Savaşı'nda şiddetli çarpışmaların yaşandığı bölgeler. (ç.n.)

lışmayın. Canınızı yakabilirim. Ağzımda kaç tane azıdişi kalmış görmediniz mi?

Sessizce, ağzını ardına kadar açar, kadınlar korkmuş görünür, ama Jandarma'nın dudaklarını kıvırarak, dişlerini incelerler.

ANNE: Birden, öylesine oluverdi işte, sen'le siz'den söz etmeye başlayınca.

JANDARMA: Ama siz istediniz bunu. Bir daha tekrarlanmasın. Öyle canınızın istediği her şeyi yapmanıza göz yummamalıyız. Sizi yavaş yavaş bizim tarafa çekmeliyiz, ama sizi de bizi de güç duruma düşürmeden, her zaman bunu demişimdir. Hem anlayışlı insanlarla, ki var öyleleri, yapılmayacak şey değil ki, ama bizi boktan bir duruma sokmak isteyenlerle bu iş yürümez. *(Leyla'ya:)* Şu da toz olmaya kalkıştı bir de! Ama seni ben değil de bir başkası yakalarsa, sonuç ne olur: İkimiz de esaslı bir paparayla, iyi bir kötek yeriz.

LEYLA: Layık olduğum şey de bu. İstediğim de bu.

JANDARMA: Eşek sudan gelinceye kadar döverler.

LEYLA: Daha iyi ya. Kodese mosmor bir suratla, saçlarım gözyaşlarımdan, sümüğümden yapış yapış, kaburgalarımdan biri kırıldığı için de yamulmuş bir halde gideyim...

JANDARMA: Size eskisi gibi davranamayız artık, biliyorsun. *(Biraz bozularak.)* İnsanca davranmak istiyoruz, ben de insanca davranmak isteyenlerdenim, ama siz kaşınıyorsunuz. Duvar saati meselesini yukarıda, jandarma onbaşısının karşısında halledeceğiz. Plastik mi, yoksa mermer mi, mutlaka plastiktir. Günümüzde köylerde, panayırlarda, pazarlarda satılan şeylerin hiçbiri artık eskisi gibi değil.

LEYLA: Çöplerden topladıklarımız da az çok kötü durumdalar.

JANDARMA: Sırf bunun için bile ceza yemeniz gerekir. Anavatanda, bozuk bir eşyaya sahip olan pek çoktur, ama evini bunlarla doldurmanın âlemi yok artık. Sizin barakanız ev değil, doğru, ama sanki evinizmiş gibi. Serseriler! Size medeniyet getirdik, ama siz serseri gibi yaşamayı sürdürüyorsunuz. Köprü altlarında bile değil! Harabelerin dibinde. Her şeyi, her şeyi getirdik si-

ze: okulları, hastaneleri, jandarma karakolunu, ama bütün bunlar sizin için birer hiç. Hava civa. Kırık bir bardak, bozuk bir duvar saati... *(Omuz silker. Leyla'ya:)* Hazır mısın?

ANNE: Battaniyeyi al.

LEYLA, *bir battaniye göstererek:* Bunu mu?

ANNE: Hayır onu değil. Yeterince delik değil.

JANDARMA, *Anne'ye:* Ona en deliklisini mi vereceksin?

ANNE: Onu ilgilendiren şey deliklerdir, battaniyede ne kadar çok delik varsa, o kadar işine gelir. Hatta en çok işine gelen şey, geceleyin bir deliğin içinde kıvrılıp uyumaktır. İçinden sadece kuzey rüzgârıyla gübre kokusunun geçtiği bir delik bulmak onun için ideal olurdu.

JANDARMA: Benden günah gitti, siz yine de evinizdeymiş gibi hareket edin!.. Ama ona hakikaten ısmarlama bir delik gerekirse, ben ve arkadaşlarım el ele verip, ona istediği ölçülerde ve biçimde esaslı bir delik yapabiliriz. Topu topu kaça ve neye patlar ki. Delik meselesini siz merak etmeyin, deliğine kavuşacak, bu işi oldu bilin... *(Çıkar. Anne dört saniye yalnız kalır, sonra Jandarma yine girer, yalnızdır, yırtıcı bir hali vardır, battaniyeyi sürüklemektedir. O sırada, Leyla'nın paravanın üzerine çizdiği duvar saati çok güzel bir sesle çalar. Anne bundan gurur duymuş görünür.)* Ah Müslüman kadınlar! Ne dolaplar çevirdiğinizi bilmiyor değilim! Bir gün –ah! Morbihan'da amma da eğlenmiştik ha!– bir karnaval günü, bir çarşaf ve bir bulaşık beziyle Arap karısı kılığına girmiştim; bir anda, birden zihniyetinizi anladım. Meseleyi çaktım. Ve şartlar beni buna mecbur ederse, aldığım yaraya da, iki kız babası olduğuma da bakmam, yine örtünürüm.

Dediği gibi battaniyeye sarınır ve Leyla'nın çıktığı yönün aksi yönünde sahneden çıkar, yani sahnenin gerisinden, sağdan çıkmak için, yanlamasına geri geri giderek sahneyi kateder.

Daha önce de söylediğim gibi, Jandarma'nın ayakkabılarının tabanları çok kalın olacak. Üniformasının üzeri madalya dolu, rütbe şeritleri de gümüş olacak.

Aşağıdaki mizansen düzeni, gereği gibi yerine getirilmelidir: Tablonun sonunda, geri geri yürüyüp, sahneyi yanlamasına kateden Jandarma, böylelikle Leyla'nın çıktığı yönün aksi yönünde dışarı çıkar, çünkü Leyla, dört ayak üstünde, sahnenin solunda duran paravanın arkasına saklanmıştır.

Bu ailenin alçalmasını göstermek için yazılan bu sahne üzerine söylenecek pek bir şey yok.

Bununla birlikte, bu sahne o şekilde oynanmalıdır ki, seyirci, Jandarma'nın Tanrı değilse bile, Tanrının hizmetindeki Baş Melek olduğu ve iki kadının da durmadan günah işleyen yaratıklar olduğu izlenimini edinsin. Demek ki, Jandarma'nın karşısında son derece alçalmış bir halde duracaklar. Bu arada, Leyla'nın yüzünün, oyun boyunca kukuletayla gizlendiği de unutulmamalıdır.

Oyuncular, oynamak için, –ama bu yazdığım bütün piyes için geçerli– kendi içlerine dönmeye, "salonu unutma"ya çalışmalıdırlar, dünyayı unuttuğumuz, yok saydığımız gibi. Sonuçta, bakışlarındaki parıltı yokluğunun, bu kendileri üzerine yoğunlaşmayı yansıtacağını sanıyor ve buna güveniyorum. Bu sahnede oyuncular, diğer sahnelerde olduğundan daha da fazla, "seyirciye oynama"malıdırlar.

Ama, oyun boyunca "salonu unutma"ları seyirci tarafından hissedilmeli, seyirci için neredeyse onur kırıcı bir nitelik taşımalıdır.

Onuncu tablo

Her biri beşer kanatlı olan üç paravan şu şekilde yerleştirilmiştir: İkisi sahnenin her iki yanında, sahnenin kenarına oldukça yakın durmakta, diğeri ortada, geride, bir portakal bahçesini temsil etmektedir; her bir portakal ağacı, portakallarıyla birlikte, kapalı bir gökyüzü fonu üzerine çizilmiştir.

Sir Harold binici pantolonu giymiştir. Bay Blankensee de öyle. Bay Blankensee uzun boylu ve iriyarıdır. Göbekli ve büyük kıçlıdır; bunun nedenini birazdan öğreneceğiz. Favorileri ve bıyığı kızıldır. Siyah ve sarı çizgili bir pantolon giymiştir. Frağı eflatundur. Hâkim yaka –ya da dik yaka– ama çok yüksek.

Arap işçiler Avrupai tarz kesimli, ama cart ve uyumsuz renkli kostümler giyeceklerdir.

İki sömürgeli: Sir Harold ile Bay Blankensee. Üç Arap: Abdül, Melik, Nasır. Sir Harold'la Bay Blankensee, sıraya dizilmiş olarak yeri çapalayan Arapları dikkatle izlemektedirler. Arapların hareketleri, son derece sahici görünmelidir.

SIR HAROLD, *tumturaklı:* De Hainaut! De Hainaut Düşesi mi?.. De Hainaut Düşesi mi dediniz? Mantar meşelerinden söz ediyorduunuz...

BAY BLANKENSEE, *gururla:* Her şeyden önce güllerim! Benim biricik övünç kaynağım! Afrika'nın en güzel gül bahçelerinden birine sahip olduğum kanaatindeyim azizim... *(Sir Harold'un bir hareketi üzerine.)* Hayır, hayır, sadece özel zevkim için, güllerim mahvıma yol açıyor yoksa! Güllerim, benim dansçı kızlarım! *(Güler.)* Onları koklamak için geceleyin yatağımdan kalkarım.

SIR HAROLD, *çapalamayı kesen Abdül'le Melik'e bakar:* Geceleyin mi? Yolunuzu bulabiliyor musunuz bari?

BAY BLANKENSEE, *hınzırca gülümseyerek:* Zor oluyor elbette, ama işin püf noktasını buldum. Karanlıkta onları göremediğim için, oysaki tek tek isimleriyle çağırabilmeyi, okşayabilmeyi istediğim için, her gül ağacına farklı bir notadan çalan bir çıngırak taktırdım, öyle ki, geceleyin onları kokularından ve seslerinden tanıyorum. Güllerim! *(Lirik.)* Tıpkı hazırolda duran bir istihkâm kazmacı neferi gibi, ağırbaşlı bir sap üzerindeki güçlü, sert, üçgen dikenli güllerim!

SIR HAROLD, *kuru bir sesle:* Rüzgârlı gecelerde kendinizi İsviçre'de, bir inek sürüsünün ortasında sanırsınız. *(Ve aynı tonda, Abdül'le konuşarak, sözüne devam eder.)* Kavgalarınızı buraya taşımamanız gerektiğini söyledim. Arap, Arap'tır. Bunu daha önceden düşünmeniz ve bana bir başkasını bulmanız gerekirdi.

MELİK: Bir Arap'ın hiçbir zaman pek değeri olmadığını biliyorum, Sir Harold. Ama gidip bir arkadaşın cebinden para çalmak hoş bir şey mi sizce? Ya bizim için, bir hırsızla birlikte çalışmak hoş bir şey mi? Onunla aynı anda, aynı şekilde toprak yığınlarının üzerine eğilmek, aynı onun gibi bel ağrıları çekip, acaba bu yüz-

den hırsızlık sizin de içinize işler mi diye düşünmek...

SIR HAROLD: Beni uyaran oldu mu ki? İşe alındığına göre, burada kalacak.

Bir sessizlik.

ABDÜL: Kendi başımıza ondan kurtulabileceğimizi umuyorduk.

SIR HAROLD, *kızgın*: Peki sebep? Patron ben miyim, değil miyim?

MELİK: Oh yes! Oh yes, Sir Harold. Siz bizim babamızsınız. Yazık ki sizin çocuklarınız değiliz.

SIR HAROLD, *uzağa bakarak:* Nerede o?

MELİK: Ulu ağaçlı Periler Ormanı tarafındaki limon ağaçlarının dibini eşeliyor. Orada gördüğünüz kırmızı şey var ya, onun ceketi.

SIR HAROLD, *öfkeli:* Karantinada!.. Onu karantinaya aldınız!.. Hem de benim emrim olmadan, hem de bana bir şey demeden!..

NASIR, *atılarak:* Dallara asılmış ya da otların üzerine bırakılmış ceketlere yanaşmak için işe girdi o. Pekâlâ. Fakat işi baltalıyor, işin içine ediyor, pasaklının teki. Leş gibi kokması da cabası. İki adım ötede olunca halimiz kalmıyor. Pisliği bütün ekibe bulaştı, şerefimiz beş paralık oldu!..

SIR HAROLD: Karantinada! Hem de benim emrim olmadan! Çabuk geri gelsin. *(Bağırır.)* Said! *(Ötekilere:)* Benden hiçbir zaman hiçbir şey almadı. Buna yeltenmeyi de aklından geçirmesin zaten! O halde, sizi soysun soymasın, hoşunuza gitsin gitmesin, o da diğerleri gibi bir Arap işte. Çalışıyor, elimin altında işte. Sizinle birlikte gidip toprağı işleyecek. *(Hâlâ oldukça uzakta olması gereken Said'e:)* Beni dinliyor musun? İş konusunda ve iş sırasında birbirinizle anlaşacaksınız; yan yana tek sıra halinde, elde çapa, güneş yönünde ilerleyeceksiniz. Anlaşıldı mı? Dalaşmak yok. Burada benim topraklarımdasınız, topraklarımda çalışmak ve arkadaşlığı tatmak için. Evinizde, işleri dilediğiniz gibi sarpa sardırın, hem neden olmasın, bu sizin hakkınız, canınızın istediği bütün ahlâki titizliği gösterin. İyice anlaşıldı mı? Pekâlâ, birazdan hava kararacak. Günbatımı yaklaşıyor, evlerinize dönün. İyi akşamlar. *(Üç Arap, omuzda çapa, tek sıra halinde sol kulisten çıkarlar. Onlar gözden kaybolur kaybolmaz, Sir Ha-*

rold bağırır.) Abdül!.. Nasır!.. Said!.. Melik!.. yarın sabah saat dörtte işbaşı. Daha toprak nemliyken. *(Bay Blankensee'ye:)* Fena değil, değil mi? Onları daima isimleriyle çağırmak gerek... Abdül... Said... Melik... Nasır...

BAY BLANKENSEE, *Sir Harold'a:* Doğru ton bu işte. Hem sert, hem samimi. Yine de tetikte olmalısınız. Çünkü günün birinde size kafa tutup... karşılık verebilirler...

SIR HAROLD: Tehlike orada işte. Karşılık vermeyi alışkanlık haline getirirlerse, düşünmeyi de alışkanlık haline getirirler. Şu var ki... üç yüz elli tanesini birden çalıştırıyorum. Onları kırbaçla yola getiremem ki artık. Temkinli olmalıyım. *(Arapların çıktıkları kulise bakar.)* Şu Said? Öyle bitirim ki! Aslında ötekiler gibi, ne daha kötü...

Sir Harold'la Bay Blankensee, bundan sonraki replikleri, bir yukarı bir aşağı yürüyerek ve sırtlarını hafifçe paravanlara dönerek söyleyeceklerdir. Yürüyerek veya kendilerinin getirdikleri ya da Arapların getirip götüreceği sandalyelerde sırt sırta oturarak.

Yavaş yavaş karanlık çöker.

BAY BLANKENSEE: Silahlısınız tabii, *(Sir Harold revolverinin kılıfına vurur.)* Avrupalı ustabaşılarınız da öyledir o halde!

SIR HAROLD: Hepsi. Ama onlardan da kuşkulanacak hale geldim: Onları tanırsınız: İtalyanlar, İspanyollar, Maltalılar... hatta Korfulu bir de Yunan... Havada komünizm kokusu var.

Onlar konuşurken, bir Arap eğilerek içeri girmiştir ve her portakal ağacının dibine, tebeşirle sarı bir alev çizer, sonra gözden kaybolur.

BAY BLANKENSEE: Ben hepsini Ren kıyılarından getirttim... Disiplin... sadakat... Benim başımı işçiler ağrıtıyor.

SIR HAROLD: Siz?..

BAY BLANKENSEE, *hazırolda:* Batavım.[1] Büyük büyük dedem. Ama karımın tarafı daha yenilere dayanır: Babası memurdu. Postane İdaresi'nde. *(Kısa bir süre.)* Bu ülkeyi bizim gibi insan-

1. Eskiden Ren Nehri'nin deltasında yaşayan Cermen halkı. (ç.n.)

lar yarattı diyebiliriz.

SIR HAROLD: Mantar meşesi mi yetiştiriyorsunuz?

BAY BLANKENSEE: Yüz beş bin yüz on iki kütük! *(Sir Harold'un hayranlık belirten hareketi.)* Şikâyetimiz yok, fiyatları çok düşük tutan Portekiz'i hesaba katmazsak tabii. Buna bir de gittikçe daha çok kullanılan plastik tıpaları da ekleyin. Evet, daha dayanıklılar, doğru, ama şaraba ya da madensularına buradaki mantarın kattığı kokuyu vermiyorlar. Tirbuşon fabrikamın ortadan kalkması kaçınılmazdı. Bir umut vardı onun için! Anavatanda gürültü korkunç boyutlara ulaşınca, duvarların mantar tabakalarıyla kaplanması düşünüldü. Maalesef bu umut da kısa sürdü! Gürültüye karşı girişilen yoğun mücadele ve yeni ses geçirmezleştirme yöntemleri yüzünden – her şey gibi, bu yöntemler de suniydi tabii.

SIR HAROLD: Hangi yeni yöntemler?

BAY BLANKENSEE: Sıkıştırılmış mantar tozu.

Bir başka Arap, aynı birincisi gibi içeri girmiştir ve ikinci paravanın üstündeki portakal ağaçlarının dibine alevler çizer.

BAY BLANKENSEE, *tiksintiyle:* İçine odun talaşı karıştırıyorlar. Odun da odun olsa! İskandinavya karaçamı! Her şey hileli. Ama önemli olan gül ağaçlarımı kurtarmak. Sömürgecilerin aleyhinde konuşurlar, daha da konuşacaklardır, ama burada bu kadar güzel bir gül bahçesi varsa, onların en alçakgönüllülerinden biri sayesinde var!.. *(Biraz oflayıp puflar ve gülümseyerek, pantolonunun kemerinde birkaç delik gevşetip açıklamada bulunur.)* Küçük yastığım var da...

SIR HAROLD, *ilgilenmiş:* Aa, yastığınız var demek. Arkanızda da vardır kuşkusuz.

BAY BLANKENSEE: Denge açısından. Benim yaşımda olup da, götü göbeği yerinde olmayan bir adamın pek itibarı olmaz. O yüzden de birazcık hile yapmak gerekir... *(Kısa bir sessizlik.)* Eskiden, perukalar vardı.

SIR HAROLD: Bu sıcakta da hiç çekilmez. Üstelik o kayışlarla.

BAY BLANKENSEE: Çok iyi halletmişler, biliyor musunuz? Doğru-

su kayış filan yok ortada, önlü arkalı içi doldurulmuş bir çeşit dona benziyor daha çok, ki bu da insana oturaklı bir görünüm veriyor.

SIR HAROLD: Peki ya oda hizmetçisi...

BAY BLANKENSEE: Haberi yok. Tedbirliyimdir. Su bardağının içindeki takma diş ya da camdan bir göz kadar nazik bir mesele bu: Özel sırlar. *(İç çeker.)* Evet, bu hileler kendimizi kabul ettirebilmek için... saygı ve hayranlık uyandırmak için gerekli! Ama benim buraya geliş sebebim, bir savunma taktiği geliştirme konusunda sizden yardım istemekti.

SIR HAROLD: Az önce de size söylediğim gibi, elebaşılarından biri, Süleyman öldürüldü. Bütün bölge kaynıyor. *(Tabakasını uzatarak.)* Sigara?.. Ateşiniz var mı?.. *(Üçüncü bir Arap, ilk ikisi gibi içeri girmiştir ve üçüncü paravanın dibine alevler çizer.)* Köy korucularının denetimine rağmen, her gece on ya da yirmi tane telgraf direği kesiliyor, biliyorsunuz. Bunlar zaten öldürülmüş ağaçlardı, doğru, ama sonra zeytin ağaçlarına... asırlık ağaçlara geçecekler... bu da doğru, ama daha da sonra portakal ağaçlarına...

BAY BLANKENSEE, *sözü tamamlayarak:* mantar meşelerine. Mantar meşelerimi severim. Ulu mantar meşesi ormanından daha güzel bir şey yoktur, hele adamlar kabuğunu soymak için kütüğün çevresinde dönerlerken. Sonra birden ağacın eti ortaya çıkar, çiğ ve kanlı kanlı! Bizimle, bizim bu ülkeye olan sevgimizle alay edebilirler, ama siz, (*Duygulanmıştır.*) sevgimizin gerçek olduğunu biliyorsunuz. Bu ülkeyi biz kurduk, onlar değil! Onların arasından, bu ülke hakkında bizim gibi konuşabilen bir kişi bile bulamazsınız! Güllerimin dikenleri hakkında da.

SIR HAROLD: Bir şeyler söylesenize.

BAY BLANKENSEE, *Mallarmé'den şiir okur gibi:* Sapı düz, dimdik. Yaprakları yeşil, sağlıklı, pırıl pırıl, dikenleri de sapın üzerinde ve yaprakların içinde. Yıldızçiçeğiyle şaka edildiği gibi şaka edilmez gülle, dikenleri bu çiçeğin şakası olmadığını söyler gibidir, onu koruyan onca silah –kale burçları, savaşçılar da diyebilirsiniz!– bir devlet başkanı bile ona saygı göstersin diye-

dir. Biz dil ustalarıyız. Nesnelere zarar vermek dile zarar vermektir.

Sir Harold kibarca alkışlar.

SIR HAROLD: Ve dile zarar vermek günahtır. *(Acı acı.)* Azamete zarar vermektir.

Bir Arap sürünerek girer ve portakal ağaçlarının dibine çizilmiş olan ateşi üfleyip tutuşturur. Bu beyefendiler onu görmezler.

BAY BLANKENSEE: Bir Alman operetinde, şimdi hangisi olduğunu hatırlamıyorum, şu repliği duydum: "Şeyler, onları daha iyi bir hale getirmeyi bilenlere aittir..." Portakal bahçelerinizi kim daha iyi bir hale getirdi, ya benim ormanlarımı ve güllerimi, kim? Güllerim benim kanımdır, canımdır. Bir an sandım ki ordu...

İkinci bir Arap girer ve o da birincisi gibi ateşi körükler.

SIR HAROLD: Amma safsınız. Tahta perdenin arkasındaki toy bir oğlan gibi, ordu da kendi kendisiyle oynuyor. Kendini her şeye tercih eder... *(Acı acı.)* ... özellikle de güllerinize.

BAY BLANKENSEE: Çekip gidelim mi?

SIR HAROLD, *gururlu:* Benim bir oğlum var. Ve oğlumun ata mirasını kurtarmak için, oğlumu feda ederdim.

BAY BLANKENSEE, *aynı tonda:* Güllerimi kurtarmak için... *(Kızgın.)* feda edecek kimsem yok.

Sürünerek, bir Arap daha girer: O da, portakal ağaçlarının dibine çizilmiş olan ateşi nefesiyle körükleyerek eliyle canlandırır.

Sir Harold'la Bay Blankensee sağdan çıkarlar. O sırada, paravanların arkasından, daha öncekiler gibi giyinmiş beş altı Arap sürünerek gelir ve alevler çizer, sonra da üfleyip tutuştururlar. Aralarında Said yoktur. Kulisten, tutuşan ağaçların çıkardığı büyük bir çatırtı duyulur. Sir Harold'la Bay Blankensee soldan girerler, yaptıkları tartışmaya kendilerini iyice

kaptırmış gibidirler, büyük felaketi görmezler. Onlar girer girmez, kundakçılar paravanların arkasında hemen gözden kaybolurlar.

SIR HAROLD, *değneğiyle oynar:* Hem istesek bile, hırsız bir Arap ile hırsız olmayan bir Arap arasındaki o ince ayrımı biz nasıl yaparız? Acaba kendileri nasıl yapıyorlar? Eğer bir Fransız beni soyarsa, bu Fransız bir hırsızdır, ama bir Arap beni soyarsa, bu Arap değişmez ki: Beni soyan bir Arap olur, o kadar. Siz de böyle düşünmüyor musunuz? *(Gittikçe yüksek sesle ve hararetle.)* Ahlâksızlığın mülkiyeti olmaz – porno yazarları şunu iyi bilir ki, bir başka porno yazarı kendilerinden bir pozisyon... iğrenç bir pozisyon aşırdı diye, hiçbir zaman dava açamazlar. *(Bay Blankensee bir kahkaha atar.)* Ahlâksızlığın mülkiyeti olmaz, işte formül bu. *(Gittikçe daha yüksek sesle, havayı koklayarak.)* Reçel kokuyor! Dikkatinizi çekerim, ahlâkları olmasın demiyorum, onların ahlâkı hiçbir durumda bizimkiyle örtüşemez diyorum. *(Birden endişeli.)* Bunu da tahmin ediyor olmalılar. Az önce şu bizim üç külhanbeyi –bu kelimeyi de onlardan yürüttüğümüzü bu arada belirteyim, evet, kelime onlara ait ama biz çabucak hizaya soktuk–, şu bizim üç külhanbeyi kendilerinden birinin hırsız olduğunu kabul etmekle birlikte, bunu bana söyleyinceye kadar uzun süre tereddüt ettiler... ah!.. havada bir şeyler var da... Şu Said'in ünü de gitgide yayılıyor! Aslında...

Yeniden sol kulisten çıkarlar. Daha önce söylediğim gibi giyinmiş on, on iki kadar Arap yine sürünerek gelip, alevleri üfleyip tutuştururlar ve alevleri öyle büyük çizerler ki, tüm portakal ağaçlarını sarar. Sir Harold'la Bay Blankensee geri geldiklerinde –sağ kulisten–, ortadan kaybolmuş olacaklardır.

BAY BLANKENSEE, *ikisi de tartışma yüzünden çok gergin görünürler:* ... iyi yürütülen bir politikaya. Ama ordu gönülsüzce karışıyor bu işe. Bir köpek nasıl avı ararsa, öyle arıyor hasmını. Benim güllerim ya da sizin portakallarınız tehlikedeymiş, ordunun umrunda değil. İcabında, hepsini talan eder, yaptığı gös-

teri daha çılgın olsun diye...

SIR HAROLD, *kafası bir şeyle meşgul gibi:* Aslında...

BAY BLANKENSEE: Ne yani, aziz dostum?..

SIR HAROLD, *bir gerçeği dile getirir gibi:* ... tahmin etmeliydim. *(Kısa bir süre.)* Zaten bir süredir, yabandomuzu derisinden eldivenimin gözetleme gücüne inanmaz olmuşlardı. (*Daha da kaygılı.*) Hem eldivenim de bana bilgi vermeyi kesmişti.

BAY BLANKENSEE: Bu salaklar sonunda gözümüzü açacak bizim.

Onuncu tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Üç paravan, bir önceki tablo sona ermeden ilerlemeye başlayacaktır.

Bay Blankensee de, Sir Harold da anormal derecede uzun boylu olacaklardır.

Hiç birbirlerine bakmadan, çok tiz bir sesle konuşacak, neredeyse bağıracaklardır, kudurmuş gibi, İspanyol radyosunda konuşan General Franco gibi.

Bu sahneyi oynarken dikkatli olmak gerekir: Bu bir komedi sahnesi değildir. Bay Blankensee ile Sir Harold haklı olduklarına kesinlikle inanmaktadırlar. Seslerinin yüksek tonuna rağmen, erdemlerinden emindirler: Onlar dil ustalarıdır.

Sahnenin başında, çalışan Arapların sırtları kambur olacak, buna karşılık, yangın çıkarmaya gelenler çok çevik, çok esnek olacaktır: Yıkıcılık, bozgunculuk tekniğine aşinadırlar. Hareketleri çok iyi düzenlenmeli, bunlara bir doğaçlama görüntüsü verilmelidir.

Sir Harold'la Bay Blankensee'nin el kol hareketleri çok geniş, çok kendinden emin olacaktır. Aynı zamanda da iyice ölçülüp biçilmiş. Fakat bu, halihazırda Fransa'da var olan oynayış tarzının yerini alması gereken bambaşka bir oyun ekolüdür. Oyuncular, sömürgelilerin karikatürü olmadan, seyirciye kendi görüntüsünü yansıtabilmek için ne yapmalı?

Köle ruhlu Araplarla kundakçı Araplar, Sir Harold ve Bay Blan-

kensee ile aynı işleve sahip olsunlar diye ne yapmalı?

Onlar da dev gibi olacak.

Bay ve Bayan Blankensee de dev gibi olacak.

Gardiyan, üstüne o güzel üniformasını geçirmiş olan Jandarma'dan başkası değildir.

*

Bu oyunun –*Paravanlar*'ın– okuru, abuk sabuk şeyler yazdığımı hemen fark edecektir. Örneğin, güllere dair. Bay Blankensee çiçek yerine dikenlere övgüler düzüyor. Oysa çiçek yetiştiricileri bilir ki dikenlerin fazlalığı, çiçeği özsuyundan ya da gelişmesini, güçlenmesini sağlayan diğer şeylerden, taçyaprakların güzelliğinden yoksun bırakır. Çok fazla diken zararlıdır, Bay Blankensee ise bunu bilmiyor gözükür. Onun işi gül yetiştirmek değil, komedidir. Ama bu sömürgeliyi ve onun gül bahçesini icat eden benim. Benim hatam bir gösterge olabilir, olmalı. Benim işlediğim bu hata yüzünden, çiçeklerle uğraşmaktansa, dikenlerin ya da siklerin –neden olmasın– güzelliğiyle uğraşan Bay Blankensee, gül bahçesini bırakıp Tiyatro'ya girer.

Belki tüm öteki sahneler için de aynı şey geçerlidir, uyuşmazlık anlaşılsın diye belli bir şekilde söylemek gerekir.

Bu oyunda –iyi de inkâr etmiyorum ki, yo hayır!– fena halde saçmalamış olacağım.

On birinci tablo

Ön planda, yani sahne zemininde, iki paravan: Sağdaki de soldaki de üçer kanatlı. Üstlerinde hapishane sözcüğü okunur. Said sağdaki paravanın dibine uzanmıştır. Leyla soldakinin önüne çömelmiştir. Sahnenin ortasında bir sandalye, üstünde uyuyakalmış olan Gardiyan horlamaktadır. İki paravanın gerisinde, oldukça yüksek bir estradın üstünde, sağ kulisten gelen bir başka paravan az sonra ortaya çıkacaktır. Bu paravan, Bay ve Bayan Blankensee'nin penceresiyle balkonunu temsil edecektir. Ama daha önce, daha yüksek, dolayısıyla ötekinden daha geride bulunan bir estradın üstünde, soldan gelen gök mavisi bir paravan belirmiştir. Lejyonerlerle Teğmen bu paravanın önünde giyinip, silahlarını kuşanırlar.

LEYLA, *çok yumuşak bir sesle:* hızlı hızlı ve eğilerek yürüsey-

din, hele ceketinin düğmeleri ilikli olmasaydı, kimse gömleğinin altındaki konserve kutularının yaptığı şişkinliği fark etmezdi.

SAİD: *aynı yumuşaklıkta*: Eğer bu dediğinde haklıysan, durum daha da kötü, çünkü artık iş işten geçtikten sonra bana kaçmanın yolunu gösteriyorsun. Beni önceden uyarman gerekirdi...

LEYLA: Kodesteydim. Hücreye kapatılmıştım. Sana öğüt veremezdim ki.

SAİD: Öğüt istemiyorum, ama bana yol gösterebilirsin, uzakta ve görünmezsin çünkü, kalın duvarların arkasında... Ve beyaz... Ve pürüzsüz... Ve de erişilmez duvarların... Uzakta, görünmez ve erişilmez olduğun için bana yol gösterebilirsin. *(Kısa bir süre.)* Senin en çok neren pis kokar?

LEYLA, *kendinden geçmiş:* Oo ben! Ben yanına yaklaşınca, kim yıldırım çarpmışa dönmez ki? Ben gelince, gece geri çekilir...

SAİD, *kendinden geçmiş:* Bozguna mı uğrar?

LEYLA: Küçük... küçük... küçücük olur...

BİR SES, *çok yüksek, kulisten:* Okunmuş kutsal ekmeklerle Latinceyi yutar yutmaz...

Birden, birinin ağzıyla çıkardığı bir borazan sesini andıran bir ses duyulur.

İşte o sırada, yukarıdaki estradın üzerinde, paravan kayar gibi ilerler. Paravanın saydamlığı sayesinde arkasında diz çökmüş beş lejyoner görülür. Ayağa kalkarlar. Başı açık içeri giren Teğmen, kepini giyer. O kulisteki biriyle konuşurken, paravan yine ışık geçirmez olur.

TEĞMEN, *az önce konuşan odur:* ... kaynar kaynar kahve dağıtılsın. Sedyeciler, siz portatif sunağı söküp kaldırın, siz de Sayın Peder ayin gömleğinizi, haçı, kutsal şarap kadehiyle kutsal ekmek çanağını er çantasına koyun. *(Teğmen kılıç kemerinin omuz kayışını takar.)* Eldivenlerim! *(Bir lejyoner sol kulisten çıkar ve gri renkli bir çift deri eldiven uzatır.)* Beyazları. *(Asker bir saniye kadar gözden kaybolur, bir çift beyaz eldivenle döner, selam verir ve çıkar. Teğmen, büyük bir titizlikle eldivenlerini giyerek.)*

Canlanın. Yürekli olun. Yürekli ve taşaklı, boksoyları! Sizin aşk yatağınız savaş alanı olmalıdır. Sevişmeye gider gibi gidin savaşa!.. Çarpışmalar için süslenin!.. Ne kadar takınız, süsünüz varsa takıp takıştırın beyler. *(Gözünü sol kulise diker.)* ... Ailelerinize, üstlerinde kurumuş kan, hatta meni lekeleri olan kol saatleri ve madalyalar gönderilsin istiyorum. İstiyorum ki... Preston!.. tabancam... Keplerinizdeki siperlikler çizmelerimden daha pırıl pırıl, tırnaklarımdan daha cilalı olsun istiyorum... *(Preston, bir diğer lejyoner girer ve subaya, içinde tabanca olan meşin kılıfı uzatır, sonra çıkar. Teğmen bir yandan konuşur, bir yandan da kılıfı palaskasına iliştirir.)* ... düğmeleriniz, kemer tokalarınız, kopçalarınız, çengelliiğneleriniz, aynı benim mahmuzlarım gibi olacak: krom kaplı... Savaşta ve aşkta, astarlarınıza anadan doğma aşiftelerin ve el değmemiş Lourdes rahibelerinin resimlerini dikmenizi istiyorum, boynunuza altın ya da altın kaplama zincirler takmanızı... saçlarınıza briyantin sürmenizi, kıçınızdaki kıllara kurdele bağlamanızı –bu sözüm kılı olanlara, ama canına yandığımın, bir asker de kıllı olmalı!– ve yakışıklı olmanızı... Preston!.. dürbünüm. *(Yukarıdaki oyun tekrarlanır. Preston dürbün kutusunu getirir. Teğmen özenle kutunun kayışını boynuna geçirir, sonra kutuyu açıp çevreyi inceler, sonra dürbünü tekrar kutusuna koyar... kısacası, oynar.)* Kıllı... ve yakışıklı! Unutmayın, iyi savaşçılar, cesur savaşçılar, kuşkusuz öyle, ama her şeyden önce yakışıklı savaşçılar. Yani: Kusursuz omuzlar, icabında hileyle düzeltilsin. Kaslı boyunlar. Boyun kaslarınızı çalıştırın. Bükerek, gererek, kasarak, çarptırarak, asılarak, bastırarak, eğerek, şişirerek, otuzbir çekerek... Kalın ve sert bacaklar. Ya da görünüşte öyle. Diz hizasında, kısa pantolonun altına... Preston!.. çizmelerim!.. *(Preston girer, subayın önünde diz çöküp çizmeleri bir bezle temizler.)* ... Kısa pantolonun altına, dizleriniz kabarık gözüksün diye kum torbaları koyun, ne yaparsanız yapın, ama tanrılar gibi görünün! Tüfeğiniz...

BİR SES: Hay tanrılar götürsün! Tanrıların pantolonlarında kum torbaları! İçleri doldurulmuş tanrılar, duydunuz mu çocuklar?

Çavuş belirir ve Teğmen'i selamlar. Asker ceketinin düğmeleri açıktır, ama o aldırmaz. Pantolonunun düğmeleri de açıktır.

TEĞMEN, *sözünü sürdürerek:* Tüfeğiniz cilalanmış, ovularak parlatılmış, iyice temizlenmiş olacak, süngüsü, ucundaki o mücevher, tacın üzerindeki süs çiçeği gibi, sancağın üzerindeki zambak gibidir, süngünün çeliği çavuşun sert bakışından daha acımasız...

ÇAVUŞ, *hazırolda:* Burada, teğmenim.

TEĞMEN: Rahat. Ve sizin bakışınız da süngü gibi olacak. Ve aşk. Elbette: Savaş dehşetli bir sikişme âlemidir. Muzaffer uyanış! Çizmelerimi yeniden parlatın! Siz rüyasında düzdüğünü gören Fransa'nın dehşetengiz yarağısınız! Çizmelerim iyice parlasın. Preston! Güneşin altında savaş ve aşk istiyorum! Güneşin altında bağırsaklar değilsin! Anlaşıldı mı?

ÇAVUŞ: Anlaşıldı.

TEĞMEN, *kulise:* Tamam mı?

BİR SES, *kulisten:* Tamam.

TEĞMEN, *yine kulise*: Sokulmak için geceden yararlanacağız, ama şafakta, güneş parlar parlamaz içeri gireceğiz. Kan akacak... sizinki ya da başkalarınki. Fark etmez. Nereden gelirse gelsin, hangi çeşmeden akarsa aksın, sıvıya karşı duyarlı olacaksınız... Walter, siz?..

Bunu izleyen replikler son süratle söylenecek.

WALTER'IN SESİ, *kulisten*: İki elim de kesilse, iki ayağım da kesilse ve kanım dört bir yandan fışkırıp açık ağzıma dolsa...

Bu sırada Leyla'nın, Said'in ve Gardiyan'ın hafif horultusu duyulur.

TEĞMEN: Mükemmel. Hernandez, siz?

HERNANDEZ'İN SESİ: Hayır. Benimkinden değil, ama deşeceğim karından kan fışkıracak!

TEĞMEN: Brandineschi, siz?

BRANDINESCHI'NİN SESİ: Kan, teğmenim. Benimki. Sizinki. Başkalarınki ya da taşlarınki, ama kan.

TEĞMEN: Hazır mısınız?

O sırada, Blankensee'lerin evinin penceresini temsil eden paravan sağdan girerek gelir.

BİR SES: Hazırız.

TEĞMEN: Ya küfürler? Uzak ülkelerde olduğumuz sürece, en yabani küfürleriniz dağı taşı inletsin. *(Çavuş'a:)* Çavuş! Adamlarınız lejyoner küfürleri döktürüyorlardır umarım? Adamların lirik, gerçekçi, sevdalı olmalarını istiyorum. *(Birden, daha sakin, neredeyse şefkatle.)* Ancak, beyler, bu tepelerin ardında insan deşeceksiniz, sıçan değil. Ne var ki, fellahlar sıçandır. Göğüs göğüse çarpışırken, şimşek hızıyla, bir an onlara iyi bakın –tabii buna fırsat verirlerse– ve çabucak onlardaki insanı keşfedin; yoksa sıçan öldürür, sıçanlarla savaş ve aşk yapmış olursunuz. *(Çok kederli, neredeyse cesareti kırılmış görünür.)* Anlaşıldı mı?

ÇAVUŞ, *bir paket sigara çıkararak:* Anlaşıldı.

Sigaranın birini yere düşürür. Teğmen sigarayı yerden alıp ona uzatır. Tek kelime etmeden, Çavuş sigarayı dudaklarına götürür.

TEĞMEN, *aynı cesareti kırılmış tonla*: Tamam mı?

Preston çizmelerini parlatırken, Teğmen dürbünüyle salonu inceler. Çavuş, sakin sakin, pantolonuyla ceketini ilikler.

ÇAVUŞ: Tamam.

LEYLA, *uyanarak*: Temkinli ve açıkgöz olmak sana düşer.

SAİD, *aynı şekilde*: Ama Tanrı yolu tıkamadan, kaçış yolunu bana göstermek de sana düşer. Hiçbir işime yaramıyorsun.

LEYLA, *alaycı*: Anlaşıldı mı?

SAİD: Anlaşıldı.

LEYLA, *aynı tonda:* Tamam mı?

SAİD: Tamam.

LEYLA: Seni utandırmaktan başka. Yine de, kodeste seni yalnız bırakmamak için ne gerekiyorsa yapmamı normal karşılıyorsun.

SAİD, *çok sinirli:* Utancın, gölge gibi, yanımda ya da arkamda yürüyüp göze çarpması normaldir. *(Kısa bir süre.)* Söyle bakalım, anayoldan gideceğine ne diye arka yollardan geçtin? Anayolda

seni görür ama fark etmezlerdi, arka yollarda ise hırsızlığının kokusunu aldılar, çünkü leş gibi hırsızlık kokuyorsun.

LEYLA: Hep sonradan haklı çıkarsın. Ben çirkinleştikten sonra evlendin benimle. *(Kısa bir süre.)* Peki sen söyle bakalım, bakkal kadının kasasından niye para almadın? Elindeki bütün sabunu satmıştı...

SAİD: İki saat sonra tekrar uğradığımda, büyükbabası dükkândaydı. Tapyoka paketlerini sayıyordu, ona yardım etmek durumunda kaldım.

LEYLA, *aşırılığa varan bir acımayla:* Ama sen saymayı bilmezsin ki Said'ciğim.

SAİD: Okuma yazma bilmem, ama saymayı bilirim.

Kısa bir süre.

LEYLA: Ya geçimsiz ve kötü yürekli bir kadın olsaydım... *(Kısa bir süre.)* Said...

SAİD: Bok ye.

LEYLA, *tatlı bir sesle:* Said... artık doğru dürüst dileniyorum.

SAİD, *hayranlıkla:* Vay bohçacı seni! Ve bunu ancak bu gece söylüyorsun ha?

GARDİYAN, *Leyla'yı tutuklayan Jandarma'dır, uyanmış ve ayağa kalkmıştır, kalın, kaba bir sesle:* ... Bütün işiniz bağırıp çağırmak, birbirinize sövüp saymak, sizin yüzünüzden gecelerim berbat oldu. Halbuki başgardiyan sizi koridorun iki ucuna yerleştirmeye özellikle dikkat etti, ama siz ille de mır mır söyleneceksiniz. Dırıltılarınız gidip geliyor, döşeklerinde uyuyan pezevenklerle hırsızların kulaklarını ve benim kulaklarımı delip geçiyor. Bırakın da gece dinlensin biraz. Onun da sessizliğe ihtiyacı var. Şu Müslüman memleketi baştan başa karanlıktaki homurdanmalar, kırılan dalların sesi, çıtırdayan çakmaktaşları, tutuşan bir zeytin ağacı, arkalarında bir yanık kokusu bırakan aylaklar, ayaklanmalar sarmış... siz ikiniz ise, siz ikiniz, paçavralarınız içinde... dırlanıp duruyorsunuz...

İçi geçip uyur.

SAİD, *Leyla'yla konuşmasını sürdürerek*: Benim hücrem de karanlık. İçeriyi aydınlatan tek şey senin o çürük dişlerin, kirli gözle-

rin, iç karartıcı tenin. Senin o şahane gözlerin, buğulu gözlerin, biri kalk gidelim diyor, öbürü bok yeme otur diyor. Bu sensin işte. Ya o iç karartıcı tenin: Din adamı olmayan bir ilkokul öğretmeninin boynundaki eski püskü ipek bir atkı. Bu sensin işte. Gözlerimi senden alamıyorum...

LEYLA, *usulca:* Sen her bir parçam için şöyledir böyledir dedikçe, babamın fiyatı indirmesinden de aklını alamıyordun değil mi? Yükün hafiflesin diye: Çünkü beş kuruşun yoktu. Soyulmuş bir kabuk gibi beni...

SAİD, *hüzünlü*: Babanla ben en düşük fiyatta çabuk anlaştık.

LEYLA: Ben de senin o söylediğin yere inmek için, alçalmak için iyi niyet gösterdim, hem de öyle az buz değil, ne iniş! Artık oraya tek başıma gidiyorum. Hatta, neredeyse eteğime yapışmanız gerekir...

SAİD: Acaba sende takdire değer yerler var mıdır hâlâ? Eğer sen var diyorsan...

LEYLA: Elbette var, ama onları takdir edecek kişinin kalbi dayanıklı olacak... *(Kısa bir süre.)* Beni hiç dövdün mü Said?

SAİD: Her gece buna hazırlanıyorum. Buradan çıkar çıkmaz bir tane patlatacağım.

Sessizlik. Birinin konuştuğu duyulur.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ, *çok erkeksi ve kararlı*: Hayır. Eğer bir daha yapacak olsam, gülümseyerek karşısına geçer ve ona yapma bir çiçek verirdim, tıpkı hoşlandığı gibi. Eflatun satenden bir süsen çiçeği. Bana teşekkür ederdi. Filmlerdekilere benzer o sarışın fıstıklarının hiçbiri, benimkiler kadar fasa fiso, ama tatlı bir gülümsemeyle söylenen sözler dinlememiştir. Ancak ve ancak...

LEYLA, *hayran:* Kim bu?

GARDİYAN, *homurdanarak:* İdam mahkûmu. Annesini öldürdü.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ: ... konuşmam bittiğinde, o, gülü koklayıp kır saçlarına taktığında, ben onun... *(Ses gittikçe coşar ve sonuna doğru ezgi mırıldanır ve şarkı söyler gibi olacak.)* zarifçe karnını yarardım. Bağırsakların dökülüşünü seyredebilmek için iç etekliğin katlarını bir bir, zarifçe kaldırırdım ve parmak-

ların mücevherlerle oynadığı gibi ben de bağırsaklarla oynardım. Ve sevincimi aktarırdı bakışlarım annemin şaşkın bakışlarına!

Bir sessizlik.

SAİD, *hüzünlü*: Şarkı söyleyebilecek noktaya gelmiş.

GARDİYAN, *sertçe:* Şarkı söylemesi *gereken* noktaya. Size gelince acemi çaylaklar, kapatın çenenizi!

Bir sessizlik.

Armonikayla çalınan Marseillaise'*in birkaç mezürü duyulur.*

Leyla'yla Said gözlerini yumarlar. Gardiyan horlar.

Işıklar yanar. Blankensee'lerin yatak odası. Bayan Blankensee, paravanın üzerine çizilmiş pencerenin önündedir. Karşıya doğrulttuğu bir tabanca vardır elinde. Bay Blankensee odada bir şeyler aramaktadır. Bayan Blankensee'nin üstünde mor bir sabahlık vardır.

BAYAN BLANKENSEE, *bir solukta:* Fa diyez.

BAY BLANKENSEE, *aynı şekilde:* Mareşal Joffre'un karısını vurmuşlar.

BAYAN BLANKENSEE: Nerede şimdi?

BAY BLANKENSEE: Korkma sevgilim. Bütün gül bahçesine tuzak kuruldu. Ben kendi ellerimle, bütün ağaçlıklı yollara kurt kapanları kurdum. (*Dişlerini gıcırdatır.*) Senin dişlerinin bir gülü ısırı ısırıverdiği gibi, benim tuzaklarımın çelik çeneleri de... –düşünsene, bu kapanlardan elli tane var, hem tarhların içinde, hem de iki yanı ağaçlı yollarda– çelik çenelerin nasıl sabırsızlandığını hissediyor musun? Isırmaları gerek.

BAYAN BLANKENSEE, *duygulanmış:* Sevgilim!

BAY BLANKENSEE: Korkmuyor musun?

BAYAN BLANKENSEE: Sen burdasın ya. (*Kısa bir süre.*) Bu sabah, Arap şehrinde bir şeylerin kıpırdadığı hissine kapıldın mı?

BAY BLANKENSEE: Her şey kıpırdıyor. Ortalık öyle sakin ki, her şey korkunç bir hızla kıpırdıyor sanki.

BAYAN BLANKENSEE: Bizi etkilemek istiyorlar.

BAY BLANKENSEE: Ya da korkuyorlar...

BAYAN BLANKENSEE: Aynı şey... *(Bir el hareketi.)* Bir şey kımıldadı...

BAY BLANKENSEE: Servi ağacı. Gidip bakacağım... Merak ediyorum, yakalanan var mı acaba? Bağırmamak için dişlerini sıkıyorsa, o halde çelik çeneler niye bağırmıyor... *(Bir şey arar gibidir.)* Nerede...

BAYAN BLANKENSEE: Ne? Yastığın mı?.. Hizmetçi bu sabah odayı toplarken bulmuş. Dikmek için yanına aldı.

BAY BLANKENSEE, *yıldırımla vurulmuş gibi:* Bulmuş!.. Almış ha!.. Dikmek için!..

BAYAN BLANKENSEE: Aklından çıkarmamalıydın. Birkaç gündür giymeyi unutuyor, orada burada bırakıyorsun... Kendini koyverdin, bunun da sırası değil...

BAY BLANKENSEE: Peki... şüphelenir mi dersin?..

BAYAN BLANKENSEE: Giderek kurnazlaşıyorlar. Onunla konuşup, neler bildiğini öğrenmek istedim. Onu gözetledim, bir tarhın arkasından geçiyordu, ben de yoluna çıkayım istedim. Ortada hiçbir şey yokmuş gibi yaklaştım ve... kiminle karşılaştım dersin?..

BAY BLANKENSEE: Hizmetçiyle mi?

BAYAN BLANKENSEE: Jandarma Antomarchi'yle.

BAY BLANKENSEE: Ne istiyormuş?

BAYAN BLANKENSEE: Her zamanki gibi kem küm etti sersem, sonra da kaçıp gitti. *(Bay Blankensee omuz silker.)* Çıkıyor musun?

BAY BLANKENSEE: Göbeğimde yastığım olmadan güllerimin içine nasıl çıkarım?

BAYAN BLANKENSEE: Gece ama.

BAY BLANKENSEE: Daha kötü ya. Yastığım, itibarımın en önemli bölümüdür. Çizmelerim de öyle. Çizmelerim olmadan güllerimin kokusunu nasıl alabilirim. Hem ya hayvanın biri ayağından yakalanmışsa, can çekişiyorsa...

BAYAN BLANKENSEE, *anlayışlı:* Biliyorum sevgilim. Takma saç-

larım olmayınca ben de senin gibi oluyorum, ama mademki karanlık... (*Okşayıcı bir sesle.*) Aynı bana geldiğin gibi git güllerine: donla...

BAY BLANKENSEE, *heyecanlanıp onu öperek:* Düşman etrafımızda. Yastığım da yok artık... ne kıçımda, ne de karnımda... Her şey bize ihanet ediyor, ama sen, sen buradasın...

BAYAN BLANKENSEE, *aynı heyecanla:* Aşkım! İhanet artık eskisi gibi değil. Eskiden, büyük büyükannem anlatırdı, düğünlerinin arifesinde nişanlılar birleşirmiş. Erkek dişinin kızlığını bozarmış ve beyaz gelinliğin altından gözükmeyen kırmızı bir leke, aşkın Tanrıdan daha güçlü olduğunu kanıtlarmış. Tanrıya elbette ki inanmak ve ihanet etmek gerekirmiş. Dini tören sabahı, portakal çiçeğinden tacı çok güzelmiş!

GARDİYAN, *uykusunda:* Günah üzerine kurulmuş koca bir hayat!

BAYAN BLANKENSEE: Günah üzerine kurulmuş koca bir aşk hayatı, diye anlatırdı büyük büyükannem. Aşk bir ihanetle başladı mı, hâlâ riayet edilen bir düzenin gizli yarası gibi sürüp gidermiş.

BAY BLANKENSEE: Seninle evlendiğimde bakire olduğun için ve seni rahibin karşısına bakire olarak götürdüğüm için mi her şey boka sarıyor dersin?..

BAYAN BLANKENSEE, *bir yerine spazm girmiş gibi:* Canım sevgilim, her şey boka sarıyor!..

Çok heyecanlanmış olan Bayan Blankensee'nin tabancayı ateşlediği çok açık seçik görülür. Bu paravan kararır.

LEYLA, *gırtlaktan gelen bir sesle ve panayırlarda aylak aylak dolaşanlara çığırtkanların seslendiği gibi:* Kim... kim? Said'i kim görmedi daha, aynasızlar pestilini çıkardıklarında kemikleri kırılan, her tarafı dağılan Said'i? Kan tüküren, salyası sümüğüne karışan, vücudundaki her delikten bir şeyler sızan Said'i görmeyen var mı?..

SAİD, *aynı tonda:* Ya karımı kaçarken görmeyen var mı –gidip görün, gidip de görün onu!–, arkasından yağan taşlardan kaçarken değil, çuvallardan, hem de ne çuvalı bilin bakalım, yumruklardan, sopalardan...

LEYLA, *her replikte, biri ötekinden daha yüksek sesle bağırmaya çalışır:* ... ceketlerin etrafında dolaşan kocamı...

SAİD: ... Başı önde koşuyor, bacakları çarpık...

LEYLA: ... dolanıp duran, otların arasında emekleyerek, ne var ne yok mideye indiren...

SAİD: Gökteki kuşlar tepesine sıçınca taştan heykele dönüşür benim karım. Bir gün sabah saat dörde doğru Verona'daki Leopardi Meydanı'nda gördüm seni, güvercin bokları altında ve çıplak. Gün ışığında harikaydın...

LEYLA: ... öylesine temkinli, öylesine çevik, öyle yeşil ki pırasa ekili toprak parçasından farkı yok, öyle boz ki kurumuş derimden farkı yok...

SAİD: ... öylesine ki, gün ışığı geleceğine çekip gitti, o bütün ihtişamıyla daha iyi ışıldasın diye! *(Uzaktan makineli tüfek sesi duyulur.)* Kesin olan bir şey varsa, burada rahatımız yerinde, güven içinde Leyla'yla birbirimize sövüp sayabiliriz.

Ses sözünü keser.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ: Hanımefendi, bu benim özgürlüğüm için. Hanımefendi, ben sadece rahminizi seviyorum, içinde dokuz ay boyunca onun pembe biçimini aldım, sonra dölyatağınızın goncası, tabağa düşürülen bir köfte gibi, beni yer karolarına düşürdü. Bugün, sizin o aşırı sıcak rahminizden kesinkes kurtuluyorum! Onu soğutuyorum. Alacakaranlıkta ilk yıldız belirdiğinde yarın asılmış olacağım, ama asılan kişide ceylanın çevikliği, onun gözle görünmezliği vardır. *(Ezgiyle mırıldanır.)* Savaşı tanıdım ve savaşta da kahrolası bozgunu! Ateş! Kan! Işığa gölge lazım!

SAİD: Bir dilenci...

LEYLA: ... kokar. Onun numarası da bu. Önüne bir metelik atıp öğüre öğüre kaçarlar.

Kısa bir sessizlik.

SAİD, *hayranlıkla:* Avuç açacaksın ha!

Daha uzun bir sessizlik.

GARDİYAN, *yarı uyur yarı uyanık:* Yine mi siz! Gece, uyumamızı istiyor. Susun da uyuyun sevdalılar.

Bay Blankensee, daha yukarıda, "Ortalık öyle sakin ki..." repliğini söylediği sırada sessizce içeri girmiş olan lejyonerler, Leyla'yla Said konuşurken, azık torbalarını kapayıp, fişekliklerini düzeltip vs. aceleyle bir şeyler yaparlar. Birden, önceki gibi, birinin ağzıyla çıkardığı bir borazan sesi duyulur. Hepsi hazırola geçerler, sağ kuliste bulunması gereken bir bayrağı selamlarlar, sonra bir kavis çizip, sanki çok uzaklara gitmek üzere yola çıkıyorlarmış gibi ağır adımlarla yürüyerek, paravanın arkasından geçip çıkarlar. Üstünü başını iliklemeyi sürdüren Çavuş, tek başına kalır.

Hapishane Gardiyanı, sandalyesinin üzerinde kıpırdayıp durur. Said'le Leyla uyuyor gibidirler.

GARDİYAN, *borazan sesi kesilmiş olduğu halde asker selamı vererek:* Burada, albayım! *(Sonra uyanır gibi olur, silkinir ve sahne gerisine dönerek bağırır.)* Yine mi kaval çalıyorsun sen? Yarın sabah, gün doğmadan, hücreye tıkılacaksın. *(Esner, oturur ve içi geçer gibi olur, sonra yukarıdaki replikleri kendi kendine tekrarlar.)* Anlaşıldı mı?.. Anlaşıldı. Tamam mı? Tamam.

Uyur.

Çavuş, yukarıdaki paravanın önünde ayaktadır. Pantolonunun, sonra da ceketinin önünü ilikler. Teğmen ona yaklaşır ve bir an sessizce onu seyreder.

TEĞMEN: Birazdan, ölümle burun buruna geleceğiz... Üstlerine üstlerine gitmemiz gerek... Bizi Kazba'nın[1] arkasında bekliyorlar...

ÇAVUŞ, *gevşek bir sesle:* Hazırım.

TEĞMEN, *gözlerini Çavuş'tan ayırmadan:* Kuşkum yok. Uzun boylu, kızıl saçlı İskoçyalıların saydam bakışı var sizde. Sak-

1. Kuzey Afrika şehirlerinde, kalenin etrafında bulunan Arap mahallesi. (ç.n.)

sonyalı bakışı, Cermen bakışından daha buz gibidir. Ve bazen de öyle hüzünlü ki...

ÇAVUŞ, *arsızca:* Gözlerime sık sık bakıyor musunuz?

TEĞMEN: Üstünüz olarak görevimi yapıyorum. Gözlerinizi inceliyorum... Kepinizin siperini fazla indirmediğinizde.

Kendi mendiliyle, Çavuş'un omuz kayışını temizler. Çavuş istifini bozmaz.

ÇAVUŞ, *düğmelerini iliklemeyi sürdürerek:* Ben, peygamberçiçekleriyle cezayirmenekşelerinden bir taç yapmak isterdim kendime!.. Irmağın kıyısına oturup düğmelerimi dikmek... Beybeyaz çarşafların içine çırılçıplak gömülmek... *(Kısa bir süre.)* Çamaşır asmaya gelen uzun boylu bir kız ve koşan...

TEĞMEN, *ciddi:* Sizin bakışınız buz gibi: Siz doğuştan savaşçısınız.

TEĞMEN, *yerden sırt çantasını alıp yüklenir:* ... Koşan uzun boylu bir kız, işte, topuklarının üzerinde öyle hızlı koşuyor ki onu bir türlü yakalayamıyorum...

Bütün paravanlar, kulislere girmek üzere harekete geçmiştir.

TEĞMEN: Birazdan, ölümle burun buruna geleceğiz; o da, hani şu çamaşır asan genç kız. Sonra, hani derler ya, hayatı görmüş olacak. Yürüyüşü biraz hantallaşacak. Elbisesinin altından nefes aldığı görülecek. Belki onunla evlenebileceksiniz. Hazır mısınız?.. El bombasıyla saldırıya geçtiler... Onlan Kazba'yla mezarlık arasında sıkıştırmayı deneyeceğiz. Siz doğuştan savaşçısınız. Kepinizin siperini gözlerinizin üzerine fazla indirmeniz de bunun kanıtı... gözlerinizi kapatıyor.

Başka bir paravan şimdiden içeri girmiştir.

On birinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Önce lejyonerlerin kılıkları üzerine birkaç söz: Hakiki lejyonerlerin çantalarına benzer bir çanta taşıyacaklar, ama tüfekleri boyanmış

tahtadan olacaktır. Dipçiğiyle namlusu açık mavi, diğer kısımları pembe.

Bir paravanın arkasından çıkar gibi değil de, doğrulup ayağa kalkarak ortaya çıkacaklardır. Bölüğünü incelemek amacıyla geri geri yürüyen Teğmen, gittikleri yeri görebilmek için arada bir arkaya dönecektir. Bu şekilde ve geri geri yürüyen lejyonerler birbirlerinin üstüne çıkacaklardır, yani ikinci lejyoner arkaya gitmek için bacağını kaldırdığında, kendini arkasındaki lejyonerin dizine oturmuş bulacaktır.

Eğer kroki daha iyi çizilmiş olsaydı, ne istediğim konusunda bir fikir verirdi:

Lejyonerler

Teğmen

Sonuçta, Blues Bell Girls gibi.

Tüm askerler, Teğmen'le Çavuş, Bay ve Bayan Blankensee, Araplardan otuz kırk santim daha uzun olacaklardır.

Said'le Leyla'nın diyaloglarında, replikler, altı çizilmiş sözcüklere ya da hecelere uygun olarak, üst üste biner.

Bir oyun kişisinin, örneğin Çavuş'un nasıl çizileceğine gelince:

Kaba görüntüsünün altında derin bir yarası olan ve bunu elinden geldiğince gizleyen bir Çavuş istiyorum. Demek ki önce, istenilen yarayı seçemeyeceğimize ve etrafına fırfır geçiremeyeceğimize göre, insanı şaşırtacak kadar iriyarı bir oyuncu seçmek gerek. Eğer kostümcü becerikliyse, adamın ölçülerini daha da abartmak gerek. Aşırıya kaçmaktan korkmamalı: kalın ökçeli ve kalın tabanlı çizmeler (bununla birlikte, oyuncuya kedi gibi zarif bir yürüyüş de sağlamalı). Makyajla, yakışıklılıktan ziyade cinsellik okunan bir yüz yapılmalı. Demek ki takma saçlara –neredeyse altın sarısı–,

takma kirpiklere, alacalı bulacalı bir deriye, takma dişlerle dudaklara başvurmamız gerekecek. Kostüm şöyle olacak: Kendini adeta bir taşkınlığa kaptıran Çavuş, kararlaştırılmış geleneksel asker üniformasına öyle çok çocuksu süs püs ekler ki, bunların altından üniforması görünmez olur, tıpkı üstüne, dünyada gezilen görülen bütün yerlerin çıkartmaları yapıştırılmış bir valiz gibi. İşte işin kolay ve gösterişli kısmı.

El kol hareketleri çok daha büyük, çok daha geniş olacak. Sahneye adım atar atmaz, Çavuş'un el kol hareketlerinin kabalığı abartılı olacak. Ölüler paravanını delip geçene kadar bunu sürdürecek, o zaman da, önceki oyununa kıyasla, hareketleri onu büzüp küçültecek.

Abartılı yanları: sinsiliği, acımasızlığı, palavracılığından ziyade hergeleliği. Bu bakımdan, ıslıklı ses, mümkünse tiz, biraz hadım sesi, el kol hareketleri vücudun yakınında, hemen silahına davranmaya, hızla dövüşmeye hazır, bakışı Teğmen'in bakışıyla karşılaşmaktan daima kaçınacak, kısa adımlarla, omuzlarını iki yana sallayarak yürüyecek. Teğmen, kepini düzeltmek için ona yaklaşınca, Çavuş hem çalımlı hem meydan okuyan hızlı bir harekette bulunur: Ya geriler ya da kıncı bir şekilde, hergelece yaklaşır. Hareketin ne olacağı saptanmalı, örneğin, gardını alabilir ya da geriye sıçrayabilir. Ölülerin arasına gittiğinde ise, aksine, kılıçlarından, bıçaklarından, hergeleliğinden arınmış, çamaşırhanenin kenarındaki, yüzünde geniş bir gülümseme olan genç kız olacaktır. Hareketleri geniş, yumuşak, dalgalı olacak. Şöyle de diyebiliriz: O, her önüne gelen şeye sarılan, dolanan, tırmanan bir çit sarmaşığıdır, ya da daha kesin bir deyişle, bir zamanlar kendisi olan o hem katı hem kırılgan varlığa sarılan bir çit sarmaşığı.

Çavuş ölümünü anlatırken, sesiyle ve hareketleriyle, bu eylemin soytarıvari yanını abartmalıdır.

Çavuş'un bu kabalığı nereden gelmektedir peki? Doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir fikrim yok, ama bir çıkış yeri uydurayım: Geceleyin karanlık tepeleri dolduran Arapların efsanevi, ürkütücü bir erkekliği vardır. Çavuş'un erkekliği tehdit altındadır. Erkekliğinin çevresine bir gösteriş duvarı örer –konuları seçiyorsam

da, sözcükler kendi bildiklerini okuyorlar!–, kaslarından, acayip kılığından, küfürlerinden ve davranışlarından oluşan bir duvar, içinde öldürme arzusu uyandırana dek onu yiyip bitiren o kaygıyı gizleyebilmek için.

Eğer oyun kişisi ille de "iç'ten" canlandırılsın denirse, rolü üstlenen oyuncu –sahnede görüneceği ilk tablolardan itibaren– kendini Mağribi cinsel organı avcısı sanabilir, başkalarının kendilerini kafa derisi avcısı sanması gibi; kemerine takacağı bu organlar, onun avlanma nedenlerini ortadan kaldıramasa da, solgun olmakla birlikte yüzüne kan hücum etmiş gibi görünmesini sağlar.

Adamın biri yarasını parmağıyla gösterdiği halde, onun görünmez bir yaranın etrafına yarayı gizleyecek olan şeyleri yığdığını söylemek olacak şey değil. Yani bana öyle geliyor ki, her oyun kişisi süslerin altında kaybolan ve onlar sayesinde açığa çıkan bir yaradır.

Ayrıca oyuncu herhangi bir zayıflık uydurabilir. Ancak kendisini, yalnızlığı içinde en iyi gösterecek olanını seçsin. Sözünü ettiğim yara, oyuncu tarafından uydurulabilir, ama bir zamanlar böyle bir yaranın acısını hissetmiş de olabilir.

On ikinci tablo

Paravan, beyaz, uzun, yüksek ve mazgallı bir suru temsil eder. Altı kanatlıdır. Kimisi Avrupalı, kimisi Doğulu gibi giyinmiş, rengârenk kılıklı on kadar Arap. Parlak ışık –bütün ışıklar– suru ve kalabalığı aydınlatır.

KÖYÜN İLERİ GELENİ, *üstünde mavi, madalyalarla, nişanlarla dolu Avrupai bir kostüm, ama başında fes vardır. Kulise:* Herkes ağırbaşlı olsun. Çocukları gönderin.

BİR ARAP: Kadınları da evlerine gönderin. Şeyh.

HATİCE, *Anne'nin ölüye ağlamasını engelleyen o yaşlı kadın:* Kadınlar olmasaydı ne olurdun ki sen? Babanın pantolonundaki bir sperm lekesi, onu da sinekler yalardı.

KÖYÜN İLERİ GELENİ: Çek git Hatice. Sırası değil.

HATİCE, *öfkeli:* Sırası. Üstelik sıra bende. Bizi suçluyor ve tehdit

ediyorlar, sizinse aklınız fikriniz temkinli olmakta. Uysal. Mütevazı. İtaatkâr. Hanım hanımcık. Tertemiz. Mülayim. Esnek. Sönük. Silik. Sessiz. Ve de onların kırmızı çizmelerinin üzerindeki müşfik toz olmakta aklınız fikriniz!

KÖYÜN İLERİ GELENİ, *sert:* Hatice, genel güvenlik söz konusu.

HATİCE: Gitmeyeceğim! Hayır, gitmeyeceğim! *(Ayağını yere vurur.)* Burası benim vatanım. Burası benim yatağım. Burada on dört defa düzülüp, on dört tane Arap doğurdum. Gitmeyeceğim.

Bütün Araplar kambur durur.

KÖYÜN İLERİ GELENİ: Ya çekip gider ya da tıkarız ağzını!

Tam o sırada bir reis sessizce yaklaşır. İpek ve altın sarısı giysiler içindedir, yüzü örtülüdür. Mazgallı paravanın önünde eğilir. Hatice'yi götürmek isterler, ama birden Marseillaise*'in ilk mezürleri duyulur. Hatice, seyirciye dönük, bağırmak ister, ama adamın biri yumruğunu ağzına tıkar. Kudas ayinine katılan küçük kızın ölümüne kadar öyle kalacaktır. Araplar hareketsiz dururlar. Bir sessizlik. Paravanların tepesinde, altın renkli zambak çiçekli mavi bayraklar belirir. Bir sessizlik daha. Sonra paravanın yukarısında aşağıdaki kişiler belirir:*

bir akademisyen,
bir asker,
bir vamp, elinde sigara ağızlığı,
bir foto muhabiri,
bir dul (Bayan Blankensee'dir),
bir yargıç,
bir bankacı,
Kudas ayinine katılan küçük bir kız,
bir general.

Hepsinin üstünde 1840'ların kostümleri vardır: Asker, Mareşal Bugeaud'nun askerlerindendir, vampın dantelli bir şemsiyesi vardır, bankacı favorili ve yaylı silindir şapkalıdır vs.

Tüm bu insanlar bir korkuluğa dayanmış gibi durur ya da uzaklara bakarlar. Kendi aralarında konuşurlar. Araplar susar. Aşağıdaki replikler, karşılıklı olarak son derece hızlı söylenecektir.

FOTO MUHABİRİ, *Vamp'a:* Surların üstünde gece elbisesiyle harikulade olacaksınız!

Vamp, zarafetle, hem kürkünü hem sigarasının dumanını savurur. Evet, 1840'ların Vampı sigara içebilir, önemli değil.

VAMP, *gülerek:* Çölün sıcak olduğundan emin misiniz, ürperiyorum da? Ama korkmuyorum, merak etmeyin! *(Güler.)* Acaba sıcak, sıcak mıdır sahiden? Kim bilebilir?

AKADEMİSYEN: O güzel parmağınızı Tarih kitabının üzerine koyun, yanar, çünkü Fransa sözcüğü ateşten harflerle yazılmıştır... ya da buzdan harflerle, ki o da yakar... ya da sülfürik asitten harflerle, ki o da yakar...

VAMP, *gülerek:* Peki ama nerede şu sizin vahşileriniz? Pek isyan filan gözükmüyor ortada. Ayaklanmalar...

ASKER: Donumun içinde, küçükhanım...

AKADEMİSYEN, *sözünü keserek:* Romalılar. Siz olmazsanız yol da olmazdı. Yol olmayınca postacı da olmaz. Postacı olmayınca da kartpostallar olmaz. *(Kısa bir süre.)* Onlarsa hâlâ kestirme yollardan gidiyorlar.

FOTO MUHABİRİ: ... Bedevi tamtamından başka bir şey bilmezler!

AKADEMİSYEN, *Asker'e:* Romalılar. Siz bu destanın Romalılarısınız. *(Vamp'a:)* Onlar çağımızın Romalılarıdır, oysaki Tarih tekerrür etmez. Sevgili generalim...

GENERAL: Bize katılmalarını sağlamak için ne gerekiyorsa yapıyoruz. Halk bizden yana. Bir bölümü elbette. Öbür halk bize düşman ve iki cephede birden kendimizi korumak zorundayız.

AKADEMİSYEN: Güvenle güvensizlik zaferin iki memesidir. *(Asker'e:)* Öyle değil mi, delikanlı?

ASKER: Ben üstümden başkasını tanımam... *(Bir sessizlik.)* Beni lafla kandıramazsınız... *(Bir sessizlik.)* Ama üstüm üstümdür ve

ona saygı gösteririm...

VAMP: Niye bazen... "İsyan homurdanıyor..." diye yazarlar. Her şey sessiz...

ASKER, *şiddetle:* Oysaki biz erkeksi güzelliğin ta kendisiyiz. Bir yerde okudum. Asiler ve askerler olmazsa çöl pek hanım evladı olurdu. Yüzümüzdeki kırış kırış maskeleri indirecek biri var mı? Canına yandığımın! Çarpışmada gergin olacağız, gerekirse zafere, dilerlerse ölüme atılacağız diye canımız çıkıyor, gel gör ki hâlâ kırışmamış maskeler var!.. *(Sessizce.)* Gevşeklik var, lamı cimi yok, etlerde hâlâ gevşeklik var... *(Kısa bir süre, sonra kararlı.)* Kemik lazım, kemik!

VAMP, *alkışlayarak:* Bravo.

BANKACI: Çöl sadece büyük değil, kalın da.

AKADEMİSYEN: Çöl! Kulağa hoş geliyor!

GENERAL, *kolunu uzatarak:* Hedefimiz fetihlerimizi, ünümüzü güneye, hep daha güneye ulaştırmaktır. Ve daha da güneye, Sahra'daki topraklarımız bir gün bizim Beauce[1] gibi olacak.

AKADEMİSYEN: Ve uzakta beliren Chartres Katedrali. Vitraylı pencerelerinin ışıldadığını görür gibiyim. Ve orijinalinden Péguy okuyan genç Müslümanların o kutsal yeri ziyaretleri. *(Birden gözleri parıldar.)* Ah, general, on beş, on yedi yaşlarındaki Müslüman çocukları!

İştahla dilini şaklatır.

ASKER, *General'in gözlerine bakarak:* Dikkatli olun. On beş yaşındaki genç Müslümanın tadına bakmakla işe başlanır. Üç ay sonra, onu anlıyorum, dersiniz. Daha sonra, üzerinde hak iddia ettiği şeylere katılır, en sonunda da, soyuna ihanet eden biri olup çıkarsınız. *(Bir sessizlik.)* Her şey böyle başlar işte.

Sıkıntılı sessizlik. Sonra hafiften bir gürültü. Herkes alçak sesle birbirine akıl danışır ve kahkahalarla güler.

FOTO MUHABİRİ: San-sas-yo-nel! Sansasyonel bir klişe! Sinekler! Doğu'nun dev, baş döndürücü, meşhur sinekleri. Cesedin etra-

1. Paris'in güneybatısında verimli ovaları olan bölge. Merkezi Chartres. (ç.n.)

fında, çocukların gözlerinin kenarında, her yerde. Fotoğraf bile vızıldıyordu!

VAMP: Susun, yoksa kusacağım.

BANKACI: Hiç çekinmeyin sevgili dostum, rahat rahat öğürün. Bundan kazanç sağlayacaklar da vardır.

General bir kahkaha atar.

ASKER: Her yerde gömülü arkadaşlarımız var. Suratları kırış kırış, bakışları çarpılmış, ağızları yamulmuş bir halde kumda yatıyorlar. Kumda!

GENERAL: ... dalgalanan kumda.

Bir sessizlik.

KUDAS AYİNİNE KATILAN KÜÇÜK KIZ: Benim de söyleyecek bir çift sözüm var: Kesemin içinde kutsanmış ekmekten bir parça sakladım. Ufalayayım da çöldeki kuşlar yesin, zavallı minnoşlar!

Birden, kulisten ateş edilir. Kudas ayinine katılan küçük kız sırtüstü düşer. Paravanın yukarısındaki herkes şaşkın bir halde bakışır, sonra gözden kaybolurlar. Aşağıda, Arap, yumruğunu Hatice'nin ağzından çıkarır. Altın rengi giysiler içindeki Reis iki büklüm çıkar. Hatice hariç tüm Araplar, son derece korkmuş bir halde çıkarlar. Sahne boştur. Işıklar kararır. Oldukça uzun bir zaman geçer. Yukarıda, bir platformun üzerinde, yaldızlı ikinci bir paravan belirir. Bu estradın üzerinde, çok uzun boylu bir manken –yaklaşık iki buçuk metre– sahnenin ortasında ayakta durmaktadır. Tepeden tırnağa, her dereceden nişanla donanmıştır. Onun yanında, bir üçayak üzerine yerleştirilmiş bir dürbün. Bir sandalyenin üzerine çıkmış ya da daha doğrusu mankene yaslanmış bir merdivenin üzerine tırmanmış bir kadın, mankenin omzuna bir nişan takar. Bu sandalyenin yanında yaşlı bir bey –uzun, tören ceketli, çizgili panto-

lonlu– durmakta ve iki eliyle, üzerine otuz kırk kadar farklı madalya ve nişan iğnelenmiş bir yastık tutmaktadır.

PEK FRANSIZ ADAM: Ya kulaklara?

PEK FRANSIZ KADIN, *sert bir sesle:* Şunu kafana sok ki, kulaklara madalya takılmaz. Kalçalara... kol ağızlarına... bacaklara... göbeğe... mavi olanı versene... hayır açık maviyi.

PEK FRANSIZ ADAM: Aziz Kuzu'nun Büyük Kuşağı'nı mı!

PEK FRANSIZ KADIN, *iğneleyerek:* Neden olmasın? Bizim nasılsa. Tam yetkili diplomatik temsilcilere tahsis edildi uzun süre, sonra alay konusu edildi... daha sonra da yasakladılar... Elimizde o kadar az kaldı ki, artık üstlerine tükürmeye de kalkışamayız. Büyük nişanı ver de, sol bacağın iç tarafına tutturayım.

PEK FRANSIZ ADAM: Tam oraya bir kurşun yiyebilir.

PEK FRANSIZ KADIN, *küçümseyici:* Kurşun ha! Olsa olsa sopa yiyebilir! Kuzeyin Parlak Işığı nişanıyla İsmi Batasıca nişanını ver. Sanat ve Bilim Nişanı'nın üzerine iğneleyeceğim. *(Söylediği gibi yapar, sonra sandalyeden iner.)* Lütfen benimle beraber biraz geri gider misin –küçük adımlarla–, bir durup seyredelim.

HER İKİSİ DE, *birlikte hayranlıkla seyrederler:* Oh!.. Ooo!.. Aaaa! Aaa!.. Oh! Oh! Ah! Ah!.. Oh! ama bu muhteşem bir şey...

PEK FRANSIZ KADIN, *dekorların dışına doğru birkaç adım atar ve seslenmek için eğilir, sanki pencereden eğilirmiş gibi:* Bay Bonneuil!.. Bay ve Bayan Bonneuil!.. Hah, günaydın! Hava ne kadar güzel, değil mi? Aa, ama bu harikulade bir şey! Oo! Pencerenin öbür tarafını da açın... Oh, şahane! *(Kocasına:)* Georges, gel de Bay ve Bayan Bonneuil'ünkine bir bak... *(Kulise:)* Saat kaçta başladınız? Horoz öter ötmez kalkıyorsunuz demek... Saçlara takmak da çok iyi fikir...

PEK FRANSIZ ADAM, *karısı gibi sarkarak:* Baldırından sarkan o iki şey nedir, sağ baldırından?.. *(Kısa bir süre.)* Ya, ya! Ailenizde bunlardan olduğunu bilmiyordum. *(Kısa bir süre.)* Çok seviniriz. Sizi bekliyoruz.

Karı koca içeri girmiş gibi yaparlar. Mankeni sürüp yürüterek odanın ortasına getirirler.

PEK FRANSIZ KADIN, *değerlendirme yaparak:* Fazla aydınlık değil mi?.. Perdeleri çek biraz... çek, çek...

PEK FRANSIZ ADAM: Onlarınki çok güzel.

PEK FRANSIZ KADIN, *ters ters:* Sırf bana kalsaydı, bizimki daha güzel olurdu.

PEK FRANSIZ ADAM: Yavaş ol bakalım. Atalarımın, benimkilerin de çorbada tuzları var. *(Mankeni gösterir.)* Ben olmazsam, bunların ancak yarısını toplayabilirdin. Aileminkileri getirdim.

PEK FRANSIZ KADIN: Aileninkilerin yarısını getirdin. Öteki yarısını erkek kardeşin aldı.

PEK FRANSIZ ADAM: Doğru. Ama sen, sadece seninkinin yarısını getirdin. Öteki yarısı kız kardeşinle eniştende.

Bay ve Bayan Bonneuil girer.

BAY VE BAYAN BONNEUIL, *birlikte*: Oh! çok güzel! *(Yaklaşırlar ve küçük adımlarla geri geri giderler.)* Ama bu muhteşem bir şey!

BAY BONNEUIL, *tek başına:* Böyle bir şey neyle kıyaslanabilir ki! Denizle mi? Okyanusların karnını deşip, içinden balıklarını, mercanlarını söküp çıkarmakla mı? Daha ne olsun!

BAYAN BONNEUIL: Ya da gözkapakları altına kum dolmuş gibi batana kadar gözleri ovuşturmakla mı, daha ne olsun!

PEK FRANSIZ KADIN: Ama ya sizinki!

BAYAN BONNEUIL: Ah! bizimki... bizimkidir! *(İğneleyici.)* Trioules'larınkini gördünüz mü?

PEK FRANSIZ KADIN: Hah yakaladım. Görüş alanıma girdi.

Dürbünü gösterir.

BAY BONNEUIL: Peki ne görüyorsunuz?

PEK FRANSIZ KADIN, *sol kulise çevrilmiş dürbünün başına geçerek:* İğneliyor... iğneliyor... iğneliyor... kabuk soyar gibi... kabuk soyar gibi... *(Objektiften gözünü ayırmadan, kocasına:)* Georges, Bay ve Bayan Bonneuil'e kahve ikram etsene. Culjac'larınki de görüş alanıma girdi. Aralarında sahte olanlar da var. Hatta papyon kravatlar bile var. Ya siz, siz de çok seyrediyor musunuz?

BAYAN BONNEUIL: Çok. Ama biz, güneş yüzünden, dürbünü akşama doğru çevirmeyi tercih ediyoruz.

BAY BONNEUIL: Papyon kravatlar ha! Vah zavallı vatan!

Çok tatlı bir müzik duyulur. Tannhauser *ya da* La Vie en rose *olabilir, ne olduğunu bilmek isterdim. Yaldızlı paravan, ikinci platformun üzerindeki kişilerle manken yerlerinde kalır. Aşağıda, surun önünde, Araplar girmiştir. Altın sarısı ve ipek giysiler içindeki Reis iki büklümdür. Hatice de oradadır. Sir Harold girer. On altı, on yedi yaşlarındaki oğlunun omzuna yaslanmıştır. Üzgün ama kararlıdır. Köyün İleri Geleni eğilir.*

SIR HAROLD: Ünlü ve ölümsüz bir cümle şöyle der: Siz iğrenç leş kargalarısınız.

Bir kahkaha duyulur ve mazgalların tepesinde, Kudas ayinine katılan küçük kız hariç, az önceki tüm oyun kişileri belirir. Hatice, yanında duran Arap'ın yumruğunu tutup, kendiliğinden kendi ağzına tıkar. Arap yumruğunu çeker.

HATİCE, *titreyerek:* Yumruğunu çekme yoksa bağıracağım.

Arap hemen yumruğunu Hatice'nin ağzına sokar.

SIR HAROLD, *sözünü sürdürerek:* ... Bu malikâneyi size bırakmak için bütün hayatım boyunca çalıştım, oğlum. Bugün ise her şey küllerden.... *(Paravanın tepesindeki bayraklarla kişiler gözden kaybolur.)* yıkımdan, sessizlikten ibaret. Kız kardeşiniz tam Tanrı tarafından kutsandığı gün öldü, katledildi. Ama siz her şeyi yeni baştan kurmam için bana yardım edeceksiniz. *(Araplara dönerek.)* Yere yıkılacağımı sanmayın sakın. Bir alçağı gizleyen alçakların karşısında pes edeceğimizi düşünüyorsanız, bizi yanlış tanımışsınız demektir. *(Arap Reisi'ne:)* Ne cevap vereceksin bakalım? Titriyor musun?

REİS: Yes, Sir Harold, hepimizin adına titriyorum.

SIR HAROLD, *oğluna:* Ona titremeyi kim öğretti sor bakalım. *(Oğul gözle görülecek şekilde tereddüt eder.)* Senin buna cesaretin yok mu oğlum?

OĞUL: Var, sana titremeyi kim öğretti?

REİS: Bakışınızdaki dürüstlük ve bizim köle ruhlu oluşumuz.

SIR HAROLD: İyi. *(Araplara:)* Ama korkmayın, size kötülük etmeyeceğim... *(Etrafına bakar.)* Ama... karılarınızla çocuklarınızı pek göremiyorum burada... Onlar için korkuyor musunuz? Hayır mı? Öyleyse neredeler peki... *(Gerçekten de bütün Araplar, kadın, erkek, yüksek mevkili, geri geri giderek çıkmışlardır. Sir Harold oğluyla yalnız kalır, bu arada hava kararır ya da kararmak üzeredir.)* Sen oğlum, şunu bil ki, mesele gülleri ya da portakal ağaçlarını korumak olduğunda, onların köklerini binlerce insanın teri, salyası ve gözyaşlarıyla beslemek gerekse de, hiç tereddüt etme. Güzel bir ağaç, cesur bir adamdan, hatta güzel bir adamdan evladır. Silahlı mısın? *(Sir Harold'un oğlu çıkarıp tabancasını gösterir.)* İyi. Fransa daima orada olacak...

HATİCE, *sağ kulisten belirerek ve haykırarak:* ... sizin gücünüz bizim nefretimiz karşısında hiçbir şey yapamaz...

Arap aceleyle kulisten çıkar ve yumruğunu tekrar Hatice'nin ağzına sokar.

SIR HAROLD, *Hatice'ye:* Ne demek istiyorsun? Akşam oldu...

HATİCE: ... Küller, yıkım, sessizlik ve kız kardeşin...

Bir el ateş edilir. Hatice düşer, Arap onu tutar. Ateş eden Sir Harold'un oğludur. Sakin bir halde, tabancasını kemerine koyar. İki adam geri geri giderek çıkarlar. Sessizlik.

ARAP, *seyirciye:* Öldü.

Sahne birkaç saniye kararır. Sonra yeniden aydınlanır, ama ışık çok zayıftır. Hatice paravana yaslanmış, elinde yanan bir mum tutarak, ayakta, sağda tek başına durmaktadır.

HATİCE, *sert bir sesle:* Öldüm mü? Doğru. Pekâlâ, daha değil! İşim bitmedi daha, hadi bakalım Ölüm, hodri meydan! Said, Leyla, canlarım! Siz de akşamları birbirinize, gün boyunca yaptığınız kötülüğü anlatırdınız. Ondan başka umut bağlanacak hiçbir şey olmadığını anlamıştınız. Kötülük, şahane kötülük, her şey siktirip gittiğinde bir tek sen kalırsın elimizde, muhteşem kötülük

bize yardım edeceksin. Kötülük, sana yalvarıyorum, hem de ayakta yalvarıyorum, gel de halkımızı dölle. Yan gelip yatmasın! *(Buyurgan bir sesle seslenir.)* Kadir! *(Üç saniye sonra bir Arap belirir. Sağ kulisten gelerek ilerler. Hatice'ye yaklaşır.)* Kötülük üstün gelsin diye ne yaptın?

Aşağıdaki sahne çok hızlı –konuşmalar, hareketler– cereyan edecektir, adeta planlanmış bir itiş kakış gibi.

KADİR, *boğuk ama gururlu bir sesle:* Ağızları halâ sıcak, dokun da bak: İki tabanca buldum.

HATİCE, *sert bir sesle*: Oraya koy!.. Tüten namlu... yırtıcı ve dalgacı bakışlar...

Kadir, çabucak, bir karakalemle, paravanın üzerine tabancaları çizer. Sonra sahnenin soluna geçer. Çizilen nesneler son derece büyük boyutlu olmalıdır.

HATİCE, *hep aynı sert sesle konuşacaktır:* Mübarek! *(Mübarek girer.)* Ne yaptın?

MÜBAREK: Tam öğle vakti ineklerinden üçünün karnını deştim. Hem de yüklüydüler. İşte boynuzları.

HATİCE: Sessiz iş görün, bizi dinliyorlar. Lahusin!

Lahusin, öncekiler gibi, sağdan girer. Aşağıdaki replikten itibaren, şiddetli ama boğuk bir tonla konuşulacaktır.

LAHUSİN: Portakal ağaçlarının altında, kızlarından birinin ırzına geçtim, sana kan lekesini getirdim.

Paravanın üzerine kırmızı bir leke çizer ve çıkar. Artık Araplar daha hızlı bir ritimle içeri girerler. İçeri girmek için sabırsızlanarak, sağda beklerler.

HATİCE, *sert*: Zevk seninle onun. Suç ise bizim işimize yarıyor.

LAHUSİN, *şiddetle:* Benden sonra onu düzecek olan, onun, tepesindeki portakalların rengine gizlice baktığı sıradaki gözlerini asla göremeyecek.

Çok hızlı.

HATİCE, *gülerek:* Önünü ilikle, ufaklık. *(Seslenir.)* Nasır!

NASIR: Çirkeflere ölüm, diye bağırdım ve çığlığım ufkun bir ucundan ötekine gerilmiş perdeleri titreştirdi. İşte çığlığım.

İçinden bir şimşeğin çıktığı, haykıran bir ağız çizer ve sola geçer.

Çok hızlı.

HATİCE: Muhammed!

MUHAMMED: Yüreğini söktüm...

HATİCE: Koy oraya! *(Adam yüreği çizer ve çıkar.)* Muhammed! *(Muhammed tekrar girer.)* Bu yürek eskiye benziyor.

MUHAMMED, *paravana yaklaşıp yüreğin üzerine duman kıvrımları çizerek:* Dumanı üstünde, Hatice.

HATİCE: Sağ ol, oğlum. *(Seslenir.)* Larbi!

LARBİ: Bağırsaklarını çıkarmak için işkembesini yardım... Sıcak sıcaklar.

Dumanı tüten bağırsaklar çizer.

HATİCE, *yüzünü buruşturur:* Kötü kokuyor.

LARBİ, *alınmış:* Ya burada bırakırım, ya da gidip karın derisinin altına dikerim.

HATİCE: Bırak. *(Yüksek perdeden seslenir.)* Mustafa!

Larbi sahneden çıkar.

Çok çabuk.

MUSTAFA, *ilerleyerek:* Genç kızlara ait mavi gözler...

Altı tane mavi göz çizer.

HATİCE: Ali! *(Ali sessizce girer ve çok çirkin, pek Fransız, Normandiyalı, yüzbaşı kepli, kesik bir baş çizer. Çıkar.)* Kader! *(Kader girer ve iki kesik el çizer. Çıkar.)* Hıdır!

Hıdır girer.

HIDIR: Korktum. Kaçtım.

HATİCE, *güçlü:* Sağ ol oğlum. Korkunu çiz! *(Koşan iki bacak çizer.)* Baldırlarına biraz bok aktıysa, onu da unutma. *(Seslenir.)* Amir!

Amir girer.

AMİR: Banka soydum.

HATİCE: Papelleri sökül. *(Amir bir tomar kâğıt para çizer ve*

diğerlerinin yanına, sola geçer.) Atraş! *(Atraş girer.)* Ne yaptın?

ATRAŞ: Limon ağaçlarını dinamitledim.

HATİCE: Koy oraya. *(Bir limon ağacı dalı çizer ve sola geçer.)* Aziz! *(Aziz girer.)* Ne yaptın?

Çok çabuk.

AZİZ: Güneş –güneş mi söndürülecekti, yoksa bir itfaiyecinin başlığı mı?–, batmakta olan güneş çok parlaktı, gölgesi gözümü alıyordu, kederliydim...

HATİCE, *güler yüzlü ama biraz yorgun:* Devam et. Ama kısa kes... Öldüm ama hâlâ ayaktayım, bu da beni yoruyor.

AZİZ: ve dumanın bu kadar yoğun olacağını bilmiyordum...

HATİCE, *buyurgan:* Ateşi göster. Ya da külü. Ya da alevleri. Ya da dumanı göster ki burnumdan girip, bronşlarımı doldursun. Ateşin çıtırtısını da dinlet bana. *(Aziz, alevler içinde bir ev çizer, çıtırdayan ateşin çıkardığı sesi taklit eder ve sola geçer.)* Abdesselim! *(Abdesselim girer.)* Ne yaptın?

Her şey ağırlaşır.

ABDESSELİM: Ayaklar kestim!

HATİCE, *daha da yorgun:* Koy oraya arka pençeleri! *(Adam çabucak dört tane ayak çizer.)* Ya kokusu? Kokusunu da göster... *(Adam üstlerine duman kıvrımları çizer.)* Pek keskin. *(Kulise bağırır.)* Siz oradakiler, hadisenize! Gelin! Girin. Acele edin. Herkes diğerlerinin ne yaptığını da bilsin. Renkli çizin! *(Araplar kalabalık bir halde yığılır ve hep birlikte, paravanın üzerine bir baş, eller, tüfekler, kan lekeleri çizerler... Paravanın üstü renkli çizimlerle dolar.)* Hiç utanmayın evlatlarım! Dünyanın nefretini kazanın. Boğazlayın, evlatlarım...

Sessizce çizmeye devam ederler.

BİR ARAP: Yer kalmadı.

HATİCE, *bağırarak:* Yeni bir sur getirsinler!

Sol kulisten, dipten, ilkine benzer, mazgallı ve bayraklarla donanmış bir paravan çıkar, ama bu ikinci paravan daha büyük olacak ve boyu

sahnedekininkini aşacaktır. Bütün Araplar, üzerini resimlerle doldurmak için koşuşurlar (ama çok düzenli bir şekilde). Yukarıda ise, iki ihtiyar, hâlâ sessizce, mankenin üzerine nişanlar iğnelemektedirler.

HATİCE, *seslenerek:* Lasen! *(Sağ kulisten Lasen girer. Yaşlı biridir.)* Ne yaptın?

LASEN: Bu yaşta... ancak dua edebildim...

HATİCE: Sağ ol babalık. Tanrıyı da işin içine karıştır. Sağda solda suç işlesin, öldürsün, darmadağın etsin, yıksın, yok etsin. *(Lasen'e:)* Hadi. Duanı duvarın üzerine yaz. *(Kulise dönerek.)* Eee, ne halt yiyorsunuz? Ne, hiç mi? Suç bulamıyorsanız, yukarıdan, gökyüzünden suç çalın, orada yığınla var! Tanrıların cinayetlerini, ırza geçmelerini, yangınlarını, ensestlerini, yalanlarını, katliamlarını aşağı indirin! İndirip buraya getirin! *(Korkunç resimlerle hemen hemen dolmuş duvarı gösterir. Kulise dönerek.)* Kadınlar da ucubeler doğursun!

Müzik kesilir.

İçeri girmiş olan on, on beş kadar Arap usulca giderler. Hatice çıkışlarını seyreder. Sonra, sol kulisten, Kadı belirir.

HATİCE, *Kadı'ya:* Geç kaldın... Ne halt ediyordun?

KADI, *alaycı:* Ya uyuyordum ya da gezip tozuyordum... Şöyle diyelim istersen, başkalaşım geçiriyorum...

HATİCE, *paravanı göstererek:* Başkalaşımını koy.

KADI: Yer kalmamış...

Hatice omuz silker. Kadı girdiği kulisten çıkar.

HATİCE, *kendi kendine:* Sahiden de yer kalmamış. *(Resimlerle kaplı üçüncü bir paravan sol kulisten girer. İkincisinden daha yüksektir ve onun arkasında yerini alınca, boyu onunkini geçer. Anne girer. Gülümser. Anne'ye:)* Şu işe bak, geri mi geldin? Sizi çoktandır unutmuştuk. *(Giderek bitkinleşir.)*

ANNE, *omuz silkerek:* Ya sen, buradasın demek! Gecelerimi ölülerle baş başa geçireceğim alnıma yazılmış. Sen de daha yeni öldün. İsyan duygusu içinde hâlâ dipdirisin: Kanın hâlâ akıyor.

HATİCE: Ne yapıyordun?

İhtiyar Ümmü içeri girer.

ÜMMÜ: Erkekler kafaları, yürekleri ve kesik elleri üst üste yığarken, o erketeye yatıyor, Leyla elbiselerimizi ve kahve değirmenlerimizi çalıyor, Said de ona yardım ediyordu.

Anne gülümser. Bütün Araplar öfkeyle üzerine atılmak isterler, ama Hatice onları durdurur.

HATİCE: Devam et ve yapman gereken şeyi iyi yap.

ANNE: Öğütleri ben veririm, almam. Tohumlarımı da canımın istediği gibi yayarım.

HATİCE: Yeryüzünden adı sanı silinmiş her şeyle senli benli olduğunu biliyorum, ama bana...

ANNE, *sözünü keserek ve sahneden çıkarak:* Bu oyunu ben zamanında, daha sıram gelmeden oynamıştım.

Araplar Anne'yi acımasızca kovarlar.

HATİCE, *bir an ne yapacağını şaşırır, sonra oradaki Araplara:* Ya siz, bana bütün getirdiğiniz bu kadar mı? Hadi defolun. Onu da bir daha köye sokmayın. Yıksın! Mahvetsin! *(Araplar çıkar. Oldukça uzun bir sessizlik. Hatice yalnızdır. Sonra beş altı kadın sessizce girerler.)* Yaklaşın! *(İçlerinde en başına buyruğu Ümmü'dür.)* Gereken her şeyi getirdiniz mi?

Uzaktan Bayan Bonneuil'ün sesi duyulur.

BAYAN BONNEUIL: Ya Büyük Saralı nişanı var mı onlarda?

PEK FRANSIZ KADIN: Var. Ya "Dolambaçlı Tanrı" kurdelesi...

BAYAN BONNEUIL: Var...

HABİBE: Bende süngerle sirke var.

LALLA: Nereye gidiyorsun? Tamamen ölmeye değil herhalde?

HATİCE: Ölmeye. Esaslı bir yemekten sonra uyumaya gider gibi, yediğimi ölümüm boyunca geğirmek üzere uyumaya gidiyorum. Tamam mısınız?

ÜMMÜ: Bende havlular var. Bir de gözlerini kapatmak için yufka yüreğim.

HATİCE: Sana asıl gereken şey bilek gücü. Beni yatırıp iyice yıkayın. Aptalca gevezelikler istemem. Hayır, sinekleri kovmayın. Hepsini adıyla sanıyla tanıyorum zaten! *(Kadınlar Hatice'yi ke-*

fenlemeye başlar.) Çenemi bağlamayı, kulaklarıma, burun deliklerime ve kıç deliğime pamuk tıkamayı unutmayın. Ölüler diyarına gideli üç dakika oldu bile, bir düşüneyim bakayım, oradan size yardım etmeyi nasıl sürdürebilirim... çünkü beraberimde oraya tonlarca nefret götürüyorum... Özellikle ayaklarımı iyi yıkayın, üç yıldır bu ikinci olacak...

Gözlerini kapattıklarında, yüzü seyirciye dönüktür, başını birinci paravana yaslamış, kadınlara tutunmuştur.

On ikinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Daha önce de söylediğim gibi, Avrupalı oyun kişileri, Gülünç Suratlar, nişan, madalya iğneleyenler, Bay ve Bayan Bonneuil aşırı uzun boylu olacaktır.

Üzerine madalya iğnelenen manken bir totem direğini andırmalı, biraz ürkütücü olmalıdır. Madalyalar son derece görünür olacaktır.

Titreme üzerine: Bütün Araplar tepeden tırnağa ve birlikte titremelidirler. Bunu gerçekleştirmek çok zor olacak, çünkü oyuncular hiçbir şey yapmayı bilmiyorlar daha. Eğer bu oyun sahnelenecekse, bir titreme ekolü yaratmak kaçınılmazdır.

Hatice öldükten sonra paravanların üzerine resim çizdirdiğinde, Araplar, adeta, verilen emirden önce davranmalıdırlar. Çok çevik olacaklardır. Paravanların tepesine çıkıp çizebilmek için birbirlerine omuz vereceklerdir.

Muhammed! diye seslenildikten sonra, çok hafif ve çok canlı, neşeli bir müzik çizimci-oyunculara eşlik edecektir.

Ümmü çok yaşlı, yüzü kırış kırış bir Arap kadınıdır. Elinde bir baston vardır. Hatice'nin yerini o alacaktır.

Madalya iğneleyen Fransızların kostümleri çok incelikli, özenli olacaktır. Erkekler ipek çoraplar ve kısa pantolon, kadınlar pastel renkli uzun elbiseler giyeceklerdir.

Surların tepesinde boy gösteren kişiler ise, her biri bir kaidenin üzerinde olup, rengârenk makyajlıdırlar ve daha ilk bakışta kim olduklarını belli eden kostümler giyeceklerdir.

On üçüncü tablo

Dekor şu şekilde kurulmuştur: Ön planda ve biraz sağda beş kanatlı bir paravan. Bir tarlayı, daha ötede de yeşile boyanmış bir kaktüsü temsil eder. Paravanın dibinde, üzerinde ne yazıldığı okunmayan gerçek bir sınır taşı. Paravanın arkasında, oradan geçen kişilerin bu paravan tarafından kapatılmaması için oldukça yüksek bir estrad. Bu estradın biraz solundan ve geriden, ben belirttiğimde ikinci bir paravan ilerleyecek.

Bu birinci estradın üst tarafında ikinci bir estrad bulunacak –böylece üç düzlem olacak– ve sağ kulisten gelen bir paravan, ben dediğim zaman, bunun üstünde yerini alacaktır.

Said' le Leyla yolda yürümektedirler, sol kulisten girerler ve bitkin görünürler. Birden, sağdan, Jandarma belirir.

Üniforması çamurlu ve yırtık pırtıktır. Onu görünce, Said' le Leyla kor-

karak paravanın arkasına gizlenirler. Jandarma'nın önünde yürüyen karısı, ağzına kadar rengârenk valizlerle dolu bir çocuk arabası itmektedir. Arabadaki yığının tepesinde, birinci tabloda Anne'nin taşıdığı kırmızı kartondan valiz vardır. Jandarma, elinde kalın bir sopa, karısını güder. Sağdan girip soldan çıkmak üzere, çabucak bir yarım daire çizerler. Kadının üzerinde paçavra halinde koyu mavi giysiler vardır, çorapları topuklarına düşer ve soluk renkli baldırları gözükür.

JANDARMA: Tırıs git! *(Kadına vurur, kadın tırıs gider.)* Denizaşırı yerlerde geçen hizmet yıllarım bana, kadınları tırısa kaldırmayı öğretti. Karnaval sırasında Arap karısı kılığına girmem ve hizmet yıllarım sayesinde, kadın neymiş anladım!

Sırıtır.

JANDARMA: Ödün bokuna karışınca beni daha iyi anlıyorsun.

JANDARMA: Korkunun da iyi tarafları var. Benim de korkum giderek arttığından, zekâm giderek keskinleşiyor. *(Kaba.)* Kaktüse dikkat et! *(Sesini alçaltır.)* Daha hızlı ve daha ağır tırıs git. *(Bilgiç.)* Cenaze arabalarının atları tırıs nedir bilir. Ölü çocuğumuzu dolaştırıyormuşçasına dolaştır valizleri.

JANDARMA, *tatlı bir sesle ve dönerek:* Onlara yum gözlerini ninnisini söylememi ister misin?

JANDARMA: Hava kararınca. (*Elini uzatır.*) Atıştırmaya başladı bile... Kaçalım...

Kırmızı valiz düşer ve açılır: İçi boştur. Jandarma onu yerden kaldırmak için koşar, sonra solda gözden kaybolurlar, hep tırıs adımlarla. Said'le Leyla paravanın arkasından çıkarlar.

SAİD: Bu senin jandarman. *(Leyla'ya bakmak için döner.)* Topallıyor musun? Onun karısı gibi? Pek bir eksiğin kalmadı desene: gudubet, budala, hırsız, dilenci, şimdi de çarpık bacaklı.

LEYLA: İstersem düzgün yürüyebilirim.

Düzgün yüreyerek birkaç adım atar.

SAİD, *alelacele:* Şu aksak eciş bücüş halin birden kaybolsa, öyle bir surat asarım ki!

Yeniden yürümeye koyulurlar. Bir sessizlikten sonra.

LEYLA: Yürüyüş, güneş, toz beni yordu. Bacaklarımı hissetmez oldum: Ha bacaklarım ha yol, ikisi de bir. Güneş yüzünden gökyüzü çinko gibi, toprak çinko gibi. Yoldaki toz, suratımdan ayaklarıma dökülen kederimdir. Nereye gidiyoruz Said, nereye gidiyoruz?

SAİD, *dönerek ve dimdik onun gözlerine bakarak:* Nereye gidiyorum?

LEYLA: Nereye gidiyoruz Said?

SAİD: Ben nereye gidiyorum, ben, sadece ben, çünkü sen benim bedbahtlığımdan başka bir şey değilsin. Ancak kendimden ve bedbahtlığımdan söz ettiğimde biz derim. Pekâlâ, ben gidiyorum, hem de uzaklara, canavarın ülkesine. İnşallah ayaklarımızın altında, tam altındadır, asla güneş olmayan bir yerdedir, seni yanımda taşıdığıma ve yanımda sürüklediğime göre sen benim gölgemsin.

LEYLA: Gölgenden ayrılabilirsin.

SAİD: Eskiden bunu da düşündüm. Çok geç! Ölse bile, benim felaketim, benim çarpık bacaklım olurdu yine.

LEYLA: Çarpık bacaklıyım çünkü seni izledim.

SAİD: Kalsaydın.

LEYLA: Yanında da olsam, senden uzakta da, bir hırsızın ve kundakçının karısı oldum her zaman, doğduğu çöplükte beni yaşatan bir adamın karısı, orada da gebereceğim zaten.

SAİD: Kılbitinin taşağa yapıştığı gibi, yuvarlak biçimin portakalın ayrılmaz bir parçası olduğu gibi bana yapışırsan, bana da canavarın yaşadığı ülkeyi aramak kalır.

LEYLA: Hapishane sana yetmiyor muydu?

SAİD: Hapishane başlangıç sadece. Yakında, uyumak için çakmaktaşlarından, yemek için de devedikenlerinden başka bir şey olmayacak. Yiyecek misin?

LEYLA: Devedikenlerini mi?

SAİD: Çakmaktaşlarını.

LEYLA: Senin yaptığını yaparım. *(Bir sessizlik.)* Said?

Said cevap vermez.

LEYLA, *etrafına bakarak:* Sahiden de kimse yok. Bir hayvan bile.

Hiçbir şey. O derece bir şey görmez oldum ki artık taşlar bile taştan başka bir şey değil. Tüm Avrupa da bir hiç artık. Siktirip gidiyor, siktirip gidiyor, o denize doğru, biz kuma doğru.

SAİD: Korkacak bir şeyin yok artık.

LEYLA: Var. *(Kısa bir süre.)* Bir ayna parçası.

Bitkin düşen Leyla durur. Bir tarak çıkartır ve taranmak ister.

SAİD, *öfkeyle:* Sakın dokunayım deme! *(Leyla'nın elinden tarağı alıp kırar.)* Güneş, hasırotu, taşlar, kum, rüzgâr, ayak izlerimiz, dünyanın en gudubet ve en ucuza kapatılan kadını, karım geçerken dönüp baksınlar istiyorum. Gözlerini de, salyanı da silmeni istemiyorum artık, sümkürmeni de, yıkanmanı da.

LEYLA: Sana itaat edeceğim. *(Birden sertçe.)* Ama ben de, artık arkana bakmamanı istiyorum – saat başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan, o değilse kim? Beni, itiraz etmeden, gölgenin ve canavarın ülkesine götürmeni istiyorum. Dönüşü olmayan acılara gömülmeni istiyorum. Umutsuz olmanı istiyorum – dakika başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan. Kötülüğü, daima kötülüğü seçmeni istiyorum. Nefretten başka bir şey tatmamanı istiyorum, hele sevgiyi asla. Gecenin parlaklığını, çakmaktaşının yumuşaklığını ve devedikenlerinin tatlılığını reddetmeni istiyorum – saniye başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan. Nereye gittiğimizi ve niçin oraya gittiğimizi biliyorum Said. Bir yerlere gitmiş olmak için değil, bizi oraya gönderenler sakin bir kıyıda kafalarını dinlesinler diye gidiyoruz. *(Uzun bir sessizlik. Said ayakkabısını çözer ve içinden kendisini rahatsız eden taşı çıkartır. Sonra yeniden giyer. Tatlı bir sesle.)* Portakal ağaçlarını ateşe veren sen değil misin?

SAİD, *kısa bir duraksamadan sonra:* Hayır. Ama sen giderayak samanlığı ateşe verdin değil mi?

LEYLA: Evet.

SAİD: Neden?

LEYLA, *kahkahalarla gülerek:* Hayır, hayır, seni sevdiğimden değil. Ateşi seviyorum. *(Sessizlik.)* Said?.. Sonuna kadar gitmekte sahiden kararlı mısın?

SAİD: Eğer başarırsam, ilerde şöyle diyebilirler – hem de kim derse desin, bunu hiç övünmeden ilan ediyorum: "Said'in yanında, bu şeker lokum kalır!" Bak sana söylüyorum, önemli biri olmak üzereyim. Geliyor musun?

Yeniden yürümeye koyulurlar, sonra Leyla durur.

LEYLA: Said, çişim geldi.

SAİD, *soğukça:* Git yap, orada ısırganlar var.

LEYLA: Onlarla uzlaşalı uzun zaman oldu. Aynı soydanız. Kıçımı rahatça onların arasına koyuyorum, derimi tahriş etmiyorlar. *(Üzgün.)* Bir tek onlar var, başka da bir şey yok... *(Görünmeyen bir şeyi görünmeyen bir çiviye asar gibi yapar.)* Buraya... onurumu asıyorum. Buraya... kederimi. Buraya... ciddiyetimi. Şuraya... kaynatılarak içilen bitkileri: papatya, ıhlamur... Şuraya... yumuşaklığımı. Şuraya... *(Bir iç çekiş.)* Peki bana ne kalacak? *(Bir sessizlik.)* Portakal ağaçları alev alan ağaçlardır. İş gören bir kibrit, güzel şey. Bir tarafı beyaz, bir tarafı karayken ve ateşten biraz eğrilmişken, işte sadece o anda hoş ve güzel gözükür. *(Görünmeyen bir çiviye yine bir şey asar gibi yapar.)* Buraya... kukuletamı asıyorum. Şuraya... *(Bir iç çekiş.)* Peki bana ne kalacak? Bir gülücük.

SAİD, *birden parmaklarını şaklatarak:* Dikkat! Biri geliyor. Hiçbir şey deme, merhaba bile.

Sol kulisten, Sir Harold'un oğluyla Vamp gelir. Vamp, Venedikli kadınlar gibi, siyahlar giymiş, üçgen bir şapka ile, omuzdan bele çapraz bağlanan bir kuşak gibi yüzünden geçen bir tül takmıştır. Elbisesi uzundur, siyah dantelden küçük bir şemsiye açmıştır, ama bütün bunlar lime limedir. Vamp ile Oğul yorgunluktan ölmüş gibidirler.

VAMP: Sanki bir hiçmişim gibi... sanki bir sürtükmüşüm gibi konuşuyorsunuz benimle... eskiden...

OĞUL: Ben elle tutulur şeyler isterim. Bu topraklarda bizim düze-

nimiz ve bizim barışımız yeniden kurulmadıkça rahata kavuşmayacağım, ama şimdilik kıçımızı kaldıralım da kımıldayalım biraz. *(Birden.)* Aman dikkat, hanımefendi, çalılar kıpırdadı...

VAMP: Yanımda siz olunca hiçbir şeyden korkmam.

OĞUL, *Said'le Leyla'ya bakarak:* Bizden daha beter haldeler... Belki gözlerini korkutarak onları kandırabiliriz...

VAMP: Hava çok sıcak.

OĞUL, *Said'e:* Duymadın mı? Hanımefendiye gölge yap, haydi, çabuk...

Said Leyla'ya bir tekme atar, Leyla paravana yaklaşır ve ağır ağır, özenerek, yeşil tebeşirle muhteşem bir palmiye çizer.

VAMP, *hayranlıkla*: Oh! Palmiyeler!

OĞUL, *Leyla'ya:* Hanımefendiye biraz rüzgâr yap...

Leyla dallardaki rüzgâr sesini taklit eder, elbisesiyle de hava akımı yapar.

VAMP, *tatlı tatlı:* Teşekkür ederim. Size söylemiştim: Yığının içinde dünya tatlıları da var, hepsi çürümüş değil. Bunlar mesela *(Said'le Leyla'yı gösterir.)*, şüphesiz bizim sadık bendelerimizdendir.

OĞUL: Bunların hepsini gebertmeli. Sırf üstlerindeki paçavralara bakılacak olursa, sadık görünüyorlar, evet, ama ya altında?.. Paçavraların altında ne var?.. Ben bile bakmaya cesaret edemem. Bir yığın el bombası... bir makineli tüfek deliği... bir mikrop yuvası...

VAMP, *cilveli:* Birazcık iyilikle... yo, yo, inanın bana pek fazla bir şey gerekmez...

OĞUL: İyilik umurlarında değil. Onları mecbur tuttuğumuzda hâlâ gölge yapıyorlar, evet, ama bu gölge eskisi gibi değil.

VAMP, *ayağa kalkarak:* Şimdiki sahiden de endişe verici.

OĞUL: Biraz dinlendiniz mi?.. Sizi sevdiğimi, benim her şeyim olduğunuzu biliyorsunuz...

VAMP, *tatlı bir gülücükle sözünü keserek:* Bizim dünyamızda, genç bir adamın kamışı benim için kalktığında böyle konuşmalıdır işte. Ama taşın toprağın içinde, güneşin altında, üstümüzdeki bu

eski püskü şeylerle ve şunların şaşkın bakışları altında *(Said'le Leyla'yı gösterir.)* yeniden yola koyulacak olursak, bu iğrenç konuşma tarzını da yeniden kullanmamız gerekecek...

OĞUL: Bu benim de canımı sıkıyor, ama bir an önce kurtulmak istiyorsak, sözcüklerin de ödü kopması gerek, tıpkı bizim gibi. Yola düşelim.

VAMP, *sağa yönelerek:* Bir de oturulacak yerleri yumuşacık olan faytonların bile kıçım için sert olduğunu söylerdim...

OĞUL: Gök mavisi denizi görene kadar, epey sıkıntıya alışmanız gerekecek...

Sağdan çıkarlar. Güneşin altında hareketsiz duran Leyla kalkmaya çalışır.

SAİD: Gece oldu işte.

LEYLA: Ne çabuk.

SAİD: Bak. Nasıl da kendinden emin!

Ona, birinci paravanın arkasındaki estradın üzerinden usulca kayan simsiyah ikinci paravanı gösterir. Ön sahne usul usul kararır. Kulisten havlamalar duyulur: Bu sesleri Anne taklit etmektedir.

SAİD, *Leyla'ya:* Başını sınır taşına yasla da uyumaya çalış.

Said, paravanın dibine çömelip uyur. Havlamalar hâlâ işitilmektedir. O sırada, Anne sol kulisten çıkıp estradın üstünde yürür.

Görünmeyen bir şeyi çağırır gibidir. Sonra bu şeyin peşinden koşar.

Siyah paravanın üstüne, sarı tebeşirle hilal şeklinde bir ay çizer, daha sonra seyirciye yaklaşır biraz.

ANNE, *Ay'a:* Ben Gülüş'üm. Selam! Ama herhangi bir gülüş değil, her şey kötü gittiğinde beliren bir gülüş. *(Seyirciye bakar.)* Gece ısırganlarla dolu. *(Kısa bir süre.)* Isırganlar! *(Birden lirik.)* Mortemart Sülalesi, Joyeuse Sülalesi, La Tour d'Auvergne Sülalesi'nden başlayıp, ta Peri'ye ve Bakire'ye kadar gerilere uzanın, ben Isırganlar Ailesi'ne ait olduğumu –kızlar vasıtasıyla

belki, Said de benim vasıtamla– ta çocukluğumdan beri bilirim. Onların harabelerin civarındaki, cam kırıklarından geçilmeyen çalılıkları benim vahşetim, ikiyüzlü kötülüğümdü; arkamda duran elimin içinde saklardım bunları, insanları yaralamak için. Evcilleştiklerinden, zehirlerini salmaz, iğnelerini çıkarmazlardı. Narin ellerimi yapraklarının arasına daldırırdım. Baldıran damarlarımdaki kanı dondurmazdı. Bitkiler âleminde kötü olan ne varsa benden yanaydı. Isırganların üstünden ve arasından geçerken, rüzgâr diken diken olurdu, ben olmazdım. Ya akballıbaba? Ah! Hem zararsızdır, hem de beyaz çiçekleri lezzetlidir, çorbasını yapardım. *(Kısa bir süre sessizce yürür, sonra gözden kaybolur. Ay da kaybolur. Havlamalar işitilir. Nihayet Anne yeniden belirir, onunla birlikte hilal da belirir, ama öteki yöne dönük olarak. Birden sertçe.)* Güzel Hatice'm benim, demek öldün! Geberdin! Kahramanca geberdin. Peki seninle konuşmak istersem, yine ölülerin yaşlı ağzını mı kullanacağım? Peki... ne yaparken öldün? Erkekleri, hatta kadınları sonuna kadar gitmeye kışkırtırken mi? Yaptıkları şeyin ve oldukları şeyin sonuna kadar gidecekler! *(Güler.)* Yol meydanda! Barakamı, çöplüğümü ateşe verdiniz diye beni alt ettiğinizi sanıyorsunuz. Sandığınızdan da güçlüyüm ben. İki mücadeleci kolumla Kızıldeniz'i ikiye ayırıp, Firavun'a yol açacak güce sahibim! *(Kısa bir süre.)* Said? Leyla, acaba yolda uyuya mı kaldılar? *(Kısa bir süre.)* Said'in babası berber olabilirdi... Tarağı ve saç kesme makinesiyle ne yakışıklıydı! Öyle yakışıklıydı ki sarışındı adeta. *(Kısa bir süre.)* Güzellik! Ne olacağını da, nasıl görüneceğini de bilmeyen Güzellik, Said'in babası çocukların saçını kesip, dedelerin sakalını düzeltmene izin verecekti. Ey güzellik, yirmi yıl boyunca yeryüzünde kaldın, çünkü erkeğim öyle istedi. *(Oldukça uzun bir sessizlik, bu arada bacaklarının üst kısmını kaşır. Birden, kısa ama yoğun bir makineli tüfek ateşi.)* Said'i becerene kadar üç deneme yaptık. Üçü de fos çıktı. Öldüler. Altı aylıkken, bir yaşındayken ve üç aylıkken öldüler. *(Birden, endişeli gözükür.)* Ne? Bu da nesi? Tavşan biçimine bürünen bir koşuş, yarasa biçimine bürünen bir uçuş... *(Çılgın gibi.)* Said! Said! Nere-

desin? Ne yapıyorsun? Ne diyorsun?.. Soluğun kesiliyor... Geri gel... *(Kısa bir süre.)* Hayır, daha ileri git Said. Kendini yok et, karını yok et, ama devam et... *(Sakinleşir gibi olur, ağır ağır soluk alır.)* Geceleyin ağaçlar soluk alıyor, çiçekler daha güzel, renkler daha sıcak, köy de uykuda. *(Güler.)* Ne yapıyor? İçindeki kardeşlik duygusuyla hemhal oluyor. *(Güler.)* Herkes, horlarken, uyanır uyanmaz içine gömüleceği karabasanı hazırlar. *(Kısa bir süre.)* ... Evet, Said'in babası berberdi, kesim şu kadar, Forville friksiyonu bu kadar. Öyle yakışıklıydı ki Fransız ordusunun yerli süvari bölüğüne katılabilir ya da lejyoner olabilirdi! Ah! rahmimde yaşayan dişi köpek, geceleyin avlularda ve yollarda dolaşabilseydi keşke!..

Ağır ağır yeniden yola koyulur ve sol kuliste gözden kaybolur. Yine kısa ama yoğun bir makineli tüfek ateşi. Leyla'nın yüzüne bir ışık huzmesi düşer. Said cep feneriyle onu incelemektedir.

SAİD: Geldi mi?

LEYLA: Yaklaşıyor.

SAİD: Ne çabuk! *(Kısa bir süre.)* Ona sor ki... *(Tereddüt eder.)* hepten iğrenç biri olmak için ne diyebilirim, ne satabilirim diye sor.

LEYLA, *boğuk bir sesle:* Ejderhama mı?

SAİD, *alçakgönüllü:* Evet.

LEYLA, *bir tereddütten sonra:* Öyleyse bırak da uyuyayım. Bana ne dediğini yarın sana söylerim.

Said fenerini söndürür ve yeniden uyur. Sağ kulisten gelen ve çok temkinli yürüyen Bankacı'yla Sir Harold paçavralar içinde belirirler. Sarhoş oldukları apaçıktır. Uyuyan Leyla'yla Said'in önünden geçmek için ayakkabılarını çıkarırlar, sonra solda gözden kaybolurlar. İşte o sırada, en yukarıda, üçüncü estradın üzerinde, sağ kulisten gelen üçüncü paravan belirir. Dağlık bir bölgeyi temsil edecektir. Dört lejyoner içeri girerler. Helmut tüfeğini temiz-

ler, Pierre bir ayakkabı tekini boyar, Felton maşrapadan bir şey içer.

Tüm bunlar sessizce olur. Hareketler gece olduğu izlenimini verecektir. Kısık sesle konuşacaklardır.

PIERRE, *pabucuna tükürüp parlatarak:* Bırak, anladık: Sinsice, sessizce, kalleşçe davranıyorlar. Arkamızdan yaklaşıyorlar, hem de yüzleri örtülü olarak. İşlerini görür görmez, başkalaşım onları yutuveriyor. Artık bir ağaç mı olur, bir patlıcan mı bilmiyorum. Ne yapmalı? Koparıp ezmeli mi? Bir patlıcanı koparıp ezmiş oluruz o kadar. Asi ise paçasını kurtarır.

MORALÈS, *ayağa kalkarak:* Karıları da cabası...

FELTON, *ses çıkarmadan gülerek:* Herifler amma da kokuyorlar ha!

PIERRE: İçleri çürümüş. Dışları kuru; işkembeleri bataklık olmuş. Ağızlarından çıkan ne: sıtma. Öyleyse, çekinecek ne var? Kaç kişi kaldılarsa, hepsini kırıp geçelim.

Yakasını çözer.

MORALÈS: Saat kaç?

HELMUT, *kol saatine bakarak:* Yirmi üç sekiz.

Moralès paravanın üstüne ufukta beliren bir ay çizer, sonra ayakkabılarını bağlamak üzere yere oturur.

MORALÈS: Ayaklarım haşat oldu.

HELMUT: Süprüntü, süprüntü onlar, hazırol!

Dördü de hazırola geçer. Teğmen sağdan gelerek girer. Sırayla ve uzun uzun askerlere bakar. Değneğiyle, Pierre'in açık yakasına dokunur.

TEĞMEN: Kapatın!.. İyi... hayır, iyice kapatın... kravat... doğru dürüst düğüm atın. Yoksa birazdan karnınız timsahların beyaz karnına dönecek. Hayır, dinlemiyordum, fakat unvanını hak eden bir üst astlarının aklından geçen düşünceleri okur... ayna mı yok? Daima bir tane olması gerekir: İster arkadaşlarınızın gözleri, ister... orada kendinize bakın. *(Kendi kravatını göstererek, Pierre'in karşısına dikilir, Pierre aynaya bakar gibi yaparak*

kravatını bağlar.) Mükemmel. Yazık ki size uyarıda bulunmak zorunda kalıyorum. Gece vakti kolay değil biliyorum, ama geceleyin bile pırıl pırıl olmalısınız. Işıldamalısınız. *(Etrafına bakar.)* Çavuş yok mu?

PIERRE: Uyuyor teğmenim.

TEĞMEN, *sert bir tonla:* Sekiz. Üstlerinizden birini ihbar ettiğiniz için. Orduda şövalyece bir gelenek vardır ve bunu sürdürmek de size düşer. Yayılsın yayılabildiği kadar, canına yandığımın! Sekiz. Kupa sekizlisi değil herhalde? Eğer kimse cevap vermeseydi, hepiniz itaatsizlikten sekiz gün hapis cezası yerdiniz. İtaatsizlik muhbirlikten daha az aşağılıktır. *(Ötekilere:)* Alçaklığı sizi kurtardı ama size de bulaştı. *(Pierre'e:)* Fransız?

PIERRE: Teğmenim?

TEĞMEN: Arap mısınız diye sordum?

PIERRE: Ben mi? Boulogne'luyum teğmenim.

TEĞMEN: Doğu, rengini size bulaştırdı, pastel tonlarını, ara renklerini size geçirdi değil mi? Biz katıksız, ne olduğu belli bir Fransa'yı temsil ediyoruz. *(Kısa bir süre.)* Ve temiz. Temiz dedim. Siz... *(Moralès'i gösterir.)* ... sakalınız?

MORALÈS: Su yok, teğmenim.

TEĞMEN: Ağzınızı çalkalamak ya da sardunyaları sulamak için olmayabilir, tıraş olmanız içinse daima su olacaktır. İsterseniz tıraş fırçasına tükürün, ama sizi kaymak gibi görmek istiyorum. Pırıl pırıl. *(Moralès'e:)* Arap?

MORALÈS: Ben mi?

TEĞMEN: Tıraş olun. *(Teğmen Pierre'e döner.)* Sekiz günlük hapis cezanızı kaldırıyorum. Saldırı bu gece olduğundan...

Çavuş girer. Esniyordur, ama subayı görünce kendini tutar.

ÇAVUŞ: Özür dilerim teğmenim.

TEĞMEN, *çekinir gibi:* Uyuyun, ama kılığınıza özen gösterin. *(Çavuş eliyle saçlarını düzeltir ve palaskasını bağlar.)* Ne diyordum... *(Pierre'e döner.)* Zaten sizin ne olduğunuzu biliyorum, daima en geridesiniz *(Konuştukça, kendine olan güveni azalır gibidir. Göz ucuyla, hâlâ dalgacı bakışını koruyan Çavuş'a ba-*

kar.), ya hayatta kalan son adam olup, gezmeye çıkmışçasına gelip şana şerefe konacaksınız ya da iki saat içinde, daha geç değil, küçük bir kız çocuğu tarafından haklanan ilk kişi olup, çakıllı kumlara serilip, son yaranızı Tanrıya sergileyeceksiniz. Susadım, içecek bir şeyler getirin. *(Pierre çıkar. Herkese seslenerek:)* Pek yakında olan olacak. *(Paravanın üzerine dağlık bir manzara çizer ve yorumlar.)* Biz buradayız... Ulu Sedir ağacını geçince... *(Bunu çizer.)* bölüğün bir kısmı sağdan köyün üzerine yürüyecek... *(Bunu da çizer.)* köyü saracak, tepenin doruğuna ula ak için yelpaze gibi açılacak... *(Bunu da çizer.)* Oraya şafakla birlikte, aynı dakikada varmak zorunda. Fransa bizi seyrediyor. Bizi ölüme gönderiyor... *(Felton'a:)* Saçınızı tarayın. *(Felton tabanca cebinden bir tarak çıkartıp taranır.)* Mesele galip gelmek değil. Neye yarar ki? *(Konuştuğu sırada herkes hareketlenir, öyle ki Teğmen, sabit bakışlarıyla boşluğa konuşur gibidir. Pierre ayakkabısının bağlarını bağlar. Moralès tıraş olur, Felton taranır, Helmut süngüsünü temizler. Çavuş tırnaklarını törpüler.)* ... Fransa daha önce galip geldi, yani silinmez bir imge bıraktı. Demek ki yenmek değil, ölmek. Ya da yarı ölmek, yani topal, tek ayaklı, belden aşağısı yitirilmiş, taşaklar kopmuş, burunlar yenmiş, yüzler yanmış olarak eve dönmek... bu da çok iyi bir şey. Acılı, ama çok iyi. Böylece, çürüyen savaşçılarının imgesinde Fransa kendi çürüyüşünü seyredebilecek... Ama yenmek?.. Hem neyi yenmek? Ya da kimi? Çamurun içinde süründüklerini, çer çöple yaşadıklarını gördünüz... Bunu mu yeneceğiz! *(Omuz silkip, avuçlarını açarak, elleriyle Doğulu bir satıcı hareketi yapar.)* Yenmek onlar için iyi bir şey. *(Çavuş'a doğru.)* Değil mi? *(Felton'a:)* Kepinizi iyice gözünüzün üzerine indirin.

FELTON: Elimden geleni yapıyorum teğmenim, ama başım sivri olduğundan, kepim dengede durmazsa ta omuzlarıma düşüyor.

Soldan gelen Anne, alt katta yeniden belirir.

ANNE, *öfkeli. Tüm hareketleri, konuştuğu görünmez ağacı "görünür" kılmalıdır:* Yana çekil de geçeyim, Allahın cezası, yoksa yapraklarını bir bir yolar, gövdenin derisini yonga yonga söke-

rim. *(Görünmeyen ağacı kenara iter gibi yapar.)* Eteklerimi ve ne kadar geniş olduklarını görmüyor musun? Kumaşı hakkında boşu boşuna tartışmayalım: dört metre mavi pamuklu. Yana çekil! Geçeyim. Benim eteklerimde de seninkilerde olduğu kadar gölge, asalet, hatta eski bir yuva bile var. *(Çok saygın bir tavırla geçer, sonra dönüp selam verir.)* Teşekkür ederim... Buralar giderek dikleşiyor... *(Bir daha döner ve selam verir.)* Teşekkür ederim. Soluğun bronşlarımı açacak, okaliptüs, ciğerlerimi, üfürüğümü ve cümlelerimi şişirecek, hem, kim bilir, bugüne kadar sadece kendi gözümde bir dişi köpektim, artık sizin gözünüzde de öyle olabilirim belki...

Sağa gider. Döndüğünde kopardığı hayali bir yaprağı çiğneyerek yere çömelir. Sonra içi geçer gibi olur. O konuştuğu sırada dört asker sol kulisten çıkmıştır.

TEĞMEN, *hâlâ hazırolda, Çavuş'a:* Karakol birliği döndü mü? Saat kaçta ve ne durumda?

ÇAVUŞ, *hazırol duruşunu bozarak:* Özür dilerim teğmenim, ama hazırolda durduğum zaman pek salaklaşırım ve...

TEĞMEN, *endişeli ve hazırolda:* Daha zeki olabilmek için mi geriniyorsunuz?

ÇAVUŞ: Olabilir.

TEĞMEN: Yani ben, yüzbaşının karşısında ellerimi ceplerime koyarsam, sizin esnerken olduğunuz kadar zeki mi olacağım?

ÇAVUŞ, *gülümseyerek ve ayakkabısının tekini bağlamak için eğilerek:* Neden olmasın?

TEĞMEN, *bir an apışıp kalır:* Mesele zekâ değil, mesele on yüzyılı aşkın bir zamandır var olan, simgelediği şey dağılıp parçalandıkça güçlenen, hepimizi, bildiğiniz gibi, ölüme sürükleyen bir imgeyi sürdürmek. *(Haykırarak.)* Hazırol! *(Çavuş istifini bozmaz ve ayakkabısını bağlamayı sürdürür.)* Karakol birliği döndü mü?

ÇAVUŞ, *ayakkabısının üzerine eğilmiş bir halde:* Bir eksikle. Boğazlanmış.

TEĞMEN: Hangisi?

ÇAVUŞ, *hâlâ eğik halde:* Duval, kahvede garson, lokantada ko...

Duruşundan rahatsız olmuştur.

TEĞMEN: ...mi! Orduda kahve garsonu yoktur. *(Kulise döner.)* Herkes tek tek başka herhangi biri için ayna görevi görsün. Bacaklar birbirlerine bakmalı ve karşılarındaki bacaklarda kendilerini görmeli, göğüs karşısındaki göğüste, ağız başka bir ağızda, gözler gözlerde, burun burunda, dişler dişlerde, dizler dizlerde, bir saç buklesi bir ... ötekinde ya da eğer karşısındaki saçlar dikse bir zülüfte... *(Çok lirik.)* Oraya bakmalı ve orada kendini kusursuz bir güzellik... *(Kurallara uygun bir yarım dönüş yapar ve seyirciye dönerek konuşur.)* tam bir çekicilik içinde görmeli. Üç yüzlü, on yüzlü, on üç, yüz on üç, bin, yüz bin yüzlü aynalar çoğaldıkça çoğalsın! Profiller profilleri yansıtsın ve asilere sunduğunuz imgeniz öyle müthiş bir güzellikte olsun ki, kendileri hakkındaki imgeleri buna dayanamasın. Yenik düşsün. Paramparça olsun. Kırılsın... Ya da buz gibi erisin. Düşmana karşı zafer: moral.

Çavuş uyuşuk uyuşuk yürüyerek çıkar.

TEĞMEN, *Çavuş'un girdiği kulise bakıp, kudurmuş bir sesle monoloğunu tek başına sürdürerek:* Bir saç buklesi karşısındaki saç buklesinde; yürek karşısındaki yürekte; ayak ayakta; burun burunda; ayak burunda; göz dişlerde... *(Hakiki bir transa girmiş gibidir.)* karaciğer karaciğerde; kan kanda, kanlı burun; sütlü çorba; kanlı çorba, Çavuş, Çavuş, belki sizin tüm bu yapaylıklara ihtiyacınız yoktur, Çavuş, siz geniş omuzlarınızın ve buz gibi bakışınızın kendi üzerinizdeki etkisini biliyorsunuz; ışıldıyorsunuz ve zekânın yıkıcı tadı, yumruklarınızı ceplerinize sokuşturuyor, bense keman çalmayı öğrenmek istedim! *(Birden hazırola geçer.)* Emrinizdeyim generalim! *(Kısa bir süre.)* Emrinizdeyim!

Sağdan çıkar. Kısa bir süre sonra, üst katta Anne belirir.

ANNE, *güçlü bir sesle, ulur gibi:* Ağaçlar bir şeyler biliyor, yüzsüzler!.. *(Mırıldanır.)* ... faytonlar kumsallarda yığınla ölü dolaştırsın, dur daha!.. koruların, ormanların, gecenin içinden geçmek

için ben... bana sahibim!.. Yüceler Yücesi Ana, üstelik daha emekliye ayrılmadım... Ben... *(Bağırır.)* her şeyi tahmin ettim!.. Her şeyi! *(Hâlâ yürümektedir.)* Bu... *(Kulak kabartır.)* ... bir makineli tüfek ateşi mi? *(Güler ve makineli tüfek ateşini taklit eder.)* işte. *(Kesin tarzda.)* İşte yatay bir tını. *(Çömelir ve mendiliyle terini siler. Silindikten sonra sözünü sürdürür.)* Delilere sözden başka bir şey bırakmadılar. *(Tükürür.)* Tırnaklarını kesiyorlar, onlar da tırmalıyor. Saçlarını kesiyorlar, onlar da bunlarla ip örüyor. Yabangüllerini kesiyorlar, onlar da bunları kıçlarına takıyor. Ben otların içinde bir tavşanın izini koklayarak taban teperdim... Kışın, yağmur birikintilerindeki suyu lıkır lıkır içerdim, yazın ağzım öyle kurudu ki havlayamazdım...

BİR SES, *oldukça tatlı:* Kim var orada?

ANNE: Sürünen bir çalı.

SES: Çalı mı, yoksa dikenli tel mi?

ANNE: Dikenli tel.

Paravanın arkasından geçerek çıkar. Sahne bir an boş kalır. Sonra, soldan Pierre girer. Yorulmuş gibi, hantal hantal yürür. Çok ağır bir çantayla makineli tüfeğini taşımaktadır. Ayakkabılarını bağlarından tutmuştur. Taşın üzerine oturur, bu arada paravanın üzerine, ayın yerine, Büyükayı takımyıldızı çizilir.

PIERRE: İçine sıçtığımın! Taş bile yorgun... *(Kısa bir süre.)* Hay Allah kahretsin, bunun üzerine kim kıçını koyabilir ki? Halbuki Boulogne'da... *(Gururla.)* Ben Boulogne'luyum, hani şu Altın Çuha Ordugâhı'nın[1] vuku bulduğu yer! Her sözcüğü büyük harfle yazılır. Bu da çuhanın gümüş değil, altın olduğu anlamına gelir. Arkadaki dişim gibi. Şu işe bak, elimde teğmenime götürdüğüm su bardağıyla şu Müslüman gecesinde oturup kaldım.

Güçlükle kalkar ve sola doğru yürümeye koyulur. Paravanın arkasından geçip tam sahneden çıkmak üzereyken, kulisten Anne'nin fazlasıyla güçlü sesi duyulur.

1. 1520'de I. François ve VIII. Henri'nin görüştükleri yer. (ç.n.)

ANNE'NİN SESİ: Ay yok oldu!.. Amma tuhaf memleket!.. Evet, ay yok oldu!.. Ay görevine ihanet etti!.. İhanet mi etti? İhanet eden kim? *(Sağ kulisten gelerek içeri girer.)* Günümüzde hiç kimse. İhanet... İhanet... zavallı küçük sözcük, bir telgraf telinden düşen kuş, zavallı küçük sözcük yapayalnız kaldı, kayboldu, yapayalnız, kimsesiz kaldı, onu yerden kaldıracak, onu ısıtacak kimse yok mu?.. Hey kim var orada?.. Nedir, kimdir?.. Bir adam mı? Bir adam mı var?.. Kim var orada? Yaklaş. Bu yaşımda bile pantolonun önündeki açıklığı tanırım. Çık ortaya. *(Pierre ortaya çıkar. Kusacak gibi midesi bulanır.)* Öğürüyor musun?

PIERRE, *zayıf bir sesle:* Artık dayanamıyorum. Çıkarıp rahatlamam gerek.

ANNE, *ona yaklaşıp başını tutarak:* Koyver gitsin... Varsa daha, durma devam et... Belki de manzaranın baş döndürücü güzelliği mideni altüst etmiştir. Olur böyle şeyler.

PIERRE, *koluyla ağzını silerek:* Sen bu saatte burada ne arıyorsun?

ANNE: Taşın toprağın içinde hacet gidermeye geldim. Nerelisin?

PIERRE: Boulogne'lu... *(Kısa bir süre.)* Bizi gözetlemiyorsun ya?

ANNE, *hâlâ onu tutmaktadır:* Sizlerin bizi, hepimizi geberteceğiniz düşüncesi karşısında gülüp eğleniyorum. Eğer köyü, haritanın üzerinde küçük kırmızı bir kan lekesine çevirmeyi becerirseniz...

PIERRE: Elimizden geleni yapacağız. Yardım et de eşyamı yükleneyim.

Anne, onu tutmayı sürdürerek azık torbasını onun boynundan geçirir, ama kayışı Pierre'in boynuna iki kere doladığını fark eder. Çözmek ister... Bu da oldukça uzun sürer. Bir patlama ve boğuk bir gürültü duyulur.

ANNE: Kusura bakma... Askerleri giydirip kuşatmayı hiç beceremem... Sağla solun nerede olduğunu da bilmem...

Pierre de çabalayıp durduğundan kayışlara dolanır.

PIERRE: Azık torbasını önden geçir...

ANNE, *hâlâ kayışları düzeltmekle uğraşmaktadır:* İyi de önle arka

hangisi, göbekle kıç, altla üst hangisi?.. Burası mı, yoksa şurası mı?.. Bambaşka bir yerde mi?.. *(Konuştukça, kayışları gitgide daha uzun, daha çok sayıda ve daha sıkışık olarak Pierre'in etrafına dolar.)* Ters mi, yüz mü?.. Sıcak mı, soğuk mu?.. Hakiki kuzey nerede, ya sahte güney?..

PIERRE, *hafif endişeli:* Söylesene nine... neler çeviriyorsun?.. Senin yaşına göre değil bunlar... Ne yapıyorsun?

ANNE, *oflayıp puflar:* Düğümler... torbalar... düğüm torbaları... halkalar ve ağlar... yün başlıklar...

PIERRE, *güçsüz bir sesle ve debelenmeye çalışarak:* Nine?.. Ne yapı...

ANNE, *birden sinirlenip güç alarak, dizini Asker'in sırtına dayayıp kayışa asılır:* Asılıyorum.

Makineli tüfek sesini taklit eder, sonra ellerine tükürüp daha güçlü asılır.

PIERRE: Salak numarası mı yapıyorsun, nine...

ANNE: Yaptığım olur... *(Biraz daha asılır.)* Yaptığım oluyor... *(Asker, dili dışarıda, düşer. Anne doğrulur ve soluklanarak bir an durur.)* Yaptığım oluyor. *(Birden afallar.)* Olamaz. *(Cesede bir tekme atar.)* Olamaz, ölmedin ya? Kalk. Ayağa kalk. Ölmedin. Seni öldürmedim ya? *(Cesedin önüne diz çöker.)* Ne olur cevap ver bana, cevap ver, küçük Fransız askeri, canım, bir tanem, güzelim, kuşum, kalk ayağa... kalksana bok herif! *(Doğrulur ve kayışı toplar.)* Bal gibi öldü işte, alçak! Peki bu zımbırtıları ne yapacağız? *(Vurulan bir av hayvanı gibi cesedi sürüklemeye başlar.)* Bu sürüklediğim şey de ne? Kadife gibi boynunun etrafındaki bu kayışlar da neyin nesi? *(Soluklanmak için durur.)* Gayzer gibi, kan göğe kadar fışkırmadı, halbuki dünyanın bir ucundan ötekine gece ne kadar da kızıl!

Döner, eliyle cesede nişan alıp makineli tüfek sesi çıkarır. Takım taklavatı sürükleyerek kulisteki gözden kaybolur. Bu düzlem kısa bir süre boş kalır, sonra Teğmen'le General gecede el yordamıyla ilerleyerek belirirler.

GENERAL, *Teğmen'in kuliste söylemiş olduğu bir cümleye cevap*

vererek: ... On bir. 20 Temmuz'da. On bir yaşında olacak. *(Kısa bir süre.)* Onu bir daha görebilecek miyim... o beni bir daha görecek mi?.. Ordunun gözbebeği olarak, askeri okula girecek. Ama Sömürge Piyade Birliği'nde kariyer yapmayacak... *(Üzgün.)* çünkü sömürge diye bir şey kalmayacağına göre Sömürge Piyade Birliği de olmayacak, yabancı kalmayacağına göre Yabancı Lejyonu da olmayacak. Her şey tatsızlaşacak. Topallıyor musunuz?

El yordamıyla, birbirinin ardı sıra, kamburları çıkmış bir halde, ağır ağır ilerleyeceklerdir. Tüm hareketlerinden, gece olduğu hissedilmelidir.

TEĞMEN: Ayağımı burktum da.

GENERAL: Subay kantininin basamaklarından inerken mi? Oraya bir korkuluk koymalarını söylemiştim. Bir ip hiç olmazsa, basit bir ip. Neyse... topallayan bir subay, küçük düşürücü bir durum değil bu. Öksüren bir subaydan iyidir. *(Kısa bir süre.)* Hayır, sömürge kalmadı artık. Oğlum, yerli nedir bilmeden büyüme çağına gelebilir. O yüzden de hiç vakit kaybetmemeli. Karşı taraftakiler de çarpışıyorlar. Ve savaş onları güzelleştiriyor. Fark ettiniz mi?

TEĞMEN: Siz de mi? Eğilir misiniz? Kayaların tepesinden sırtınız gözüküyor.

GENERAL, *müşterilerinin seyrekleştiğini gören bir satıcı tonuyla:* Sinsi bakışlar giderek azalıyor... oynak suratlar giderek azalıyor... *(Ciddi.)* Artan bu güzellikten sakının teğmen. *(Lirik.)* Güzellik, güzellik, bizleri ayakta tuttuğu kadar onları da tutuyor. *(Kısa bir süre.)* Yirmi sekiz yıllık hizmetten sonra, merak ediyorum, eğer aynadaki heybetli görünüşümü hayranlıkla seyretmemiş olsaydım, onu savunacak cesareti bulur muydum acaba?.. Eğer günün birinde karşıdakiler ellerine bir ayna geçirirlerse...

TEĞMEN: Öncelikle aynalara ateş etmeleri emrini verdim. Zaten köy filan kalmadı. Dostlarımız ya öldürüldü ya da kaçtı. Diğerleri ise...

GENERAL: Donlarına sıçmaktan, bokları paçalarından akıyor. Biz bokun içinde yürüyeceğiz ve yeni teknikler geliştiremezsek eğer... *(Bir iç çekiş.)* Güzellik, orduları ayakta tutan şey... Bu sizin cümlelerinizden biri, değil mi? Ya şu Çavuş Falanca?

TEĞMEN, *sanki kafasında bir ışık yanmış gibi:* Ölülerimizin postallarını neden çalmadıklarını şimdi anlıyorum.

GENERAL: Ya çavuş? Bu konuda hiç ağzınızı açmıyorsunuz?

TEĞMEN: Şu insanı deli eden ve hâlâ bulunamayan Said'in kendini gittikçe daha fazla mahvetmesi de cabası. Hain...

GENERAL: Adamlarımız onun ihaneti sayesinde –kaknem karılar gibi çene çalıyorum ben de!– şu üzerinde bulunduğumuz kayalığı ele geçirmeyi başardılar.

TEĞMEN: Said çirkefleştikçe ve iğrençleştikçe...

GENERAL, *birden öfkeyle:* Ya çavuş? Ondan söz etmekten korkuyorsunuz. O giderek güzelleşiyor, herhalde?

TEĞMEN: Özel müfrezeye gönderildi. *(Kısa bir süre.)* Gidip masaj yaptırayım...

GENERAL, *sertçe:* Ödünüz mü patlıyor? *(Şarkı mırıldanır.)* Güzellik, ayakta tutar... Bu ihtişamı sonuna kadar götürmeyi biliyor şu çavuş. Ödünüzü kopardığını itiraf ediyor musunuz?

TEĞMEN, *zayıf bir sesle:* Bu kadar ileri gidilebileceğini sanmazdım... Bu kadar güzel bir yaratığı bu kadar yakından görme fırsatım hiç olmamıştı. İtiraf ediyorum, geri çekildim, ama kendimi toparlayacağım...

GENERAL: Geri çekilmek mi?.. Toparlamak mı?.. Nereye çekildiniz, neyi toparlayacaksınız? Bize örnek olan biri varsa o'dur, bunu ister kabul edelim ister etmeyelim. Mücadele bir kere kabul edildi mi, onu cehenneme kadar sürdürmek gerekir. Hele bu mücadele İmansız'a karşı verildiğinde, Mağrip tarihinin iffetli vahşetini kendi içimizde arayıp bulmamız gerekir... Çavuş...

TEĞMEN, *zayıf bir sesle:* Çocukları bile öldürüyor... küçük kızları...

GENERAL, *hayranlıkla:* Küçük Mağribi kızları! Geri çekilmek için çok geç. Bu çavuş tam bir Durandal[1] ve köküne kadar saplanıyor.

1. Tarihte, Charlemagne döneminin en ünlü kahramanı olan ve Müslümanlarla çarpışan Hıristiyan şövalyelerinin örneği haline gelen Roland'ın kılıcı. (ç.n.)

TEĞMEN: Boynu... dişleri... gülümsemesi... hele bakışı... İktidarda olduğu için bu kadar iyi, bu kadar soğukkanlılıkla öldürüyor. Güzelliği koruyor onu...

GENERAL: Bizi de koruyor...

TEĞMEN: ... biziymiş.

GENERAL, *hırçın:* Ne dediniz?

TEĞMEN: Onun güzelliği bizi takmaz bile. Şu da var ki sevildiğini biliyor, bizim onu sevdiğimizi ve çoktan bağışladığımızı hissediyor. Bizimse kimsemiz yok... Bu kadar ileri gidilebileceğini...

GENERAL, *acımasız*: Zırvalıyor musunuz? Gidilmek zorunda. Silahlı, postallı, miğferli, evet, ama aynı zamanda da pudralı, kozmetikli, boyalı olarak, kararlı hareketleri olan bir iskeletin üzerindeki fondöten öldürür insanı ve ölüm bizi öldüreceği zaman...

Makineli tüfek ateşi. General tam sağ kulisten çıkacakken vurulup düşer. Teğmen çömelir. Ve bu vaziyette, General'in cesedini ayaklarından sürüyerek dışarı çıkaracaktır, ama önce birkaç söz eder.

TEĞMEN, *cesede:* Tam vaktinde. *(Kısa bir süre.)* Generalim, size olan tüm saygımla *(Neredeyse mırıldanır.)* size şunu söylemek zorundayım ki, bir İmansız'ı öldürmek için bile öyle teatral bir çalışmaya girişmek gerekir ki, aynı anda hem oyuncu hem yönetmen olunamaz... *(Bir makineli tüfek ateşi daha.)* ... Bok yiyesice, yağmur gibi mübarek. *(Cesedi ayaklarından çeker.)* Tabancanızı almam, sizi de fırlatıp atmam gerekecek... ve General Tarih'in dibini boylayacak.

On üçüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Kendi yok oluşuna, bunu yapabilecek başka herhangi bir şeyden daha fazla neden olan bir olay, tam bu anda vuku bulmalıydı: artık

yırtmış olduğum ve Said'in ihanet edeceğini birden kavradığı sahne. Bunun bilincine daha iyi varabilmek için, Said akşam okuluna gitmeliydi.

Gelenek ve ihanet sözcükleri, eğer aynı kökten geliyor iseler[1] gerçekte hangi gelişmeleri izleyerek onca farklı ya da derinlemesine –kökünden demek istiyorum– benzer kavramlar ifade etmektedirler?

Eğer Said ihanet günahını tatmak istiyorsa, elbette ki ihanet etmemelidir. Said, her şeyden olduğu gibi, eksiksiz bir eylem olan ihanetten de yakayı sıyırır, ihanetin kıyısında, sürekli ihanet etme dürtüsüyle yürür, içer, yer, uyur ama asla, buna kapılmaz demeyeyim de, bunu başaramaz.

Yönetmen, bundan sonraki sahneleri anlamak istiyorsa, bu konuda kafa yormalıdır.

Ama şunu da eklemeliyim ki: Eğer Said'in gizli ve derin yaşamı ilgi çekiyorsa, şu anda yok edilmiş bulunan tabloları yeniden yazmak yasaklanmış değildir, bu tabloların başlıkları da şunlar olurdu, örneğin:

Said akşam okulunda,

Said ihanet ederken – ama öyle vahim bir hata işler ki ihanet gerçekleşemez: Said'e ihanet eden ihanet,

Said'in hayatta kalması,

Said'in çocukları (kendisinden de soysuz bir soy),

Said'in annesinin yeniden doğuşu vs.

Bu tabloların, yazılmış olan tabloların içine iyi yerleştirilmesi ve sonuçta "Rocambole[2] Çölde" gibi bir şeyin ortaya çıkması gerekirdi.

Bu tablo nasıl yorumlanacak? Ama önce kostümlerle ilgili birkaç söz edeyim. Bu piyeste askerler de, Teğmen de, General de, Fransa'nın Cezayir'deki teslimiyetinin bir anını yeniden yaşatmak amacıyla görünmezler. Askerler, Teğmen ve General, bir Güç'le

1. Fransızcadaki gelenek (*tradition*) ve ihanet (*trahison*) sözcükleri aynı Latince kökten (*tradere*) gelmektedirler. (ç.n.)
2. XIX. yüzyıl Fransız yazarı Ponson du Terrail'ın olağanüstü serüvenler yaşayan tefrika roman kişisi. (ç.n.)

karşı karşıya gelen bir başka Güç fikrini seyircilere vermek için buradadırlar, aynı şekilde bu tablo da bunun için yazılmıştır. Demek ki kostümlerin, özellikle askerlerin, Teğmen'in ve General'inkilerin, hem savaşçı hem seçkin, hem kaba hem sinsi bir gücü çağrıştırmaları kaçınılmazdır. Tarihsel gerçeklik uzak, neredeyse silik bir şekilde kendini belli etmelidir. Kostümlerin çizimiyle görevli kişinin son derece savaşçı üniformalar yaratması, yani renklerin, imlerin, simgelerin bir Güç fikrine kaynaklık ettiği üniformalar yaratması bence iyi olur – ancak, tarihsel gerçeklikten de çok fazla ayrılmadan. Başka bir yerden örnek verelim.

Prusya Kartalı. Bu amblem, karşı konulmaz bir güç fikrini, ayrıca bir şiddet ve vahşet fikrini dayatmak ister, bunu da başarır. Simgesellik, hakiki bir kartal tasvir etmeye değil, kartaldan hareketle, az önce sözünü ettiğim kavramları vermeye çalışmış ve tüylerin stilizasyonu sayesinde, kanatların genişliğinin abartılması, bir kürenin üzerine kapanan pençeler sayesinde, tüyleri dökülmüş boyun, yandan görünen gaga vs sayesinde bunu sağlamıştır. Kartal imgesine sadık kalınarak yapılan bir suret; doğaüstü güçle ilgili bu denli büyük bir etki uyandırmayı başaramazdı.

Ayrıca, gerçekçiliğin nerelere vardıracağı oldukça iyi anlaşılabilir. Bir kartalın en iyi imgesi, kartalın kendisi olurdu. Bu da nerede bulunacak? Kafeste mi? Özgür ama evcilleştirilmiş mi? Tutsak ya da yabancılaşmış bir kartal istenilen etkiyi vermezdi. Sonradan deforme edilmesi, vurgulanması, unutulması vs koşuluyla gerçek kartal keşfedildiği takdirde, amblemin gücü daha fazladır.

On dördüncü tablo

Üç estrad sahnede kalmıştır, ama paravanların yönleri ve üzerlerindeki işaretler değişmiştir.

Birinci paravan. Doğrudan sahne döşemesinin üstünde ve solda bulunur. Kerhaneyi temsil eder.

İkinci paravan: Görünen bir merdivenle döşemeye bitiştirilmiş bir estradın üstünde, sağda bulunur, köyün yalağını temsil eder. Sahnenin başlangıcında, birinci paravanın önünde kimse yoktur. İkinci paravanın, yukarıdakinin önüne bir bisiklet bırakılmıştır. Bu paravanın arkasından, on ikinci tablodaki, üstleri resimlerle kaplı paravanların geçtiği görülecektir.

Kişiler: Kerhaneye giren askerler, Arap mücahitlerdir. İkinci paravanın, yani yalağın önünde duracak adamların hepsi sakat ya da yüzleri tanınmayacak haldedir.

Salim: Bir kolu yoktur. Kadının biri ona bir sigara sarar.
Srir: Bir maskeyle yüzü tanınmayacak hale getirilmelidir.
Ahmed: Bir koltuk değneğine dayanır. Bir bacağı yoktur.
Beşir: Sol kolu sargıdadır.
Daha önce belirtilen tarzda, rengârenk kostümler.
Cemile mor bir elbise, beyaz uzun çoraplarla beyaz ayakkabılar giymiş, sarı bir şapka takmıştır. Arap askerler: zayıf ve bronzlaşmış yüzler, Amerikan üniformaları, geniş kenarlı fötr şapkalar, Teksas'ta olduğu gibi sanırım.

WARDA, *tek başına. Aynanın karşısına geçer:* Rahmim öyle ağrıyor ki, bu ağrı arzın merkezine işliyor. Son gelecek olan –eğer gelirse– bir gölün kıyısında alabora olacak. Zavallı sırmalı iç etekliklerim! Günün birinde, iç çamaşırı olmak yerine, kendi başınıza şanlı bir orospu olmanızı istedim. Düşüm sona erdi. Bir zamanlar dişlerimi şapka iğneleriyle temizlerdim, benim tarzım! Beni yatağa devirdikleri zaman, alaşağı edilip buruşturulan siz oluyorsunuz, a benim iç etekliklerim. Bu beylerin, sizin kurşunlu kenar işlemenizi kaldıracak güçleri bile yok, o yüzden daha az zaman kaybetsinler diye önde bir delik açmak zorunda kaldım. *(Bir sigara yakar.)* Brokarın ortasında, arzın merkezine açılan bir pencere! *(Bir nefes çeker.)* Kırk iki yaşında, bir de sigara içmeyi öğrenmek çıktı başıma!

Soldan, gömleğinin yakasını ilikleyen Arap askeri çıkar. Gözden kaybolmadan önce, makineli tüfeğini ateşe hazır duruma getirir. Melike kemerini bağlayarak ve saçlarını düzelterek içeri girer.

MELİKE: Artık ne benim yaptığım işe, ne de onların zevk almaya hevesi kaldı. Dişlerini sıkarak çıkıyorlar yukarı.

Yere çömelir ve el işini alıp dikmeye başlar.

WARDA, *acı acı:* Bu arada kadınlar da bize gülümsüyorlar. *(Sigara içer.)* Ben altın kaplamalı iğnelerle dişetlerini kaşıyan yaldızlı bir manken olup gecemin içinde parlamak için çalıştım yalnız, gel gör ki kadınlar dişlerini gösterip gülümseyerek bizi davet ediyorlar! *(Kısa bir süre.)* Ama, erkek kardeşlerinin ya da ku-

zenlerinin yaptığı gibi, beni adımla çağıracak kadar küstahlaşmadılar daha...

Hırsla izmariti tükürür.

MELİKE, *iğneden iplik geçirmeye çalışarak:* İplik tereddüt edip bükülüyor. İğnenin ise kılı kıpırdamıyor. *(Warda'ya:)* Sana.

Sahiden de bir Arap askeri soldan gelerek girer. Bir önceki oyunun aynı. Warda paravanın arkasında gözden kaybolur.

WARDA, *gözden kaybolmadan önce:* Haklısın, sanki öldürmek için geliyorlar kerhaneye.

Sessizlik. Melike diker.

MELİKE: En iyisi kendini akıntıya bırakmak... *(Diker.)* İnşallah güneş köyün suyunu kurutmaz, yoksa neyle yıkanırız? *(Kısa bir süre.)* Müfreze saat sekize doğru inecek aşağıya... oralarda ölüp kalmayanlar. Nasıl da üşüşecekler. Tam bir patlama. *(Usulca güler.)* Orada yukarıda, tepelerde iyi iş gördüklerini kabul etmek lazım!.. Kutsal Kitap'ta bile bu kadar becerikli... bu kadar gözü pek katiller olmamıştır... *(Yine güler.)* ... Bizim savaşçıların eline düşen bir Fransız'ın anası da, karısı da, ninesi de, torunu da olmak istemezdim! *(Güler.)* Plastik çiçekler alıp mezarına götürmeye cesaret edemezdim. *(Arap askeri kolt tabancasıyla çıkar.)* Yukarı mı çıkacaksın yine?

ASKER: Buraya ihtiyacımı görmeye geldim, emekliye ayrılmaya değil.

MELİKE: Savaş sana yetmiyor mu?

ASKER: Senin için yakınacak ne var?

MELİKE: Bir soru sordum...

ASKER, *bir tereddütten sonra:* Çoktandır savaşı zevk için değil, kazanmak için yapıyoruz. *(Kısa sessizlik.)* Zevk, savaşın yanında olmalı, içinde değil.

Düğmelerini ilikler ve çıkar. Melike omuz silker. Warda belirir.

MELİKE: Yıkandığında suyun sesi duyuluyor. Şıpırdatıyorsun...

WARDA, *sert bir sesle. Aynaya gider:* Elimi çabuk tutuyorum. Fabrikaya döndü burası. Bizi öldürüyorlar, hiç değilse bundan kâr

edelim. Kazanmak gerek. Elveda, dişlerimi temizlediğim şapka iğnelerim. Benim tarzım! Elveda tarzım! Ben Warda, erkekler dişlerimi şapka iğneleriyle temizlediğimi görmek için ta uzaklardan gelirlerdi. Şimdi ise, beni düzmeye geliyorlar. O halde... kazanalım bari...

MELİKE: Neyse ki para ödemeyi kabul ediyorlar.

WARDA, *dönerek, öfkeyle:* Götleri sıkar mı! Ne sanıyorsun ha?.. Canımıza okuyorlar!.. Buhar banyosunda çalışıyoruz adeta... Gelip sırmalı iç etekliklerimin içine dalıveriyor, kırmalarımı, kıvrımlarımı darmadağın ediyor, hatta içlerinde uyuyorlar –uyku ya da korku bastırınca, kaç tanesi orada uyuyup kaldı–, ne hazinelerime saygıları var, ne de yirmi dört yılda ne olduğuma, bir de para bırakmayacaklar ha!

MELİKE: Çukurdan çıkıp ölüme gidiyorlar. İsterlerse...

WARDA, *daha da öfkeli:* Ama biz de istersek dükkânı kapardık. Kolay olurdu. Canımız isterse... hemşire de oluruz... tam sırası... hemşire olmayı isteseydik, kerhaneyi bırakmamıza izin verirlerdi. *(Kısa bir süre.)* Onun bunun zamanı, mekânı ve havası içinde yaşadığımızı sen de hissediyorsun. Kerhane kerhane olmaktan çıktı, neredeyse açık havada düzüşüyoruz. İşimiz, çamaşırhanede çamaşır yıkayan kadınlarınki kadar meydanda. Geceye ne oldu?.. gitti. Bizi saran geceyi kim üfleyip söndürdü?

Makineli tüfek fişeklikleri kuşanmış bir Arap askeri girer. Paravanın arkasına geçer. Melike de peşinden gider.

Yalağı temsil eden ikinci paravanda Ümmü belirir. Elinde boş bir kese vardır. Küstahça Ahmed'e bakar, sonra Habibe'yle Necma girerler.

WARDA, *tek başına:* Orospu! Ben Warda, yerime kusursuz bir orospu, üstünde sırmalı elbiseler olan bir iskelet bırakıp, giderek silikleşmem gerekirken, gel gör ki yıldırım hızıyla yeniden Warda oluyorum.

Uzun bir ah çekerek eteğini yırtmaya başlar, öyle bir yırtacaktır ki, Melike geldiğinde paçavralar içinde olacaktır.

Yukarıda, paravanın arkasından önce Ümmü, sonra Ahmed, sonra da Srir çıkar.

ÜMMÜ, *yaklaşık altmış yaşlarında bir Arap kadını:* Yeşil, soluk yeşil, her kuyuya bir paket...

AHMED: Peki ya eşekler?.. Koyunlar?

ÜMMÜ: Arsenik hoşlarına gitmiyorsa gebersinler. Ama yalnız onlar değil, onlarla birlikte yakışıklı sarışın askerler de geberecek.

AHMED: Kadir'in portakal bahçesinde, dünden beri üç keçi çatlamış. Üstleri pireden gözükmüyor. Pireler, sinekler. Güneşten işkembeleri patlamış. Bağırsaklarını kurtlar kemirmiş. Senin şu arseniğin ne pireleri etkiler, ne de sinekleri. Üstelik ele verilmiş de olabiliriz, hem de kuşkusuz Said tarafından...

SRİR: Felakete gidiyoruz. Bu beyler su bulamazlarsa bile su tankerleri var, ya biz? Temkinli olmamız gerekecek... Hemen hepsi siktirip gitti, ama geri gelebilirler... İşte kıyımı siz o zaman görün, hanımefendi!..

ÜMMÜ, *küçümseyerek*: Öyleyse git! Lejyona yazıl. Sadece suya değil, limonataya da kavuşursun, bir pulu yapıştıracak kadar bile tükürüğü olmayan bense, iyice boğazımı temizleyerek, senin suratını ıslatacak ve orada tereotu bitirecek kadar tükürük bulurum! *(Yardıma çağırır gibi.)* Hatice! Hatice! Senin için öldü diyorlar, toprağın altındasın ya, ama benim vücuduma girip bana ilham ver! Said'e gelince, Tanrı onu korusun!

Kerhaneden asker çıkar, sonra Melike belirir.

MELİKE, *girerek:* O ne sertlik! Bakışlarına bile geçmiş... *(Warda'nın sırmalı paçavralarını görerek.)* Aa... sanki patlama olmuş burada!

Bir Arap askeri girer. İşaret ettikten sonra paravanın arkasına geçer. Warda onu izler. Melike elişini alacakken, Ahmed'in konuşmasını duyup dikkat kesilir.

AHMED, *Ümmü'ye:* Böyle verip veriştirmeye hakkın yok. Kadınların küfürleri bizim marşımız olduğu için sana katlanıyoruz, ama bazen...

NECMA, *yeni içeri girmiştir:* Gübre ve küfürler gereklidir. Biz ka-

dınların gelip, kabakları gübreler gibi cesaretinizi gübrelememizden memnun olmalısınız.

BEŞİR: Gerçeği görmek gerek. Sonunda zaferi ne kazanacak biliyor musunuz? Cesedimiz. Böylece bizim cesetler sizinkileri düzecek, sizin cesetler de küçük cesetler doğuracak...

TÜM KADINLAR: Yuh! Yuh! Yuh! Yuh! Bir de çelik gibi sert olduğunu iddia ederdin! Duralümin gibi!

BEŞİR: Duralümin gibi sert değilsem eğer, size ilk ve en yaman mücahitlerden olduğumu hatırlatmak isterim. Nanteuil çiftliğini ben ateşe verdim: Bu Medina'nın köy korucusunu ben şişledim; mavi gözlü o iki askeri ben hakladım. Güzel. Ama tam bir iğrençliğin, pisliğin ve boktanlığın içinde yaşamaya hayır! Ben yokum! Kuyuları arseniklemek günahtır.

ÜMMÜ: Günahlar seni korkutuyor mu? Günahlardan başka içinde yaşayacağımız bir şey yok, onlarla yaşamamız gerek. Tanrıyla bir alıp veremediğim yok, ama bize günahtan başka bir şey bırakmadığını da görsün. Peki sorarım beyler, yasa bürünmek çirkinleşmek değildir de nedir? Yas tüllerine bürünmek, küllere, çamura, sineklere, inek tezeğine bulaşmak, sakalın uzamasına, derinin kıvrımlarının içine pisliğin birikmesine seyirci kalmak, gözlerini oymak, parmaklarını rendelemek, nedir beyler, nedir yas tutmak? *(Ateşli bir tonda.)* Tanrı Said'i korusun!

AHMED, *harabeleri gösterir:* Bakın ne hale geldik...

HABİBE, *on altı yaşında, içeri yeni girmiştir:* Daha beter olacağız. Ben her şeyi yapacağım. Senden frengi kapıp, bunu askerlere bulaştırmaya hazırım. *(Kerhaneye döner, eğilip bağırır.)* Bana öğretirsin Warda.

MELİKE, *çok alçakgönüllü:* Onlarda ne ararsan var, yavrucuğum. Permanganat, zamk, metilen mavisi... İyi korunuyorlar. Her şeyleri var: derialtı şırıngaları, kapsüller, trikosteril.

Asker paravanın arkasından çıkar, ama kulise gidecek yerde merdivenden çıkar ve yalağın olduğu yere gelir. Hiçbir şey demeden herkese bakar.

SALİM: Ölü bir ülkeden başka bir şey bulamayacaklar, ne ki biz bir

boka yaramayacağız. Şu senin Said'i de ele geçirdiğimizde, hali duman olacak!

ÜMMÜ: Kapa çeneni. *(Onu seyredecekmiş gibi geri geri giderek.)* İçlerinde en yakışıklısı ve en salağı sensin, biliyoruz. Sen elini kolunu sallamakla, pozlar takınmakla, dilinin ucunu göstermekle, kirpiklerini kırpıştırmakla, kalçanı sallamakla yetin, gözümüz gönlümüz açılsın da tartışmaya devam edebilelim.

ASKER, *sertçe:* Söylenecek şey mi bunlar? Hele bir hain hakkında böyle senin yaptığın gibi konuşmak, olacak şey mi? Ya daha başka? Hırsız, piç, dilenci...

ÜMMÜ, *bir an apışıp kalır, sonra alaycı bir şekilde askere bakar:* Vay! Vay!.. olacağı buydu! Sizler kılık kıyafet, disiplin, uygun adım yürüyüşler, çıplak kollar, geçit törenleri ve *Madelon,*[1] *Marseillaise* söyleyerek kahramanca ölüm ile savaşçı güzellik evresine geldiniz diye...

Replikların ilk ve son heceleri üst üste biner.

ASKER: Bokla pislikten başka şeyler de vardır...

ÜMMÜ: ... onları kopya etmek, onların aynadaki aksi olmak, zaten onlar olmak demektir: alın alına, burun buruna, çene çeneye, kursak kursağa, hey güzel Allahım, tabii ya neden olmasın, neden ağız ağıza, soluk soluğa, dil dile, çığlık çığlığa, hırıldaya hırıldaya onlarla sevişmeyesiniz...

ASKER, *hınçla Ümmü'nün üzerine yürür, Ümmü geri çekilir:* Edepsiz!

ÜMMÜ, *bir zafer çığlığı atarak:* Ha, ha! Tam yerine dokundum ha? Savaş, aşk! Kerhanedeki şu küçükhanımlara sor bakalım, savaşçılar evlerine döndüklerinde... *(Kerhaneye seslenir.)* Ha... Melike? Cevap versene... Bak, pencereyi kapattı! *(Birden gök gürler. Belli ki yağmur yağmaktadır, çünkü, Ümmü'yle Salim hariç, oradakilerin yarısı sağa, öbür yarısı da sola, kulisin yanına gider ve ıslanmasınlar diye kapı sundurmasının altına sığınan insanlar gibi dururlar. Ümmü ortada tek başınadır ve güler.)* Allahın yağmurunun ıslatmasından size ne? İplik gibi kalınsınız,

1. I. Dünya Savaşı sırasında, Fransız askerleri ve müttefikleri tarafından söylenen marş. (ç.n.)

üzerinize tek bir damla bile düşmez! *(Güler. Salim onun yanına gelmiştir.)* Sen hariç, Salim Beyefendi. Savaş bittiğinde eski bir mücahit olacaksın. Şimdilik çürüğe çıkarıldın. Savaşı sürdürmek gerek. Bağıra çağıra. Güzel sözler ise ağzından değil, içi boş yeninden çıkıyor. Lastiklerini kim şişirecek? Ver hadi. *(Onun elinden bisiklet pompasını alır, ön tekerleğin supabını çıkarır ve lastiği şişirmeye başlar. Dişlerinin arasından:)* Sizi yine şişirelim bakalım!.. Durmadan şişirip duralım...

ASKER, *yaklaşarak:* Biz de öfkeliyiz, ama bizim öfkemiz daha yavaş. Makineli tüfeği götürüp yerine koymak, onu kullanmak, ufku gözetlemek gerekir. Biz de isyan ediyoruz, ama bizim isyanımız daha ağır. Siz bizim etrafımızda dans ederek şarkı söyleyebilirsiniz, bizimse sizin danslarınızı, valslerinizi ve senin küfürlerini korumamız gerek.

Pompayı elinden almak ister, ama Ümmü kabul etmez.

SALİM: Hakkı var. Hem senin küfürlerin bile kuruyacak günün birinde. Miktarı giderek azalıyor.

ÜMMÜ, *başını kaldırarak:* Yaşlanıyor muyum?

ASKER, *hüzünlü:* Ben senden önce öleceğim, demek ki ben daha yaşlıyım. *(Bir sessizlikten sonra.)* Lastiklerini bir an önce şişirmeye bak. Sağanağın altında durmak istemiyorum.

ÜMMÜ, *alaycı:* Cici üniforman için mi endişeleniyorsun...

ASKER, *uzaklaşarak bir yere sığınır:* Bu da var, evet. İnsan paçavralar içindeyken iyi dövüşemez. *(Birden hırçın.)* İnsanın iğrenç bir suratı olunca ve artık kızların hoşuna gitmeyince de iyi dövüşemez. *(Hırsla.)* Ayrıca insanlar ölümümüze imreneceklerse, ölüme gidiş şeklimiz de onları imrendirmeli!..

ÜMMÜ, *uluyarak:* Hatice!..

SALİM: Islanacağız, bırak bisikleti.

Bisikleti gidonundan tutar.

ÜMMÜ: Ses tellerim hassastır, mutlaka yarın sabah öksürürüm. Oysa Hatice ne söylenmesi gerekiyorsa takır takır söylerdi.

Aşağıda, kerhanede, bir asker paravanın arkasından geçip içeri girer. Melike peşinden gider.

Warda daha da öfkeli bir halde belirir.

MELİKE, *gözden kaybolmadan önce:* Üstüme abanırsa, sırılsıklam olacağım!

SALİM, *elinde bisiklet çıkarken:* Unutma ki, o öldükten sonra söyledi söyleyeceğini. Yaşarken cesaret edemezdi. *(Ümmü cevap vermekte tereddüt eder.)* Acele et, ıslanıyorum.

ASKER, *bağırarak:* Neyi korumak için ha? Senin salaklığından başka bir şeyi değil, ihtiyar. Senin o tatlı... tatlı... o güzelim, o ışıltılı salaklığından başka bir şeyi değil...

ÜMMÜ, *alaycı:* Demek o kadar değerli ha?

Öksürür.

Nihayet bir yere sığınırlar, sahnenin sonuna kadar orada titreyerek yağmurun dinmesini beklerler.

WARDA, *yeniden aynaya bakarak:* Saatler boyu esneyerek kendimi seyrettiğim zamanlar nerede ayna? Nefes almaya bile cesaret edemeden beni seyreden erkekler nerede? Şimdi iş başındayız.

Arap askeri taranarak çıkar. Melike kemerini bağlayarak belirir.

MELİKE: Üstü başı kan içindeydi... Kemerime kopçalar dikeceğim yine.

Diker.

WARDA: Bu hareketlilikle dikiş makinesi olmalıymışsın. Ben Warda ile köyün en hor görülen kadını arasında, benimle Leyla arasında dağlar vardı. Bir öğleden sonra –bir yıl öncesinden söz ediyorum– sömürge topçu taburundan bir komutan gelmişti, üç düğmesi sökülmüştü ve dikmek gerekiyordu; yüzüklü, iri parmaklarıyla pantolonunun önünü oturup kendisi onarmıştı, ben dikiş bilmezdim ki. Bugün biliyorum. İpliği ıslatmayı, iğneye geçirmeyi, yamalık parça koyup, yanlamasına kesmeyi... Kasapta, bakkalda bana selam veriyorlar... Giderek önemli biri olmaktan çıkıyorum... Kerhaneyi, kendi etrafımda, ellerimle kurmuştum. Yüreğime işlemek için, tek tek taşlarını sökerek onu elimden alıyorsunuz...

ASKER, *erkekçe bir böbürlenme hareketiyle:* Askerler oldukça orospular da olacak.

O sırada, sağ kulisten, elinde küçük bir meşin heybeyle Cemile belirir.

CEMİLE, *heybeyi yere bırakarak:* Mayence'tan, garnizon şehrinden geliyorum. İçi tıka basa dolu bir korseden başka, belim de sağlam. Kilise sırası kadar sert bir yatakta, İngiliz, Amerikalı, Alman, Rus, Polonyalı, Senegalli askerler üzerimde iş gördüler... *(Warda'nın paçavralarına bakar.)* Burada savaş kerhaneye kadar girdi mi?..

WARDA, *hırsla*: Burada aşk girdi kerhaneye.

Yukarıda, sol kulisten gelen Kadı belirir. Sahne gerisinden çıkacaktır, ama önce:

ÜMMÜ: Ee Kadı? Yağmurun altında! Bir zamanlar onca güzelleştirdiğin o güzelim adalet güzel olacak...

KADI, *gülerek:* Adaleti sizin için onca güzelleştirdimse, siktirsin gitsin. Ne bok yerseniz yiyin onunla.

ÜMMÜ: O sana ait...

KADI, *gülerek*: Artık değil. Kavramlar, onları daha da güzelleştirmeyi bilen kişilere ait olmaktan çıkıyor. Özgür, serbest bırakılınca, fırlayıp kaçıyor ve başka yerde yaşamaya gidiyorlar, kimin üzerinde, neyin üzerinde, nasıl yaşıyorlar sikimde değil *(Kadınlar kahkahalarla gülerler.)* Daha iyi ve daha güzel olunca fırlayıp, kanatlanıp, kendilerini daha iyi hale getireni minnetle terk ediyorlar. Onlar gidince de ne kalıyor, hiç, nanay, sıfır, boku yiyoruz!

Güler.

O sırada, uzaktan, savaş alanından gelir gibi, ıslıkla bir marş çalındığı duyulur. Yalağın kenarındakilerle kerhanedekiler, çok uzaklara ve çok yükseklere bakacakmış gibi başlarını kaldırırlar.

O anda, ikinci düzlemdeki paravanın arkasında, müstehcen resimlerle dolu paravanlar ve bu resimleri çizen askerler belirir.

MELİKE, *neşeyle:* Şu bizim fırlamaları hiçbir şey durdurmuyor, ne postallarındaki çamur, ne şapkalarındaki yağmur... *(Dinler.)* Akşam oldu, konaklama yerine dönüyorlar... pestil gibidirler...

ASKER, *neşeyle:* İşte oradalar!

MELİKE: Bütün gün öldürdüler, kestiler, boğazladılar...

CEMİLE: Hem de ıslık mı çalıyorlar?

NECMA ile ÜMMÜ: İşte oradalar!

MELİKE, *Cemile'ye:* Çarçabuk öğrendiler. Her müfrezede bütün gün ve bütün gece aynı ezgiyi çalan bir gramofon olmalı.

CEMİLE: Belki az sonra etrafımızda böyle güzel ıslık çalıp, Amerikalılar gibi kıçlarını kıvırarak yürürlerse, belki biz de...

YUKARIDAKİ HERKES, *birlikte*: İşte oradalar! Dinlesenize! Askeri bir müzikleri var!.. Makineli tüfekle öldürüyorlar... Bayrakları da yar...

WARDA, *uluyarak:* Hayır! Hayır! Hayır! Ben değil! Ben asla dalgalanmayacağım, asla bu rüzgâra kapılmayacağım!

ÜMMÜ: Saldırıya geçmeden önce umarım şarap içiyorlardır, Kuran'ın yasak ettiği gibi. Bir kere Kitap'a karşı günah işlediler mi, artık her şeye cüret edebilirler! Umarım öyledir...

KADI, *askere, onu tepeden tırnağa süzerek:* Evet ya. Ev değiş tokuşu konusunda, siz kendi yönünüzden başarılı oldunuz.

Üstlerinde resimler olan paravanların arka ve üst tarafında, yan yana bir dizi beyaz paravan belirir; çerçevelidirler ve saydam bir kâğıtla kaplanmışlardır. Demek ki, resimli paravanların arkasına bir pratikabl konulmalıdır.

Erkekli kadınlı Araplar, yarım daire halinde, sağ ve sol tarafta durmaktadırlar. İçlerinde: Si Süleyman, Necma, İbrahim, Mustafa ve Fransız askeri Pierre vardır. Solda, kâğıttan paravanların birinin arkasında, kararsız kalan bir kadın silueti görülür...

Ortada, önce Anne'nin, daha sonra da Teğmen ile askerlerin önünde belireceği paravan vardır.

Tüm Araplar ahenkli kahkahalar atarlar. Nihayet, geçip geçmemekte kararsız kalan kişi, paravanın kâğıdını yarıp geçer, Hatice'dir bu.

HATİCE, *pek keyifli görünmekte ve aynı ahenkli kahkahaları atmaktadır. Sonra gülmeyi kesip gözlerini siler:* Eee!

Yine güler.

Sİ SÜLEYMAN, *usulca gülerek.* Ya!

HATİCE, *hâlâ gülerek:* Bak sen!

Sİ SÜLEYMAN, *onaylayarak:* Öyle!

HATİCE, *etrafına bakarak:* Amma da mesele yaparız ha!

Sİ SÜLEYMAN: Neden olmasın? Eğlenmek de gerek.

HATİCE, *gittikçe daha az gülerek:* Doğru... ama yine de... kim derdi ki? *(Birden endişeli.)* Söylesenize, gelmem uzun mu sürdü?

PIERRE: Yukarının saatine göre, orada saat üç yirmi dörtte öldürüldün, üç gün sonra da buradasın işte.

HATİCE, *ona bakarak:* Ama... senin ne işin var burada? Sen bizlerden değilsin ki.

Sİ SÜLEYMAN: Bizlerden ya da değil, burada işte. Onu öldüremeyiz, yani onu yaşatamayız, ona katlanacağız. Damar tıkanmasından öldü. Bence de bir hata oldu... Bilmiyorum...

HATİCE, *gülümseyerek:* Peki ne yapacağız?

NECMA: Hiç. Yapacak bir şey yok. Genelde, zaman kahve gibidir, kendisi geçip gider, filtrede ise kazalar kalır: Artık zaman hiç geçmiyor,

HATİCE: Ne yapıyor?

Sİ SÜLEYMAN: Hiç, o da bir şey yapmıyor.

HATİCE: Canı sıkılmıyor mu?

Sİ SÜLEYMAN: Sorduk, konuşmuyor.

HATİCE: Yani konuşmuyorum.

Sİ SÜLEYMAN: Sen kekeliyorsun.

HATİCE: Orada onlar için neler yaptığımı burada kimse anlamış görünmüyor. İsyanı örgütledim, insanları peşimden sürükledim ve özgürlük için öldüm.

İBRAHİM: Doğrusu umurumuzda bile değil. Herkes bir şekilde ölüyor nasılsa.

HATİCE: Hepsi ölüyor, tamam da, ama hepsi Müslüman mı?

İBRAHİM, *gülümseyerek:* Şimdilik böyle, yabancılık çekilmesin diye. Sonra...

HATİCE: Neden sonra? Zaman yoksa sonra olur mu?

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek:* Zaman yok, ama başka bir şey var, yaşayanlar için zaman ne kadar esrarengiz ise, o da bizim için öyle.

Her biri düş görür gibidir.

HATİCE: Öyleyse, mademki biz bizeyiz, mücadeleye devam ediyor muyuz? Yukarıdakilere hâlâ yardım edebilir miyiz?

Sİ SÜLEYMAN: Biz yukarıdayken olmak istediğimiz şeyi olmaları için mi yardım edeceğiz?

HATİCE: Evet.

Hepsi ahenkli kahkahalarla güler.

İBRAHİM: Bu, daha az ölmeye çabalıyoruz demektir. Oysaki gittikçe daha çok ölmek gerek.

HATİCE: Ama bir yanım hâlâ orada...

Sİ SÜLEYMAN: Ne peki?

HATİCE: Kendi hakkımda bıraktığım izlenim... Onu görebilir miyim acaba?

Sİ SÜLEYMAN: Yirmi yıl boyunca kendini askerlere sattığını öğrenip öğrenmediklerini mi bilmek istiyorsun? Daha ilk ayın sonunda herkes öğrendi bunu.

Birden, seyirciden en uzakta duran paravan hafifçe aydınlanır. Simsiyahtır, üstünde hiçbir işaret yoktur. Aşağıda, Anne, ölü askeri kayışından sürükleyerek belirir. Anne onların altındayken, bütün ölüler ona bakmak için başlarını kaldırırlar.

ANNE, *inleyerek:* ... ve okyanusun!.. Dünyanın ve okyanusun kralı... *(Soluk soluğadır.)* Yakut, yakut taçlarınızın altında bir araba dolusu meyve-sebze kabuğu sürüklüyorsunuz...

HATİCE, *aşağıya bakarak:* Said'in annesi bu, Leyla'nın kaynanası!..

Sİ SÜLEYMAN: Onu epeydir gözlüyoruz, ama salaklık üstüne sa-

laklıktan başka bir şey yaptığı yok... Her zaman o kadar zeki olan bu kadın, geberirken zırvalıyor, hem de durup dururken.

ANNE, *hâlâ cesedi sürüyerek:* Aa, aa, ıslanıyorum! Okyanus hakkında bir iki laf ettim diye, su içinde kaldım!.. Tanrılar zalimdir. Ama ne mal olduğumu öğrenince, şapkalarını önlerine koyup düşünecek tanrılar...

HATİCE: Şu anda nerede?

Sİ SÜLEYMAN: Hiçbir yerde. Ama henüz tam olarak hiçbir yerde değil. Birazdan olacak, bize katılacağı zaman...

HATİCE, *Pierre'i göstererek:* Ama... bu o, o, sürüklediği kişi o!

PIERRE: Peşinden gidemezdi sanki... Dünyaya kazık kakmış, kaltak... Bense palas pandıras burayı boyladım...

HATİCE, *olup bitenle hiç ilgilenmez gibi:* Sulmerge!.. Sulmerge!.. Buraya gelin!.. Şuraya!.. Hah şuraya, parmağımın üstüne... hayır, parmak kemiğinin üstüne değil... siz değil! Ephebas!.. Errima!..

Hayrete düşmüş gibidir, kendisi kadar şaşırmış olan askere bakar ve ikisi birlikte güler.

PIERRE, *hayranlıkla:* Kazandın!

HATİCE: Kolay gibime geldi!.. Mesafeyle yürüyüş arasındaki ilişki kadar meydanda...

ANNE, *sahneden çıkmak üzeredir:* ...Gidin!.. *(Yalvarır.)* Gidin sayın tanrılar!.. Gidin!.. Bırakın da kurtulayım şu çalılardan, kayışlardan, cesetlerden... yaşayanlardan... yaşasınlardan... canlı balık havuzlarından... balıklardan, göllerden ve okyanuslardan!.. Ben balık avlayan dişi bir köpeğim ve soyuma çektim!..

Çıkar.

HATİCE, *Süleyman'a bakarak:* Kaçık mı ne?

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek:* Az önce sen de öyleydin... ormandan geçiyor... Buraya arınmış olarak gelmek ve senin gibi mesafeyle yürüyüş arasındaki ilişkiyi ve sineklerin ismini öğrenmek için kafayı yiyor.

Çok uzakta, sahne gerisinde, çok sayıdaki kâğıttan paravanın arkasında ufak tefek bir siluet belirir. Bütün paravanları bir bir yırtarak iç-

lerinden geçer ve yaklaştıkça büyür. Nihayet son paravanın, yani seyirciye en yakın olanının arkasına gelir ve bu en son kâğıdı da yırtarak ortaya çıkar: Anne'dir.

ANNE, *usulca gülerek:* Eee!

HATİCE, *usulca gülerek:* Ya!

ANNE: Bak sen!

HATİCE: Öyle!

Herkes gülümser.

ANNE: Amma da mesele yaparız ha!

HATİCE: Neden olmasın? Eğlenmek de gerek.

ANNE: Doğru... ama yine de... kim derdi ki? Yani öldüm mü? *(Hatice'ye:)* Hatice, sensin.

Pierre hariç, hepsi usulca çtkar.

HATİCE, *gülümseyerek:* İlk önce ben öldüm.

ANNE: Bu ne işine yarar ki? Ben yorgunluktan öldüm.

HATİCE, *gülerek:* Ama önce ne yapıp edip birini öldürdün.

ANNE, *dehşete düşmüş gibi yaparak:* Ben mi?.. Hiç de değil! *(Pierre'e bakar.)* Bu mu? Kayışlar boynuna dolandı...

PIERRE, *gülerek:* Beni kıskıvrak bağlamak için elinden geleni yaptın. Asıldın da asıldın!..

ANNE, *kahkahalarla gülen Hatice'ye:* Oysa, tesadüfen olsun diye her şeyi ayarlamıştım.

HATİCE, *gülümseyerek:* Niye peki? Daima hepimizden nefret ettin sen. Biz de bunu sana aynen iade ettik! *(Kahkahayla güler, Anne de onunla birlikte.)* Senin ve Said'le Leyla'nın amma ağzına sıçıldı ha!

ANNE: Bunun için işte. *(Gülümseyerek.)* Her köyde leş gibi kokan küçük bir arsa vardır ve buna umumi çöplük derler, canım Hatice'm. Memleketin bütün çöp tenekelerindeki çöpler oraya dökülür. Her çöplüğün kendine has bir kokusu vardır, Grenoble'daki başkadır, İsveç'teki Upsala'daki başka. Vücudumdaki on üç delikten –bıçak, süngü ve kurşun deliği– nicedir kan akmıyor, burun deliklerimde ise hâlâ çöp tenekelerimizin kokusu var... *(Nefes alır ve daha yüksek sesle konuşur.)* Bütün hayatım

boyunca kokladım bu kokuyu ve tamamen öleceğim zaman, burada bu kokudan meydana gelmiş olacağım, böylece ölümü de çürüteceğimi kesinkes umuyorum... Ülkemi çürüten şey benim çürümüşlüğüm olsun istiyorum...

HATİCE, *o da gülerek:* Ben de sineklerim! Onları dört yaşındaki dilencilerin gözlerinin kenarına, tepelenmiş ineklerimizin karnına yumurtalarını bıraksınlar ve askerlerimizin cesetlerinin etrafında uğuldasınlar diye gönderiyorum. Dikkat!

Yukarıdaki paravan, yani Anne'nin az önce önünde yürüdüğü paravan tekrar aydınlanırken, bütün başlar öne eğilir.

Sİ SÜLEYMAN, *usulca:* Sonbahar... sonbahar...

ANNE, *şaşkın:* Bunlar beni izleyenler mi?

Sırt çantaları altında iki büklüm bir halde, karanlıkta ağır ağır yürüyen üç lejyoner belirir. Üniformaların hepsi yırtık pırtık ve çamur içindedir. Oyuncular, her asker rolü oynadıklarında, boğuk bir sesle konuşacaklardır. Ölüler, seyrettikleri sahne aşağıda oynanırken, yukarı bakacaklardır.

ROGER, *çok bitkin gözükür, yürür ve sağ kulise yönelir:* Sen de her taştan kuşkulanıyorsun! Yavaş git, solda uçurum var...

NESTOR, *belirir, tükenmiş halde:* Kımıldayan ve kımıldamayan ne varsa düşmandır. Kımıldayan su da, kımıldamayan su da, yuttuğumuz yel de.

ROGER, *yellenerek ve ciddi bir sesle:* Benimkileri yut, Lot-et-Garonne'dan geliyor bu yeller.

NESTOR, *burnunu tıkayarak:* İğ-renç!

Tüm sahne boyunca, Teğmen geldiğinde bile, oyuncular sanki birbirlerini görmüyormuş gibi konuşacaklardır. Bakışları asla konuştukları kişinin bakışlarıyla karşılaşmayacaktır. Kapkaranlık olduğu izlenimini vermelidirler.

ROGER, *tabanları kalmamış ayakkabılarını çıkararak:* Tabanlarım gitti, ayak tabanlarıma basarak yürüyorum artık. Demek ki va-

tan, ayakkabılarımın tabanlarına bağlı değil, karnımda yatıyor. Vatanım etrafımı sarsın diye bir osuruk koyveriyorum. Lot-et-Garonne'lu çocukların hepsi ve Gironde'lular, Tarn'lılar, ve saire, benim gibi yapsalar, burada Guyenne ve Gascogne havasından geçilmez.

NESTOR: Osurun demesi kolay, peki ya karnı gazdan davul gibi şişmeyenler ne olacak?

ROGER: Baştan düşünselerdi. Ben giderken, içimi ağzına kadar memleket havasıyla doldurdum. Şimdi kıçımın deliğini gevşettiğimde, vatanım her yanımı sarıyor.

JOJO, *belirir, Nestor'a çarpar ve geceleyin bir asker nasıl hareket ederse öyle hareketlerde bulunur:* Bense zavallı, belediyenin kokusunu içime çekmek için her osurduğumda, pof, cereyan oluyor ve kim bilir kim kârlı çıkıyor bundan?

ROGER, *birden durup dönerek:* Onu bekleyecek miyiz?

NESTOR, *Roger'ye çarparak.* Peşimizden gelse ya. Neredeyse tahtırevanda taşıyacağız. Zaten çanta taşımak gibi bir derdi olmadığından, istediği gibi dolanıyor, gidip çiçeklerin üstüne işiyor.

ROGER, *durarak:* Çiy damlalarını kabul edecek olanları seçme lüksünü sunuyor kendine... Daha yavaş yürüyebiliriz...

NESTOR, *geçmeye çalışarak:* Karanlıkta kaybolmaz o, pırıl pırıl ışık saçar. Savaştaki başarıları onu parıltadır...

ROGER: Kıskanıyor musun?.. Yavaş yürü dedim, yoksa dibe yuvarlanırız. *(Çok dar ve çok tehlikeli bir yoldaymışlar gibi temkinli hareket ederler.)* Hayır mı, kıskanmıyor musun? Ben zaman zaman kıskanıyorum. Soğukkanlılığına imreniyorum... İtmesene. Allahın belası!..

NESTOR, *ürpererek:* Uzaktan kanımı donduruyor. Suratı da buz gibi.

JOJO, *haince:* Surat onun suratı, sana ne. Yakında bizim suratımız da onunkine benzeyecek. Hepimizin.

TEĞMEN, *soldan gelerek belirir:* İlerleyin... Temkinli olun, ama ilerleyin.

ROGER: Çok geride kaldı teğmenim.

TEĞMEN: Merak etmeyin, yetişir bize... *(Acı acı.)* O topallamıyor.

Dimdik yürüyor.

ROGER, *sertçe:* Teğmenim...

TEĞMEN, *soğuk bir sesle, topallayarak biraz ilerler:* İlerleyin. *(Sonra daha tatlı bir sesle.)* Ondan ne şekilde yararlanabiliriz ki? Yakında öleceğiz. Eğer kurtulursak, kıl payı kurtulacağız. Gaddarlığı onu eritip bitiriyor ve ışıldatıyor: Yerimizi belli edebilir. *(Kısa bir süre. Hepsi, hiçbir şeye dokunmadan, ağır ağır, kör gibi hareket ederler.)* ... Ne oluyor bir öğreneyim. *(El yordamıyla eğilir, yere yatar, askerlerden birinin uzatmış olduğu bacağına, sanki bir dalmış gibi, kulağını dayar ve dinler. Sonra hafifçe doğrulur.)* Geliyor. Kulağım patikanın toprağına dayalı, onun geldiğini işitiyorum, yavaşça, uzun, emin ve sessiz adımlarla geliyor... *(Tamamen doğrulur.)* Dikkat edin de uçuruma taş yuvarlamayın... İlerleyin!.. Gece onu korur, bizi değil... Patikanın ucunda bir kayalık olacak... yavaşça etrafından dolaşın... Siz de onun yanınıza gelmesini istemiyorsunuz... *(Birden bir el ateş sesi. Teğmen yığılır. Şimdi alçak sesle hızlı hızlı konuşacaktır. Üç asker, sonra bir dördüncüsü, içeri girmiş olan Roland, ona dönerler. Bu sahnenin karanlıkta geçtiğini belirten hareketler yaparlar el yordamıyla.)* İşte çocuklar. Kurşun da geldi. El yordamıyla ölüyorum... Pek bir şeyim kalmadı artık... Vatan uzakta... General yıldızlarına layıktım halbuki, ama yarbay yıldızcıklarım bile olmayacak... Su...

JOJO, *usulca:* İçecek hiçbir şey kalmadı.

ROLAND, *hayranlıkla, sanki bir mucize söz konusuymuş gibi:* Nalları dikecek.

NESTOR: Onun için hiçbir şey yapamayız. Ölmesini bekleyecek, gözlerini kapatacak ve uçuruma yuvarlayacağız.

Kısa bir süre.

JOJO, *çok tatlı bir sesle:* Elbette, Fransız toprağı gibi olmayacak, ama yine de yapabiliriz belki. Elimizden bir tek bu geldiğine göre... doğduğu evde hayata gözlerini yummuş gibi olur... *(Tereddüt eder.)* Sen Roger, eğer fazladan gazın varsa, sizlerin de... onun için bir nefeslik koyverirdik.

ROGER, *pintice:* Benim... gündelik payımdan fazlam yok.

JOJO: Ama biraz önce diyordun ki...

TEĞMEN, *ölgün bir sesle:* Su...

NESTOR: Bu yerine getirmemiz gereken bir görev. Mademki Hıristiyan toprağına gömülemiyor, bari ölürken bizim oraların havasını çeksin içine biraz...

ROGER, *daha da pintice:* Yok. Bağırsaklarımın kıvrımlarında patlayan birkaç kabarcıktan başkası yok. Sonra bana ne kalacak? Dümdüz bir karın. Yamyassı! Cömertlikle eli açıklığın ne demek olduğunu bilirim ben. Eğer bir araya gelirsek, ona debdebeli bir cenaze töreni yaparız. Çepeçevre iki fersah mis gibi Gascogne kokar.

JOJO: Önemli biriyken, şimdi bizden biri oldu. Mademki ona bundan başka verecek bir şeyimiz yok, bari gönlümüzden kopsun.

ROGER: Belki onda kendisine yetecek kadar vardır ha? Biraz çaba harcasın...

NESTOR: İnsaflı olalım, ölen birinden böyle bir şey isteyemeyiz...

Kısa bir süre.

ROGER, *hiddetli bir hareketle:* Anladım. Çekin onu. Bir kayanın kovuğuna yaslayıp ona Lot-et-Garonne havasını solutalım...

ROLAND: Ben Ardennes'liyim.

ROGER: Sırtını usulca kayaya dayayın. *(Söylediği gibi yaparlar.)* Osuruklarınızı da sessizce koyverin ki düşman yerimizi anlamasın. Düşman yakınlarda, ama bizim sayemizde, gecenin içinde ve düşman topraklarında uzun mumların kokusu, kutsanmış şimşir dalları, açılmış vasiyetiyle bizden bir ölü odası olacak, Murillo'nun tablosundaki bir bulut gibi oracıkta duran bir ölü odası... Teğmen'in burun delikleri açılsın da, son nefesini verirken... *(Hazırola geçerler.)* Demek ki, nedir: Önemli şahsiyetlere tahsis edilen top atışlarını sessizce patlatacağız. Herkes kendininkini. Burun deliklerine iyi nişan alın. Ateş. Güzel. *(Kısa bir süre.)* Güzel... Herkes elinden gelen çabayı gösterdi. Birazcık Fransız havası...

Askerler sağ kuliste gözden kaybolurlar.

ANNE, *gülümseyerek:* Yani geliyor mu?

HATİCE, *aynı gülümsemeyle:* Az sonra burada olur. Ötekiler de.

Ama hepsi bu değil... *(Daha yüksek sesle gülerek.)* ... daha sineklerim var. Biliyorsun, burada ben sineklerin valisi gibiyim, ya da şöyle diyelim, sineklerden sorumlu bir temsilciyim.

ANNE, *hayretle:* Benim çöplüğüme de bir iki tabur gönderirsin değil mi?

HATİCE, *gülerek:* Derhal...

Bir çağrı işareti yapar.

ANNE, *gülerek:* Zamanımız bol. Biraz gevezelik edelim. Aşağıda ne yapacaklar dersin?

HATİCE, *gülerek:* Hiç, zavallılar. Çok fazla şey istedik onlardan. Pisliğe batmak insanı nereye götürür düşünsene?

ANNE, *gülerek, Hatice de onunla güler:* Hiçbir yere, iyi bilirim, ama işte bunun için ya! *(Kahkahalarla güler ve aşağıdaki sözleri kahkahalar içinde söyleyecektir.)* Hakikatler... ha!.. ha! ha! ha!.. ispat edilemez ki ha! ha! *(Gülmeyi durduramaz.)* Asıl sahte olan şey hakikatler!.. ha! ha! ha! Hi! Hi! Hi! ha! ha!.. *(Gülmekten iki büklüm olur.)* sonuna kadar götürülemeyen bir şey varsa o da hakikatlerdir... hi! hi! hi! hi! Ho! Ho! Ha! Ha! Hi! Hi! Hi!.. Onların öldüğünü görmeden ve kendinin de gülmekten öldüğünü görmeden göklere çıkartmalı işte bunları, ölene kadar! ha! ha! ha! hi! hi! hi! Ho! Ho!

HATİCE, *ondan daha yüksek sesle gülerek:* Kimse onları asla uygulamaya geçiremeyecek! Ha! ha! ha! ha!

ANNE, *gülmekten yerlere yuvarlanarak:* Asla!.. Asla!.. Onlar... o... o... onlar ha! ha! ha! ha! ha! hi! hi! hi! hi!.. onlar dırlanıp kafa şişirmeliler!

Yerde gülmekten kıvranırlar, hıçkırık tutana kadar.

HATİCE: Ben seni gördüğümde sen görmüyordun! Ha! ha! Amma da zırvalıyordun, öyle bir zırvalıyordun ki... ha! ha! ha! hi! ha! hi! Çalılara herifini ve onun ne kadar yakışıklı olduğunu anlattığını duyunca... ha! ha! Dilencinin ne kadar yakışıklı olduğunu, dilencinin... ha! ha!

ANNE, *onun kadar yüksek sesle gülerek:* Bir de ben neler dedim ha! ha! ha! ho! Öyle yakışıklıydı ki onu görünce uyumaya... horla-

maya başladığımı... ha! ha!.. ha! Ve Said'in... Bir çöp tenekesinde bulduğum ayakkabımın sol teki gibi Said'in... (*Birden aklı başına gelir.*) Said? Said, yo, peki ya Leyla? Leyla'ya ne oldu? Nerelerde?

Bütün sahne kararır. Oyuncular ve paravanlar kulislerde gözden kaybolurlar. Bir bekleyiş anı. Sessizlik. Sonra Leyla yüksek ökçeli ayakkabılarla soldan belirir. Hiç acele etmeden, gösterişsiz bir şekilde konuşacaktır. Tirad boyunca hareketsiz duracaktır.

Projektörler sadece yukarıda bulunan Anne ile aşağıda, solda, yaldızlı paçavraları içindeki Warda'yı aydınlatır.

LEYLA: Hiç değilse gözümü yerden alıp yerine takabilseydim. Ya da başka bir tane bulabilseydim, mavi ya da pembe bir tane! Ama benimki kayboldu. (*Kısa bir süre.*) Git. (*Birini kovar gibi elini sallar.*) Çek git leş kokusu!.. Sana yanımda kal diyen mi oldu?.. Her neyse, istersen oraya otur ve yerinden kımıldama, hükümdarca. (*Kısa bir süre.*) Said, altın kalpli Said'im, bir gözümü çıkardın, iyi de yaptın. İki göz fazla zaten... geri kalan ise, biliyorum uyuzum, bacaklarım da kabuk bağladı... (*Warda yere uzanır, yün ören kadınlar ise, yani köyün kadınları, yün şişleriyle etrafını sararlar. Leyla sinekleri kovar.*) Gidin buradan hanımlar. Bir saat sonra gelirsiniz, cesedimin üzerine... Said, beni yüzüstü bırakmanı anlıyorum... Dönemeçte seni daha önemli bir kader için bekliyorlar, sen de bunu biliyordun. Kibirli, çekilmez biri oluyordun. Bir ilkokul öğretmeni gibi kibirli... Beni arıyor, bulduğunda ise ben kaskatı, soğumuş, çatlamış, içi boşalmış, kırışmış olacağım, buz gibi bir gecedeki küçük bir çük gibi... (*Güler.*) Zavallı Said! (*Kulak kabartır.*) Sen mi bağırdın Said? Bütün bunlar hikâyenin bir parçası. Ben gebermek için yere uzanacağım... sen bağır dur. İşini becerdiğini biliyorum. Sen çirkeflikte beni geçtin, ama ben ne de olsa bir hainin karısıyım. Bu da, saygıyı ve bir imparatoriçe yatağını hak ettim demektir. Sen daha böğür Said. Beni bulsaydın tedavi etmek, kurtarmak zorunda

kalacaktın... Şimdi ise, tek gözle ölüm diyarına inmem gerekecek. *(Kısa bir süre.)* Ne yapacağımı bilmiyorum. Çünkü, mesele şu: Acaba ölüm bir hanım, beni almaya gelecek olan bir hanım mı, yoksa gidilecek bir yer mi? Bilmesi zor... *(Uzun bir sessizlik. Baykuş öter.)* Evet... tamam... Nasıl? Nereden?.. Evet... evet, çok kaba davranmayın... evet. Orası mı... şu ışık olan yer mi? İyi. *(Bir çığlık.)* Hay Allah kahretsin, yukarı çıkıyorum! Suyun üstünde yüzüyo... hayır mı?.. Hayır ha? İniyorum, öyle mi?.. *(Sahne gerisine doğru geri geri gitmeye başlar.)* Görüyorsunuz ya... Yukarı çıkıyorum... yalpa... bu... bir zaman dalgasının... boşluğu mu... Aaa, bir şey kalmadı. Dibe mi vardım?.. Yukarı çıkıyorum... ve suyun üstünde yüzüyo... hayır mı? Hayır. Peki, öyle diyorsanız öyledir, doğrudur çünkü her şey doğru olmaya başladı... iyi... İşte. Omuzlarımızla iyice dalalım.

Tamamen elbisesinin içine gömülür; elbisesi –sepet eteklik gibi– tiradın sonuna doğru içinde kaybolabileceği biçimde yapılmıştır. Sahne yeniden aydınlanır.

On dördüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Yönetmen, yağmur yağdığı izlenimini iyi verebilmek için, paravanın yüzeyinin ürperir ve incelir gibi olmasını bir şekilde ayarlamalıdır.

Warda, iç etekliklerini yırttıktan sonra, nefret ve hüzün dolu gerçek bir canavar olacaktır.

On beşinci tablo

Paravanlar iki kata yerleştirilecektir. Yukarıda, Ölülerin içinden geçeceği çok sayıda beyaz paravan vardır. Aşağıda, sahne tabanında, sola doğru, aydınlatılmamış bir paravan: Burası kerhane olacaktır. Bir kadın cesedi etrafında, altı kadın sessizce yün örerler, sahnenin bu düzeyinde hüküm süren hafif karanlığa rağmen görünürler. Arap olan tüm erkek ve kadın ölüler, Si Süleyman hariç, aynı şekilde titrerler.

İBRAHİM: Hayattan beraberimde götürdüğüm, elimde kalan tek şey titremem, onu benden alırlarsa bir hiç olurum.

Sİ SÜLEYMAN, *hep gülümseyerek:* Hayatta tir tir titremeden başka bir şeyiniz yok muydu?.. yahut da yeterince yoktu... Ölüler ölüdür.

HATİCE: Tam değil, çünkü giderek daha çok ölüyorlar.

Sİ SÜLEYMAN: Ölümde yapılabilecek kötülük konusunda onlardan daha çok şey biliyorsunuz. *(Düşünceli.)* Evet, burada giderek daha çok ölünüyor, ama oradaki gibi değil...

Çok uzaktan, paravanların arkasından görülebilecek şekilde, gölgeler gelir, sonra bu gölgeler kâğıdı yırtıp içinden geçerler: Bunlar General'in komutasındaki askerlerdir. Kısa bir süre durduktan sonra sahneden geçerler, titreyen Araplara görmeden bakar ve soldan çıkarlar.

GENERAL, *gülerek:* Eee!

ARAPLAR, *bir ağızdan, titremeyi sürdürerek:* Ya!

GENERAL: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkar.

TEĞMEN, *General'in arkasından girer, o da gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

TEĞMEN: Bak sen!

ARAPLAR, *güleç ama titreyerek:* Öyle!

TEĞMEN: Amma da mesele yaparız ha! *(Alık alık güler.)* En acısı *(Biraz daha yüksek sesle güler.)* ... birden her yanımı saran vatanımdan kopmak oldu... *(Yine güler.)* hatta birazcığı burnumdaki kıllara takılı kaldı...

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek:* Vatanın burun kıllarına takılı kalan bir kokudan ibaret olması iyi bir şey.

Teğmen sola geçer ve oradan çıkar.

ROGER, *gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

ROGER: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkar.

PRESTON, NESTOR, JOJO, *bir ağızdan ve gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

PRESTON, NESTOR, JOJO: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkarlar. Arkalarından on kadar asker gelip, aynı şeyi söyleyip çıkar-

lar. Araplar az önceki gibi cevap verirler. Sessizlik. Araplar titremeyi keser.

ANNE, *gülerek:* Bak sen!

HATİCE: Bana kötülük yapmaya çalışmadılar bile. Halbuki, biliyor olmalılar...

İBRAHİM: Ben... titrememe rağmen, onlara baktım ama tanıyamadım. Vallahi sevimli görünüyorlardı... hatta... iyi kalpli.

Sİ SÜLEYMAN: Öyle oldular... Kendileri de buna şaşarak.

HATİCE: Tam da sırası!

ANNE, *tatlılıkla gülerek*: Keşke ondan haber alabilseydim.

Sİ SÜLEYMAN, *gülerek:* Leyla'dan mı? Sahiden de pek yavaşça batıyor. Yaşadığı gibi ölüyor: tembel tembel.

HATİCE, *gülerek:* Tabancanın gözünde yılan bakışı var.

Birden Çavuş görünür, ölü olarak tabii. Öteki ölüler gibi yüzüne üstübeç sürülmüştür, bembeyazdır, ama alnından çenesine inen kıpkırmızı bir kan izi vardır. Göğsü rengârenk ve çın çın öten nişanlarla kaplıdır.

ÇAVUŞ, *gülerek:* Eee!

İBRAHİM, o *da gülerek:* Ya!

ÇAVUŞ: Bak sen!

İBRAHİM: Öyle!

ÇAVUŞ: Amma da mesele yaparız ha!..

İBRAHİM: Neden olmasın?

ÇAVUŞ, *daha yüksek sesle gülerek:* ölümüm boşa gitmiş olurmuş... *(Güler.)* bunu bana öyle çok tekrarladılar ki, şimdi ise canı gönülden gülüyorum, aynı küçük bir kız çocuğu gibi... Ölümüm boşa mı gitti? *(Güler, bütün ölüler de onunla birlikte gülerler.)* Tavırlarım kabaydı, ama canına yandığımın, bir erkek de böyle olmak için her şeye sahip... Ha! ha! ha! *(Güler, ölüler de onunla birlikte, daha da yüksek sesle.)* ... Hay canına yandığımın, heriflerin ödleri boklarına her karıştığında, götleri her üçbuçuk attığında, korkudan donlarına her ettiklerinde, ben, Çavuş Falanca, onları onurlandırırdım... ha! ha! hi! hi! göt! ha! ha! ha! ha! hi! hi! hi!.. göt! hi! hi!.. götü boklular iğrençliklerin-

den vazgeçerlerdi o zaman... *(O ve ölüler gülmekten katılırlar.)*

Gözleri!.. gözleri!.. mavi ya da siyah... gözleri, korkudan donlarına ettiklerinde, kancıklar, gözleri!.. *(Hepsi giderek daha yüksek sesle güler.)* ... gözleri her şeyi belli ederdi!.. Önümden gidenin gece gündüz beni izlemesi de cabası.

Gülmekten katılır, biraz geriye gider ve orada kalır. Öteki ölüler gülmeyi sürdürürler, sonra yavaş yavaş bu krizi atlatırlar.

Sİ SÜLEYMAN, *hâlâ gülerek ve omuz silkerek:* Bu da bir görüş. *(Kısa bir süre.)* Benim görüntüm çoktan silindi... Zaman gittikçe daha yavaş geçiyor...

ANNE, *gülerek*: ... Leyla mutlaka dibe batar. İşin içinden sıyrılmak için parmağını oynatmayı hiçbir zaman beceremedi! Ben sana Said'i soruyorum. Onu gören var mı?

Sİ SÜLEYMAN: İşini göremedi... ama sinirlenme... kaybedilen bir şey yok... Elinden geleni yaptı... yakalanınca... sorguya çekilince... bizim birliklerin geçtiği patikanın yerini söyledi... ama o gün... Eriyorum... erid...

Güler.

ANNE, *sinirli:* O gün?

Sİ SÜLEYMAN: Of lütfen, bırak da büsbütün yok olayım... Eriyorum... Eridim...

Güler.

Birden çekiç sesleri duyulur. Kadınlar buna önem vermez görünür; yün örmeye devam ederler. Yukarıda, ölüler telaşlanır.

HATİCE: Hâlâ o kafesi çiviliyorlar. Yakında bitirmiş olurlar.

ANNE, *gülümseyerek:* Warda'nın işini nasıl bitireceklerini çok iyi biliyorum. Yün şişlerinin ardında hâlâ kan kaldı, İngiliz kadınları olarak pek kurnaz değiller. *(Yeniden çekiç sesleri.)* Yine de gösteri seyre değer: Dünyanın en marifetli orospusu olmayı beceren bu hanımın üzerine, yün ören altı kadın çullandı. Hepsi de, paslanmaz çelikten altı adet iğneyle silahlanmış dev bir eşekarısıydı. Her şeyi gördüm: Eşekarısı çiçeğe saldırdı ve onun karnının derisiyle boynunun derisini deldi; fışkıran kan üzerle-

rini lekeliyor, o zavallı ise son nefesini verebilmek için deliler gibi çırpınıyordu... *(Kısa bir süre.)* Leyla hâlâ gelemedi! Ona yardım etmek için bir şeyler yapmalı...

HATİCE: Sabırsızlanma. Onu tanırım, rahatına düşkündür. Onu güttüğünü sanıyordun, ama asıl o sizi güdüyordu... Üstündeki, etrafındaki her şey çürürdü.

Kısa bir süre.

Nihayet, yukarıdaki paravanların arkasından bir gölge belirir. Gölge yaklaşır.

HATİCE: İşte o!

Gölge iyice yaklaşır, sonra son paravanın içinden geçer: Warda'dır, Melike ile Cemile'nin onu süslediği kılıktadır. Elinde, Leyla'nın siyah kukuletası vardır. Şaşkın görünür.

WARDA, *dişlerine saplanmış uzun iğnelerden zarifçe kurtulduktan sonra usulca gülerek:* Eee!

ANNE, *soğuk bir sesle:* Ya gelinim?

HATİCE: Ya!

WARDA: Bak sen!

ANNE: Dur bakalım sersem. Daha yeni can verdin. Orada hâlâ kımıldıyorsun. Hem daha az hayrete düşüyordun. Leyla'yı nerede gördün? O salak açlıktan, soğuktan, daha kim bilir neden öldü, ama hâlâ gelmedi.

WARDA, *gülümseyerek:* Ben nereden bileyim? *(Eğilir ve aşağıya bakar.)* Aa, sahiden de son nefesimi vermemişim daha. İşimi bitirmeyi akıl etseler bari. *(Siyah kukuletayı göstererek.)* Gelirken bunu buldum.

ANNE: Nerede?

WARDA: Nereden bileyim! Bir komodinin çekmecesinde herhalde. Arkasında da, altında da, içinde de Leyla yok. *(Bir sihirbazın yaptığı gibi, kukuletayı silkeler.)* Boş.

ANNE, *çekinerek:* Ya Said?

WARDA, *gülerek:* Onları gitgide daha çok tiksindiriyor.

ANNE, *sevinçli:* Emin misin?

WARDA, *tükürerek:* Anamın mezarı üstüne yemin ederim! Millet

şu senin Said'i arıyor, ayağını denk alsın!

Herkes canı gönülden güler.

ANNE: Ölümünün başlangıcına tanık oldum. O hanımlar...

WARDA, *sözünü keserek:* Hayır. *(Kısa bir süre.)* Ben kendi seçtiğim ölümü sundum kendime. Kendimi üstüm başım sıyrılmış, sırmalı iç etekliklerim sökülmüş, iğnelerim yamulmuş, kemiklerim kırılmış, köprücük kemiklerim yerinden fırlamış olarak o aptalca çıkmazın içinde bulmasaydım, hayatımdaki her şeyi seçmiş olacağım gibi... Ama yine de ölümüm tamamen bana ait. Sanatımın mükemmelliğini öyle yüksek bir düzeye ulaştırdım ki...

ANNE, *gülümseyerek:* Bak, iyi bak budala, o hanımların sanatta mükemmelliğe ne yaptıklarına bak bir!

Altı kadının bir arada durduğu sahnenin tabanını gösterir.

WARDA: ... bir akşam –bu akşam– geceleyin dışarı çıktım, hava serindi, benim narin yaradılışım açık havada yaşamaya o kadar az müsaitti ki, serin hava yüzüme çarpıp beni öldürdü. İşte. Koşa koşa geldim, yolda da şu eski püskü şeye rastladım.

Kukuletayı gösterir ve fırlatıp atar.

ANNE, *yukarı bakarak:* Hiç de öyle değil, sen istediğini anlat, ama daha ölmedin: Hırıldıyorsun.

Bunu izleyen tüm sahne boyunca üç kadın, son derece merakla, hatta endişeyle yukarıda, yani yeryüzünde neler olup bittiğine bakarlar.

Işık azalır, bu arada aşağıda, paravan biraz aydınlanmıştır. Bu ikinci paravan kerhanenin cephesini temsil eder. Sırası geldiğinde, kerhanede neler olup bittiği görülebilsin diye saydam olmalıdır. Kerhanenin önünde toplanmış kadınlar şu şekilde giyinmişlerdir:

Çiga: siyah.

Lalla: yeşil.

Ayşe: kırmızı.

Srira: sarı.

Habibe: eflatun.

Azize: turuncu.

Ayakta, siyah, bol kazaklar ören kadınların hepsi kerhanenin önünde toplanmıştır. Ölü olan Warda yere, meydana yatırılmıştır.

Ölüler ise hâlâ yukarıdadırlar ve ışığın zayıf olmasına rağmen gözükürler.

Aşağıdaki Warda'nın rolü, başka bir kadın oyuncu tarafından oynanacaktır.

Çok hızlı ve şarkı söyler gibi söylenecek.

ÇİGA, *ölü Warda'ya:* Kolonyaların! Chanel'in! Kırmızı, siyah, pembe boyaların! Küpelerin! Şapka iğnelerin! Tarzın! Üstüne giydiklerin, içine giydiklerin! Yüzüklerin, çiçeklerin! Kocam hepsinden azar azar eve getirirdi ve sen de onlar sayesinde yatağımın altına, yatağımın içine, yatağımın üstüne, yatağımın etrafına ve aynalı dolabın içine varana dek odamda bulunurdun. *(Öteki kadınlara:)* Örelim. Örelim. Durmayalım. Bir ilmek buradan, bir ilmek şuradan. Örelim. Örelim.

LALLA, *Çiga'ya:* Evlilik çağında olan ben, gidip ondaki uçurumun dibine kadar dalacak bir adama rahmimi açmaya asla katlanamazdım. *(Cesedi ayağıyla iter.)* Oradan çıktığında bakışı bulanır; vücudunun üzerinde deniz kabukları, midyeler; karnının üstünde bir ıstakoz ve yosunlar olurdu. *(Çiga'ya neredeyse uluyarak:)* Söylesenize, orada karşılaştığı onca dehşet verici şey neydi? Benim rahmim ona aynı bakışı, dibi boylayışı, yosunlarla ıstakozu verebilecek mi?

AYŞE, *Çiga'yla Lalla'ya:* Ben ne zaman...

SRİRA, *ilk üç kadına:* Oğlum asla maden ocağından doğru eve gelmezdi. İçeri girmese bile, kerhanenin etrafında dolanıp dururdu.

Ölüyü ayağıyla iter.

HABİBE, *ilk dört kadına:* Sonuçta, her şey yolunda. Erkeklerimiz savaştan önceki hallerine döndüler bile. Benimki kederli.

AZİZE, *bütün kadınlara:* Benim söyleyecek bir şeyim yok, siz çok iyi konuştunuz.

Sahnenin ortasında duran altı kadın, bir taraf-

tan yün örerek sola doğru geri geri giderler. Ceset, kerhanenin duvarının yakınında tek başına kalır.

Paravanın arkasından Melike'yle Cemile çıkar. Tir tir titremektedirler, ürkmüşlerdir. Ölünün başına diz çöküp, onun gözlerini kapatırlar. Sonra onu kaldırıp paravanın arkasına taşırlar, orada ölüyü giydirip süsledikleri, saydam kâğıttan görülecektir.

AZİZE, *hâlâ görülebilmektedir:* Ona ne yapacaklar?

LALLA, *gülerek:* Bizi ondan kurtaracaklar.

AYŞE, *zar zor görülür:* Ben asıl kocalarımızın ne yapacağını merak ediyorum. Benimkini bu akşam buraya gelmesi için zorlayacağım.

MELİKE, *paravanın arkasından:* Gelecekler hanımefendi! Hepsi gelecekler!

AYŞE: Ne diyor?

Paravanın arkasından kerhanenin içi gözükür, apaydınlıktır, neredeyse kapkaranlık olan köy meydanıyla kontrast oluşturur. Saydam kâğıttan, Warda'yı bir masanın üzerine yerleştirmiş olan Melike'yle Cemile görünür. Onu temizleyip süslerler.

Her yer iyice kararır, iki fahişenin koşuşturup durduğu kerhanenin içi hariç. Warda'yı takılarla, çiçeklerle süslerler. Köyün kadınları, bir yandan örerek, bir yandan da usulca konuşarak, giderek sola doğru gerilerler. Büsbütün çıkarlar. Paravanın arkasında, fahişeler Warda'yı süslemeyi bitirmişlerdir. Yine çekiç sesleri duyulur.

CEMİLE: Kemerine takmak için iki üç tane daha beyaz gül al. İğneleri de.

MELİKE, *usulca:* Elveda Warda, gülüm! Cemile'yle ben seni mezarlığa götüreceğiz. *(Katı bir sesle.)* Bekçiyi uyandıracağız ve

bir mezar kazsın diye ona para vereceğiz. Unutma ki bu hale gelmesi onun hatası! Dört yıl çalıştım onunla, birbirimizi sevmeyi bir türlü beceremedik... *(Kısa bir süre. Warda'nın cesedine:)* Onları kışkırtmamış olsaydın... Bize diyeceğin bir şey yok mu? Hayır mı? Çünkü gaganı çivilemek zorundayım da.

Onun dişleri arasına yığınla uzun şapka iğnesi koyar.

CEMİLE: Herhangi bir şey bile kışkırtmaya dönüşebilir.

MELİKE: Öyle ya da böyle, artık bir şansımız var: Köyün eline düşmekten kurtulduk. Kendimizi olayların akışına bırakmaktan başka yapılacak bir şey yok. *(Warda'nın cesedine:)* Şan içinde, memleketin kadınlarının nefreti üzerinde olarak öldün...

CEMİLE: Tamam. Sen ayaklarından tut, ben de başından. *(Kısa bir süre.)* Hadi götürelim.

MELİKE: Sokaklardan geçmemiz doğru olur mu dersin?

CEMİLE: Kesinlikle olmaz. Bir müşteriye rastlayabiliriz. Bahçelerden geçerek kestirmeden gideriz. Duvarlardan atlarken o da bizim yaptığımızı yapar. Haydi, gidelim.

Warda'nın cesedini yüklenir ve paravanın arkasından çıkarlar. Çıkarken, evlerinin ışığını söndürürler. Dışarıda ölüyü ayağa kaldırırlar. Ölü, olağanüstü bir şekilde süslenmiştir: üstü mavi güllerle kaplı altın rengi dantelden bir tuvalet. Ayakkabıları iri kırmızı güllerden yapılmıştır. Ölünün yüzü beyaza boyanmıştır. Başının üstünde güllerle takılar vardır. Dişlerinin arasında yedi tane upuzun şapka iğnesi. Ayağa kaldırır kaldırmaz, Cemile'yle Melike ona omuzlarından destek verir ve yavaş yavaş yürütürler.

MELİKE, *Warda'nın cesedine:* Hâlâ bizimle misin, yoksa çoktan uzaklaştın mı? Ayaktakımından kopup yükseklere mi çıktın?

CEMİLE: Çilek ağaççıklarına ve serili çamaşırlara dikkat et.

MELİKE, *soluğu kesilmiş:* Ölüler de ne kadar ağır yürüyor. Hiç acele etmiyorlar...

Sağdan çıkarlar.

WARDA, *yukarıda*: Elleri su toplayacak. Beni taşın toprağın içine gömecekler. *(Anne'ye:)* Hem, tam olarak ölmemişsem bile, ağzıma bir kürek dolusu toprak yiyince tamam, sonsuz hayata hazır oluveririm.

ANNE: Ya Leyla?.. Ya Said... Merak içindeyim...

HATİCE: Yaptığın doğru değil. Ölüme sızlanmadan katlan ve usul usul görünmez ol.

WARDA: Ben hayata çok gençken başladım, sonuç: Zamanından önce öldüm.

ÇAVUŞ, *üç kadına gülümseyerek:* Gevezeliklerinize katılabilir miyim?

WARDA ve HATİCE, *gülümseyerek:* Ama neden ya da neden olmasın? Siz de ailedensiniz, güzel küçükhanım.

ANNE, *o da gülümseyerek:* Sorumluluklarınız karşısında kendinizden daha emindiniz, sizi öyle bilirdik.

ÇAVUŞ, *hâlâ gülümseyerek:* Öleli üç gün oldu ve hâlâ bir şey anladığım yok da ondan... *(Güler. Melankolik.)* Ben ki subaylar kantininde en ince şakaları bile anında kavrardım!.. Bakışlarım ne kadar boş görüyor musunuz?.. Sıçıyorum da ondan böyle.

HATİCE: Herkes, ölünce, o tuhaf yapraklı ormandan geçerken kendini tutmalıdır... sonra içimiz boşalır. Kendiliğinden.

ÇAVUŞ, *gülümseyerek:* Ama düşünsenize bir, ben sıçarken öldüm... hani seferdeki askerler ihtiyaç gidersinler diye açılan çukurlar var ya, oraya çömelmiştim, delikten bir hayli yukarıda...

WARDA, *gülümseyerek:* Peki bunun öteki ölümlerden farkı ne? Ben de gelirken içimdekileri boşalttım.

ÇAVUŞ, *tirad boyunca gülümseyecek, gülecektir, herkes de onunla birlikte gülecektir:* ... ayakyolunda. Önce yılan filan var mı diye baktım, ne olur ne olmaz, yoktu. *(Gülüşmeler.)* Küçük rütbelilerin ayakyolu muydu? Hayır. Sıradan bir delikti. Ve... (*Endişeli gözükür.*) hâlâ peşimde mi acaba? (*Etrafına bakar, kadınlar da.)* Önden yürürdü, aslında hep arkamdaydı, beni gözlerdi. Diyebilirim ki, Teğmen peşimi bırakmazdı. Her şeyden önce, gecenin karanlığına dikkatle baktım: Orada değildi. İki elimle

pantolonumu bir güzel indirip, deliğin üzerine çömeldim. Tam ıkındığım sırada, *(Gülüşmeler.)* gözlerim kayarken, nasıldır bilir misiniz... bakın size göstereyim... *(Gülüşmeler... çömelir, arkasını Hatice'nin dizine dayar, yanlardan ise, dirsek dayayacak yerler gibi, öteki iki kadının kollarına yaslanır.)* ... insan ıkınırken, gözler kayar, bir şeyler bulanıklaşır... bulanıklaşan ve siktirip giden şey nedir peki? Dünya mı?.. Gökyüzü mü?.. Hayır. Çavuş rütbeniz ile yüzbaşının rütbesi. Ne var ne yok siktirip gider: üniforma, rütbe şeritleri, nişanlar ve berat verilmişse, kurmay beratı da!.. Peki geriye ne kalır? Boşluk. Size söyleyeyim. *(Gülüşmeler.)* Sıçan subaylar gördüm ben – yüksek rütbeli subaylar, yarbaylar, albaylar, generaller! Bakışları boşalmıştı. Boş değil boşalmış, boşalmış. Keplerdeki yıldızlar, bakışlar boşalınca yıldız mıldız kalmaz. *(Gülüşmeler.)* Neyse ki, ıkınmayı kesince, sıçman bitince, üniforma, rütbe şeritleri, nişanlar palas pandıras geri gelir, kısacası daha önce neysen yine o olursun. Nerede kalmıştık, dışkım yarı yarıya dışarı çıkmıştı –ama suratımda hâlâ o salakça ifade vardı–, ıkınmayı kesecek, *(Gülüşmeler.)* kaybolmuş çavuş kimliğime yeniden bürünecek, savaşçı hareketlerin güzelliğini yeni baştan kavrayacak –çünkü o sırada sizin nazik desteklerinizden yoksun olduğumdan rahatım yerinde değildi–, askeri raporları çözmeyi bilen bir gözle dünyaya bakacak ve... ve?.. ve?.. ve?.. Hey, hey?.. ne o? ne olu?.. ne olu?.. ne olu?.. ne olu?.. ne oluyor?.. *(Yukarıdaki paravanlar yavaş yavaş kararırken, aşağıda, Cemile hızla sahneden geçer. Sağdan gelir. Birden ayağı takılır ve düşer.)* ... yüz otuz iki dişim dökülmeye başladı bile, ama Cahors'da adım amcamın yorgancı dükkânının bulunduğu çıkmaz sokağa verildi.

Sahne tamamen kararır.

ARA

On altıncı tablo

Sahne *önce boştur, sonra aşağıdaki şekilde yerleştirilmiş paravanlarla dolar.*

SON KAT

I- Sahnenin en yukarısında, solda, Ölülerin beyaz paravanı.

II- Sahnenin en yukarısında, ortada, Ölülerin beyaz paravanı.

III- Sahnenin en yukarısında, sağda, Ölülerin beyaz paravanı.

ORTA KAT

IV- İkinci katta, solda duran ve hapishaneyi temsil eden paravan.

V- Sağda, Bakkal'ın evini temsil eden paravan.

İLK KAT

VI- Solda, kerhaneyi temsil eden paravan.
VII- Ortada, köy meydanını temsil eden paravan.
VIII- Sağda, bir ev içini temsil eden paravan.
IX- Sahnenin "redöşose"sini boydan boya kaplayan paravan.

Said'in gelişine kadar, sahneler çok hızlı bir ritimle oynanacaktır.

Paravanlarla, ileride sözü edilecek araç gerecin yerleştirilmesi oyuncular tarafından yapılacak, paravanların temsil ettiği şeyi de oyuncular çizecektir. Tüm oyuncuların saçları darmadağınıktır, yıkanırlar, esnerler, gerinirler: Sabahtır.

I

Ölülerin beyaz paravanı. Son kat. En yukarıda, soffittolara yakın. Solda.

HATİCE, *bir yandan esneyip, bir yandan da sol kulise doğru konuşarak:* Hayır, hayır... sadece iki dakikalığına... ölülerin iki dakikası elbette... *(Güler.)* Bakayım? *(Kulis yönüne bakar.)* Hayır, ötekisi... evet... bence bu daha iyi, kadifeden, ayrıca armaları da var. Bize ödünç verebilir misiniz?.. Tamam gelip alıyorum... bir de kırmızı yastık koysanız... Yastığınız yok mu?

Çıkar, sol kulise geçer, sonra, iki saniye içinde, yaldızlı, döşemesi kırmızı kadifeden çok güzel bir koltukla geri gelir. Koltuğu, kendi bulunduğu düzlemle aynı düzlem üzerinde, ortada, soffittoların yakınında bulunan ikinci paravanın önüne götürürken, II. sahne başlıyor olacaktır.

II

En yukarıda, sahnenin ortasında. Beyaz bir paravan, Ölülerin her zamanki paravanlarından.

Anne ve paravanı getirmesinde Anne'ye yardımcı olmuş Warda.

WARDA, *gülerek ve soffittoların arasında bulunan görünmeyen bi-*

riyle konuşarak: Senin olduğun yere geleceğim zaman, ne olacaksın? *(Dinler.)* ... Ha? Senden geriye ne kalacak?.. *(Kısa bir süre.)* Omuzsuz bir omuz silkiş mi? Benden de, kalçasız bir kalça kıvırış!

Esner.

ANNE: Rahat bırak onları. Cevap verme onlara. Senden önce de fahişeler öldü, ama hiçbiri ölü ruhların kamışını kaldırmayı başaramadı. Onları unut gitsin, sen köydeh haber ver.

WARDA, *esneyerek gerinir:* Ateş gibi o da yeniden canlanıyor. Ve de aynen tahmin ettiğin gibi: bizim sayemizde. Kerhane sayesinde bir merkezi oldu artık. Etrafı erdem. Merkezi cehennem. Bizler de içinde. *(Hatice'yle Anne'yi selamlayarak.)* Sizlerse dışında.

Hatice koltukla gelir.

HATİCE: Otursana.

ANNE, *gülerek:* Fazla güzel, diyorum sana. Asla cesaret edemem...

HATİCE: Bir dene... Rahatın yerinde olmalı. Şerefin de. Said senin karnından çıktı, onun için de kıçın kadifeyi hak etti.

Anne, biraz utangaç, oturur.

ANNE: Tıpkı bir barones gibi!.. Ortaya çıkacak mı?

HATİCE, *aşağıya bakarak:* Neredeyse gelir.

ANNE: Ya Leyla?

WARDA: Leyla mı? Bunu söylemek çok can sıkıcı, ama sanırım amacından uzaklaştı.

ANNE: Amacı yoktu ki.

HATİCE: Gelinin hakkında konuştuğumuz yeter. Asıl, köyde neler oluyor?

WARDA: Köy senin önünde saygıyla eğiliyor. İsyan ederek, düşmana meydan okuyarak öldün. Senin hatıran etrafında her zamanki dansı ediyor ve seni unutuyorlar.

HATİCE: Böyle olması gerek.

WARDA: Onlar seni unuttukça sen güzelleşiyorsun... yani, demek istiyorum ki, bir daha seni düşünmek zorunda kalmasınlar diye seni güzelleştiriyorlar...

ANNE: Peki ya ben?

WARDA: Bir zamanlar yaşadığından kimsenin haberi yok artık.
ANNE: Kazandım.

III

Ölülerin üçüncü beyaz paravanı, en yukarıda, sahnenin sağında. Fransız askeri Pierre çömelmiş şarkı mırıldanmakta, bir yandan da esnemektedir.

PIERRE, *şarkı söyleyerek:*

Konduk, Kondur!
Tanrı sana el uzatır
Ya bundandır, ya şundadır!
Boulogne'da
Altın Çuha Ordugâhı'dır.

Konuşur.

Kampın orta yerinde devedikenlerini yiyordu eşek
Ye eşek ye, Müslüman otlarını ye.
Ben Boulogne'luyum, Altın Çuha Ordugâhı'ndan.
Konduk, Kondur! Altın Çuha Ordugâhı!
Palmiyeler tanıdım, gökler,
Suni amlar, götler.
Yüz papele satılan kantinde
Zavallı siklerimiz avunsun diye.

Kerhane çok hafif aydınlatılmıştır. Melike bir elinde yanan bir kibrit tutar, öteki eliyle de bir Arap'a, Hüseyin'e yol gösterir. Hareketsiz ve sessizdirler. Dışarıdan, bir kadın sesi bağırır.

SES: Utanın!.. Hepiniz utanın orospular, bacaklarınızı açmakla yetinmeyip, erkeklerin kulaklarına tatlı sözler de fısıldıyorsunuz! Utanın!.. Utanın! Zavallı gırtlağım, utanın diye avaz avaz bağıra bağıra gırtlağım çatlayacak.

Son utanın'*dan itibaren... cümleyi hıçkırıklara boğularak bağıra bağıra söyleyecektir. Ses uzaklaşır. Uzaktan bir ayak sesi. Melike Hüseyin'i usulca kapıya doğru, yani sol kulise doğru götürür.*

MELİKE, *alçak sesle:* Gece ilahisi gidip yatacak. Gel... dikkatli ol! Sana gösterdiğim onca şeyden sonra kör olduğunu sandın herhalde. *(Usulca güler.)* Kendi kendine, acaba doğru mu gördüm diye soruyorsundur?

HÜSEYİN: Sussana orospu.

MELİKE: Fransızcada adım Kraliçe anlamına gelir. Kibar biri olsaydın, beni Kraliçe Hanım diye çağırırdın. Ayrıca, bir buçuk saat boyunca aklını başından aldığım için de bana teşekkür ederdin. Utanıyor musun? Mutlu oldun da ondan.

HÜSEYİN, *tehditkâr:* Sus.

MELİKE: Dışarıdasın artık. Onun için elinden geldiğince sıvılaşıp, evine kadar usulca süzül bakalım. İyi geceler, sevgili sidik sızıntısı.

Usulca güler. Hüseyin, Melike'nin elini bırakır ve solda gözden kaybolur. Melike paravanın yanına gelir, o sırada paravanın arkasından bir Arap askeri (İsmail) çıkar. Melike bir kibrit çakar ve gülerek İsmail'in elini tutar, İsmail elini çeker. Uzaktan Ses.

SES, *hıçkırıklar içinde:* Artık buna midesizlik derler! Eskiden genç ve güzeldiniz, şimdi ise buruş buruş oldunuz, erkekler kıskaçlarınızdan kurtulamıyorlar bir türlü...

Ses uzaklaşır.

MELİKE, *İsmail'e:* Bırak da sana yol göstereyim.

İSMAİL: Dokunma bana.

MELİKE, *gülümseyerek*: Üstünü giyindin de ondan. Kısa pantolonunla asker ceketinin içinde kendini güvenlikte hissediyorsun, namuslu oluyorsun.

İSMAİL: Kapa çeneni!

MELİKE, *önüne geçerek:* Gel, bu taraftan... tamam... yavaş yavaş... Artık düğmelerini güzelce iliklediğin diye benden tiksiniyor musun?

İSMAİL: Evet.

MELİKE: Öyleyse düğmelerle fermuarları koparıp atsana? Hayır, gitmek istiyorsun demek?

İsmail solda gözden kaybolur.

MELİKE, *ona seslenerek:* Gitmeden önce parayı ödedin mi?

Gülümser ve tekrar paravanın yanına gelir. Bir sigara yakar ve gözden kaybolur.

Bir ev içini temsil eden VIII. paravanın arkasından Lalla çıkar. Ocağın önüne çömelir ve alevleri çizerek ateş yakar. Üstünde sarı bir gecelik vardır.

BİR ERKEK SESİ, *paravanın arkasından:* Çoraplarım nerede?

LALLA, *saçlarını fırçalayarak ve esneyerek:* Silindiğimiz kâğıtların içinde.

Paravanın arkasından çıkan bir el, bir çiviye bir ceket asar. Lalla paravanın arkasına geçer. Bakkal dükkânını temsil eden paravanın arkasından Bakkal'la çırağı çıkar. Çırak on beş, on altı yaşlarında genç bir oğlandır. Merakla aşağı sarkarlar, sonra kerhaneden Melike çıkar ve merakla sağ kulise doğru bakar, hapishaneden bir gardiyan çıkar ve –Bakkal gibi– alt kata bakar. Evin içini temsil eden paravanın arkasından Lalla'yla kocası çıkar, yarı giyinik haldedirler, sağ kulise doğru bakarlar.

ÇOCUK, *Bakkal'a:* Said de nerede kaldı! Bugün gelecekti değil mi?

BAKKAL, *sert:* Git fasulyeleri tart. Ya da dur, en iyisi sen bir bir say onları.

ÇOCUK: Onu görmek isterdim.

Aynı anda, sağdan beklendiği halde soldan gelerek, Kadı belirir, kelepçelidir, yanında bir jandarma vardır. Sessizce köy meydanını temsil eden bölümden geçer, sonra kuliste gözden kaybolur, hemen sonra da üst katta ortaya çıkar, oradan geçip hapishaneye girer. Herkes gözden kaybolur.

MELİKE, *gözden kaybolmadan önce:* Allah kahretsin! Kadı bu!

IV

İlk katta, yani sahnenin tabanında, siyah bir paravan sahneyi olduğu gibi enlemesine kaplar. Bu paravanın dibinde yaldızlı koltuklar dizilidir, koltuklarda uyuyan kişiler:

Sir Harold'un oğlu,
Sir Harold,
Vamp,
General (Aumale Dükü döneminden),
Bankacı,
Foto Muhabiri,
Akademisyen,
Bugeaud'nun Askeri,
Misyoner,
Dul Kadın (Bayan Blankensee).

Paçavralar içindedirler. Üstlerindekiler öyle delik deşiktir ki çıplak gibidirler. Ama yığınla nişanları, madalyaları vardır.

Uyuyorlardır, ama Sir Harold kukuriku! diye ötünce usul usul, uyuşuk uyuşuk uyanırlar.

VAMP, *esneyerek:* Ne dersek diyelim: Kartpostallar, tek sahici şey onlar!.. Bizdeki tüm kartpostalların üzerinde bir kilise, bir belediye binası, bir ırmak –kıyısında da, oltası elinde bir balıkçı–, bir dağ vardır. Otellerle restoranlar da cabası...

Sessizlik.

ASKER: Kimse –önde bando!– fitili çekilmiş bir bombanın üzerine bizim gibi... atlamayı beceremedi! Ufkun dört bir yanına sağ kolunu, başını, sol bacağını, sağ ayağını, sol ayağını... ve kanını!.. "Geçemeyecekler!" diye bağırarak dağıtmayı beceremedi.

Sessizlik.

FOTO MUHABİRİ, *esneyerek:* Bu biziz.

Sessizlik.

BANKACI: Monte-Carlo'yu kim yaptı?

FOTO MUHABİRİ: Kartpostal demek biz demektir. Fotoğraf sanatı bizimle doğdu. Bizimle ölecek. Bizim oralarda fotoğrafı çekilecek bir şey oldukça, hayatta kalacağız. *(Bir sessizlik.)* Asla yeterince fotoğraf çekilemeyecek.

Sessizlik.

BAYAN BLANKENSEE, *Bankacı'ya:* Perdeler?

BANKACI: Evet, perdeler?

BAYAN BLANKENSEE: Perdeleri almayı unuttum. Muazzam hatalarımdan biri daha. Bir bu, bir de rahmetli kocamın küçük yastığı.

BANKACI: Bulsalar bile kullanmayı beceremezler. Önünü arkasına getirip öyle takarlar. Kalçalar karnın üstünde, göbek de kalçaların.

BAYAN BLANKENSEE, *omuz silkerek.* Her şeyi anladılar diyorum size.

Kısa bir süre.

AKADEMİSYEN, *kuşkulu:* Neyin üzerine inşa edecekler? Burada kaldığım süre boyunca onları iyice gözlemledim: Anıları sadece sefalet ve aşağılanma üzerine... Evet, ne yapacaklar? Kendilerinin bile unutmak istedikleri onca olayı çerçeve içine almakla bir sanat doğabilir mi? Sanat olmayınca kültür de olmaz. Analiz yetenekleri var mı bakalım? *(Çekiç sesleri duyulur.)* İşte, kafesi de çiviliyorlar...

Sessizlik.

SIR HAROLD: Masum bir kızı öldürdüler!

BANKACI: Onu çöle getirmek de amma akıl hani!

SIR HAROLD: Nereye gönderseydik yani?

AKADEMİSYEN: Poitiers'ye.[1] *(Bilgiççe.)* Charles Martel[2] her birimizin içinde hâlâ sapasağlam duruyor.

SIR HAROLD: Gerisingeri İspanya'yla Roussillon'dan[3] çıkıp, bu güzel ülkeyi onlara bırakacak değiliz. Çok yakında, üstlerindeki ve içlerindeki o korkunç sefalet portakal ağaçlarımıza, zeytinliklerimize kadar yayılacak.

MİSYONER: Artık olan bitenin farkına varsanız iyi olacak, alçaklığı, soysuzluğu tanrılaştırdılar. Onları yenme cesaretini asla bulamayacaksınız.

---

1. Fransa'da roman mimarisi üslubundaki kiliseleriyle ünlü şehir. (ç.n.)
2. 684-741 yılları arasında yaşadı ve Poitiers'de Kuzey Afrikalı Müslümanları yendi (732). (ç.n.)
3. Fransa'nın güneyinde. (ç.n.)

SIR HAROLD: Ordu...

ASKER, *sertçe sözünü keserek:* Kendi sınırlarını zorlamıyor, malum. Ben, öfkemin sınırlarını hiçbir zaman zorlayamadım, yoksa ölürdüm. Zevkten ölürdüm. Onun yerine ne yapıyorum, suratım dağılmış, pestilim çıkmış, satılmış olarak, burada oturup sizin çılgınca fikirlerinizi dinliyorum. (*Tükürür.*) Kokuşmuş ülke! Şef yok! Politika bol, ama şef yok.

Çekiç sesleri yine duyulur.

VAMP: Buna yanacak ilk kişi benim. Generalin birine –ya da bir albaya– öpmesi için elimi uzattım, bana birliğini teftiş ettirdi. Bana, benim gibi on sekiz yerli emir erine sahip olan birine.

BAYAN BLANKENSEE, *acı acı:* Ben, hanımefendi –yoksa küçükhanım mı demeliyim?–, ben çalışıyordum. Sadece bir uşakla bir oda hizmetçim vardı, yemeklerimi de kendim pişirirdim.

Sessizlik.

MİSYONER: Şunu söylememiz oldukça yerinde olur sanırım: Biz onlar için adeta bir isyan bahanesi olduk. Biz olmasaydık, bizim –hadi çekinmeden söyleyelim– vahşetimiz ve adaletsizliğimiz olmasaydı, yok olup giderlerdi. Hakçası, Tanrının aracıları olduğumuza inanıyorum. Hem bizim hem onların Tanrısının.

BANKACI: Daha son sözümüzü söylemedik. Hem bizim, en azından atalardan kalma soyluluğumuzun ve ahlâki soyluluğumuzun arkasına sığınma imkânımız var. Biz her şeyi çoktan elde etmişiz. Onların nesi var ki? Hiçbir şeyleri. *(General'e:)* Sakın onlara kahraman olma imkânını vermeyin: Bundan yararlanmaya kalkabilirler.

GENERAL: Onun için aysız gecelerde saldırıyoruz ya zaten. Hiçbir şey gözükmüyor. Bir kahramanın kıç deliğine nişan alabilmek ne mümkün.

MİSYONER: Daha kötüsünü de bulur onlar.

VAMP: Yine de bacaklarıma bakmayı biliyorlardı. Uzaktan elbette. *(Güler.)* Dokunmak yok!

MİSYONER: Güvenli yoldan yoksun bırakıldılar. Onlar da tehlikelisini talep ediyorlar.

BAYAN BLANKENSEE: Birkaç bitli için amma tantana yaptınız...

MİSYONER: Ben –biz değil– bitlerin gücünün farkındayım da ondan...

BAYAN BLANKENSEE: Onlardan çok çektim, düşünebiliyor musunuz, ama hepsini ayıkladım. Bunun için ilaçlar var.

BANKACI: Evet. Bunda utanılacak bir şey yok, karımda da vardı. Nereden kapacak? Yerli şehrinde tabii.

VAMP: Onlar ne kadar pisse, ben de o kadar temizim. Dünyada ne kadar bit varsa hepsi onların olsun.

MİSYONER: Benim de demek istediğim buydu zaten.

BAYAN BLANKENSEE: Öyleyse baştan söyleseydiniz ya.

MİSYONER, *ezberden okur gibi:* Deniz nasıl çekilirse, onlar da bizim üzerimizden ellerini çekiyorlar, beraberlerinde ve üstlerinde, birer hazine gibi tüm sefaletlerini, tüm utançlarını, tüm tortularını götürerek... deniz nasıl çekilirse, biz de kendi içimize çekilerek şanımıza, efsanemize kavuşuyoruz. Döküntüleri onlar alıp götürüyor. Bizi elekten geçirdiler.

BANKACI, *bilgiç:* Mıknatıs gibi kendilerine çekiyorlar.

Sessizlik.

ASKER: Keşke şeflerimiz olsaydı!

Çekiç sesleri. Hepsi susar ve yeniden uyuklamaya başlarlar.

V

Paravan, başta gördüğümüz kerhanenin içini temsil eder.

Melike: Paravanın sağına gider, yukarıdan inecek olan birine bakıyor gibidir ve onunla konuşur.

MELİKE: Cennetten mi iniyorsun, yoksa cehennemden mi çıkıyorsun? Tüy gibi hafif ol ki bizi görmeye geldiğini anlamasınlar... *(Malik belirir, üçüncü bir Arap.)* Ver.

Elini uzatır ama Malik koşarak çıkar. Melike güler. Işık yanar. Paravanın arkasından, üstünde pek az giysi bulunan Cemile çıkar. Her ikisi de, kolalı etekliklerinin içinde, ayakta duracak

ve sakin sakin konuşacaklardır. Pardon: Cemile'nin elinde bir bardakla bir diş fırçası vardır. Diyalog boyunca dişlerini fırçalayacaktır.

CEMİLE: Üçü de çıktı mı?

MELİKE: Evet, ama cascavlak ortaya çıkan suratlarını bir görecektin. Bir örtünün ardına gizlenir gibi gecenin ardına gizleniyorlar. Leyla'nın, kukuletasının ardına gizlendiği gibi. Sarhoş olunca da sarhoşluğun ardına gizleniyorlar. Bizim açımızdan çember daralıyor... yani, öyle olduğunu umuyorum. Sen de aynı şeyi hissettin mi?

CEMİLE: Daha önce böyle bir şey yaşamadım, Bordeaux'daydım, ama oldukça iyi gidiyor gibime geliyor. Kerhane taş gibi sağlam.

MELİKE: Giderek daralıyor. Fırıncı kadın para üstü verirken artık bana gülümsemiyor, ben de hiçbir şey diyemiyorum, böyle giderse işi çok ileri götürürüm, fazla güzelleşirim. İki üç gün içinde postaneye bile gidemeyeceğim, hiçbir yere gidemeyeceğim.

CEMİLE: Zorluk çekeceğiz...

MELİKE: Budala! Buradan çıkan herifler gibi konuşmaya başlama sen de! Gücün yoksa, orospuluk etme.

Cebinden iki sigara çıkarır, birini yakar, ötekini de Cemile'ye uzatır.

CEMİLE: Özür dilerim.

MELİKE: Çünkü ben bütün kerhaneyi sırtlanabilecek güçte olduğumu biliyorum. Aslına bakarsan, her şey benim sayemde oldu.

CEMİLE: Nasıl yaptınız?

MELİKE: Millete pek hakaret edemezdik, bu çok sert kaçardı. Zaman, görüyorsun ya, gırgır zamanı değil, onun için biz de yatakta adamlara yeni bir şeyler uyduralım diye yırtındık. Bunu birbirlerine söylediler herhalde, belki de burada onlara verdiğimiz mutluluk suratlarından okunuyordu.

Yukarıda, kısa bir diyalog başlar.

ANNE, *Hatice'ye:* Çok duygulandım, bakamıyorum. Yeni bir şeyler var mı?

HATİCE: Evet. Nöbeti, seninkini de, benimkini de Ümmü devraldı.

Onu buraya o getirecek.

Anne'nin koltuğuna dirseğini dayamış olan Çavuş esner, sonra Melike'yi gösterir ve gülünçlüğe kaçan kasıntılı bir poz takınır.

ÇAVUŞ, *güleç:* Haklısın, hayran kaldım. Ben de güzel bir yosmaydım. Senle ben, milletin canını sıkmak dışında uyuşamazdık...

MELİKE, *Çavuş'a, ama Cemile'ye bakarak:* Benim yanımda, kahramanlığın pek sökmezdi.

ÇAVUŞ, *Melike'ye:* Ben anasının gözü bir erkek değilim cicim, ben, ben öyle bitirimim, öyle anasının gözü bir kızım ki...

MELİKE, *aynı şekilde:* Ben daha güçlü, daha sertim...

ÇAVUŞ, *aynı şekilde:* Ben daha yumuşak, daha tatlıyım...

MELİKE: Ben daha katı, daha duygusuzum...

ÇAVUŞ, *çığlık çığlığa:* Ne kadar uzakta olsak da, benim ağzımdan seninkine tükürükten ipler gerebilirdik, öyle ince, öyle parlak ipler ki Ölüm bile...

WARDA, *Çavuş'a gülerek:* O benim hizmetimdeydi...

Anne iç çeker. Melike'yle Cemile arasındaki diyalog yeniden başlar.

Kulisten, hırıltıya benzer bir çığlık duyulur.

CEMİLE: Duydun mu!

MELİKE: Ümmü bu, sayıklıyor... can çekişiyor, Said'i de meydanda o karşılayacak. Onu mutlaka tahtırevanla getirirler.

CEMİLE: Az önceki açıklamalarına devam etsene.

MELİKE: Eskiden –geçmişten söz ediyorum– kadınlar bizden korkmazlardı. Namuslu bir iş yapardık. Erkekler evlerinde nasıl düzüyorlarsa öyle düzerlerdi, ama bu sefer iş değişti, cehennemde olacakları kadar mutlu ediyoruz onları.

CEMİLE, *dikkat kesilmiş:* Sonra?

MELİKE: Sonra, seninkini versene. (*Sigaralarını değiştirirler.*) Teşekkürler cicim, derken bize, komşuya gider gibi değil de, kerhaneye gelir gibi gelmeye başladılar, duvar diplerinden geçerek, gece karanlığında evden çıkarak, sahte sakallar takarak, yaşlı kadın kılığına girerek, kapının altından geçerek, duvarların içinden geçerek, içeri girmeden etrafta dolanarak, kara gözlükler ta-

karak, yanlış gelmiş gibi yaparak, burada traktör ve ayakkabı bağı satıldığı mavalını anlatarak, kartondan burunlar takarak, onları gören var mı diye geri geri giderek, ama düşünsene bir, onlar kendilerini görünmez kıldıkça, kerhane öyle bir ışıldıyordu ki.

CEMİLE, *gülerek*: Onu ovup parlatıyorlardı!

MELİKE: Sefertasını ovan askerler gibi. Böylece biz de nihayet yalnızlığımıza... ve... ve... ve hakikatimize kavuşuyorduk. (*Rahatlamış.*) Zor oldu. Uydurmak, kendi başımıza bulmak gerekti. Başlangıçta hiçbir şey bilmiyorduk. Ama Warda, en yoldan çıkmışı...

CEMİLE: Bu yüzden başına neler geldi, biliyoruz... *(Kısa bir süre.)* Gidip ispinozlara yem almalıyım. Sen...

MELİKE: Bir düzine halvuyu durulayıp, çivitli suya bastıracağım. O meydana çıkana kadar bunu yapayım bari...

Cemile paravanın arkasında gözden kaybolur. Melike dimdik durup, boş gözlerle karşıya bakar.

ÇOCUK, *Bakkal'ın çırağı*: Benim gibi yap, bacak bacak üstüne at, bacakların dinlenir.

MELİKE, *Çocuk'a, küçümseyici:* Sen de dinlen sümüklü. Yarın öbür gün bacaklarımı ayırmamı istersen, sıkı çalışman gerekecek.

Tükürür ve hülyalı haline döner.

ÇOCUK, *ıslık çalar:* Bir süredir, özellikle İsveçli kızlar hoşuma gidiyor.

VI

Ev içi.

KOCA, *ceketini giyerek:* Orospuların varlığı seni rahatsız mı ediyor? Kadı'nın haydudun teki olması seni rahatsız mı ediyor?

LALLA: Beni rahatsız ediyor demedim... *(Kısa bir süre.)* Öğlen gelir misin, yoksa şantiyede mi kalırsın?

KOCA: Gelirim.

LALLA: Dün bana demiştin ki...

KOCA: Gelirim demiştim...

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA: Tam on bir kilometre! Bundan iyi kanıt mı olur? Canımla kanıtlıyorum, öyle değil mi?

Kulisten az önceki aynı çığlık ve Ümmü'nün sesi duyulur.

ÜMMÜ'NÜN SESİ: Yalağın suyunu zehirlemek için iç eteklikle-rimin altında taşıdığım o küçük arsenik paketleri benim... benim bir çift taşağımdı!...

KOCA: Yine şu ihtiyar... Bir de onu köyün meydanına götürmekten söz ediyorlar... Ona iğneler yapıyor, uyarıcı ilaçlar veriyorlar...

KARI, *hayranlıkla:* Öfke içinde ölecek.

Kerhane paravanından, Cemile başını uzata-rak.

CEMİLE, *Melike'ye:* Görüyorsun ya her şey bitmiş değil, bizim için bile.

ÇOCUK, *gülerek*: İhtiyara üç değnek lazım: Onu yerde ayakta tutan iki bastonla, onu göğe bağlayan çığlığı.

Güler.

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA: Üstüme çık da öyle sor.

Lalla onun beline asılarak, kocasının üstüne tırmanır gibi yukarı çeker kendini. Vücudu ko-casınınkine yapışmıştır.

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA, *gülerek ondan sıyrılır:* Yarımda, genç bir portakal ağacı kapının önünde bisikletten inecek.

Paravanın arkasından geçerek çıkar. Lalla ay-nasının karşısına geçer ve taranır.

Kerhane paravanında, Melike hülyalı hülyalı durmaktadır.

MELİKE, *ortada görünmeyen Cemile'ye:* İspinozlar için yem aldın mı?

LALLA, *aynaya bakmayı sürdürerek:* Öğlen, dalların ve meyvelerinle burada olacaksın.

ÜMMÜ'NÜN SESİ, *kulisten*: Kurtaracak bir şey kalmadı mı?.. *(Koca bir kahkaha.)* Benim sevgili çöp yığınım, mademki bize ilham veren o!

ANNE, *gülerek Hatice'ye:* Ormanı geçince, ihtiyar hakikaten çırılçıplak gelecek bize.

VII

Hapishaneyi temsil eden paravanın arkasından, Kadı Gardiyan'la birlikte çıkar. Kadı, sanki biri sertçe arkasından itmiş gibi çıkar.

GARDİYAN'IN SESİ, *uluyarak:* Yoksa kıçına tekmeyi yersin!.. Gel buraya!.. Koşma, yakalarsam fena dayak atarım ha!..

KADI, *arkasına dönerek:* Yemin ederim ki...

GARDİYAN, *belirerek*: Neyin üzerine? Senin gibi serserinin ne anası olur, ne de babası...

KADI: Bir dakikalığına bana bir anne ödünç versinler... Kadının biri bir dakikalığına annem olmayı kabul etsin, onun başı üzerine yemin edeyim!

GARDİYAN, *sert:* Soyun. *(Kısa bir süre, bu sırada Kadı soyunmaya başlar.)* Seni çıplak görmek istiyorum. *(Kısa bir süre.)* Sonra boyunun ölçüsünü alıp, üzerini arayıp, takım taklavatının sayımını yapacağım. Meraklanma, göz banyosu yapmak niyetinde değilim, ama içeri çıplak gireceksin. Kapıdan çıplak geçeceksin. *(Kadı ceketini çıkarır.)* Bu yeşil ceketi nereden buldun? Söylemeye korkuyor musun? Bana söyleyeceğin şeyler itiraf sayılmayacak. Nereden buldun?

KADI, *ayakkabılarının bağlarını çözerek:* Çaldım.

GARDİYAN, *ceketi inceleyerek:* Tutuklular suratına gülecek: Sen çok gerilerde kalmışsın. Bugünlerde keten asker ceketi ve siyah ayakkabılar çalınıyor. Çorapları satın mı aldın?

KADI: Çaldım.

GARDİYAN, omuz *silker:* Seni içeri çıplak sokacağım. Şu pılını pır-

tını bir köşeye tık. Kapıdan çıplak geçeceksin: Hapse gireceksin. Çıplak olunca, hapiste adama dönersin. O zaman pılını pırtını gönderirim. Sen de giyinebilirsin, artık önemi kalmaz.

KADI: Başka hırsızlar da var mı?

GARDİYAN: İçeri sadece hırsızları tıktığımızı düşünmüyorsun herhalde? Çıkar pantolonunu, şuraya koy. Hapishane tepenin üstünde. *(Onu paravanın arkasına iter.)* Genç kızlar senin yeşil göğe düşen çıplak haldeki karaltını görmesinler.

Birden Koca, elinde bisikleti, ev içini temsil eden paravanın yanında belirir. Nefes nefesedir. Lalla'ya bağırır.

KOCA: Geliyor! Gel de bak.

Tüm oyun kişileri: Kadı, Gardiyan, Bakkal, Çocuk, Lalla, Cemile, Melike, Anne, Hatı [illegible], Warda, Pierre köyün meydanı olarak kabul edilen yere, sahnenin ortasına kimin geleceğini görmek için dönerler ya da eğilirler. Aşağıdaki Avrupalılar, sahneyi görebilmek için ayağa kalkar ve yan dönerler. Herkes bekler. Sonunda Ümmü gelir. Köyün meydanı, afişleri okuyan sakatlarla, yaralılarla dolar.

VIII

Said'in gelişi.

Önce Ümmü gelir, iki bastona dayanmıştır, Beşir'le Amir de ona destek olmaktadır. Ümmü çok solgundur. Yüzüne ve ellerine üstübeç sürülmüştür. İki kırmızı bastonun taşıdığı bir cesedi andırır. Ayakkabıları ve elbisesi siyahtır. Saçları beyazdır, üstübeçlidir. Sesi de beyazdır,[1] neden olmasın? Gözlerini kısarak uzaklara, sağ kulise doğru bakar ve sanki uzaktan gelen birini izlemesi gerekiyormuş gibi, sahne gerisine doğru bir çeyrek daire çizer.

ÜMMÜ: Ama bu bir cüce!

BEŞİR: Henüz uzakta da onun için.

1. Beyaz ses, Fransızcada tınısı olmayan, güçsüz ses anlamına gelen bir terimdir. (ç.n.)

ÜMMÜ: Onu tanıdığımda uzun boyluydu... Ondan geriye bu kalmış demek... boyu çekmiş. *(Bağırır.)* Haydi, yaklaş!.. Aç pergelleri, davran haydi!.. Gölgeden yürü, yoksa güneş seni iyice eritecek... uyanık...

AMİR: Oturmaz mıydınız?

ÜMMÜ, *soğukça:* Hayır.

ÇOCUK: Top atılacak mı?

ÜMMÜ, *uzaktaki Said'e:* Sola dön... hayır... hayır, sola... *(Etrafını almış erkeklere:)* Aynı benim gibi, o da sağını solunu bilmiyor... Belki de sağa döndü de ben anlamadım...

BEŞİR, *hainice:* Onu doğru yola getirmek bizim görevimiz.

ÜMMÜ, *Beşir'e:* Doğru yol insanı nereye götürür biliyor musun?.. Ya isimleri olmayan... renkleri olmayan... biçimleri olmayan... ve hiçbir şey olmayan hayvanlar... *(Bağırır.)* Acele et biraz. *(Oradaki erkeklere:)* Şu işe bak, neredeyse onun kadar uzun boylu.

SALİM: Öyle bir geliyor ki, kendini şimdiden kıskıvrak yakalanmış, eli kolu bağlanmış olarak görüyor dersin...

Güler, diğer katlarda bulunan herkes de –Avrupalılar hariç– onunla birlikte güler.

ÜMMÜ, *civciv çağırır gibi eliyle bir hareket yapar:* Gel bili bili... haydi, mesele çıkarma. Sana kötülük yapmayacağız, içini samanla doldurmak istiyoruz o kadar...

AHMED: Canlıyken mi dolduracağız? Ben, bu işe talibim...

ÜMMÜ: Tüm teklifleri inceleyeceğiz. En iyisini seçeceğiz. *(Hâlâ görünmeyen Said'e:)* Yaklaş.

LALLA, *görünürde olmayan Said'e doğru bakarak:* Suratında hâlâ o avanak ifade var, sinekkapan kuşuna benziyor. Onu satın alıp tel dolabımın yanına koymayı isterim doğrusu.

Yukarıda, Necma.

NECMA: Bunun gibi biriyle, Leyla geceleri rahat ediyordu herhalde. Benim gibi değil.

SALİM, *gülerek:* Asıl senin gibi biriyle, kocan geceleri rahat ediyordur.

Herkes güler.

NECMA: Ama eşeğin senden hamile kalmış diyorlar.

Gülüşmeler.

AHMED: Eşek bir katır doğuracak, katır.

ÜMMÜ: Devam edin canlarım! Baba ocağına dönen evladı işte böyle karşılamalıyız. Elinizden geleni ardınıza koymayın. Hiç kimseyi esirgemeyin. *(Hâlâ görünürde olmayan Said'e:)* Sen de acele etme. Vaktimiz var... Zavallı, yorgun patilerinde adım atacak hal kalmamış. *(Ötekilere:)* Meydanı ona bırakın. Geri çekilin. Evlerle bahçeleri de geri çekin. *(Bir paravanın yerini değiştirir.)* Bu memleketin evladını debdebeyle karşılamak için gerekirse bütün memleket geri çekilsin. Geceyi çekin... Gezegenlerin tekerleklerini, gökyüzünün çarkının kenarına kadar itin ki boşluğa düşüp bize yer açsınlar!.. Haydi... gel bakalım... üç basamak kaldı... iki... bir... tamam... *(Said girer.)* Selam ver. *(Said şapkasını çıkararak selam verir.)* Eee?

SAİD: Eesi, geldim işte... o kadar uzakta değildim. *(Herkes kahkahayla güler.)* Beni mi bekliyordunuz?

BEŞİR: Senin için bir kutlama yapalım istedik. Hazırlık yapıyoruz, hem burada hem ölüler diyarında. *(Ciddi.)* Bize çok yararın dokundu.

SAİD, *asaletle:* Tahmin ederim. Ama kendimi çok harap ettim, biraz dinlenmek isterdim.

NECMA, *gülerek:* Ya bir ipin ucunda sallanmaya ne dersin?

SAİD: Hayır demem: Yerle gök arasında, havada...

ÜMMÜ: Sana ne yapacağımızı birazdan görüşeceğiz, ama seni karşılayıp, sana saygılarımızı sunmamız gerekiyordu. Saygıya ihtiyacın var. Benimse aspirine. Aspirinim! *(Beşir'in kendisine uzattığı iki aspirini yutar.)* Epeydir köyün etrafında dönüp duruyordun...

SAİD: Kaybolmuştum.

ÜMMÜ: Taşların, ağaçların içinde kayboldukça, kolayca inemeyeceğimiz başka bir bölgeye dalıyordun. Elimizden geleni yaptık halbuki: öfke, üzüntü, sövgü, ateş –kırk bir derece nokta sekiz ateşim var!–, sayıklama... Gördüğün gibi zırvalıyor, daldan daha atlıyorum! *(Güler.)* Sen ve senin o şahane yol arkadaşın bize

yol göstererek, nasıl kaybolacağımızı öğrettiniz...

Yine güler.

SAİD: Beni yargılamak için...

AMİR, *gülerek:* Yargıç filan kalmadı: Sadece hırsızlar, katiller, kundakçılar var...

AHMED: Said'in yanında, Kadı hâlâ yargıç sayılır!

ÜMMÜ: Titreyip durma, canını yakmayacağız. İhanet için elinden geleni yaptın, ama bu konuda pek başarılı olmadığını söylemek zorundayız. *(Herkes güler.)* Biliyorum, biliyorum, niyetin iyiydi. Bunu göz önünde bulunduracağız zaten. Ama seni yargılamak imkânsız hale geldi. Eğer biri senin kadar ileri gitseydi...

NASIR, *hakarete uğramış gibi, tumturaklı:* Avda, nişancı kırk yılın başında görebilir martı ya da albatros tüylerinin gökten kar gibi yağdığını, benim onun tüylerini uçuşturup tüllerinin, iç etekliklerinin ve kanatlarının üzerine kar gibi yağdırıp, kondurduğum gibi...

ÜMMÜ, *Nasır'a:* Şu Kudas ayinine katılan küçük, sevimli kız mı? Sen kudurmuşçasına ona ateş edip hakladın. Said başka. O yalnızdı. Hem biz, bizi yargılayan bakışlara aldırmadan, baş döndürücü heyecanımızın sonuna ya da hemen hemen sonuna kadar gidebildiysek, bunun nedeni elimizde senin gibi biri –örnek olarak değil, hayır, örnek olarak değil!–, seninle Leyla'nın oluşturduğu gibi bir çift olmasıydı... Sahi, Leyla'dan ne haber?

SAİD: Leyla mı?

ÜMMÜ, *endişeli:* Onu seviyor muydun?

SAİD, *gülerek:* Böyle bir şey mümkün mü?

Yukarıda, Anne.

ANNE, *rahatlamış*: Allahtan. Olmasın diye nasıl uğraştım.

SAİD, *sözüne devam ederek:* ... hevesimi kırmak için yapmadığını bırakmazdı. Öte yandan bense... hiç yumuşamayacak gibiydim demiyorum, tepemizde sallanan, yere düşmeye hazır bir yaprağın gölgesi gibi zaman zaman birazcık şefkat duyduğum olurdu, ama çabucak kendimi toparlardım. Hayır, hayır, bu konuda rahat olabilirsiniz. Kudurmuş bir halde öldü. Ve ben eğer geberirsem...

ÜMMÜ, *kaldığı yerden devam ederek:* Örnek olarak değil, hayır. Bayrak olarak.

Sessizlik.

AKADEMİSYEN, *tiksintiyle:* Size demiştim. İşi sonunda kokarta getirecekleri belliydi! Ama seçmiş oldukları kokart onları onurlandırmıyor.

VAMP: Bizde çok kahraman var. Kahramanlarımızın üzerinde de fazlasıyla şeref ve altın var.

ASKER: Siz ne diyorsunuz? *(Tiksinmiş.)* Şef kalmadı artık!

MİSYONER: Hazırlık yapıyorlar. Onları birbirine hiçbir şeyin bağlayamayacağı kadar sağlam bağlarla bağlayacak bir tören başlamak üzere. *(Havayı koklar.)* Tanıdık bir koku alıyorum...

MELİKE: Ben bile – ki bana, mum üflendikten sonra Kadife Ten derler...

ÇİGA: Fitil yanınca da buruşuk pamuklu.

Herkes güler.

MELİKE: Kadife Ten olan ben, o, merdivenden çıkarken tüylerim diken diken olurdu.

Herkes güler, bir mücahit onu paravanın arkasına çeker.

ÜMMÜ: Kutsal ailesinin kokuşmuşluğun içine gömüldüğünü bilmek, hepimizin tüylerini diken diken ederdi... Şu anda bile, üstümde deri ve kemik namına ne kaldıyla, diken diken durumda. Eski zaman beyleri bugünün beylerine, küçük bir çöp yığını kadar korunması gereken başka bir şey olmadığını söyleyecektir... Kimse süprüntülerini çöpe atmıyor mu?..

LALLA: Ben her zaman bir tutam da olsa radyonun altına koyarım.

ÇİGA: Ben yeleğin ceplerine...

AZİZE: Ben haşlamayı tuzlamak için tuzluğun içine...

ÜMMÜ, *adeta sanrılı:* Ve eğer günün birinde... *(Said'e:)* Kımıldama! Orman gittikçe kararıyor, hava da sıcak... Mesele şu ki bir gölcüğün yanından geçmek zorundayım ama içindeki su su değil... Ve günün birinde eğer güneş altın yağmuru halinde dünyamıza yağarsa, olur a, bir köşeye küçük bir çamur yığını saklayın... Güneş yansısın ve ışınları, başımı fena halde ağrıtan ışın-

ları, okların delik deşik ettiği zavallı başım...

ANNE, *eko halinde:* ... aşım!

SAİD, *aynı şekilde:* Çatılmış kaşım.

KOCA: Kaybedilen bir saatlik zaman telafi edilir, ama bu yarım gün olunca gitti gider. Onun için bir an önce yapalım şu kutlamayı da bitsin!

Şişesini başına dikip içer.

ÇİGA, *Said'e:* Lağım kolektörünün yirmi metre ötesinden geçerken, orada Leyla'nın salındığı kokusundan belli oluyormuş... Havada dalga dalga yayılan pis kokulara dönüşüyorsa, aklımızdan çıkma ihtimali yok demektir.

ÜMMÜ: Ben ölünce, beni aklınıza getirecek pek bir şey kalmayacak. Çürümüş cesedimin, hem burada hem de yukarıda, fazla yumuşak bir ahlâk özlemine kapılmanızı tek başına engelleyebileceğini sanmıyorum... Rüzgâr beni alıp götürecek. Bir kavalın deliklerinden geçer gibi, kemiklerimin arasından geçtiğini hissediyorum... Hiç ağırlığım kalmadı neredeyse, topu topu on gram... Kendinize güvenmeniz gerekecek... Said'e karşı bunu kullanacağız...

SAİD: Daha her şey bitmedi mi?

ÜMMÜ: Bozulmasınlar diye sefilliklerini, sıkıntılarını ilaçlayıp kokulandırıyoruz.

SAİD: Dünyayı çürütmek için dünyanın sonuna kadar çürümeye devam edeceğim mi demek bu?

ÜMMÜ: Demek ya da değil, bu bir şey demek değil. Seni aradık Said, seni aradık, seni deliğinden çıkarmak için ateşimin yükselmesi ve altıncı hissim gerekiyordu. Buradasın, artık seni bırakmayız, çünkü yılanbalığından da kıvraksın sen. Haydi, sıkıntılarını bir an önce ilaçlayıp kokulandırmalıyız! Hiçbir şey yok olmasın. Son, sonum yaklaşıyor, ben sona yaklaşıyorum, yarı yolda çarpışıyoruz, peki yerimi kim alacak?.. *(Soluğu tıkanır gibi olur.)* Görüyorsunuz ya, durum acil...

BEŞİR, *yaklaşarak:* Aspirin ister misin ihtiyar?

ÜMMÜ: Hayır. Saçmalamak için yüksek ateşe ihtiyacım var, aynı şeyi yapmak istiyorsa ateşin de bana ihtiyacı olduğu gibi. Hati-

ce benim diyeceğimden daha anlamlı sözler etmişti...

SALİM: Bunları söylediğinde çoktan ölmüştü.

ÜMMÜ: ... orman sonsuz değildir, biliyorum. Hatice bunları söylerken ölü idiyse, ben de bunları söylemek için nalları dikmeliyim, çünkü çılgınlığım gerilemeye başladı bile... Davullar vurulsun, bayram edilsin... Yıldırım harekâtı sırasında ortalığı seller götürsün!.. Göz açıp kapayıncaya kadar tören... Said, Said!.. Aslından da büyük Said! Alnın nebulaların içinde, ayaklarınsa okyanusun üstünde...

ÇOCUK: Papara yedirmek lazım!

LALLA, *saçlarını tarayarak:* Yedirmek için yalağı nereden bulacağız?

Bu replikler kahkahalarla söylenecek.

SAİD: Alnım nebulaların içinde! Ya ayaklarım?..

GARDİYAN, *kendi kendine konuşur gibi:* Geri kalan tüm zamanlardaysa ayakta.

BEŞİR: Sesi yüz binlerce trompet, kokusu Evren'in tüm bulutları.

ÜMMÜ, *Said'e:* ... Kendi boyunu geçeceksin...

ÇİGA: Yeni ayak numarasına uygun çoraplar örmek için aramızda bir plan yapacağız!

SAİD: Benden istediğiniz şeyi yapacağım, ama...

ÜMMÜ, *ateşli bir şekilde:* Sen hiçbir şeyi dert etme. Biz her şeyi ayarlayacağız... Yolunu yordamını biliyoruz... her şey tatlılıkla olup bitecek...

SAİD, *birden köpürerek:* Önce beni öldüreceksiniz, değil mi? Öyleyse hemen yapın! Beni bekliyordunuz, bu benim bayramım...

ÜMMÜ, *gittikçe ateşli bir halde:* Sinirlenme. Başım alev alev, kelleler tutuşmuşken kaçarsın sen gözümden, uyluk kemiğimde rüzgâr, etekliğimin altında buz, seni ölü istiyoruz ölü ama diri ölü değil...

SAİD, *öfkeli:* Bu beni yaşayan ölü yapmak demektir!

ÜMMÜ, *tehditkâr.* Ne ölü ne diri! Sefalet şereflensin!.. Saldırın dirilere!.. Şeref nişanı: Kenefin kirecinin virgülü!..

SAİD, *hâlâ öfkeli:* Bu beni yaşayan ölü yapmak demektir!

ÜMMÜ, *transta gibi:* Ve şarkılarda dile getirmek, dile getirmek ge-

rekse... Said'i baştan yaratmak gerekse... Kelimesi kelimesine, burada ve orada, tüm bir hikâyeyi tükürmek, kusmak gerekse... yazılı ya da sözlü... Said'in hikâyesini kusmak gerekse...

GARDİYAN, *gülerek ve bağırarak:* Ben geceler geçirdim... Onun Leyla'yla olan aşkının şarkısını söyleyeceğim... İdam mahkûmlarını dinleyerek günler geceler geçirdim. Hepsi şarkı söyler, ama hepsi yüksek sesle değil...

ÜMMÜ: Gebermek!.. İşkembe yarılmış halde hikâyeyi ortaya dökmek... Köpekler...

GARDİYAN, *önceki repliğinden devam ederek:* ... yüksek sesle değil. Bazılarınınki sadece baldır liflerinin bir titreşimidir. İçlerinden biraz hava geçer. Bir şarkı yükselir. Bu harpın arasından...

SAİD, *öfkeli:* Said ben değilim! Ne harpların içinden geçen rüzgârda, ne de bir baldırın kendinden geçişinde!

ÜMMÜ: ... Köpekler köpek soyundan olduğumuzu söyleyecekler... Bu onlara göre bir hikâye, geceleyin kapı kapı dolaşıp bu hikâyeyi...

GARDİYAN, *gülerek:* Bir şarkı yükselir! Onlar gibi şarkı söylemeyi öğrendim, baldırdan, diz arkasından, hatta bağırsaktan! *(Kimse gülmez.)* Ne, dalga mı geçiyorsunuz? *(Sert.)* İdam mahkûmlarının bağırsaklarının şarkı söylediğini hiç duymadınız mı? Dinlemiyorsunuz da ondan. *(Görkemli bir tavırla anons eder.)* Bir idam mahkûmunun bağırsağından Said'le Leyla'nın aşkları.

Uzun sessizlik.

ÜMMÜ, *ateşli bir halde gülerek:* Ve de köpeklerin kesik kafaları tarafından geceleyin kapı kapı dolaştırılan, köpeklerin kesik boyunları tarafından anlatılan...

Herkes kahkahayla güler. Sonra uzun bir sessizlik.

BİR MÜCAHİT, *kerhane paravanının arkasından çıkar ve önünü ilikler:* İyi. Söylevin güzeldi ihtiyar. Çekinmeden söyleyebilirsin, çünkü öldün. Melike'yi mıncıklarken dinledim. *(Erkeklere:)* Çocuklar, bir ölüler anıtının açılış töreninde, vatan millet söylevini dinlerken kalkmışı indirmenizi tavsiye ederim!.. *(Ümmü'ye:)* Ama biz canlıyız, aramızda hâlâ canlı olanlardan söz

ediyorum, söyle bakalım, itlerin kesik kafaları oraya bize de Said'in hikâyesini getirecek mi?

ÜMMÜ, *Mücahit'e:* Seninle konuşulmaz, sen akıl yürütüyorsun.

MÜCAHİT: Eğer örgütlenmek istiyorsak, akıl yürütmemiz gerek. Biz mücahitlerin neye hakkı var peki?

Sessizlik. Ümmü düşünüyor gibidir. Sonunda konuşur.

ÜMMÜ: Çenenizi kapatıp, güneşin altında ölmeye gitmeye. *(Çok kesin bir şekilde.)* Bir süredir, biz burada her türden sefaletimizi tüketmek için kendimizi tüketirken, siz orada, uyumlu ve kibirli bir şekilde ölümünüzü düzenliyorsunuz.

MÜCAHİT: Savaşın başarısı uğruna.

ÜMMÜ, *robot gibi:* Ölümün estetiği uğruna.

ANNE: Tamam! Ormandan çıktı. Bize yaklaşıyor.

ÜMMÜ, *az önceki gibi:* Asker!.. Bizim askerimiz, seni kaz kafalı, git de düşmanla yüz yüze gelip geber. Ölümün benim sayıklamamdan daha sahici değil. Sizler, sen ve arkadaşların, bizim bir Said'e ihtiyacımız olduğunun kanıtısınız...

MÜCAHİT: Bu dediğin belki seninle benim için doğrudur, ama ya ötekiler? *(Sırıtır.)* Savaş bitip de evlerine döndüklerinde ne olacak?

Oldukça uzun bir sessizlik.

ÜMMÜ: Ölüler arasından yükselen ve hayatı inkâr eden bir ambleme ihtiyaç var... *(Melankolik.)* "Savaş bitip de evlerine döndüklerinde ne olacak": ... Bundan bana ne! Asla uygulamaya geçirilmemesi gereken hakikatler vardır. Şarkıya dönüşmüş halleriyle, yaşatılması gereken asıl bunlardır... Şarkıyı yaşamak lazım!

MÜCAHİT: Ne ben ne de dostlarım, sen şarkı söyleyesin diye dövüştük Abla. Biz savaş aşkı uğruna, şanlı geçit töreni ve yeni düzen uğruna dövüştük...

ÜMMÜ: Bu ciddi düşünceden sonra git uzan da dinlen biraz. Pekâlâ, kendimizi öldürtmedik...

MÜCAHİT, *alaycı:* Seni kim öldürttü?

İkinci bir mücahit kerhaneden çıkar ve aynı

merdivenden inip, birincisine katılır.

ÜMMÜ: Durmadan sana aynı şeyi tekrarlamak beni öldürdü! Paşayı, yerli yöneticiyi, bakkalı, berberi, mühendisi korumak için değil, onlar umurumuzdaydı sanki, Said'imizi... ve onun aziz eşini özenle korumak için kendimizi öldürttük...

Ölüler diyarındaki herkes gülmeye ve alkışlamaya başlar.

MÜCAHİT, *ölülere:* Yeter. Siz ne zafere sahip olabilir, ne de ona anlam verebilirsiniz. Karar vermek biz yaşayanlara düşer. *(Köy meydanındaki erkekler alkışlar.)* Güzel. *(Kerhaneden üçüncü bir mücahit gelir, sonra da bir dördüncüsü... Etrafına bakarak.)* Bu taraf tamam, kendimi korumaya hazırım. Mantığın zihinlere güç kattığını seziyorum. Yakında hepimiz Dekartçı olacağız... *(Said'e:)* Seni bağışlıyoruz. Seni bağışlamak bizim görevimiz.

ÜMMÜ, *güler:* Aman ne güzel!.. Bağışlamak ha, iyi doğrusu!.. Bakire Meryem aşkına bağışlamak!.. Yanan uzun mumlar, dantel örtüler arasında, ellerimizi alnımızda kavuşturup bağışlamak...

İKİNCİ MÜCAHİT: Bağışlamak ya da bağışlamamak, kesin artık şu boktan saçmalıkları...

ÜMMÜ: Uygun adım yürürsünüz...

ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT: Onbaşı, "Uygun adım" komutu verdiğinde, yürürüz.

ÜMMÜ: Said bizde kalıyor. İğrenç sefaletini koruyacağız da ondan... ayrıca sefaletini daha da besleyeceğiz ki büyüsün.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Said'e*: Yanıma gel. *(Said tereddüt eder.)* Asker olmanı istemiyorum senden... *(Ölüler kahkahalarla güler: Anne, Hatice, Çavuş, Pierre, General, Warda, Bay Blankensee, Teğmen.)* Kesin sesinizi! Zıbarın, ölüler! Cenaze töreni, saygı gösterileri, şan şeref, hepsine kavuştunuz, kokuşan ete ne yapılması gerekiyorsa yapıldı değil mi? Güzel. *(Ölüler usulca güler.)* Öyleyse bırakın da rahatça yaşayalım. *(Said'e:)* Sana buraya gel dedim.

ÜMMÜ, *Said'i tutarak:* Ben de burada kalmasını söyledim.

SAİD, *usulca ve bakışlarıyla tüm meydanı taradıktan sonra:* İhtiyar karının da, askerlerin de, hepinizin de canı cehenneme.

Gruptan ayrılır ve çıkmaya yeltenir, ama beş mücahit tabancalarını çekip ona nişan alırlar.

BİRİNCİ MÜCAHİT: Dur!

Said durur ve döner.

ÜMMÜ, *kendini birinci mücahitin önüne atarak:* Onu haklamayacaksınız ya? Onu bizden çalmayacaksınız ya? Onu... kaçık mısınız, üşütük müsünüz nesiniz... hazinemizi mahvedemezsiniz... Biz onun sayesinde nefes alıyoruz... *(İki büklüm olup uzun uzun öksürür.)* Yoksa hemen geberelim daha iyi...

İKİNCİ MÜCAHİT, *Said'i göstererek:* Devam etmesine göz yummayacağız...

ÇOCUK: Gergin bekleyiş!

ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT, *Said'e:* Haydi, gel. Her şeyi silip baştan başlayalım.

Said tereddüt eder gibidir.

ÜMMÜ, *çığlık çığlığa:* Kaç. Kendi içinden çık. Ağzından mı olur, kıçının deliğinden mi, ama çık, orada kalma!

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Said'e, ciddi bir tavırla:* Orada kal dedim...

SAİD, *usulca:* Çok aranan biriyim. Kendime bir fiyat biçebilirim yani...

Ölülerde uzun bir mırıldanma olur, bakışlarıyla anlaşır gibidirler. Birden, Anne patlar.

ANNE, *uluyarak:* Said!.. *(Herkes ona bakar.)* Said!.. Pes etmeyeceksin değil mi? Ben dişi köpek, piç bir enciğe gebe kalan dişi köpek, seni, ha bir eksik ha bir fazla diye düşünerek karnımda taşımadım! Köpek gibi sürünmek, itilmek kakılmak, kıça tekme yemek, kudurmak da var!.. Bir evlek ısırgan kadar değeri olmayan ben, değerin kaç paraysa ondan da değersiz olan ben, bugün öğleye kadar –saat tam on iki şimdi– nefretin bana yol gösterdiğini sandım Said!..

ÜMMÜ, *Anne'ye:* Gönlümü şenlendiriyorsun, ihtiyar kaltak!

BİRİNCİ MÜCAHİT: Ölülerin iddiaları...

Ölüler homurdanırlar.

ÇAVUŞ, *Said'e:* Durumun sağlam, Said, sen de benim yaptığımı yap! Beni bütün çirkefliklerim ışıldatırdı. Işıl ışıl parladım Said!

VAMP: Bravo Çavuş! *(Güler.)* Ayak tırnaklarının sökülmesinden beri...

AKADEMİSYEN, *sözünü keserek:* Adını taşıyan levhayı bu sabah törenle çıkmaz bir sokağa asacaklar, ama ölmekten başka ne yaptığını kimse bilmiyor.

BAYAN BLANKENSEE: Bana söylediler!

BANKACI: Dedikodu bunlar.

AKADEMİSYEN, *çok üzgün:* Yaptığı şeyin üzerine bir şey inşa edemeyiz. Böyle şeyler yapılmaz. Onlar yapar, evet, biz değil. *(Bilgiç.)* Yani, bir şey bilmediğimiz için Çavuş levha sahibi oldu. İşte fark bu.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Avrupalıları göstererek:* Ya onlar, ne düşünecekler senin hakkında... bizim hakkımızda?..

ANNE, *kahkahayla gülerek:* Yok etmek istediğiniz onlar değil miydi ha! Yaldızlı süsleri uyduruk değil mi sanıyorsun?..

BİRİNCİ MÜCAHİT: Yaldız iyidir.

ÜMMÜ, *Said'e, gizlice:* Ne duruyorsun kaçsana, bundan iyi fırsat mı olur? Hazır konuşmaya dalmışlarken sıvış! Bak görürsün neler yapacaklar...

Said tereddüt eder ve gidecek gibi bir hareket-te bulunur.

BİRİNCİ MÜCAHİT: Dur! *(Said tereddüt eder, sonra çıkar.)* Ateş!

Beş mücahidin beş tabancasından beş el ateş edilir. Herkes Said'in çıktığı sağ kulise bakar. Yere devrilen bir vücudun çıkardığı ses işitilir. Herkes, ölülerle Ümmü hariç, derin bir şaşkınlık içindedir.

BAYAN BLANKENSEE, *sıçrayarak uyanır:* Yine penceremin altında gürültü ediyorlar.

Yeniden uykuya dalar.

ÜMMÜ: Bugün yine nalları dikmeye vakit bulamayacağım. Birini göm, ötekilere bağır çağır, bu gidişle yüz yaşıma varacağım. *(Beşir'e:)* Aspirin.

Beşir'in uzattığı aspirini yutar. İki mücahitle Ümmü hariç, herkes çekilmiştir. Aşağıda, Sa-

id'in arkasından kalkmış olan Bankacı, Asker, Vamp vd. tekrar yerlerine oturup uyuklarlar.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Ümmü'ye:* Üzülme ihtiyar, yakında toprağa gireceksin.

ÜMMÜ, *omuz silkerek:* Önce Said'i lağım çukuruna yuvarlamam gerekecek...

İki bastonuna ve Beşir'le Amir'e dayanarak çıkar. Beş mücahit onun peşinden sağ kulise girer. Diğer tüm oyuncular, ölüler hariç, tablonun başında getirdikleri eşyalarla paravanları kulise taşırlar.

Uzun bir sessizlik. Tüm ölüler yukarı bakarak, yaşayanların sahneyi boşaltmasını seyrederler. Yalnız kalırlar.

HATİCE, *zafer kazanmış gibi:* Taşınıyorlar!.. Taşınıyorlar!..

ÇAVUŞ: Oldu işte!.. Levham asıldı! *(Güler.)* Amcamın yorgancı dükkânının olduğu çıkmaz sokağın köşesinde duran levham, seni ne biçim kazandım. Kazandım! Suratımın güzelliğini başıma kaktılar, oysaki güzelliğim vahşetimi, bu mücevheri içinde barındıran bir mücevher kutusuydu!

ANNE, *endişeli:* Ya Said? Geliyor mu?

ÇAVUŞ: Güzelliğim vahşetimle birlikte büyüyordu, birbirlerine omuz vererek. Aşklarının ışınları ise, ben donumu indirdiğimde, kalçalarımı altın sarısı yapıyordu!

Güler.

ANNE: Said!.. Onu beklemekten başka yapılacak bir şey yok...

HATİCE, *gülerek:* Boşuna. O da Leyla gibi gelmeyecek.

ANNE: Öyleyse nerede? Bir şarkıda mı?

Hatice, kim bilir der gibi bir hareket yapar.

Son iki ya da üç replik sırasında, ölüler paravanlarını götürmeye başlamışlardır. En son Anne çıkar, koltuğuyla birlikte. Sahne boştur. Bitti.

Batılı sömürgeciler, lejyonerler, askerler, Araplar, mücahitler, hırsızlar, orospular, ağlayıcı kadınlar, hainler, ölüler... Yüzleri boyalı, maskeli, takma saçlı, takma burunlu... Genet'nin tiyatrosunun temelini oluşturan kılık değiştirme, kendini maskeleme, gerçeğin yerine suretini geçirme, 1961 tarihli son oyunu *Paravanlar*'ın da temel taşlarıdır. Savaşta geçen bir maskeli balo diyebiliriz *Paravanlar* için. Bu savaş, Genet'nin bize tuttuğu aynadan yansıyan savaşın suretidir. Bu aynada, hayatını ve eserini belirleyen kavramların; kötülüğün, ihanetin ve en çok da ölümün suretini gösterir bize. *Paravanlar*, onun ölüme ve ölülere yaklaşım tarzının bir ifadesidir. Hatta oyun metninde yer alan açıklamalarında oyunun bir mezarlıkta sahnelenmesi gerektiğini söyler. Fakat burada kasvetten, yastan, ölümün ağırlığından eser yoktur, yaşamdan ölüme, kahkahalar eşliğinde, ortada mesele yapılacak bir şey olmadığı söylenerek geçilir. *Paravanlar* ölüme ve ölülere adanmış eğlenceli bir şenlik, bir maskeli balodur.

İlk kez 1961'de Berlin'de sahnelenen *Paravanlar*, 1966'da Paris'te Roger Blin yönetiminde sahnelendiğinde, muhafazakâr kesim şiddetli bir tepki göstermiş, oyunun yasaklanması ve tiyatroya ödeneğin kesilmesi yönünde Millet Meclisi'ne önergeler verilmiştir. *Paravanlar*'ın bunca tartışmaya yol açmasının sebebi, Fransa'nın Cezayir konusundaki "hassasiyet"ine dokunmuş olmasıdır. Gerçi oyunda bir kez bile Cezayir'in sözü edilmez. "Görünür dünyayı, insanların yaptıklarını fazlasıyla birebir yansıtan bir tiyatronun kasvetli hüznü"ne karşı bir "gölge tiyatrosu"nun hayalini kuran Genet de, Cezayir Savaşı'nın *Paravanlar*'a "bahane" oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, oyunun doğrudan Cezayir Savaşı'yla ilgili olmadığını söyler. Ama yine de "bozgunculuğunu" yapmış, toplumun riyakârlığını suratına çarpmak için yine "işkencecisinin dili"ni mükemmel bir şekilde kullanarak bir yeraltı edebiyatı başyapıtı daha ortaya koymuştur.

AYRINTI

AYRINTI • YERALTI
ISBN 978-975-539-519-7
9 789755 395197

KİTAP
SKB 0608087 VBH
KABALCI